142.912

...ELYTÖRTÉNET

...kások. Post.
IX., 351 p.

1000,- Ft.

398.3(439)

3. f. sz. Könyvkártya
Könyvtárellátó — Rákóczi Ny.
MSZ 3396—54

398
R59

KÉZIKÖNYV
NEM KÖLCSÖNÖZHETŐ

HELYTÖRTÉNET

142912

2003 JÚL. 07

1986 JUN 16

1995 -09- 20

2019 JÚL 03.

MAGYARORSZÁGI

NÉPSZOKÁSOK.

ÖSSZEGYÜJTÉ

RÉSŐ ENSEL SÁNDOR.

PESTEN,

EMICH GUSZTÁV M. AKAD. NYOMDÁSZ.

1867.

Megyei Könyvtár
142912
Szentendre

Pest. Nyom. Emich Gusztáv, m. akad. nyomdásznál. 1867.

NAGYMÉLTÓSÁGU

KIS-SENNYEI

B. SENNYEI PÁLNÉ,

SZÜLETETT

B. FIÁTH MÁRIA

Ő MÉLTÓSÁGÁNAK,

A BUDAI NŐEGYLET ELNÖKNŐJE,

MAGYAR PALOTAHÖLGYNEK

STB. STB.

LEGMÉLYEBB TISZTELETTEL.

A jó szokások a polgári társaságnak legbiztosabb és legtartósabb alapjait képviselik, ellenben a rosz szokásoknak hódoló legpolgáriasultabb nemzeteket, a legdurvább népcsordák is megigázhatják.

Jahrbücher der Geschichte 1838. 1. B.

ELŐSZÓ.

A népszokások egybegyüjtése, régi ohajtása nemzeti irodalmunknak, a Kisfaludy társaság 1862-ik évben több lapokban, igy a Vasárnapi ujság 319 lapján is tett felhivást e téren, s indokolá a népszokások egybegyüjtésének hasznát; de a gyüjtemény, melynek oly régen kellett volna világ elé lépni, ez ideig sem jelent meg.

Magam is foglalkozván a népszokások összegyüjtésével, és már 1861-ben a Nefelejts $^{14}1/_{56}$ számában, és igy tovább 1864. év végéig, 35 népszokást tévén közé, kötelességszerünek ismertem gyüjteményemmel fellépni.

A szokások, melyek itt egybegyüjtvék, nemzetünk szellemének kifejezései. Nyelvben, szokásban él a nemzet, mond Kővári, s mig a nyelv, nemzeti irodalom mivelése, életfeltétel; szintén az a nemzeti szokások ápolása, nemesitése; hazafiúi kötelesség ezeket buvárlani, s ha viharok fenyegetik azt, fiatal nemzedéknek emlegetni, hogy öröksége gyanánt tekintse.

Szép hazámnak nagyrészét utaztam be, s figyelmem ez irányban is kiterjedt vala, nem tartózkodtam megismerkedni a köznéppel, tanulmányoztam eredeti nemzetiségére mutató nyelvét, öltözetét, dalait, tánczát mondáit és szokásait, felkerestem őket mezőn, vidám lakodalmas házaik, gyásztoraiknál; és amit

láttam, hallottam, mint hidegvérű szemlélő, feljegyeztem naplómba; hol miután az anyag egyre gyarapodott, abból előbb szerte a lapokban tettem egyes adatokat közé; jelenleg pedig azok egész egyetemlegével járulok a t. közönség elé; szives hálával emlitvén meg egyszersmind azon kútfőket is, melyekből irodalmilag meritést tettem.

Mint Erdélyi János „A Magyar Közmondások könyve“ „Népdalok s Mondák“ Bikkesy Heinbucker József „Pannoniens Bewohner in ihren Volksthümlichen Trachten“ Kővári László „Magyar Viseletek“ stb. gyüjteményeikkel szolgálatot tettek, ugy vélek én is szolgálatot tehetni-e gyüjteménynyel.

E gyüjtemény hazánk több és különbféle vidékeiről van kiszemelve. Hol a szokások hivebben megőrizve, vagy bővebben kifejtve gyakoroltattak, ott mi is terjedelmesebben irjuk le azokat; mig az elhagyottakat, vagy eredetietlenségök miatt nagyjából fenlevőket rövidebben közöljük.

E gyüjteményből tanulmányozhatjuk azt is, mint keletkeztek a házasságok, hogy függtek a fiatalok szüleiktől, mily patriarchális élete volt e nemzetnek, mily határtalan hatalmat birt az atya gyermekein, ez uton mint keletkeztek a násznagyságok, a házassági kötésen, leánykiadáson mily hosszasak valának az alkudozások, kocódások, találkozunk a háztüznézés, kárlátóba menés, lakodalmi vacsorák, bekötözött kézzel pénzgyüjtést eszközlő szakácsnékkal. Táncz, zene, fiatalok serege, viglármázás, csutora hajtogatás, ünnepies menetek, tárulnak fel előttünk; özönivel mondatnak elénk jóizü beszédek és versek, leánykérés, menyasszony elbucsuztatás vagy lakodalmi vendégség közben. Szebbek és silányabbak szokván az efféle beszédek s versek lenni, iparkodtunk olyanokat

egybeállitni, melyek még a könyvnyomtató mühelyekben nem kerültek a ponyva irodalom számára a sajtó alá.

1848 óta az idők változtak, ha figyelemmel visszatekintünk a multra, a forradalom előtt divatozott, s azolta lábra kapott népszokások, a két egymáshoz oly közel álló időszakban, roppant eltérést és különbséget tüntetnek fel a nép mindenféle rétegeiben. Meg kell győződnünk egy pillantásra, hogy nemzetünk régi szokásaiba többévissza nem helyezhető, és épen ezért sajátságos zamatu szokásainkat ideje volt egybegyüjteni. Mint nyelvünk, ép oly eredeti népszokásunk, őseink sem egyiket sem másikat nem áldozák fel idegen mozzanatoknak!

A szokásokra befolyással bir jelenleg a népnek 1848-ik évben urbéries viszonyokból lett felszab adulása, a megváltás, politikai változások, melyek a nemzetet sarkig megrázták, alkotmányának felfüggesztése, különböző közvetett és közvetlen adó behozása, mostoha idők stb. A lakodalmaknál vehetjük észre a különbséget, melyek hajdan korszakot képeztek a családok életében, a patriarchális életnek ezen legfőbb jellege a multban ezer féle szokásokban tünt fel, a kunyhóktól egész a palotákig most egyöntetü idomulást nyernek. Eltüntek a családias, bizalmas összejövetelek.

A nemzeti szokások mind megannyi diszlombok; sok jó, hasznos, és szép gondolat rejlik is valóban azokban. Vegyük csak a keresztelést, mely a családi élet örömünnepe vala, mint füzte ez egybe a ház barátait kereszt komákká, és mint potólák ezek sokszor az elhalt szülőket kereszt gyermekeik irányában.

Hogy a szokásra egyáltalában már őseink nagy súlyt fektettek, igazolják azt ama számos példabeszé-

dek, melyek közől nehányat idézni nem lesz érdektelen: Ki mint szokta, akkép ropja. Amint szokja, ugy fogja. Amint szokunk, ugy élünk. Könnyebb amihez szoktunk. Természetté válik a szokás. Jó szokás tartja az országot. Ami szokás illendő is. Régi szokás, régi erkölcs. Egy jó szokás többet és három jó cselekedetnél. Régi szokás mindig megtér. Rögzött szokás megköti a józan értelmet. Nehéz a rögzött szokást ehagyni. Jó szokás gazda a háznál. stb. A jó szokások valóban ápolói is a nemzeti érzelem s költészetnek, a népet haladásra azok serkentik, s boldogsága létesitése, előmozditásában is jelentékeny részt vesznek.

Az 1856-ik évre megjelent „István bácsi naptára“ jól jegyzi meg az 55-ik lapon hogy: Ki a népnél a rosz szokásokat elnyomja, előmenetelének fő gátjait rombolja el; s ki jó szokásokat hoz divatba, a községnek kettős jóltevője, mert szunyadozásából életre serkentve, azt egyszersmind iránynyal és éltető szellemmel látja el.

Minden nemzet ragaszkodással van szokásaihoz, azért irja a „Reisen und Landbeschreibungen“ czimü könyv 1835. V. Lief. 1. l. Die Erforschung des Ursprungs alter Sitten und Gebräuche, und der Veränderungen und Umgestaltungen im Laufe der Zeit, ist namentlich für die Culturgeschichte von Bedeutnng. Die Volksfeste besonders übten auf die Bildung des Volkes einen grossen Einfluss. Sie erinerten dasselbe an die Begebenheiten und Thaten der Väter, und hielten die Vaterlandsliebe immer wach, indem sie ihre Belohnung durch Ehre, und immer erneuerten Ruhm, bei der Nachwelt zeigten. stb.

A rosz szokásokat, mint melyek értelmi és erkölcsi fejlődéseinket gátolnák, s népéletünkön külön-

ben is rágódó férgek valának, e gyüjteményből többnyire kihagytuk, a felosztásnál tárgyias betürendet tartottunk, főszónak vettük a helynek honnét a népszokás ered, vagy a tárgynak nevét, melyről a szokás szól, p. o. agárdiak lakodalmi szokásai, bika hajsz stb. de azért egybeállitvák ott a tavaszi népszokások: mint zöldelő májusfák állitása, és körültánczolása, pünkösdi királyságok; a nyári népszokások: mint aratási ünnepek; ősziek: méz — gyümölcs — borszüret örömei; téliek: pincze látogatások, tor, táncz, lakmározás stb. Kiterjeszkedtünk a kapcsolt országok népszokásaira is, sőt csillag alatt idézünk idegen tartománybeli szokásokat is, hogy összehasonlitásokat tehessünk; de történelmi szempontból nem feledkeztünk meg a régiebb, elhagyott, százados szokásokról sem, mint a régi czéh szokások; és adunk testvérnépekre vonatkozó adatokat is, mint a horvátok hajdankori temetéseik stb.

1864-ben, midőn már e munka sajtó alá rendezéséhez fogtam, kötelességemnek érzettem általános és nyilvános felhivást tenni a lapokban, eredeti ujabb Népszokások közlésére, illetőleg ilyeseknek kezemhez gyüjteményembe leendő beküldésére, de két évi várakozás után is igen kevés eredménye volt e felhivásnak. Azért pedig, hogy kikerüljek minden megtámadást, a kútfők idézésével támogatom adataimat.

Fogadd nyájas olvasó ezen uttörő müvet, mint hézagot pótló irodalmi müvet.

Pest, 1866 Jakab hó 1-én.

Réső Ensel Sándor.

TARTALOM.

	Lap.
Agárdiak lakodalmi szokásaik	1
„ keresztelési szertartásaik	10
„ temetéskori szertartásaik	13
„ fonókái	15
„ apróbb szokásaik	22
Akasztó és Lak községi lakodalmi szokások	26
Alföldi menyegzői szokások száz év előtt	30
„ „ „ jelenleg	35
„ arató ünnepek	50
Aprilisba küldés	51
Ártány leverés	55
Bakony környékéni szürkitevés	—
Bánáti bolgárok házassági szokásaik	56
Baracskai kukoricza-fosztók estéje	57
Baranyai ember lukmája	58
„ sokacz lakodalom	—
„ „ „ (másféle)	61
Becskereki házassági szokások és gyászok	62
Békepohárivás	63
Berkenyei és szendehelyi sváb lakomák	—
Bethlenjárás	—
Bikahajsz	64
Bíróipálcza átadása	67
Bonyhádi lakodalmi szokások és halottor	—
Borsodi népszokások	68
„ matyók házassági szokásaik	76
Breznóbányai cs. k. favágók lakodalmi szokásaik	77
Budai tisztviselők hivatalfoglalásuk hajdan	78
Bukbálás	79

Lap.
Bukovinai magyarok házassági szokásaik . . . . . —
Császártöltési népszokások 80
Cserháti szüret és mulatságai 84
„ eprészet 86
„ majalis 87
Dabi csizmadia inas felszabaditása 89
Dabon szokásos leánynevelés megköszönése . . . . . —
Debreczeni leányvásár 90
„ nászmenet 91
Diakovári lábmosás . . . . . —
Dobrai fonodai esték 92
Dodola a szerbeknél . . . . . —
Domoszlói pórnép udvarlása 94
Drávamelléki lakodalmi szokások 95
Dunatáji (felső) magyar pórok lakomái 100
„ „ német pórok lakomái 104
Egri házassági szokások 109
„ pinczézés 114
„ apróbb szokások 115
Egyházkelő 118
Eklézsia követés . . . . . —
Elgyürűzés és története . . . . . —
Erdélyi lakodalmi és házassági szokások hajdanta 119
„ keresztelési szokások hajdan 124
„ temetési szokások hajdan 126
Farsang eltemetése 131
Felsőbányai kakasütés . . . . . —
Garan sz. benedeki lapáttánez 132
Gergely és Balásnapja 133
Giostra 135
Göcseji virrasztó 136
Gölniczbányai szokás . . . . . —
Gömörmegyei lakodalmi szokások . . . . . —
Gyermekkeresztelés 143
Hajdudorogi menyasszony ágy 144
Határhányás emlékezetessé tétele 145
Hátszegvidéki oláhság Nedeja ünnepe 146
Hegyaljai szüret 147
Hérész 148
Hétfalusi kakasünnep . . . . . —
Holdmezővásárhelyi lakodalom 151

Lap.

Holdmezővásárhelyi mesteremberek lakozása 153
Horvát határőrvidéki házassági szokások Károlyvár vidékén . . —
„ harczi eskü a mult időkben 159
„ hősök eltemetése . . . . . —
Husvéthetfői szent-gellérthegyi népünnep 160
Husvéti határjárás Zala-Egerszegen . . . . . —
„ „ Székelyföldön 163
Ipolysági régi czéh szokás 167
„ virágvasárnap . . . . . —
Juhászok Dömötörje 168
Kaláka . . . . . —
Kalotaszegi házassági szokások 170
„ keresztelő 174
„ gyász . . . . . —
„ apróbb szokások 175
Kamóhúzás . . . . . —
Kecskemétieknél a husvét 177
„ a disznótor . . . . . —
Koloniak sz. György napja 178
„ apróbb szokásaik 181
„ sz. Balás napja 183
„ Iványnapi tüzugrásaik 185
Körösi régi szokások 188
Kosáradás eredete 189
Krécsen 194
Kun sz. mártoni mesterlegények lakozása farsangi időben . . . —
Magyarok tornája 197
Májusfa letüzése és története 198
Mátravidéki palóczok bódoganyja 199
Miskolczi szürszabók dalidója 200
Muraközi lakoma . . . . . —
Nádasdi kakascséplés 201
Nyitrai (felső) tót lakodalom . . . . . —
„ „ „ legények társastáncza 205
Ócsai coledálás 207
Pajtaaljai czipózás . . . . . —
Palóczvidéki lakodalmak 208
Pécskai sz. Györgynapi cselédkiállitás 211
Pesti állatviadalok . . . . . —
Pünkösdi király és királyné választása 213
Rábaközi tyukverő 222

Lap.

Rakamazi királyfutás . . . . . —
Rákos-palotai lakodalmi szokások 223
„ „ keresztelési szokások 229
„ „ temetési szokások 230
Római sánczok vidékén lakó ráczok lakodalmi szokásaik . . . 232
Rozsnyói czéh tánczvigalmak 235
Sárosmegyei lakodalmi szokások 236
„ tótcselédség karácsonfája 239
Selmeczi bányász academicus fölavatása 241
Somlói szüret . . . . . —
Soproni lakodalmi szokások 243
Sümegi éjörök kiáltásai 244
Svábok apróbb szokásaik 246
Syrmiai, bácskai, bánáti és határőrvidéki szerbek házassági szokásaik . . . . . —
Szarvasi apróbb szokások 247
Szászrégeni szász aratási ünnep 248
Szatmármegyei vegyes szokások . . . . . —
Székelyek lakodalmi szokásaik 251
„ fonókái 263
„ husvétja 264
Szent András éjjeli forrás látogatás, keritésrázás s ablak alatti hallgatódzás 265
Szentendrei mészáros remekelés 267
Szent Iván napi tüzugrások 268
Szent Márton ludja 271
Szentpéteri lakodalmi szokások 272
Szerbek lakodalmi szokásaik 276
Szerbek kóló tánczа. 279
Szilágysági oláh lakodalmak 280
„ „ temetés 281
Técsői lakodalmi szokások . . . . . —
Tiszavidéki lakodalmi szokások 285
Tobratinstvó 288
Tóköziek vőféllevele . . . . . —
Toroczkói nászszokások 302
„ apróbb szokások 303
Trencséni tótok vagyis az u. n. hornyákok házassági szokásaik . 304
Turócz megyei házassági szokások 307
Válivölgyi beköszöntő 308
Vendégség 309

Lap.

Verchovinai ruthenok házassági szokásaik 316
„ „ keresztelési ünnepélye 319
„ „ halotti torozása 321
„ „ karácson ünnepe 322
„ „ husvét ünnepe 323
Verőczeiek lakodalma 324
„ eljárása kisebb tolvajok ellen 325
„ bíróválasztása . . . . . —
Veszprémi leánykérők és menyasszony bucsuztatók mondókái . 326
Viski lakodalmi szokások 332
„ disznótor 337
„ fonókák . . . . . —
„ aratási ünnep 338
Vizkereszt ünnepélyezése 339
Vőféli régi versezet 343
Zilahi szőcsök bálja 348
Zombori leányvásár 349
Zsitvamelléki aratási ünnep 350

Az agárdiak lakodalmi szokásaik.

Agárd, Nógrád megye déli határaihoz közel, Váczhoz két órányira, az úgynevezett Cserehát egy jókora magas dombján fekszik. Lakosai többnyire tótok, szellemben és szokásokra nézve azonban egészen elmagyarosodtak. Lakodalmaiknál következő szokásoknak hódolnak:

Midőn elérkezettnek hiszi az apa fia megházasitási idejét, mi 18—22 év közé esik, élettársat többnyire ő választ neki. Ritkán történik, hogy kellő figyelembe vétetnék a fiú szivhajlama, valamint gyér azon eset is, hogy szülőinek választásán meg ne nyugodnék az illető. Ki lévén szemelve az ohajtott meny, innét nem annyira hozzá, mint egyenesen szülőihez, egy rokon vagy ily ügyben jártas más egyén küldetik, a leányt megkérendő. Az igenlő vagy tagadó válasz többnyire másnap adatik.

Igenlő esetben legott elkezdődnek mindkét háznál a lakodalmi ünnepély gondjai, melynek előzménye a szükséges segédek, vagy ha ugy tetszik, hivatalnokok választása. Ezek közé tartozik: a násznagy, ki mind a kézfogásnál, mind a lakodalomkor helyettese az örömapának, intézője a teendőknek, fentartója a rendnek. Azután az ugynevezett hivogató, kinek tiszte a nászünnepély előtt s alatt, a vendégeket meg és összehini a vőféllel, ki rendszerént legények közől választatik, lakomakor étkeket, italt hordani, s a násznagy rendeleteit végrehajtani. Továbbá a nyoszolyóasszony, kinek legfőbb feladata, a lakomához szükséges edények és evőeszközök megszerzése, mi nem csekély feladat, mert ki sem akarja edényeit, s kivált evőeszközeit oda kölcsönözni, honnan ugy,

miként kapta, ritkán kapja vissza. Annakutána a nyoszolyóleány, ki a násznép számára puszpáng lombokból bokrétát szerezni köteles, s egy és más apróbb dolgon kivül edénymosogatással foglalatos leginkább. Végezetre a csaplár, ki borcsapolással van megbizva. Meglévén ezek választva, az ara szülői ugy intézik dolgaikat, hogy a kézfogás szombaton este történjék, midőn a fiatal házaspár nehány rokon, násznagy és nyoszolyóasszony kiséretében megjelen a papnál, s ha nincs mi házasságát törvényesen gátolhatná, ünnepélyesen kezet fog s eljegyeztetik.

Haza menvén a paplakból, az ara házánál következik a lakoma, mely alkalommal az ara vőlegényének egy kendőben egy jókora kalácsot, diót és körtvélyt vagy almát, amaz pedig mátkájának pénzajándékot, tehetsége szerént 20 krtól 1 frtig ad. A kendőváltás alatt nehány csintalanabb süheder kolomppal megjelen az ablak alatt, s mindaddig kolompol, mig egy kancsó borral és kalácscsal le nem csititják.

Azután beáll a háromszori kihirdetés ideje, s az eljegyzetteknek, az arának pártában, legalább egyszer el kell a templomba menniök, meghallgatni kihirdetésöket; mert különben születendő magzatjaik siketek maradnának. A háromszori kihirdetés ideje alatt a vőlegény estenden gyakrabban meglátogatja jegyesét, s mindkét részről folynak a nászkészületek. A vőlegény új öltözetről, zenészekről gondoskodik, kalácsot, kenyeret süttet, tyúkokat, s ha vagyonos szülők gyermeke, egy szarvasmarhát is ölet, törkölyből pálinkát főz; bort még szüretkor tett félre e szükségre. Mindez az ara házánál is történik, kinek gondjai közé tartozik azonfelül a kellő ajándékok beszerzése és az örömkalács megsütése. Jól tudva, hogy e kalács minőségétől függ lakodalomkor a dicséret vagy fitymálás, az ara mindent elkövet, hogy az a kivánt igényeknek megfeleljen. E miatt sütéséhez valamennyi rokonnő meghivatik, s mindnyájának munkát ad e kalács földiszitése. Mert nagyságát, mely minél

nagyobb, annál szebb, nem is emlitve, fölszine különféle, s tésztából készitett ábrarózsával van felcziczomázva. Azonfelül nehány ágas vesszőt szúrnak belé, s azokat vékony tésztával beszalagozzák, czérnára füzött pattogatott kukoriczával, megaranyozott dióval beaggatják, s az ágakra legalább egy pár galambot, szintén tésztából illesztenek. Ez az ugynevezett örömkalács.

E készületek közbe elérkezik az esküvő napja. Mind a vőlegény, mind az ara, mi magában értetik, ünnepiesen felöltözködik. Különösen pedig az ara mindjárt reggel foghagymát tesz jobb lába alá a csizmába, azután menyasszonyi koszorúval, háta közepéig lenyuló szalagokkal földiszitett s megaranyozott pártát tesz fejére. Öltözéke kiegészitéséhez tartozik a prémes mente, mely nélkül férjhezmenetelre nincs ember, ki egy könnyen rábirná. A hivogató azután végig járja a vendégeket, kik, ezuttal csak a férfiak, lassanként gyülekeznek, a zene szól, a tánez járja, a kalács, bor, pályinka fogy. Emigy neki készülve, vendégei azon háznak, mely távolabb van a templomtól, elindulnak, s a másikéival egyesülnek. Megjegyzendő, hogy ha esetleg az ara lakik távolabb a templomtól, a vőlegény és vendégei nem mennek érette, hanem bevárják mig megérkezik a vőlegény háza elé, s csakis ekkor, a menyasszonyi násznagy hivására, jő ki a vőlegény násznépe. Arra nagy az ügyelet, hogy elindulása előtt a menyasszony egy üvegese pálinkát dugjon jobb hóna alá. Egyesülvén a két ház vendégei, zene, kurjongatás, dévajkodás, tánez közben, és legyen az út száraz, vagy térdig érő sár, azért a csárdásokat, vagy toborzókat csak aprózzák, s igy vonulnak lassanként a templom felé. Oda megérkezvén, a hivogató egy korsócska borral s egy kalácscsal bejelenti megérkeztöket a papnál, miután legalább egy jó órával előbb a vőfél által megtudakoztatták: jöhetnek e?

A násznép, miként fölebb megjegyzők, férfiakból áll, s az arát nyoszolyóasszonya és leánya, legfölebb egy pár ro-

konnővel kisérik. Esküvőnél nagyon felvigyáznak, hogy a menyasszony a vőlegény baloldalán álljon, s ha történetből nem igy álltak meg, többnyire a násznagy, különben akárki megigazitja őket. Esküvő után, miként jöttek, zene, kurjongatás, dévajkodás és táncz közben, ismét azon házhoz mennek a vendégek, melyhez hivatalosak, s mind az ara, mind a vőlegény saját felekezetével.

Következik az ebéd. Ételeik ugyanazok, melyek tán hazaszerte, azokat a hivogató és vőfél azon mondókákkal adja elő, melyeket már számtalanszor lehete olvasni, s ismétlésökkel olvasóinkat untatni nem akarjuk. Az ebédet táncz követi, azután pedig a vőlegény menyasszonyáért megy vendégeivel. Oda érvén a vőlegény, nyoszolyóasszony és leány, ugy a vőfél is a kamarába, a többi pedig a szobába vezettetik. Emezek az ara násznépével borozva, tánczolva mulatnak, amazok kolbász, vagy más sülttel megvendégeltetnek, az ara nyoszolyóasszonyának főfeladata lévén a pálinkát, mit a menyasszony esküvőkor jobb hóna alatt tartott, a vőlegénynyel bájitalként megitatni. Megelégelvén a vőlegény násznagya a mulatságot, a menyasszonyt ünnepies szónoklattal szüléitől kikéri, s azok nevében az ara násznagya őt kiadva, ládáját, melyben ruhadarabjain kivül egy sült tyúkot, kalácsot, almát, diót találnánk, és párnáit, melyeket a vőlegénynek 1 frt. 15 kr. vlt. kell kiváltania, szekérre felrakják, s a vőlegény vendégeinek, kikhez viszonzásul a menyasszonyéi csatlakoznak, kiséretében az új házaspár a vőlegény hajlékába, természetesen zene, táncz közben, vezettetik. Az egész menetre számos kandi gyermek, s főleg nőszem van ugyan függesztve; de mi sincs, mi magára a kiváncsiságot annyira vonná, mint a fölebb emlitett örömkalács, melyet a vőfél, többnyire hátul kullogva, fején visz. Férje házába lépvén a menyasszony, a családtagok üdvözlése után, első teendője a konyhába menni, s a kéménybe föltekinteni. Akkor ujra kigyulad a táncz, kedv, s foly a vacsora idejének elérkezteig.

Azon közben a menyasszony vendégei, kik őt férj e lakába elkisérték, visszatérnek szülői házához, a mulatozást ott folytatandók.

A vacsorát, mely ha két nap tart a lakodalom, mint az ebéd, asszonyok nélkül megy véghez, tánez váltja fel. Tánczosnöket úgy kapnak, hogy fonodákból a tánczkedvelő leányok és menyecskék nézőkül oda mennek, és tánczosnőkül elkapatnak. Az ablakok is bámulókkal telvék sokszor egész éjfélig. Ez időtájban a násznagy intésére a nyoszolyóasszony és leány, legyen bár langy idő, vagy csikorgó hideg, mindig padláson, mert más alkalmas hely a háznál nincs, elkészitik a menyasszonyi ágyat, de ugy, miben találékonyságuk ismét kimerithetlen, hogy valami csintalan tréfával rászedjék a lefektetendő hazaspárt. Például rosz fazekat oly ügyesen raknak el a párnák alá, hogy azokat a fiatalházasok csak akkor veszik észre, midőn lefektök után ropognak alattuk. Ellévén imigy készitve az ágy, a vőfél jobb keze ujjai közt három égő gyertyát tart, s a hivógatóval, kinek azonban nincsenek gyertyái, vagy három tánczosnőt megforgat, aztán a menyasszonyt tánczba viszi, s ugy intézi a dolgot, hogy őt tánczközben a szobából ügyesen kiszöktesse; mert kivált a fiatalabb férfiak lesik a menyaszszonyt, hogy őt, míg csak a padlásra fel nem szökik, kalapjaikkal üthessék. A hivogató tehát azzal mutat ügyességet, ha mennél kevesebb kalapütlegben részesül a menyasszony, kit a padláson nyoszolyóasszonya és leánya, ugy szintén a vőlegény vár. Utána a vőfél megy, s hogy háboritlanul maradhassanak, a hágcsót maga után felhúzza. Aztán ő veszi le a menyasszony koszorúját, s azt a pártával a házfödelébe szúrt villára akasztja. A pártának tulajdonkép övének kellene lenni, de azt a menyasszony rendszerént 10 kron megváltja. Aztán a menyasszony lehuzza a vőlegény csizmáját, s ez viszont amazét, s ekkor joga van a menyasszonynak a lehuzott csizmával férjét megverni, jeléül annak, hogy hatalmat fölötte azontul nem fog gyakorolni, s tiszte lesz az engedelmeskedés.

Emlitenünk fölösleges, hogy e verést a menyasszony lehető gyöngédséggel végzi, s tán ritkán fordul meg agyában a gondolat, vajha férje is viszonozná e gyöngédséget, ha idő multával kedve jő csizma helyett botot forgatni kezében. A lefektetők is végezve feladatukat, magokra hagyják a fiatal házasokat, s vagy akkor mindjárt meglesik, vagy más nap elbeszéltetik, miként sült el az ágygyal összekötött tréfa?

Reggel azután nyoszolyóasszony kötelessége a menyasszony fejét főkötő alá szoritani, s azt szalagokkal felcziczomázni. Ekkori disz öltözékéhez fehér fátyol is mulhatatlanul tartozik, mely szalagokkal szegélyzetten, nyakától le a derekán, majd térdhajtásáig ér. Azután isten házába avatásra megy, s végezve áhitatoskodását, otthon ládájából előveszi a föntebb emlitett kalácsot, diót, almát, s azokból a család minden tagjának juttat, a tyúkkal pedig a násznagyot, nyoszolyóasszonyt és leányt a kamarában vendégeli meg. Azon közben a vendégek újra gyülekeznek, e mulatságukat, mint megelőzött napon folytatandók. E nap csak abban különbözik a multtól, hogy este már az asszonyok is elmennek férjeik után, részt venni a lakomában, s mindegyik kalácsot visz az örömanyának, lakodalmi költségei némi födözéseül, mit ha csak egy napig tart a lakodalom, esküvő napján este tesznek meg. Vacsora végén felhozatik a fölebb emlitett örömkalács, melyet a násznagy ugy darabol fel, hogy minden asztalra jusson egy darab, melyet egyike az asztalnál ülőknek annyi részre oszt, ahányan vannak, s különös felügyelet fordittatik arra, hogy az örömkalácsban minden vendég, oda értve a zenészeket is, ha csak egy falatban is, részesüljön, különben kész a keserü nehezteles. A násznagy is ugy köteles gazdálkodni e kalácscsal, hogy az asztaloknál ülőkön kivül a felszolgálók, némelykor pedig a pap, tanitó is megtiszteltethessenek valamelyes részecskéjével, s annak minden fölebb érintett vesszeje, rózsája, kukoricza szeme, diója, galambja nagy becsben áll. A kalács elosztása jelül szolgál, hogy a nászvigalom azon éjjel befejezendő, a

menyasszony is siet tehát a hivogató, vőfél, nyoszolyóasszony és leány, ugy a szakácsnénak ajándékot adni a násznagy által, mely rendszerént kis zsebkendőből áll; valahányszor az asztalhoz ülnek a vendégek, vagy attól fölkelnek, a násznagy mindig imát mond, s ámént reá a szobába szorult gyermekcsoport rikkant, ugy tesz most is, és véget vet a lakomának.

A menyasszony szülői vagy rokonai, csak az esküvő napján adnak lakomát, más nap pedig, ha akkor is tart a nászvendégség, ők maguk is vendégekül mennek a vőlegény házához, hol néha harmad nap is, a felszolgálók és rokonok 9—10 óráig, sokszor délig is mulatnak; azután beáll a kölcsön kért asztalok, edények, evőeszközök széthordása, s a menyasszony mint családtag, minden teendőben osztozik. Következő vasárnap nagy megszólásnak tenné ki magát, ha meg nem jelenne a templomban, hol az ülőpadok közti üres helyen legelől állni van joga. E jog annyira tiszteltetik, hogy azt tőle egy menyecske sem akarja elvitázni, legyen nálánál ha csak egy héttel is idősb menyecske, életkorára ellenben sokkal fiatalabb, vagy gazdagabb szülők gyermeke, s bármint ohajtson első helyen hiúskodni. S e helyet mindaddig használja, mig ismét fiatalabb menyecske nem szerez magának főkötő alá kerültével jogot elébe állni. Délután pedig férje s ennek szüléivel vagy rokonaival apai házához megy, miként mondják, dunnáiért korhelykedni . . . a párnákért vőlegény által fizetett dijt megenni meginni . . . mi az új rokonságnak lakomával megpöcsétlése. A templomba menetel e szokásos kötelessége alól, első vasárnap csak vidéki menyecske mentheti fel magát illem megsértése nélkül, kinek nem veszik rosz néven, ha férjével, napa és ipával, szüléit megy akkor látogatni.

Ha vidékről kivánja házasitani gyermekét az apa, vagy helyben nem kaphatott menyet, a legény nagyobb választási szabadságot élvez, mert bejárva nehány helység fonóházait, tetszése szerént választ. Ki lévén szemelve az óhajtott élettárs, ezt többnyire más nap megkéreti, s a válasz, ha kiadandó a

leány, rendszerént az, hogy szülői a legénynél háztüzet nézni megigérkeznek, s ha ez kedvezően üt ki, a leányt odaigérik. Ekkor beállanak a fönebb leirt gondok és készületek, azon különbséggel, hogy a lakodalom a vőlegénynél esküvő előtti este kezdődik, amidőn a vőlegény ifjú társainak, tőlük mintegy elbucsuzandó, szokásos engedelmet ad házánál pár óráig tánczolhatni, mit ők hivatlanul annál örömestebb használnak, mert borral is megvendégeltetnek. Azután a meghitt vendégek tanácskoznak, ki és hogyan, szekerével s ha lehet szánon a vagy lóháton, menjen a kisasszonyért? Ennek elintézése, mi a násznagy kötelessége, oly lassan halad, hogy éjfél is ott lepi őket, s alig oszoltak haza, a hivogató többnyire szőlőhegyi kereplővel fellármázza őket, hogy készüljenek. Mig marháikat rendbe hozzák, a lakodalmi házhoz összegyülnek. megreggeliznek . . . rendszerént megvirrad. Akkor a menet elindul. Elől nehány lovas kendőkből csinált zászlókkal lovagol, utánok a vőlegény szintén lóháton, azután 3—4 szekér vagy szán, az utolsón zenészek. A vőlegény kisérete násznagy, hivogató, vőfél, nyoszolyóasszony és leány, végre pár rokonból áll, s a szekerek vagy szánok ugy ki vannak számitva, hogy e kisérőkön felül a menyasszonynak, ládája és párnáinak, nyoszolyóasszonya és leányának is illő hely jusson. Utközben a menet meg-megáll, s a vőlegény nyoszolyóasszonya a magával vitt bor, pálinka és kalácscsal oszlatja a netaláni éhséget és szomjat. Haza jövet a vőlegény, nem a menyasszonynyal kocsin vagy szánon, hanem ismét lovon ül. Egyéb szokásaik ilyenkor ugyanazok, miket fölebb vázolánk.

Ugyanazt mondhatni azon esetről, ha agárdi leány más vidékre vitetik; csakhogy ilyenkor a menyasszony házánál, legyen ez bármily vagyonos, csupán egy nap tart a lakodalom, vagyis a leány távozta után a násznép megvendégeltetvén éjfél tájban, ameddig tart, többnyire duda, különben hegedűszó mellett a táncz, vége a lakomának. Megjegyzendő azonban, hogy a vidéki vőlegény, ha lovon jött a menyasz-

szonyért, nyergére vagy akárminő ruhadarabjára különösen felügyeljen; mert az agárdi legénység mindent elkövet, hogy a vőlegény nyergét, vagy más valamijét elcsenhesse, mit aztán, ha menyasszonyát haza akarja vinni, ki kell váltania, a váltságdijt a csint elkövetői a korcsmában borozzák aztán el.

Ha a családnak van figyermeke, a leány többnyire kiadatik; vannak azonban esetek, kivált ha nincs fia az apának, vagy kiadandó volna a leány, de nem akad szerencséje, s megunta már a pártát, hogy a leányhoz vőt állitanak. Ilyenkor a leány kéreti meg a neki tetsző legényt:

Már mi nálunk az történt,
Lány kérette a legényt,
De a legény azt mondta,
Hogy férjhez nem megy soha.

Ez oka aztán, hogy a nép leányai közt, ha hibásak is valamely tagban, például púposak, sánták, vagy félszemüek, agg szüzet ritkán láthatni. Ha a legényt vidéken kellene keresni, ez megy a leányhoz háztüz nézni, s esküvő előtt nehány nappal elébb jő a házhoz, a nászkészületben segédkezet nyujtani.

Ha fiatalkori botlást követ el valamelyik pár, a leánynak kontyot a bába csinál, s a közvélemény nagyon rajta van, hogy egybekeljenek, mi ha a pap és vének közbenjártával sikerül, a menyasszony párta és koszorú nélkül megy az esküvőre, s elveszti jogát, melyet emliténk, hogy menyecskék közt első helyen álljon a templomban, hanem hátul a karzat alatt kell helyet választania. Az összekelés kieszközlésének nem sikerülte esetében, a legényt legott megfenyitik, s fonodába többé nem járhat.

Özvegy férjhezmenetekor ugyanazon szokások divatoznak, csakhogy öt nem fektetik menyasszonyi ágyba, mint a leányt; mert miként mondják, ő már tudja, hogyan kell lefeküdni.

Magy. Erd. Képek. 1853. 2: 31—35.

Az agárdi nép keresztelési szertartásai.

Alig veszi észre a nő, hogy szerelme gyümölcsét hordja szive alatt, azt nyomban valakinek háznépe közől besugni kötelességének tartjá, mert attól fél, hogy a titkolódzás miatt születendő magzata néma fogna maradni. Hetek, havak folytával házbeliei legkisebb kiméletben sem részesitik, hanem velök együtt a legsulyosb mezei munkákban egyenlően kell egész lebetegedésökig osztoznia. De nehéz munkákat kelljen bár végezniök, isten oly életerővel áldá meg a természet e gyermekeit, hogy a kora vagy halottszülés esetei ritkán fordulnak elő, hanem a szülők ép s egészséges magzatokkal örvendeztetnek meg. Világra jövén az új családtag, s beszereztetvén a paszita kellékei, a bába elküldetik meghíni a komákat, kiknek száma rendszerént 6, de ha ugy történt, hogy a gyermekágyast annak előtte hatnál többen hívák meg komaasszonynak, azok mind meghivandók. A bába tehát elindul egy jókora üveg pálinkával, s bejárja a kitüzötteket, házaiknál mindenkinek, nagynak aprónak, ha inni akar, üvegecsével, hogy szerencsés legyen a gyermek, kinálja s elmondja, hogy . . . a csecsemő szülői tiszteletök mellett bocsánatot kérnek . . . től, mikép alkalmatlankodnak nekie, s arra kérik, lenne tanuja magzatuk megkereszteltetésének. A meghivás, habár néha nem is szivesen, elfogadtatik, s nincs példa, hogy az visszautasittatnék, még akkor sem, ha a legszegényebb pásztorok, hogy pártfogókat nyerjenek, a vagyonosabb, s emiatt befolyásosabb családokat, s ezek adott alkalommal viszont amazokat kéretik fel komákul, miben a vallás sem tesz aka-

dályt; mert jóllehet tulnyomó része a lakosoknak evangelikus, ezek ily szükségben a római katholikusoknak s viszont szolgálnak. Meghivás után a komák a templomhoz gyülekeznek, a házhoz csak a körösztanya megy, keresztvizre viendő a gyermeket.

Keresztelés után a komák is a házhoz mennek, s elkezdődik a paszita, mely közben a bába vagy keresztanya kendőt terit az asztalra, s abba minden koma tehetsége szerént 50, 30 vagy még kevesebb krt, az ugynevezett keresztségpénzt adja, mely egészen a gyermekágyas tulajdona, s gyermekének azon leginkább gyolcsvásznat vesz ingecskékre. Fölösleges emliteni, hogy a lakoma pohárürítések, tréfák, dévajkodások, kaczaj közt vigan, soknál majd estig foly. A családatya pazarlásig bőkezü, kinálásban fáradhatatlan. Csodálhatni e tehát, hogy a lakomázók végtére neki hevülnek, s többnyire dallás közt, a vagyonosbaknál néha dudaszó mellett . . . a böjti heteket kivéve, mert szilvájuk lehullana . . . tánczra kelnek, hogy nagyra nöjjön a kender. Ily alkalomkor a legszegényebb is legalább egy akó bort szerez. Kényökkedvökre kimulatván magokat, az anyára és gyermekére, az atyára s egész házra pazarul szórt áldáskivánatok közt, végre a komák s a többiek is dalolva eloszlanak, kikről megjegyzendő, hogy a hat közt mulhatlanul van egy legény s egy leány, kik valamint a keresztanya, fökötőt, inget vagy szoknyácskát vesznek a gyermeknek, s viszonzásul a gyermekágyas, midőn ily legény komája megházasodik s gyermeke lesz, okvetlenül keresztanyának hivatik meg, leánykomaasszonyának pedig férjhezmenetelekor fejkötővel kedveskedik. Ilyen legény s leány komákul nem egyszer 12—13 évesek is meghivatnak, s nevezetes, hogy őket a háznak, melyben komáskodtak, legkorosb tagja sem tegezi többet, hanem kendezi s komaurának vagy komaasszonyának czimezi.

A paszitát követő napokban, a gyermekágyasnak komaasszonyai ételt négy vagy ötször, gazdagabbak többször is

és többfélét, aztán egyszer egy nagy tál kalácsot visznek. Nagy megvetésnek tartaná mind a gyermekágyas, mind komaasszonya, ha ez a négy vagy többszöri étel közt legalább egyszer tyúkot nem vinne; de a család is böcsületbeli kötelességének ismeri, hogy az igy rakottan jött komaasszonyt valamivel megvendégelje, különösen borral felviditsa.

Az anya lepedőkkel körülvett gyermekágyában tartózkodik, ki ritkán s akkoris óvakodva megy, leginkább idegen férfiak szemeitől, melyek neki közvélemény szerént megárthatnak, őrizkedik, s magát és gyermekét mindenfelől veszélylyel környezetnek hiszi mindaddig, mig avatásra nem megy. Az ifjabbak között találtatnak ugyan a balhiedelmen tul emelkedettek, kik avatás előtt mind udvarokban, mind pedig az utczán, félelem nélkül megjelennek, de azért a korosbaktól elég pirongatást, sőt komoly feddést is kell hallgatniok, azonban ilyenkor mezei vagy más sulyos munkára még nem szorittatnak.

Kötelessége a bábának egy hétig, s ha a körülmények ugy kivánnák, tovább is a gyermekágyast naponként kétszer meglátogatni, ha kell megkenni, a gyermeket megfürészteni, s egyéb dolgot végezni, s első szülésnél 3, különben 2 hétre az anyát avatásra elkisérni, s ezzel tisztét az anya körül befejezé, bérül egy negyed gabonát kapván.

Avatás után az ágy körül függött lepedők levétetnek, mi jelül szolgál a gyermekágyasnak, hogy a rosz szellem hatalmat fölötte nem gyakorolhat, igy szabadon, félelem nélkül járhat kelhet, s járnia kelnie ugyancsak kell; mert kivált mezei munka idejében, azonnal veszi gyermekét, ringafáit, s a mezőre dolgozni megy. Ott a csecsemőt, kezeit és lábait több hétig bepolyálva, ringafák közé kötött lepedőbe fekteti, s ha van nagyobb, olyan 5—6 éves gyermek a családban, azzal ringattatja; ellenkező esetben magára hagyja, s hozzá többnyire csak akkor megy, midőn elrekedésig kisírta magát.

Sulyos betegség eseteit s más gátló körülményeket kivéve, az anya többnyire 2 évig, némelyik tovább is szoptat, s ha példakép urigyermekekre hivatkozunk, hogy előbb is elválasztható a magzat, feleletül azt nyerjük, hogy az urigyermek, ha gyengébb korában választatik is el, jó uri étkekkel felnövelhető; de a nép szegényes konyhája kellő tápot, mely nélkülözhetővé tenné oly korán az emlőt, nem adhat a kis világpolgárnak.

Igy növeltetik az agárdi nép gyermeke. S alig érte el az 5—6-ik évet, mi alatt a himlőt is vonakodás nélkül beléoltatták, szüléi máris kora tavasztól késő őszig egyremásra pl. libaőrzésre, bárány és marhalegeltetésre stb. szoritják, téli hónapokban pedig, 11—12 éves koráig, jóllehet sok, betegség vagy más okszülte félbeszakitással, a szegényebbek is iskoláztatják.

A csecsemő aztán igy lesz ifjuvá és hajadonná, hol ujabb teendők és foglalkozások várnak reá.

Magy. Erd. Kép. 1853. 2. 27—28.

Az agárdiak temetéskori szertartásaik.

Tán sohasem szánandóbb e nép, mint betegsége napjaiban, kivált ha azok a mezei munka hónapjaiban jelentek meg. Beteg lovát, ökrét kiméli, igába nem fogja; de essék kórba családtagja, ez kiméletre számot nem is tart, tudva, hogy abban részesiteni nem fogják. Meg kell vallanunk ami igaz, hogy házi szerekkel eléggé kuruzsolják a beteget, hogy minélelőbb ugy dolgozhassék a többivel, mint egészséges; igy a beteg mig mozoghat, kikerülendő övéinek dünnyögéseit,

mozog s tehetsége szerént dolgozik. S még akkoris, ha fekvő beteg lesz valaki, orvost még a vagyonosbak sem hínak, hanem vizet s némi tápot hagyva a sinlődőnek, a többi kimegy a munkára. A természetereje legtöbb esetben helyrehozza az ápolás hiányát ezen edzett fiainál. Sulyos, de csak hosszas betegségben nem vonakodnak orvosi segélytől; azonban többnyire akkor, midőn már késő, s a bajon maga a tudomány sem segithet, vagy ha segitne is, ha egy két nap nincs segitve a betegen, felhagynak az orvossal. Különös tapintattal birnak a halál közelgésének kiösmerésében. s innen magyarázható az, hogy bár betegeiket munka időben magukra hagyják, nincs példa, hogy a halál órájában ne legyen valaki mellettök. Hosszas betegségben, nyilvános istentiszteletkor, imádkoztatnak a betegért, s meggyóntatják őt, ha pedig sokáig vivódik, a rokonok s övéi, félretéve a munkát is, szent éneket zengedeznek ágyánál. Különben a korosbak, még éltökben elkészitik a ruhákat, melyekbe haláluk után felöltöztetendők. A végrendeletet akkor csinálják, midőn csügged reményök az élethez, sőt félig már eszmélet nélkül vannak.

Meghalván a beteg, mindjárt ugy felöltöztetik, mint éltében ruházkodott, míg a vagyonosbak egészen uj ruhát adnak halottaikra.

Halottbejelentéskor jobbadán füllentenek, a halált 10—12 órával is előbb történtnek állitván a valónál, hogy a kimultat minélelőbb eltakarithassák s munkáik után mehessenek. A koporsó, melyet a község házában lakó molnár ingyen tartozik megcsinálni, s jutalmul érte a torba hivatik meg egyszerű, s nem lévén községi koporsótakaró, arra temetéskor tiszta lepedőt teritenek. s arra annyi kendőt aggatnak, mennyi a halottvivő, a kendők a temetőben utóbbiaknak adatván. A kis gyermekhalottat, ha fiú, azon leány, ha pedig leány, azon legény viszi a sirhoz, ki körösztöléskor komaasszony, vagy komának volt hiva. A nemkülönbségre ügyelnek mindazoknál, kik ifjú korukban megházasodtak, vagy férjhezmenetelök

előtt halnak el. Halottakat, voltak bár kedvesek, vagy gyülöltek, kivált a nők, koporsóra borulva czifra szavakkal siratják, s vannak a gyászkisérők közt, kik e szavakra mohón vigyáznak, nem kaphatnak-e belőlök olyakat föl, mikből aztán tréfát, vagy gúnyt üzhessenek; mert meg kell vallani, hogy a siratók olyakat is mondanak néha, mik valóban nevetségesek. A fiatalabbakat bucsúztatóval, a korosabbakat szintén bucsúztatóval, mely mindenkor az udvaron mondatik el, azonfelül templomban tartott predicátióval, a gyermekeket és szegény halottakat csak énekszóval temetik el. A halva szülötteket a bába takaritja el, valamely sirt felnyitván a temetőben.

A hulla eltakaritása után a halottvivők és rokonok a sirásó által torba hivatnak meg, melyet szent énekek elzengése és ima fejez be. A sirt körülhantolják az illetők, s valamivel megjelölik, hogy évek mulva is ráismerjenek kedveseik nyughelyére. Ily jelekül többnyire gyümölcsfákat használnak, melyek szép külsőt adnak a temetőnek, és jól is jövedelmeznek.

Magy. Erd. Képek. 1853. 2. 35—36.

Az agárdi fonoda vagy fonó.

Fonodának nevezzük azon házat, hol téli hónapokon át, a leánysereg fonás végett, szombatot, vasárnapot és más ünnepnapokat kivéve, esténként, legyen bár a legnagyobb sár, vagy zúgjon a legdühöngőbb zivatar, összegyül. Alig hozzák t. i. az asszonyok rendbe a paszkoncza vagyis virágos kendert, september dereka táján, hosszabbodván már az esték, egy vasárnap néhány meglettebb leány szertenéz a faluban, s kiszemel néhány házat, melyeket fonodául alkalmasoknak vél. Ezek azután társnőikkel tartott tanácskozás után felszólitják a kiszemelt házak birtokosait, engednék meg, hogy hozzájok

járjanak fonni. Ha kedvet mutat rá a háztulajdonos, megkötetik az alku, mi minden leánytól rendszerént kialkudott mennyiségü eledel, vagy kukoricza, vagy kender s más efféléből, vagy abból áll, hogy nehány este a házát átengedő gazdasszonynak minden leány fon, de csak az ő kenderéből. Mivel pedig az egész falubeli leánysereg az udvarlására járandó legénységgel egy szobában bajosan férne el, fonodául két házat, a helység két végén alkusznak ki, s ugy osztakoznak el, hogy mindenkinek legközelebb esik vagy az egyik vagy a másik ház. Itt szerepelnek azután a kedves társas játékok és tarkabarka mulatságok. Nem csoda tehát, hogy e helyekre a fiatalságot annyi vágy vonza, hogy az itt találja fel a szent Mekkát s álmai Eldorádóját.

Alig áll be ugyanis az estszürkület, a leányok nem ünnepiesen ugyan, de szokottnál csinosabban felöltözve, összegyülnek a fonodában, s helyeikct elfoglalva, 10—11 óráig folytonos tréfa, kaczaj, dalolás, mesélés, talányok feladása közben szorgalmasan fonnak. A legények sem késnek sokáig, hanem serényen szállongnak a fonodába, hol nem ők a leányok iránt, hanem ezek buzognak gyöngéd figyelmet, udvariasságot kitüntetni amazok iránt, mennyiben legott helyet adnak nekik az asztal körül, a kisebb leányokat zugakba, vagy zsámolyokra szoritva; mit a legények azzal viszonoznak, hogy legalább kétszer, kiki pár garast adva, nehány font gyertyát vesznek a fonodába, s furulyázással mulattatják a leányokat. Dalaik, meséik, talányaik közé társas játékot vegyitenek. Talányaik közől adunk nehányat:

1) Kisebb az egérnél, magasabb a háznál, keserübb a méregnél, édesebb a méznél (. . . dió . . .) mely kisebb az egérnél, fája magasabb a háznál, héja keserübb a méregnél, maga a mag pedig édesebb a méznél.

2) Száz ujj, öt körösztség, öt fej, négy lélek (. . . halott és vivői . . .) a halott s négy vivőjén összesen száz ujj van, mind

az öt meg van keresztelve, öt fej szintén van, de csak négy lélek, mert a halottban már nincs.

3) Erdőben nőtt, réten legelt s vas szája van . . . fuvó . . . fája erdőben nőtt, a ló vagy más állat, melyről bőre vétetett, réten legelt, s csöve vagyis szája vasból van stb.

Ezen s hasonló talányaik többnyire rimekben foglalvák. Lássunk azonban nehányat a szokottabb fonodai játékok ból is:

1) Szerető vallatás. Egy leány tányérba vizet önt, s azzal körüljárva a szobát, minden fonó guzsalyból egy kis kendert vagy csöpűt huz, azt a tányér vizébe mártja, és a gyertyánál száritja. Egy másik leány hozzá közelit, kérdvén, nem látta-e ludjait. E kérdés azonban csak ürügy, szándoka pedig amattól elvenni a kendercsomót, s addig nem tágit, mig nem fortélyos fogásokkal azt csakugyan elcsenné. De a kendercsomótól megfosztott leány is addig mesterkedik, mig azt vissza nem cseni. Mind a két leány leleményes ötletek és szókkal törekszik egymáson kifogni, s a többit megkaczagtatni. Visszanyervén kendercsomóját az első leány, ismét a fonók mindegyikéhez megy, s a csomóból mindegyiknek azon parancs mellett ad, hogy egye meg ez s ezzel, s itt szeretőjét nevezi meg. Kiosztván emigy csomóját, ott hol elkezdé az osztogatást, vallatni kezdi a leányt, kivel ette meg részletét, s másokat kaczagtatólag addig zaklatja a kérdezettet, mig kedveért meg nem nevezi. S igy folytatja sorban mindazon leánynyal, kiknek a kendercsomóból jutott.

2) Legényidézés. Ha hosszalják a legények kimaradtát, egy leány söprőt vesz, s minden társa előtt söpör, kérdvén kit söpörjön oda? A kérdezett szeretőjét nevezi meg. Ekkor amaz egyet toppant a seprővel, mondván, hogy a nevezett legény mindjárt ott teremjen. Emigy söpörve minden társa előtt, a szemetet, háttal ajtó felé leülve a szoba közepére, ölébe veszi, és a söprőt feje fölött az ajtó felé dobja, s ha az nyéllel fordul kifelé, a legények eljönnek. Tudni akarják azonban azt is,

Megyei Könyv 1429 Szent

merről fognak megérkezni? A szemetet tehát kiviszik az útra, reáállva füttyentgetnek, s honnan kutyaugatást hallanak legelőbb, onnan jövendnek a legények.

3) Lisztőrlés. Egyik a leányok közől padra fekszik, s alatta két fatányérral malomkelepeléshez hasonló zörejt csinál. Egy másik pedig lepedőbe burkoltan a fekvő fölé hajol, s pálczikával egy szitára ver. E két zörej meglehetősen utánozza a malomét.

4) Gedó. Egy leány szakajtóból púpot, csöpűből szakált és bajszot csinál magának, szürt ölt, fejére kalapot tesz, és sorban járva a leányok mellett, mindegyiktől kérdi: volt-e itt az öreg Gedó ur? Felelet reá: volt. Mit akart? Felelet reá: leányokat. Adtatok neki? Felelet reá: neki adtunk, neked is adunk, ha tudsz . . . itt a kérdett valami munkát nevez . . . kályhát tapasztani, káposztát ültetni, kévét kötni stb. A kérdő azután a tőle kivánt munkát képleg utánozza, s kérdi? Jól végezte-e? Ha „nem“ a kapott felelet, busongva jár a szobában, mig azt nem nyeri válaszul „jól“ ekkor ugrál örömében.

5) Zsidó pap. Egyet a leányok közől felöltöztetnek ugy, hogy puszta látásra is kaczajt ébresszen, s végre lepedőt akasztanak nyakába. Ekkor padra vagy kályha mellé áll, s elkezd érthetlen szókat handabandázni, a zsidó kiejtést utánozva.

6) Bárányölés. Egyike a legnagyobb leányoknak jobbjában kést, baljában vizzel megtöltött csuprot tartva, zsámolyra áll, segédül pedig egy kisebb leánykát, ki azon fonószakban kezde hozzájok járni, s a bárányölés tréfáját még nem látta, választ s maga elé állit. A kés képviseli a bárányt, a viz annak vérét. Ekkor a nagyobbik leány leejti nehányszor a kést, és segédével felemelteti, s végre midőn emez a kés után azt felemelendő alkalmasan lehajol, amaz őt csupor vizével nyakon önti.

7) Kútőrzés. Ehez is, mint az előbbenihez, oly kisebb

leány kivántatik, ki a tréfát még nem látta. A szoba közepén kiszemelnek egy gödröcskét, s abba vizet öntenek — az a kút. Öreül a kiszemelt leánykát földre ültetik, kezébe pedig vesszőt adnak azon utasitással, hogy ki a kutból meriteni akar, azt a vesszővel üsse meg. Ekkor néhányan a nagyobbak közől körülállják az őrt, s a kutból meriteni akarnak, de az őr utasitása szerént tesz. Mig igy foly az inderkedés, a háta mögött állók magukra forditják valamivel az őr figyelmét, s mihelyt hátra tekint, az előtte állók megragadják, s végig huzzák a pocsolyán.

8) Bolhácska. E játék a polgárrendüek kutba estem-játékával azonos. Egy legény leül zsámolyra, s felhí valamely leányt, hogy emelje fel. A felhitt oda megy s megcsókolja, aztán a zsámolyra ül, és legényt nevez meg, ki viszont őt hasonlóan felemelje s igy tovább

9) Csoda. Fölebb érintők, hogy két fonodába járnak a leányok, ezek néha látogatóba mennek egymáshoz, s ekkor van helye e játéknak. Amely fonoda fiatalsága meg akarja látogatni a másikét, egy leányt igazi csodává öltöztet fel, ugy hogy az is, ki kisértetet nem hisz, véletlenül találkozva vele, alkalmasint nem kevéssé döbbenne meg. S ily felöltöztetésben kifogyhatlanul találékony az ifjuság. Kész lévén a csoda, az egész fonodai fiatalság elindul a másik fonodába, s itt egy követe által bejelenteti, hogy valami ujdonság . . . utazó, állat, áru, termény stb . . . látható a faluban, meg akarják-e azt nézni? Kedvező válasz adatván, a csoda kiséretével bemegy, s feladata a társaságot bohóságaival kaczagtatni, mit azután közös táncz követ. Pár hét mulva a másik fonoda szintén csodával viszonozza a látogatást.

Ezen s más fonodai játéknál fökellék, hogy a szereplők a jelenlevőket folyvást derült kedvben tartsák. Valamint a leirtakból az is látható, hogy azokban valamennyi leány részt, hogy fonhasson, nem vesz, de természetöknél fogva nem is vehet, mert legtöbbjében csak néhány szerepölhet. Világos.

hogy vannak eme játékok közt olyanok is, melyek csak a legények távollétében játszhatók.

Farsangban legalább egyszer minden leány egy kevés lisztet, vagy zsirt hoz, s az igy összehordott készletből pogácsát sütnek, aztán tánczolnak.

Igy tölti az agárdi ifjuság fonodákban a hosszú téli estéket. Csodálhatni-e tehát, ha e házak oly vonzó erővel birnak? De van még különösen egy, mely azokat fölöttébb böcsösekké teszi. A vidéki legény t. i. házasodni akarván, egyenesen csak a fonodába megy, s ott tart szemlét a falusi szépek fölött, ott mutatja be magát a leányoknak, ott választ feleséget.

A fonodát következő csinos versekbe foglalta egy hölgy:

Zordon az idő künn, hull a hó javában,
Be másként van itt a jó meleg szobában!
Pattog a tűz vigan, s fellobogó lángja
Üzi egymást, mintha kedve volna tánczra.

Sarokba szorulva hever a ház őre,
Künn szaglált a hóban még vizes a szőre,
A gazda szunyókál, nem hallgat a szóra,
Nyolczat ütött már az öreg fali óra.

Az idősbje ott ül a kemencze mellett,
Csepü-darabokból bajszot rak a gyermek,
Kis öcscse már alszik, felfeküdt a padra;
Mellette gyököntve dorombol a macska.

Szomszéd s komámasszony titkosan susognak
Ki tudhatná végét, hosszát a dolognak!
Egyik állitást a másikkal lerontják,
Ami meg se történt, még azt is elmondják.

Tovább lányok, ifjak ülnek csinos renddel,
Vidám nevetés közt apad a len s kender.
Ott egy fürge barna orsóját elejti,
S szemét ama sugár legénykén felejti.

Aki bizony nem rest, gyorsan érte hajlik,
Szive dobogása majd hogy ki nem hallik,
Régen lesé már ő ezen kis jószágot,
Föl sem is cserélné érte a világot.

Kapdossa a többi . . . Mind vágynak reája,
Hisz e lány a falu legszebb tulipánja,
Orsóját az ifju jó magasra tartja,
Nevet örömében csókra sovár ajka.

S győzelme jelével megy a lány elébe,
Forró epedéssel sugja a fülébe:
Eszem a kis szádat, én édes szerelmem,
Váltsd ki ezt az orsót, most mindjárt itt helyben!

Váltsd ki tulipántom, ne piruljon arczod,
Avagy te a csókot büntetésnek tartod?! . . .
Hej tudom a bajt már . . .! volna csak itt Pista,
Egy csókjáért kettőt, hármat adnál vissza.

Fáj a szived érte, a szemedből látom,
Megyek, hivom tüstént, ugyis jó barátom.
Légy boldog ám véle! . . . ha nem szeretsz engem,
A más szerencséjén hadd örüljön lelkem.

Eképen évődik, ugy tesz mintha menne.
Neheztel a lány. Ő gyönyörködik benne.
Hiszen tudja jól, hogy bár ki fia volna,
Szerelmes galambja máshoz nem hajolna.

Isten áldjon meg hát! szól a hamis fajta.
Biztatja a többi: no csak rajta, rajta!
S már ha ennyibe van, mit tegyen a lányka,
Csak hogy el ne menjen, orsóját kiváltja.

Sokszor mondta már, hogy övé szive lelke,
De szavait csókkal le nem pecsételte.
S hogy először is most sok szem látta csókját,
Szégyenkedve rejté kötényébe arczát.

Szól a házi asszony: „Elég is lesz mára,
Rég volt, hogy az óra tizenegyre jára —
Folytatjuk, ha Isten segit holnap este,
Én szivesen látom, akinek lesz kedve.“

Mind eligérkeznek, s megköszönik szépen
Párosával rendre, kiki haza mégyen.
Szakad a hó, szél zug. Alig hogy mehetnek,
El-elsikamodnak s rá jókat nevetnek.

Hideg van, de hogyha még hidegebb volna,
Az a boldog ifju mit se tudna róla:
Ott ég a csók ajkán édes melegével,
Mit törődik ő az idő hidegével!

Magy. Erd. Kép. 1854. 2 köt. 29—31.
Vas. Ujs. 1865. 6. sz.

Az agárdiak apróbb szokásaik.

A fiatalabb nők, legények, sőt már 11—12 éves fiuk marhákkal közlegelőre járnak s ott hálnak. Összegyülve elébb csintalankodnak, tréfálnak, s midőn álom kezd nehezedni szemeikre, mindnyájan imádkoznak, s ha valaki elébb félre sompolyodott, azt mindaddig keresik, mig meg nem találják, s imádkozni kényszeritik. Őszi hidegebb éjeken pedig tüzelnek s burgonyát sütnek. Mindenikök köteles, bár honnan teremti, e tüzre egy kis fát, vagy rőzsét szerezni, s e kötelesség alól csak azok vannak kivéve, kik már kaszálni birnak.

Ujév előestéjén a vénebbek összegyülnek a birónál, oda hivatják a pásztorokat is, kölcsönösen adott áldomások ürítése közben, a biró minden pásztornak egy váltó 6-kros pénzdarabot a földre vet, s a pásztor ugrándozva tánczolva körötte, veszi azt fel, mit tán ujévi ajándékkép kap a helység jövedelmeiből.

A biró hivatalnoktársai nehányával járul az úr asztalához; de megelőzött vasárnapon nevökben a pap szószékéről felkéri a népet, hogy botlásaikért bocsásson meg nekik, mire az egész nép fölkel, s halkan elmondja: „Isten bocsássa meg vétkeinket!“ A családtagok is gyónni menve, megkövetik egymást, és bocsánatot kérnek egymástól.

Szent György napján a legények kötelessége a határbeli forráskutakat, és a lelkészét kitisztitani, hogy egész nyáron jó vizök legyen, a nagy kutak kitisztitása ugyanazon nap a korosb férfiak tiszte lévén. E munkájok után a legények tisztkarából kettő bejárja a házakat, s hol egy kis szalonnát, hol sertéshúst, majd néhány tojást kapnak, miből aztán este lakomát csapnak, s ha egyéb nincs, legalább dudaszó mellett tánczolnak. Ily házalást tesznek utolsó farsangkor is.

Téli hónapokban a lakodalmakon sokat tánczolnak. Legszokottabb táncznapjaik a következők: ujév vagy utána következő vasárnap a cseléd kedveért, a farsang folyama alatt legfelebb egyszer, utolsó farsangkor, husvét és pünkösd másod napján, nyáron vagy kétszer, szent Mihálykor, kezdetén a falu bormérésének, szent Györgykor, és templom bucsúkor A legények többnyire kedveseikkel, a házasok pedig csak hitveseikkel tánczolnak; ellenkező esetben kész a pörpatvar, mert e tekintetben nagyon féltékenyek a férfiak, és nők egyaránt Ha a feleség el nem mehetett, más nap legalább kipuhatolja: férje kivel tánczolt legtöbbet, s legközelebbi alkalommal ugyancsak pöröl a tánczosnőre; a jelenet ugyanaz, ha férj volt meggátolva a tánczra mehetésben. Egyedüli tánczaik mindenkor a csárdás és toborzó magyar.

A biró házánál összegyülve, kalapjaikat leveszik, s dohányozniok nem szabad. Ha valaki tanácskozás, vagy csak beszélgetés közben pár perczre kifordul a szobából, jobb s bal szomszédának, mint egy bucsúra kezet nyujt, s visszatértekor üdvözletül ugyanazt teszi, minek elmulasztása miatt

könnyen megbirságoltatnék. Lakodalomkor is az érkező és távozó vendég, kéznyujtással jelenti be magát a násznagynak.

Ha a nő férje ütlegei elől megugrani kénytelen, ez társnőinek panaszoltakor ugy fejezi ki „hogy papucsot árult“ ezt akarván vele valószinüleg mondani, hogy férje akkor lerázta magáról a papucskormányt. Különben nőnek nem lehet nagyobb szégyent tenni, mintha czivodáskor férje, vagy más, fökötőjét lerántja; a férfi is legnagyobb megbecstelenitésnek tartaná, ha barátságos összejövetelkor, valakiveli összezördülése miatt, kalapját köztanácskozás után a biróházánál ablakon kidobnák. E büntetés azonban csak azokra alkalmaztatik, kiknek a biró házánál elkövetett rokonczátlanságával, illetlen magukviseletével, már nem birnak, s a büntetés 18 év óta egyetlenegyszer volt fenyegetőleg alkalmazandó, s az illető csak nagy rimánkodás és áldomással háríthatá el. A kidobott kalap értelme az, hogy tulajdonosa köztök többé soha meg ne jelenjen. A legények rendszerént szombaton és vasárnap este látogatják kedveseiket, s többnyire az egész éjt velök töltik, mit csak a szigorubb szülők elleneznek. A csintalanabbak hétköznap is elugranak a marhától, vagy szülőik szeme elől, s beszólnak, mindenkor csak este, szeretőikhez, nekik gyümölcs idejekor lopott gyümölcscsel, mit eltulajdonitani ily szent czélra bünnek sem tartanak, kedveskedve; mit a leányok azzal viszonoznak, hogy vasárnap este lovagaikat vagy maguk termesztette, vagy Váczon vett bokrétákkal felcziczomázzák. E bokréta minél nagyobb, annál szebbnek tartatik, s azt a legény egész héten át kalapjánál hordja. Téli hónapokban, legalább ünnepélyes alkalmakkor, például karácsonkor, utolsó farsangkor, mesterséges virágokat, szintén leányok ajándokait, felszalagozva láthatni a legények süvegeinél. Pünkösdkor ennekelőtte majd minden leány ablakai előtt, vagy kapujánál, májusfákat lehete látni; de mióta az erdőkre szigorubb a felügyelet, e szokás veszni indul; mindazáltal évenként legalább egy pár ilyen fát találni még a fa-

luban, mit az illető leányok bokrétával, s tehetségök szerént pénzzel, mi a legénynek tánczköltségül szolgál, jutalmaznak.

Karácsony előestéjén mindkétnemű iskolás gyermekek, mihelyt besötétedik, oldalaikon tarisznyával, s hárman négyen szövetkezve, ablakok alatt az ünnepre vonatkozó énekeket járnak énekelni, másnap korán pedig szintén házról házra járva, vagy azon napi evangeliomot olvasnak, vagy alkalomszerü rímes üdvözletet mondanak. Mind este, mind reggel jutalmul hol krajczárt, hol diós vagy más gyümölcsöt, avagy kalácsot kapnak, s igy oldaltarisznyájokat megtöltik. Ezen éneklés és üdvözlés ujévkor itt nem divatoz.

A fiatal menyecskének, leány vagy legénynek, egész évre elrontaná férje, vagy illetőleg anyja munkakedvét, ha neki husvétra uj, leánynak többnyire piros vagy sárga csizmát nem venne. Ha tán egész évben semmi új ruhadarabot nem szerezne neki, csak husvétkor legyen meg az új csizma, ugy a vágyak kielégitvék. E csizmákat a nőszemélyek husvétkor, vagy egy ideig azután is vasárnapokon, ha sár van, a templomig, hogy tiszták maradjanak, kezeikben viszik, s ott huzzák fel sártól megtisztitott lábaikra, hogy istentisztelet után ismét lehuzzák, s miként jöttek, mezitláb menjenek haza.

Bíróválasztáskor a kalodát felbokrétázva viszik az illető házához. Ilyenkor oly komolyságot követelnek minden kisérőtől, hogy aki ide s tova nézne, vagy elmosolyodnék, azt megbirságolnák.

Magy. Erd. Kép. 1853. 2. 36 és 39—40.

Akasztó és Lak községi lakodalmi szokások.

Akasztó Solt M. Vhoz 3 órányira, dombos helyen fekszik, ugy tartják némelyek, hogy az időben midőn Solt vára állott, itt akasztották fel az elitélteket, mások szerént itt pocsolyás hely lévén, megakasztotta az utas kerekét. Van egy bástyás örtornya, Rákóczy Ferencz idejéből, itt s Lak községében, mely közel fekszik ide, s melynek leirását a Sürgöny 1866. évi 67. számában adtuk, következő lakodalmi szokás divatozik:

Ha a fiunak kedvese van, s azt elvenni akarja, kitudja szándékát, azután ha az kedvező, megkéri apjától s anyjától, kik ha odaigérik leányukat, ez keszkenőt ad jegyül, a fiu neki viszont czipőt, piros csizmát, vagy fésüt stb; azután paphoz mennek beiratni magokat, s az kihirdeti őket. Összekelés napján zeneszóval mennek az egyházhoz. Lakodalomra a hivogatás pénteken történik, két vőfél megy a meghivottakhoz, egyik szalagos kulacscsal, másik virágos és szalagos bottal, és igy tartják az ugynevezett beköszöntőt:

Szerencsés jó estét adjon isten kegyelmeteknek!

„Hogy ilyen alázatossággal, bátorsággal bejöttünk kegyelmetek hajlékába. De mivel kötelességünk is tartja, előszöris elbocsátott követek vagyunk. Ugymint N. J. uram ő kegyelmétől mi általunk is szólítván kegyelmeteket, ugymint hétfőn 8. órára hitnek letételére, és szentségnek felvételére. Egy tisztességes tál ételre, vagy kettőre, egy tisztességes

pohár borra, vagy kettőre, egy pár tánczra, vagy kettőre. Hogyha meg nem vetnék szegény tárházát, igen szivesen fogná látni mind kicsintől fogva nagyig — de még azt is hozzá tévén, hogyha isten életöket hosszabbitja, halálokat halasztja, igyekeznek kigyelmetek fáradságát visszaszolgálni. Dicsértessék a Jézus neve.“

Hivogatni még vasárnap este, s hetfőn hajnalban is szokás. A meghivottak küldeni szoktak egyetmás enni valót, s vacsora alkalmával 3 jó énekes jelen meg, s egyik mint kérdő, kettő mint felelő ezeket a torokat éneklik:

K é r d ő: Édes jó barátom téged arra kérlek, mondjál nekem egyet!

F e l e l ő k: Egy az igaz hit, egy a keresztség, egy az ur isten, aki lakozik magos mennyekben!

K é r d ő: Mondjatok kettőt:

F e l e l ő k: Kettő Mózes két táblája!

K é r d ő: Mondjatok hármat:

F e l e l ő k: Három három patriarchák!

K é r d ő: Mondjatok négyet:

F e l e l ő k: Négy a négy evangelisták!

K é r d ő: Édes jó barátom mondjatok ötöt:

F e l e l ő k: Öt az öt érzékenység!

K é r d ő: Kérlek mondjatok hatot:

F e l e l ő k: Hat a hat vödrök, melyek töltettek a kánai menyegzőben!

Hét a hét szentség!
Nyolcz a nyolcz boldogok!
Kilencz a kilencz charangyalok!
Tiz a tiz parancsolat!
Tizenegy a tizenegy szüzek!
Tizenkettő a tizenkét apostolok!

Hogy ezen éneklés tovább tartson, repetálni szokás minden feleletnél az első feleletet, és azt követő mondásokat,

ugy, hogy a tizenkettedik feleletnél, a tizenegy előbbi felelet ismételve mondatik el.

Az ételfelhozásnál is verselnek, az asztalhoz hivást a vőfél igy intézi:

Uraim az asztal megvagyon terítve,
Kés, kanál, vellával elvagyon készítve,
Az étkek is majd jönnek szépen sorjába,
Ez a sok legénység ne álljék hijába,
Én a mi tőlem telik elkövetem,
Csak jó apetitussal egyenek.

(Első étel felhozásnál.)

Itt van a legelső tál étel felhoztam.
Ne hogy azt elejtsem, azért imádkoztam,
A szakácsnéval meg füszerszámoztattam,
Bors, sáfrány, gyömbérrel jól be is sózattam,
Örvendek, ha tálat viszem ki üresen,
Igy a vendég gyomra sem marad üresen,
Lássanak hozzá hát uraim csak frisen,
Csak jó apetitussal egyenek kivánom szivesen.

(Második tál ételnél.)

Itt van a tehénhús tormával, mártással,
Jobb ez mint a hering a veres hagymával,
Ábrahám is ilyennel élt Sárájával,
Azért élt oly soká szerelme párjával.

(Bortöltésnél a gerendát pálczával verve)

Halkal, halgattassék a vendég,
Jézus neve dicsértessék,
Sziv vidámitással Isten a bort adta,
Amint sz. Dávid zsoltárába mondotta,
Az én gazduram hordaját kifuratta,
Teli kancsó borát ide felhozatta,
Azért hát uraim a borból igyanak,
E lakodalomban vigan mulassanak,
De a vőfélnek is borocskát adjanak,
Ugy én is gyorsabban forgatnám magamat,

Mintha csak bolhák csipnék két oldalamat,
Egy kis bor áztatja meg száraz torkomat,
Nem minden szemeten találják páromat.

(A káposzta fölhozásakor.)

Itt van a káposzta firis disznóhussal,
Jól megiszkábálva, mint a szekér guzszsal.
Egyenek ebből is uraim gusztussal,
Legyenek mindvégig jó apetitussal,
Ez a magyaroknak hires eledele,
Amit ha valaki jó izün elnyele,
Nem volt annak az nap semmi veszedelme,
Sőt inkább távozik ő minden félelme.

(Csibe becsináltra.)

Itt van a becsinált szegfüvel babérral,
Ebből szedjen ki-ki jó két nagy tányérral,
Nem rég beszéltem egy hires gavalérral,
Kinek a két zsebje tele volt tallérral,
Bámulásra méltó volt nagy kövérsége,
Kinek volt már tudom vagy hét felesége,
Kérdém tőle honnét van jó egészsége,
Azt mondá becsinált volt az elesége!

(Kása étel hozatalakor.)

Köles kását hoztam még pedig czukrozva,
Apró szőlővel van jó kipallérozva,
Megvan a teteje perczezve zsirozva,
Nem is kapta ezt meg a tűznél a kozma,
Nem kell neki erő a megrágására,
Csak egy kicsiny szellő a megfujására,
Az árától is semmit ne féljenek,
Csak jó apetitussal egyenek kivánom szivesen.

(Kalács és pecsenye hordáskor.)

Hozom a kalácsot egész taréjával,
Jó puhára főzve apró riskásával,
Nem gondolt jó gazdánk a maga tyúkjával,
Költsék el jó izün Isten áldásával,

Szakács asszonyunk is erősen esküszik,
Hogy miolta szép napok alatt sütközik,
Ennél jobbizű ételt még sohsem kóstolt,
Noha már hetven esztendőt általgázolt.
Itt van a tésztából jóféle sütemény,
Nincs ebben sem ánizs, sem mustár, sem kemény;
Jó izű porhanyó s nem kemény.
Megvagyon ez jó kivűl belül czukrozva,
Mint borbély legény ki van pudanérozva,
Mazsola szőlővel be van pudancsozva,
Édes ez mint csupán a szinméz,
Az ember megkivánja mihelyt csak ránéz,
Fogjon azért mindjárt hát vellát minden kéz.

Vacsora után bekötik a menyasszony fejét, s külön szobába vezetik, itt is mondanak a vőfélek valamit. Megelőzi ezt a menyasszonytáncz, minden tánczosa a menyasszonynak a vőfél kezéhez fizet, ezzel a zenészek elégíttetnek ki. Reggelre vödör viz, seprő tétetik a menyecske szobája elé, hogy felkelvén, munkálódjék. Kenyeret is adnak neki, hogy olyan legyen mint az, és ezt megkell neki metszeni.

Alföldi menyegzői szokások száz év előtt.

Ez időtájt ott minden házasságot az asszonyok kezdtek. Amennyiben ugyan nem voltak egyenes kérők, hanem ők puhatolták ki a legény szülői által kiszemelt leány körül: vajjon nincs-e a hajadon már más valaki részére lefoglalva, vagy odaigérve, s ha nincs: vajjon volna-e kedve az illető ifjuhoz nőül menni, ha ez meg találná kéretni.

Mikor mindebben a lányos háznál eljárt volna a megbizott asszony, közönséges nevén „gyalog sátán“ s jó reménységgel biztatta az ifju szüléit, akkor láttak násznagyok után, kiknek tiszte volt a leányt formaszerént megkérni.

Mielőtt azonban elindultak volna, tartoztak bejelenteni a lelkésznél, hogy kinek számára, kit akarnak nőül megkérni. A kérőkkel elment az ifjú is, s egy magukkal vitt kulacs bor mellett, asztal fölött beszédbe elegyedtek a gazdával, hogy van e hajlandósága leányát a legénynek adni. Ha nem volt kedve a szülőknek a házasságra, az volt a jel, hogy leányukat be sem eresztették a szobába, a kérdezősködésre kitérő feleletet adtak, és terminust sem tettek, hogy mikor találhatják otthon másszor.

Ha pedig tetszett a vőlegény, előbb kimondották a szülők, hogy odaadják a leányt, őt magát pedig csak azután szólították be a szobába, s midőn köszönés után kezet fogott volna a kérőkkel, azon alkalommal a kérők egyike kezébe adá az ifjú részéről való jegyajándékot és megáldá.

Ekkor rendelék el a kézfogást is, melyre saját rokonait és barátait mindenik fél meghitta, s melynek minden költségét, jól lehet a leányos háznál szokták tartani, rendszerént a legény viselte — adott azonban amit akart a házigazda is.

Begyülvén a vendégek, az okos násznagy megkérdezett legényt és leányt: nem biztattak-e már más személyt házassággal? kezet vagy házassági jelt nem adtak-e valakinek? és szeretik-e egymást? Ha e kérdésekre mindkét részről megadatott a kivánt felelet, az ifjak megfogták egymás kezét, s azután Isten segitségül hivásával asztalhoz ülve, ettek, ittak, vigadtak.

Most a leány részéről egy pár keszkenő adatott át az ifjúnak, mint jegyajándok; később pedig, midőn az asszonyok a legény ajándokát elhozták, egy pár fehér öltözőt is adott a legénynek, mely mindkettőjök sorsához képest közönségesebb, vagy finomabb gyolcsból készült, s a magyar ing lobogós bő ujja mindenkor aranynyal volt kivarva a vagyonosbaknál.

A legény ajándéka szokott lenni: aranycsipkés angol posztó vagy kamuka (vastag selyem) előkötő, vagy csak rása

(vastag szőrszövet) selyem csipkével; piros kordován vagy karmazsin csizma, hegyes orral és magas kerek patkóval, melynek az alja nem volt nagyobb fél dióhéjnál; fehér vagy zöld, vagy leginkább vörös selyemből háló módra kötött öv, melynek két végén bojt volt, s hátul vagy baloldalon szokott lógni; csillagos nyelü czifra kés, aranyos hüvelyben, melyen egy nagyocska kapocs volt, s annálfogva akasztotta öve mellé az asszony az aczéljával együtt; fehér vagy fekete fátyol, melyet a fökötőn felül szoktak teriteni, czifra gombostükkel a fejhez tüzni, s hátul a kontyról földig leereszteni; a főtetőre való; a fökötő; ezüstös tük és még sok minden, melyeket midőn a leányos házhoz elküldött, akkor határozták meg, mikor viheti haza a menyasszonyt, ki addig minden vasárnap jegyruhájában és ékességeiben járt a templomba.

Ezeken felül mindkét fél adott az atyának és anyának s testvér atyafiaknak „tehetsége szerént való ajándékokat“ miket a hazavitel alkalmával a vőfél előadván, a násznagy szokott felmutatni.

Kihirdettetvén a gyülekezet előtt a házasuló felek három vasárnap, az utolsó hirdetés délutánján tisztességtudó vőfél által szólittattak be a vendégek a következő szerdára. Azonban már kedden este be szokta hivatni a gazda a násznagyot, a vendégek ifjait, és szüzeit, s a násznagy szolgálatára az ifjakból fris, okos és becsületes személyeket állita, kiket elneveze: kapitány, hadnagy, strázsamester stbnek, s ezek azontul e neveket viselék egész a lakodalom végeig.

A leányokat pedig arra kérte fel, hogy mint barátai a férjhez ment szüznek, vigasztalják még ma, s leánysága utolsó éjjelén háljanak vele; a honnan ezen lakodalom előtti keddeste „leányhálónak“ szokott hivatni.

Szerdán reggel a felállított tisztek korán begyüjték a hivatalos vendégeket, s a vőlegényt az ennek részéről valók, a menyasszonyt szintén a magáéi, felkisérik szüléik házától a

templomba; honnan az esketés után külön-külön mindenik felekezet ismét haza kiséré tulajdon felét.

Most indulnak el a vőlegény házától a menyasszonyért szép renddel és muzsika szóval, kiknek a menyasszonyi háztól szintén elébe jönnek a leány vendégei, s miután kölcsönösen üdvözölték egymást, a kérő násznagy előáll, s kéri, hogy a leányt adják át vőlegényének; mire a kiadó násznagy kézen fogja a menyasszonyt, megáldja, s vagy a kérő násznagynak, vagy a vőlegénynek kezébe adja; kik aztán a vőféllel együtt a szülőkhöz mennek, megköszönik a leány körüli dajkálkodásukat, s elbucsuznak tőlük. Ezekután bemennek a házba.

Szoktak a vőlegénynyel jövők a leányos házhoz egy darab húst is hozni magukkal, rendszerént egy tehénnek első jobb lábát a lapoczkával együtt, melyet most nagy pompával mutatnak fel a vőfél keze által, s mint az atya és anya részéről való jóakarat jelét átadván, örömmel fordulnak vissza az átvett menyasszonynyal a vőlegény házához.

Ott azután hozzá ültek a derék ebédhez, mely a tehetősb gazdáknál a következő ételekből állott: csigaleves, melynek készitése alatt az asszonyok néhol 5—6 akó bort is megittak; hús tormával, vagy más mártással; töltött káposzta kolbásszal; malaczhús, mézes és mandolás-mazsolás lével; marhaláb savanyu lével, melybe zsirban sütött koczkás kenyér volt apritva, és sok veres hagyma; hurka riskásával, tüdővel töltve, s téjfeles paczal közé hányva; aprójószág szárnya, lába, nyaka becsinálva; ezután jöttek a sültek: marha, bárány, sertés, nyúl, kappan, lúd, pulyka oly bőséggel, hogy ezekkel magukban véve is jól lakhatott volna az egész násznép; végül jött a sok kalács, tálakban, szitákban, sőt teknőkben felhordva, s mind ezekre azután itták a tengernyi bort.

A jobb módúaknál két három nap tartott az ilyen lakodalom. Szegényebbeknél egy este. Ezeknek rendszerént csak egy dudásuk volt, vagy egy „tekerő hegedüjök“ (ma már ismeretlen hangszer) s a hol semmi muzsikás sem volt, ott a

gazdát és násznagyot fütyültették, s ha nem akartak, megcsipkedték őket az asszonyok. A gazdagoknál ellenben czigányok húzták a szomorú meg vig nótákat.

Az asztalnál az ifjúság szolgált. A rendre a sarkon ülő násznagyok vigyáztak, s átalában a legszigorubb gazda szerepét vitték. Tánczmesterekről is volt gondoskodva, kiknek arra kellett vigyázni, hogy egyszerre nagyon sokan fel ne álljanak tánczolni, s hogy egy leány vagy asszony se maradjon el, nehogy aztán szomorkodva menjen haza.

Az ifjak hajadon fővel tánczoltak; egy ingre vetközni s kiabálni nem volt szabad. Aki megrészegedett, azt a násznagy áristomba rekesztette, melynek egy presbyterialis végzés szerént előre kiszellőzött, szalmával behintett veremnek kellett lenni, hol pedig az nem volt, ott sertés ólba zárták; aki lármázott, vagy épen káromkodott, azt a násznagy azonnal kitiltotta a lakodalomból. Ha látta ő kegyelme, hogy a bortól hevesedni kezd az ifjuság, s az illendőség határait kezdi áthágni — a gerendán lánczot vetett által, s ha valamelyik hibázott, oda kiáltott a vőfélnek „csördits lánczot“ amely jelre mind magához tért, ki a büntetést el akarta kerülni.

Az idősbek a sülttel, kalácscsal és borral folyvást rakott asztal mellett beszélgettek s iddogáltak, akik pedig dohányosak voltak, azok a kamarában pipázgattak.

A menyegző napján a vőlegény még annyira nem közeledhetett menyasszonyához, hogy az asztalnál mellé ültették volna, s aludni is vele ment a nyoszolyóleány és asszony; de azért más nap felkötötték neki a főkötőt, s igy adták reggel a vőlegény kezére — először is tánczra.

A menyegző utolsó napján, vagy közel utána egy bizonyos napra, különösen meghivattak a menyasszony szüléi, és rokonai arra az ebédre, melyet közönségesen kárlátónak neveztek.

Az első vasárnap a nyoszolyóasszonyok készitek föl fe-

jét a menyecskének, ki legelőször menvén templomba, mint asszony, nem volt szabad neki leülni, hanem ez egy napon állania kellett, mint leány korában.

Vas. Ujs. 1864. 29—30.

Alföldi lakodalmi szokások most.

Az ifju, midőn elérte 22—24-dik évét, s igy már a házasulandók sorába lépett, egy kérő, két követ- vagy pemetasszony, és egy kulacsos kiséretében elindul leánynézőbe. Ebben az utczában is, amabban is 3—4 derék eladó lány van, csak az a kérdés, melyiket kérjék hát meg? a jó nénémasszonyok ezt szépségeért, amazt jóságáért s dolgosságáért, a harmadikat gazdagságáért „komendálják“ végre megállapodnak a legény szavára, hogy hát ennek s ennek a lányát kérik meg.

A lányos-házhoz először a két követ asszony megy el, kik ezen szavakkal: „váratlan vendégeket várjanak kigyelmetek“ vagy „becsületes embereket várjanak kigyelmetek lány-nézés végett“ jelentik ki, hogy mi járatban vannak. Pár óra mulva, ha kedvező válaszszal tértek vissza, elmennek mindnyájan; a kérő, az ifjuval és kulacsossal helyet foglalva a nagy asztalnál, a következő szavakkal kéri meg a leányt szüléitől az ifju számára:

„Jól tudva vagyon kigyelmetek előtt, mi végre kerestük meg a kigyelmetek becsületes hajlékát, mivel követeink által jelentést tettünk. . . Isten szerzette a szent házasságot még kezdetben, amikor azt mondotta: nem jó az embernek egyedül élni, szerzek öneki segitőt, aki ő mellette legyen. . . Ez a becsületes ifju N. N. megvizsgálván a maga sorsát, kiván magához illő feleséget venni Isten törvénye szerént — e

mellett hallottuk a kigyelmetek becsületes lányuknak jó hirét s nevét, magaviseletét — hogy ha a jó Isten a két ifju szivét egymáshoz hajtaná, mi abban, emberek, elbontók nem lehetünk ; azért kérjük szépen kigyelmeteket, ne sajnálják a leányukat bebocsátani egy-két pillanatra.“

Ekkor bevezetik az eladó-leányt, ki ünnepi ruhájába öltözve, megáll nehány lépésnyire a legény előtt, a két ifju pár perczig szótlanul nézi egymást, ekkor a kérő a következőket mondja a leányhoz :

Most gondold meg szógám, elejét utolját,
Hogy mivel kötöd be két szemed világát ;
Mert nem kölcsön kenyér, hogy visszaadhatnánk,
Se nem tiszta buza, hogy learathatnánk.

A kulacsos ezután átadja a legénynek a kulacsot, ki abból iszik, ez átnyujtja a leánynak, az is iszik, meg visszanyujtja, igy váltakozva háromszor isznak ; ezután a kérő megkinálja a leány szüléit, és a többi jelenlévőket is.

Rövid beszélgetés után a leány az övéivel együtt kimegy, s csak a legény marad benn hozzátartozóival. Künn a leánytól szüléi megkérdik, hát mit szól a legényhez ? Nem sokára ismét bemennek a leány szülői, kiktől a kérő megkérdezi : Hát mikorra halasztanak kigyelmetek ? kik két vagy három napnál nem igen tüznek hosszabb határidőt ; ennek lefolytával, ha a legény megszerette a leányt, ismét elmegy a két követasszony a lányos-házhoz. Itt a szülők — „ha nem kell a legény a lánynak, vagy ha a kérőket csak azért bocsátották be, hogy emeljék a leány pártáját“ — ezen választ adják „Csak azt gondoltuk mink, hogy ahon az isten megmutatja . . . csak másutt kereskedjenek kigyelmetek ! . . .“ s egy vagy más okot adnak elő, hogy ezért meg ezért nem teljesithetik kivánatukat ; ha pedig a leánynak mi kifogása sincs a legény ellen, kijelentik, hogy jöhetnek bátran.

A követek meghozva az örömhirt, ismét elmennek mind-

annyian, s a kérő ujra az alábbi vers szerént kéri meg a leányt szülőitől:

Becsületre méltó jeles gyülekezet,
Férfi s asszonyrendből álló felekezet,
Kiket a szeretet összekötelezett:
Halljon szót, valaki ez helyre érkezett!

Ádámot az isten mikor teremtette,
A szent házasságot akkor megszerzette;
Egy oldala csontját Ádámnak kivette,
Melyből Éva asszonyt mellé készitette.

E bölcs rendelése az egek urának,
Tetszett Ádám atyánk sok maradékának,
Mind pátriárkáknak évangyélistáknak,
Páratlan életet kevesen tartának.

Ez ifju legény is magába feltette,
Isten rendelésit, hogy szentül követte;
De kit, honnan vegyen, a nagy istent kérte,
Melyért szent angyala ide vezérlette.

Hogy a kigyelmetek leányát megnézze,
És ezt jó emberek által megkéresse,
Melyért ő felségét örökké dicsérje.

Most azért instáljuk, ami kérésünkre
Elébünk állitni ne légyen terhükre,
Hogy egymást megnézze ezen két ifjuság,
Igy lesz aztán köztük a tisztes házasság.

Estére kelve, az ifju a kérővel, a leány egy nővel elmennek a paphoz kézadásra; midőn onnan alkonyodáskor a leányos-házhoz visszatérnek, már az asztalon párolog a jó étel. Vacsora után a legény és leány egymással jegyet váltanak, a legény ad a leánynak arany-ezüst pénzt és gyürűt, a leány viszont gyürűt és ruhanemüeket, különösen selyemkendőket. Igy lakják el a kézfogót.*)

*) A jegybenjárók egy-egy ezüst pénzdarabot hordanak mindkét talpuk alatt, hogy valaki meg ne rontsa őket.

A kétszeri kihirdetés után van a csókolódzó, mikor is a lányos-háznál ujra nagy vendégséget csapnak, melyre az ifju már csak a kérővel megy el, magával visz egy kendő almát s diót. Vacsora után a jegyesek külön szobába vonulnak, hol egymással beszélgetve, vagy ami gyakrabban megesik, majdnem szótlanul töltik el az időt. Ekkor csókolja meg arájat először (?) az ifju.

A harmadszori kihirdetés után, harmad-negyed nap mulva történik a lakodalom.

A lakodalom előtti héten a vőfél, mielőtt a kijelölt vendégek hivogatására elindulna, elmegy az ifju jegyeséhez, s miután az virágot, pántlikát és kendőt varrt dolmányára, bokrétát kötöz pálczájára, ilyenképen köszöni meg a nyert ajándékot:

Én követje vagyok e ház gazdájának,
Kelmetek házánál felnőtt virágszálnak;
Látom mily szivesen nyitja fel ládáját,
Hogy igy ne felejtse pálczám gyászosságát.

Köszönettel veszem ez ajándékokat,
Melylyel felruháztad az én dolmányomat,
Kivánok érette ezer annyi jókat,
Holtod után pedig örök nyugodalmat.

Ezután elindul hivogatni, a kijelölt vendégeket házanként következőleg hivja meg a mulatságra:

„Alázatosan engedelmet kérek bátor bejövetelemért, és egy kevés ideig való megállásomért! — Én általam tiszteli N. N. uram és N. N.-né asszonyom N. N. uramat és N. N.-né asszonyomat, hogy az ő szárnyuk alatt felnevelkedett magzatjuknak tisztesség tételére szerdán d. e. * órára, egy tányér ételre, és egy pohár borra, és egy kevés ideig tartó mulatságra szivesen látják kigyelmeteket érdemes házuk népével.“

A lakodalom előtti nap délutánján, elmegy a vőfél egy pár kocsival a menyasszony ágyáért. Oda érve bekö-

szön, s hogy mi járatban van, azt a következő vers szavaival adja elő:

Jól tudják kelmetek, mi szivünk szándéka;
Ami vőlegényünk nekem igy számlálta:
Hogy vagyon itt neki egy kedves mátkája,
Akinek is vagyon szép felvetett ágya.

Most hát ágyat szépet, meg ugyanis párnát,
Két-három derékalyt, paplant avagy dunnát,
Két-három lepedőt, négy avagy öt párnát,
Ez mellé pediglen szép ágytakaróját

De még ez nem elég, még most is szólhatok,
Még menyasszonyunknak ládája is vagyon,
Kérem hát ezutta! azt is itt ne hagyjuk —
Ha kivánják pedig, váltságát megadjuk.

De jó is volna annyi ágynemüre s más egyéb drága ruhára oly könnyen szert tenni, — felelik a házbeliek — sok fáradságukba, veszödségükbe került az nekik, mig összecsöpörgették, azért nem is adják előbb oda, mig pénzt nem látnak. Ekkor a vőfél, hogy ez a kifogásuk se legyen, ki vesz a zsebéből egy krajczárt, megmutatja, s azzal visszateszi. Ugy! de amazok nem ugy értették ám azt, hanem hogy nekik az ágyért pénzt adjon; ekkor pedig egy összegyürt papirt ad át, melyben olykor pénz, leggyakrabban pedig kova vagy fületlen gomb van takargatva, ha még ezzel sem elégszenek meg, először odanyujt váltságdijul egy krajczárt, aztán nagyobbat-nagyobbat egész a régi kétgarasosig, mikor erre is rákerült a sor, kijelenti, hogy már annál nagyobb pénze nincs; — igy mégis végre valahára megkapja az ágyat.

De mig ezek odabenn a szobában történnek, azalatt künn az udvaron sem szomorkodnak ám, mert kinek lehetne többet kaczagni, mint az elmés fonóasszonynak? (a fonóasszony egy tréfás férfi, női ruhába öltözve). Ott ül a kocsi oldalon, nála egy orsó, ölében egy rokka-szösz, durugjálja a fonalat, szinte

izzad belé; dicséri magát a legénység előtt irgalmatlanul, hogy ő milyen jó fonó, mert:

Az idei s a tavalyi
Talán van egy pászma . . .

Ő (szalma) özvegy, jól jár az a fiatal ember, aki elveszi, tejbe vajba fürészti ő azt stb. . . A kocsikra, melyeken az ágyat akarják vinni, a fonó asszony ügyel, hogy valamelyik gaz kópé ki ne lopja a kerékszöget, s igy csúfot ne valljanak; akit a lopáson rajtakap, az ugyan megízelíti a rokka-szárat.

Ekkorra odabenn is eligazodtak, s hordják a kocsira az ágyat, melyet elindulás előtt a vőfél ilyképen köszön meg:

Kivánok minden jót e ház gazdájának,
Ki egy személyt nevelt másnak, s nem magának,
Áldás és békesség atyának, anyának,
Mert tiszteletére jöttünk magzatjának.

Kivánom, az isten jó hitestárst adjon,
Tégedet, férjedet soha el ne hagyjon;
Légy hát csendességben addig az ideig,
Mig majd az a legény elvezet házáig.

Mivel kulacsunkból már is jól kiittunk,
Kérem hát, barátim, innét elinduljunk,
Mert a menyasszonyunk azt mondja: ne késsünk,
Most is azt sugdossa, hogy visszasiessünk! . . .
Vigyázzunk valami szégyenbe ne essünk!

mikor indulni akarnak:

Légyetek áldottak istentől örökké,
Ezen örömötök ne váljon ürömmé;
Maradjatok tehát isten oltalmába,
Mig beviszen végre dicső országába!

Ekkor kirobog a két kocsi az udvarról, s hazafelé vágtat, de nem ám a legrövidebb uton, hanem egyik utczán föl,

a másikon le; ha az utczai gyermekek meglátják az ágyat vivő kocsikat, utánok kiáltják hogy:

Viszik a menyasszony ágyát,
Elejtették a ládáját!

Másnap reggel elmegy a vőfél az összegyült vendégek egy részével a lányos-házhoz, hol a menyasszonyt következőleg kéri el szüléitől az esküvőre:

Nagyérdemü édes atya,
Jó anya, hív nevelö!
Most kegyes szinetek előtt
Avégre álltam elő:
Hogy jól nevelt leánytokat
Kikérjem hajléktokból,
Akit ti férjhez adtatok
Egyezett szándéktokból.

Jelen van az az időpont,
Hogy választott párjával
Összeköttesék ő az szent
Házasságnak lánczával,
Esküdjék örök hivséget
Leendő hív férjének,
Akit is fogadjon a jó
Atya s anya vejének.

A felnevelésért pedig
És hiv dajkálkodásért
Adja meg a jó teremtő
Áldásaival a bért!

Majd következik a menyasszony búcsuzása szüléitől, testvéreitől, rokonaitól stb, melyet szintén a vőfél ad elő ezen szavakkal:

Vajda! hegedünek álljon meg zengése,
A sarkantyúknak is szünjön meg pengése,
Mert bucsúzásomnak most lészen kezdése,
Legyünk csendességben, mig lészen végzése.

Dicsőség először a nagy magasságban
Istennek, ki lakik fénylő boldogságban,
Ki rendelt énnekem egy igazi társat,
Kivel hogy megnyerjem mennyei országát.

Reszketnek ajakim belső félelemtől,
De még jobban rebeg szived sérelmétől,
Kedves édes atyám! ha megbántottalak,
Engedj meg, ha téged háboritottalak.

Köszönöm atyai nagy szeretetedet,
Melyet nem érdemlék, gondviselésedet,
Az úr isten áldjon ezekért tégedet,
És szent országába vigye fel lelkedet!

Majd kiesik nyelvem megbággyadt helyéről,
Könnyeim mint patak ugy folynak szememből,
Midőn hozzád nyujtom ezen búcsúzásom,
Kedves édes anyám! tőled elválásom.

Óh szerelmes anyám! látom miként indulsz,
Ájulástól többé tán meg sem is vidulsz.
Ismérem te gyenge anyai szivedet,
Ismerem asszonyi erőtlenségedet.

Azt fogod sajnálni, engem mint neveltél,
Emlőddel tápláltál, széltől is őriztél,
Édes drága anyám! ne epeszd magadat,
Bocsáss el engemet, kedves leányodat.

Ha megbántottalak, a Krisztus sebére
Kérlek, bocsással meg, az ő szent vérére;
Isten fizesse meg sok fáradságodat,
És én mellettem tett dajkálkodásodat,
Vigyen fel tégedet ezekért a mennybe,
Vigadjál szüntelen örök dicsőségbe!

Kedves testvérjeim! tőletek búcsúzok,
Szivemből néktek is minden jót kivánok,
A nagy uristennek áldása maradjon
Mindétig rajtatok, és el ne is hagyjon,

Végre az egekbe magához fogadjon,
Az örök életben néktek is részt adjon!

Kedves lánybarátim! hozzátok fordulok,
Ha reátok nézek szintugy megújulok;
De seregetektől más utra indulok,
És tőletek mostan immáron megválok.

Az ur isten adjon néktek is igaz párt,
És szivből szeretett szerelmes hitves társt,
Végre az egekbe fogadjon magához,
Legyetek érdemes szüz koszorújához.

Kedves alsó, felső jószivü szomszédim!
Mindenféle kegyes szép jóakaróim!
Áldjon meg az isten, szivemből kivánom,
Vigyen fel a mennybe magához, azt mondom!

Ekkor az egész násznép víg zeneszóval indul a templomhoz esküvőre. Elől megy nehány lovas legény zászlóval s fegyverrel, az első kocsin ül a vőlegény, mellette a vőfél, a másodikon ül a menyasszony, két oldalánál egy-egy nyoszolyó-leány, a harmadik kocsin ülnek a muzsikások, azután a násznép. A fiatalságnak, köztük a vőlegénynek is „bóti rúzsa“ van a kalapján, a nők közől csak a menyasszony fején van koszorú, szintén csinált virágból, olykor a két nyoszolyóleány hajában is van egy-egy rózsa.

Az esküvő végeztével, mely a szokásos szertartások közt megy végbe, a menyasszonyt, ha abban egyeztek meg, egyenest a lakodalmas házhoz viszik, ez azonban ritkán esik igy; a szülék még egyszer látni óhajtják magzatukat lány-fővel, azért esküvő után a menyasszonyt a vőfél ismét haza kiséri, a násznép pedig a vőlegénynyel víg zeneszó, öröm ujongás közt robog hazafelé, utközben egyik is másik is el-elkiáltja a következő versek egyikét vagy másikát:

Arany bárány, arany kos,
Szép menyasszonyt viszünk most!

Ez az utcza véggel erre,
Szép menyasszonyt viszünk erre!

Aki miránk bámészkodik,
A lagziba kivánkozik!

Akinek most kedve nincs,
Annak egy csepp esze sincs!

Ez az élet ugy sem sok,
Használják az okosok!

Aki minket kicsúfol,
Pokolba hason csússzon!

Aki minket meggyaláz,
Akasztófán legyen váz!

Ihajla:
Megbornyadzott a kajla!

Hazaérve a násznép, egy része táncznak ered, más része pedig a vőlegénynyel együtt elmegy a menyasszonyért, kit a vőfél elkér szüléitől, hozzácsatlakozik még kisérőül két férfi és két nő, az ugynevezett kállátósok *), kiket vele együtt víg örömmel repitnek a lakodalmas házhoz. — Itt az uj vendéget (a menyasszonyt) a vőfél mutatja be férje szüléinek a következő vers szavaival:

Jó napot kivánok e ház gazdájának,
Ezen kedves vendég befogadójának;
De messziről jöttünk, és el is fáradtunk,
Azért egy kevéssé pihenést instálunk.

Nagyérdemü édes atya,
Jó anya, hiv nevelő!

*) Alább a kállátó (kár-látó) máskép is van emlitve. Mindenesetre a lányos-háztól való küldöttséget jelenti az, s értelme akkor volt, midőn a kétnapos menyegző második napján (tehát az első éj után) érkezett a vőlegény házához.

Most kegyes szinetek előtt
Avégre álltam elő,
Hogy jól nevelt leánytokkal
Köszönjek hajléktokhoz,
Ki a hit felvételéről
Megtért hiv rokonihoz.

Im eltelt az az időpont,
Hogy választott párjával
Összeköttetett ő a szent
Házasságnak lánczával;
Örökké tartó hűséget
Esküdött jó férjének, —
Akit az atya és anya
Fogadjon el menyének!

Ezután a menyasszony ipát, napát, férjének testvéreit sorra csókolja, s ugy vezetik be a mulató-házba, hol már sir a hegedü, a jókedvü fiatalság sarkantyu-pengés közt járja a csárdást.

A teremben fenn a nagy asztalnál ül a násznagy a sarokban, ki feje a vendégeknek, körülötte az öregebbek foglalnak helyet, és pipa szó s vidám beszélgetés közt morzsolják a bort. — A másik sarokban két éltes nő közt ül a szomorú menyasszony, ezek vigasztalják, s egyszersmind vigyáznak rá, hogy sokat ne tánczoljon (hajdan négy-öt nótát tánczolt a menyasszony az egész lakodalmi idő alatt.) Lenn az ajtó háta megett van a bánát, itt a legélczesebb emberek egyikét választják meg násznagyul, ki leginkább a jó rendre vigyáz fel; a bánátban egy üres hordót használnak asztalul, s arra teszik a nagy csikóbőrös kulacsot, a falakra hagymát, csüves paprikát, tyúkot, kalácsot, gyökeret akasztanak, mentül jobban felczifrázhatják, annál büszkébbek rá, hogy gazdag a bánát.

A főnásznagy mellé választanak még egy vicze-násznagyot is, ki amaz mellett foglal helyet, ezenkivül szükség van még szószólóra és helytartóra is, továbbá két tánczmesterre, kik arra ügyelnek, hogy valaki, legkivált a nőszemélyek kö-

zől, táncz nélkül ne maradjon ; a legtréfásabb s legfurfangósabb embert pedig megteszik izgáncsnak, ennek már minden szabad.

Midőn eljön a délebéd ideje, a legénység asztalt rak, s amellé telepedik le a vendégsereg ; a vőfél hozza az első tál ételt, a többit utána a fiatalság, mindegyik ételre mond valami verset, olykor olyat, hogy az egész ház hahotára fakad. Mielőtt az evéshez fognának, a bánáti násznagy, de leginkább az izgáncs, a vőlegénynek és a menyasszonynak, kik egy tányérból szoktak enni, páros kés helyett fakést és nádvillát visz azon megjegyzéssel, hogy különbbel nem szolgálhat, mivel a vendégek a többi kést és villát már elkapkodták, ha ez, amit ad, nem tetszik, dolgozzanak és vegyenek, ha lesz pénzük, olyat, amilyet akarnak. Ebédközben elsőbb az uj házaspárra mondanak köszöntést, kivánva nekik sok boldog esztendőt, égi s földi boldogságot ; felköszöntik még egyenként a házi gazdát s gazdasszonyt, násznagyokat, helytartót, tánczmestereket stb., ezek közől is hadd álljon itt egy pár!

Az uj házaspárhoz.

Mivel hogy két szivet már egygyé tettetek,
Számos esztendőket, kivánom érjetek,
Lobogjon egymáshoz tiszta szeretetek,
Gyönyörködjön mindig a Krisztus bennetek.

Mint nyiló tavaszkor a fák virágokkal,
Ugy ékeskedjetek kedves magzatokkal ;
Vegyen környül az ur annyi áldásokkal,
Hogy megterheltetve legyetek azokkal.

Végre ha elhagyja lelketek sátorát,
Testetek hizlalni fogja a föld porát :
Vigan szemléljétek virtusotok sorát,
Együtt bővitsétek a szentek táborát!

Házi-gazdához.

Mi házi-gazdánknak, mi jó emberünknek,
Az egészségiért igyunk hát vendégek!
Ne légyen romlása az egészséginek,
Minden jót kivánok egész háznépinek!

Násznagyhoz.

Nincsen olyan helység, város vagy tartomány,
Ahol nem szükséges az előljáróság,
Példa itt előttünk azon kis társaság,
Kiket összeszerzett szeretet s barátság.

Azért instálom hát most engedelemmel,
Légyen figyelemmel ide minden ember,
Éljen a násznagyunk e vendégség feje,
Légyen foganatos itt minden beszéde,
Vigyázzon gazdánknak begyült vendégire,
E pohár bor váljon fris egészségire!

Vicze-násznagyhoz.

Vicze-násznagy urat az isten éltesse.
Mostan hivatalát hogy véghez vihesse,
Kivánom, az isten szerencséssé tegye,
Nálam egy pohár bor, ezt szivesen vegye.

Szószólóhoz.

Szószóló uram is, hogy igazat szóljon,
Legelébb előre mindent megfontoljon,
Az igazság mellől soha el ne álljon,
Egy pohár bor fris egészségére váljon!

A fiatalság alig várja, hogy vége legyen az ebédnek, kivált a legények talpa viszket, még az utolsó falatot jófor-

mán le se nyelték, s már takaritják ki az asztalt, hogy ismét tánczhoz kezdhessenek.

Estve gyertya gyujtáskor kivezetik a menyasszonyt a kamrába, ott koszorúját levéve, fejét bekötik, másik ruhát vesz magára, s igy vezetik be a tánczterembe a nagy asztalhoz; itt a menyasszonyt, ki az asztalnál ülőknek „jó estét“ kiván, a vőfél következő szavakkal mutatja be a násznagynak és a körülötte levőknek:

Im menyasszonyunk a koszorút letette,
Fejét féketővel *) felékesitette,
Engedje az isten, hogy mig e koszoru
Fején lészen, bútól ne legyen szomoru.
Ékesség rózsája viruljon orczáján,
Ne jőjjön ki panasz, sóhajtás a száján;
Férjével érhessen számos esztendőket,
Csendes békességben vigan telendőket.
Sokáig lobogjon élete fáklyája,
Öröm közt végződjék e földön pályája:
Kinek zsebjében van egy garas vagy kettő,
Hozza most közelebb, utánam lesz első,
Ezen tánczot járni szabadságában áll,
Akinek a zsebje a pénztől jó dobár.
Nosza muzsikások ne szunnyadozzatok,
Hanem szünet nélkül nótákat rántsatok.

Ennek végeztével a menyasszony megcsókolja a násznagyot. Megharsan a zene, a vőfél, ki egy rostát helyezett a nagy asztal közepére, megöleli a menyasszonyt, s elkezdi vele járni a menyasszonytánczot, de alig fordul kettőt hármat, már csördül a rostába vetett pénz, ettől is elveszik, vagy ha nem akarja, ismét pénzt vet a rostába, de amaz se rest ám, valahányszor ez dob, ő is ugyanannyiszor hajít, végre aki tovább győzi, az tánczol a menyasszonynyal, mig tőle egy harmadik, ettől pedig egy negyedik s ötödik el nem veszi.

A menyasszonytáncz végeztével, az asztalnál ülő öregek összeszámitják a bekapott pénzt, egy kis részt belőle a vőfél-

*) Fejkötő.

nek adnak, egy másikat pedig a muzsikásoknak húrra, előszólítván a barna fiúk közől egyet, ez húz egy nótát ott az asztalnál násznagy uraiméknak, ennek végeztével megköszöni szépen a jó akaratot, s helyére távozik; a többi megmaradt pénzt pedig — de nini! imhol jön a bánáti násznagy is az izgáncscsal egyben, kezében egy bögre, a bögrében pedig most az egyszer nem víz, vagy bor, de pénz van, még pedig ugyancsak busásan sok; ő ugyanis a menyasszony-tánczakor az izgáncscsal együtt az ajtóra állott, s egy lelket sem eresztett se ki, se be, csak azt, ki a bögréjébe egy darab pénzt vetett, most azt hozta elő, s örül, hogy a bánát nem maradt adós; ekkor a násznagy fáradtságuk jutalmául mindkettőnek tölt egy-egy pohár bort; — az ujonan hozott pénzt a többihez olvassák, s ugy adják át a menyasszonynak.

Ekkor ismét elkiáltja egyik vagy másik:

Húzd rá czigány! disznót adok,
Nem túrja föl az udvarod.

a more nem rest, rárántja, a fiatalság bokázik; de alig tánczolnak négy-öt nótát, itt a vacsora ideje; ujra hozzá fognak az evéshez, a vőfél most is kitesz magáért, hisz délebédkor azt mondta, hogy:

Mikor bor áztatja meg száradt torkomat:
Nem minden szeméten találni páromat,

már ekkorra pedig jócskán behörpentett a venyige levéből. Vacsora végeztével a menyasszonyt kisérő kállátósok még tánczolnak egy nótát, avval kászolódnak haza felé, az egész vendégsereg muzsikaszóval kiséri ki őket, s ugy bocsátják el.

A kállátósok elmenetele után, a vendégek közől az öregebbek szintén nyugalomra térnek; a fiatalság pedig kétszeres kedvvel fog a tánczhoz, ugy megforgatja azokat a fiatal menyecskéket, eladó leányokat, hogy még! járják a csárdást egyre kivilágos kivirradtig. . .

Hajnal felé, midőn már a legénység be kezd telni a tánczczal, hozzáfognak mindenféle dévajsághoz; ekkor kerül rá a sor a temetkezésre, nevezetesen az izgáncs leterit egy legényt a ház közepén fehér lepedővel, ez a halott, ekkor előveszi a tavalyi kalendáriumot, s abból elbúcsúztatja a körül állóktól, majd felolvassa a halott testamentomát, előadja mije volt? kinek mit hagyott? stb... van nevetés meg nevetés, de még mennyi!

Ma már a lakodalom csak egy napra és az ezt követő éjre szorítkozik; hajdan három-négy napig, sőt egy hétig is eltartott, minden délután ujra kezdték a mulatságot; az utolsó napon ekkor már muzsikás nem volt, kását főztek ebédre, s egy némely torkosabb vendéget a szakácsasszonyok a kásás kanállal tuszkolták haza, ez volt a kitoló-kása.

A lakodalom utáni vasárnapon, a menyasszony szülőinél tartanak egy, a lakodalomhoz mindenben hasonló mulatságot, ezt nevezik ezen a vidéken kárlátónak vagy kállátónak.

Koszorú 1864. második félév 19 és 20 sz.

Alföldi arató ünnepek.

Mikor az alföldön aratnak, nem elég hozzá a környék népe, meghivatnak erre a felföldi tót atyafiak is, kik ilyenkor az alföldet, egy kasza s nyele kiséretében bentazzák. Ezek pénz helyett bizonyos gabonarészt kapnak, és elláttatnak az aratás egész ideje alatt étellel, leginkább szeretik a krumplit és kását, kivált ha kapnak hozzá borocskát vagy pálinkát. Délfelé már a magyar menyecskék hátukon, kezükben, vagy szamárra rakodva hozzák ki a meleg ételt, s fris kenyereket. Az aratást vezető mondja ki a delet, s azt ugy eltalálja, mintha óra volna előtte. Mikor vége az aratásnak, fölosztják mi megy a gazdának, mi a munkásoké. Az utolsó nap az ünnep.

Kijő a gazda, elébe mennek az aratóleányok és asszonyok, és szalmafonadékkal fölczifrázzák, (ha nem engedi, egy hordó borába kerül), melyet mezei virágokkal és szalagokkal diszitenek, ezt bot végére helyezik, erős legény kezébe adják, ki azt fölemeli, s maga körül gyüjtvén az aratókat kimondja, hogy az aratás végét érvén, bucsulakomára a gazdához jőjjenek. Erre megindul a nagy sereg tarkázva párosan, ének s néha zeneszóval a mezőföldről bemennek a faluba az uraság házához, vagy gazdatisztje lakához, ott átnyujtják a kalászkoszorút, s jót kivánnak. Erre kezdődik a vacsora, ivás, tánez, mely néha estétől reggelig tart.

Ha a gabona jól fizetett, jódolga van az aratónak, ha nem, akkor még koszorut sem kötnek.

Szép élet ez! aki nem látta nézze meg.

Nefelejts 1862. 147. 42.

Vas. ujs. 1859. 486.

Aprilisba küldés.

A természet ébredése latin nyelven „aperire“ szóval fejeztetik ki, és ebből ered az „april“ szó is. Nagy Károly német neveket adván a hónapoknak, aprilist „husvét hó“-nak nevezte el, mert rendesen abban vannak a husvéti ünnepek; miután azonban az aprilisi időjárás nagyon változékony, azon embereket, akik minden pillanatban változtatják véleményöket, szintén april embereknek hivják.

Az aprilisnek legrégibb idők óta különös sajátsága van, t. i. első napján az „aprilisbe-küldés“ — és ezen szokás oka épen az ünnepélyes nagy hétben keresendő. Az „aprilisbeküldés“ által nevezetesen Jézus Krisztusnak egyik birótól a másikhoz történt küldöztetése jeleztetik; azért van még mai

nap is használatban ezen régi közmondás: „Pontiustól Pilátushoz küldöztetik.“

Azonban az „aprilisbe-küldés“ eredete a pogány időkre vihető vissza; a Keleten nagyon el van terjedve; az ó-kor izraelitáinál, valamint a görögöknél is szokásban volt, és most egész Európában divatba jött, ugy hogy alig van nemzet, melynél azzal — ha mindjárt különböző alakban is — ne találkoznánk.

Az angol azt mondja: „an April fool“ s aprilis elsőjét „fool's day“-nak (bolondok napja) nevezi; — a hollandoknak megvan az „April-gek“; a franczióknál pedig a „poisson d'Avril.“ Ha azt kérdjük a franczióktól: miért nevezi az együgyü ficzkót, kivel a bolondját járatják „hal“-nak (poisson), azt mondja, hogy azért: mert ezen állat a legostobább. Azonban ezen indokolás egészen alaptalan. A tudatlan emberek „la passion d'Avril“ szavakból csinálták a „poisson d'Avril“-t.

1530-ban Augsburgban birodalmi gyülést hirdettek, hogy a török háborura pénzt és katonát szerezzenek, a vallási villongásnak véget vessenek, s különösen a rendkivül elhanyagolt pénzügyet rendezzék. A mondott év aprilis 1-je különösen az nap volt, melyen az összes német pénzügyet kell vala rendbe hozni. Ezen nap ennélfogva igen sok és nagy pénzspeculatiókra adott alkalmat. De mivel e napon semmi uj pénzrend nem jelent meg, s az üzérek felültettek, a nép gunyból elnevezte őket „aprilis bolondoknak.“

Az „aprilisbe-küldés“ gyakran nagy szerepet játszott a társadalomban.

XV. Lajos a lothringiai herczeget és nejét — mert Lothringiát Franczia országba akarta kebelezni — Luneville saját városában tartotta fogva. A herczegi pár szökésre határozván el magát, april elsőjén pórköntösben ment ki a városból, és a kapu előtt álló őr által természetesen nem tartóztattatott fel; de alig értek ki, midőn a velök szemközt jövő paraszt leány rájuk ismert, és az őrhelyen elbeszélte kedvesé-

nek az esetet. Ez azonban pompás „aprilisi tréfának“ tartotta az egész dolgot, és annál nagyobbakat kaczagott, minél hangosabban bizonyitgatta kedvese, hogy jól látott.

A katona néhány percz mulva még sem tartotta a hirt lehetetlennek, s rögtön jelentést tön a tisztnél. „Quel joli poisson d'Avril!“ kiáltott fel nevetve. „Kedvesed bolonddá tartott!“; de rövid idő mulva — ő sem akará magára venni a felelősséget — a város-parancsnokkal közlé a hallottakat. „Ön aprilisi bolond!“ dühöngött ez; — „hallgasson, különben az egész helyőrség előtt nevetségessé teszi magát.“

Néhány óra mulva a parancsnok is aggódni kezdett, elküldött tehát a herczeg szobája előtti őrség tisztjéhez, megkérdeztetvén, honn vannak e a magas uraságok? „Alszanak!“ volt a kérdőre vont és csendre intő komornyik válasza.

Igy telt el 8 óra, mely alatt a magas pár átlépte a határt. Ki irhatná le Brassac, a várparancsnok haragját, midőn megtudta, hogy mindnyájukat az aprilis küldte aprilisbe.

Regnault de Saint Jean d'Angely és Carion de Nisas 1805-dik év april első napján hivattak egy hamisitott miniszteri aláirással Fontainebleauba Napoleon császár elé. Ez utóbbi természetesen semmit sem tudott a dologról; mire Regnault szörnyü haragra lobbant, minden áron ki akarta fürkésztetni a tettest, aki őt aprilisbe küldötte, de biz ez még a rendőrfőnöknek sem sikerült. Carion ügyesebben viselte magát. „Sir! — mondá — nem panaszkodom, hogy aprilisi tréfát üztek velem, mert ezáltal nyilt alkalmam rendkivüli időben is bemutatni felségednél hódolatomat.“ Napoleon jóizüt nevetett, és mindenütt elbeszélte a tréfát, melyet nagyon kedvesnek találtak.

Nagy Péter czár egy izben egész várost küldött aprilisbe. Szent-Pétervár előtt t. i. roppant tömeg fát hordatott össze titokban, s azt felgyujtatta; a tüz — éjszaka lévén — borzasztó látványt nyujtott; nemcsak a szent-péterváriak, hanem a közel lévő községek is kétségbe voltak esve; esze-

veszetten rohantak vizipuskákkal a vész szinhelyére; de mily nagy volt meglepetésük, midőn az őrt álló katonák felsőbb parancsra s egyszerre elkiáltották magukat: „Ma aprilis elsője van!“

Londonban 1798. martius végén nemcsak a falragaszok minden utcza sarkán, hanem a lapokban közétett hirdetések is ezt kürtölték: „Mához egy hétre pontban déli 12 órakor nagyon különös, itt még sohasem látott menet tartandja bevonulását a westmünsteri apátságba, amely agg férfiak és nőkből, mindkét nembeli özvegyekből, gyermekekből, nős, s nejeiktől elvált férfiakból, férjnél lévő, vagy férjeiktől elválasztott nőkből álland, — és amely ünnepélyes menetre minden rang s nembeliek meghivatnak.“

E hirdetés folytán természetes, hogy a kitüzött időben tömérdek nép lepte el az utczákat, melyeken a menet átvonulandó volt; még az ablakokban is csak ugy hemzseget a sokaság, midőn a tolongó tömeg közepette egy stentori hang elorditá magát: „Ma van april elseje!“ és az összecsoportosult nép hangos hahoták között boszankodva oszlott szét.

Az „aprilisbe-küldés“ egy fiatal londoni seborvosnak különös szerencsét hozott. Valaki ugyanis tréfából Dobbs nevü igen gazdag polgárhoz küldte őt, aki állitólag nagy beteg volt. „Nekem semmi bajom — mondá Dobbs — valószinüleg öcsém, a czukrász van roszul; mindjárt irok neki néhány sort, s átadom lakczimét.“ A fiatal orvos sietve teszi meg a $^3/_4$ mértföldnyi utat; de a czukrász is azt mondá neki, hogy nem beteg, hasonlóképen néhány sor irással szintén öcscséhez utasitván, — azonban ez is egészséges volt, és igy kitünt, hogy „aprilisbe küldték.“

Boszusan indult hazafelé, midőn nem messze tőle egy megvadult ló levetette lovasát, s ez élettelenül feküdt a földön. A seborvos odaugrott, a csaknem haldoklót életre hozá, majd egy szomszéd házba vitte, ahol bekötözé, és oly hathatós gyógyszert alkalmazott, hogy betege csakhamar felgyó-

gyult. A lóról lebukott egyén gazdag kelet-indiai kereskedő volt, kinek nem lévén családja, magánál tartotta a fiatal orvost, és halála után örökösévé tette.

Bécsben egy iparossegéd 1857. april elsején kartársait akarta bolonddá tartani, és jól tudván, hogy a linczi lotteriahuzásra már nem lehet tenni, azt mondá, mikép a 30. 44. s 61. számok arany sugarak között jelentek meg előtte, tehát bizonyos, mikép azok a jövő huzás alkalmával ki fognak jönni. Kartársai nem sajnálták a költséget, táviratoztak Linczbe, s estig az élczek czéltáblája gyanánt szolgáltak. De a koczka megfordult, mert az iparossegéd által tréfából megjelölt számok valósággal kihuzattak, és 4800 ftot jövedelmeztek az „aprilisbe-küldöttek"-nek.

Ily eredménynyel más se bánná, ha aprilisbe küldetnék.

Vas. ujs. 1860. 179.

Sürgöny 1866. év 75. szban.

Ártány-leverés.

Némely vidékeken, hol erdőben, vagy a réten szilajon tenyésztetnek a sertés falkák, maig is szokásos azokat, mikor már jól neki hiztak, előbb leütni, s azután venni vérét. Innen származott aztán az „ártány leverés" nevezete és „verő ártány" alatt igy kell a „levágni alkalmas hizott sertést" értenünk.

Hornyik J. II. 73.

Bakony környékéni szürkitevés.

Több vidéken, igy többek között Bakony környékén is, szokás a szürnek kitevésével adni tudtára a legénynek, hogy nem adják neki a leányt.

A legényt vagy meghivják a leányos házhoz, vagy maga megy oda hálásra, ilyenkor egy cseléd fogadja, ez a parádés szobába vezeti öt, s kimutatja az ágyat hova feküdjék. A legény leteszi szűrét, s többnyire az ágy fölé egy szögre akasztja, vagy bizonyos helyre leteszi s leheverész. Ha fölkel, és szűre ott csüng, hova akasztotta, vagy ott fekszik, hova tette, s tán arra egy virág is van tűzve, ugy az jó jel, de ha szűrit nem találja rendes helyén, azt tán a házon kivül a pitvarban leli, akkor már odább állhat, távozhatik a háztól.

Közmondássá is vált, hogy kitették a szűrét, s ezzel, ha hivatalnokra mondják, a hivatalbóli kiejtést értjük.

Komárom környékén is divatos ez az eljárás, de ott következő móddal is élnek a leánykérő kiadására: Amely napon a leánykérésére kitüzi a kérő a napot, a leány szülői vendégeket hivnak meg, a kérő elmegy, de minden másról, csak nem a házasságról szól. A leány szülői hosszú padra ültetik a kérőt, az érkező vendégeket pedig melléje, mindaddig, mig csak üllő-hely van rajta, ezután már ha vendég érkezik, s a kérő kedves a háznál, a vendégnek új padot mutatnak ki, de ha a legény nem kedves, akkor azt az új vendéggel kinyomatják helyéből. S ez a kikosarazás.

Bánáti bolgárok házassági szokásaik.

A bánáti bolgároknál soha sincsenek hoszasabban együtt a fiúk és a leányok, kivéve husvéthetfőjét, mikor is a templom udvarában együtt szembekötősdizhetnek s játszák „künn a bárány benn a farkast.“ A fiatalok ilyenkor a fehér szinü posztó felöltő helyett, kék szinűt viselnek, a leányok pedig égszinkék dolmánykához, a 10—12 rőf széles rokolyát hordják, mely elé még a sárga kötényt ugy kötik, hogy fehér ingjök mindkétfelől jól kilátszassék. Ha játékközben valamelyik fia-

talember egyik vagy másik leányka keszkenőjét elveheti, az náluk a házasodni akarás jelének vétetik. Másnap ugyanis a leányka anyja egy bodakot s egy kulacs bort küld a zsebkendőőrzónak, annak jeléül, hogy ők is beleegyeznek ezen házasságba. Erre nem sokára elkövetkezik a lakodalom, melyen a vendégeket főtt kukoricza és gyömbérekkel szokták jól tartani. A fiatal házaspár azonban nem vesz részt ezen ünnepélyen, mert mig a menyasszony régi szokás szerént a templom ajtajában áll, s ott minden belépőnek egy-egy kis adományért kezet csókol, addig a vőlegény az istálóban tölti idejét, s várakozik mig a vendégek mind eltávoztak, s az ajándékosztogatásoknak is vége szakad. Tánczot és tulságos borivást nem ismer a bolgár.

Bilder aus Ungarn 2. 55—57.

Baracskai kukoricza-fosztók estéje.

Szt. Mihály után, hogy a kukoriczát haza hordják a gazdák, fosztására a falu legényeit és leányait meg szokták hivni, mert áldott a sok kéz. Este a tehetősb gazdák zenét is fogadnak, s a gyülekezők emellett végezik a munkát, a nők a fosztással vesződnek, a férfiak pedig a java kukoriczát szépen összefonják mindenféle alakba, s ha egy-egy nagyobb fonást elvégeztek, tánczra kerekednek. Munka után enni, inni, s némelyek kukoricza részt is kapnak. Hol zene nincs, ott ének szóval ülik meg e napot.

Baranyai ember lukmája.

Baranya vármegyében, kivált Márfa körül, nevezetes a „lukma“ és ez nem egyébből áll, mint a lelkésznek járó tartozás meghozása. Egy zsák buza, vagy egy zsák liszt, vagy ennek fele, ki mennyit bir, néhol termesztményéből tartozik meghatározott mennyiséget vinni. A papokat az emberek pár számra fizetik, pár alatt egy ember s egy asszony értetik.

Nefelejts 141—36 sz.

Baranyai sokacz lakodalom.

Sokacz lakodalomban legnagyobb szerepet játszik a „kumo“ ennek feltétlenül mindnyájan hódolni, a fiatal házasulandók pedig valahányszor közelébe jönek, kezeit csókolni kötelesek. Oldala' mellett van a „sztari svat“ a kumo helyettese, de szerepe a kumoinak van alárendelve. Végre a „csauz“ vőfél, mulatságvezető, vendéghivó, rendrefelügyelő, és a gajdos (dudás).

Ha meg van kérve a menyasszony, csinált virágból koszorút visel, czopfját, mely különben feje tetejére volt kötve, leereszti, s nyakát csillogó ezüst huszasok, és tallérokkal fölczifrázza, s nincs oly gyémántos nyakék, melyért talléros nyakékét felcserélné. Két három nappal az esküvő előtt, a csauz a vendégeket hivogatja össze, ilyen alkalommal, valamint a lakodalom napján, minél bizarrabb öltönybe buvhatik, s minél jobban megtudja a vendégeket nevettetni, annál nagyobb hirt szerez. Lehet látni ő kemét kiforditott hoszú, uri

elviselt kabátban, magas tetejü, összenyomott vagy elviselt női kalapban, veres pántlikával keresztül kötve, mely mellől nagy kakas vagy pulykatollnak nem szabad hiányzani. Elválaszthatlan társai pedig a felkendőzött fokosra akasztott kulacs, s a hatalma kitüntetése, s a rend föntartására szükséges korbács vagy bikaér. Ekép fölkészülve, vendéghivóba indul, utközben minden eléje jöttet kulacsa tartalmával kinálva meg, s nem is busul rajta, ha kiürült, mert amely házban vendéget hiv, a meghivott vendég családja szemügyre veszi a csauz kulacsát, s a világon a legnagyobb szégyen lenne, a csauzt üres kulacscsal a házból kiereszteni. Félig fehér borral telt kulacsát vörös borral töltik-e meg, vagy viszont, ezen a csauz soha sem töri a fejét.

Esküvő előtti napon este felé, a vendégek a kumo vezérlete alatt a menyasszonyos háznál jőnek össze, de a vacsorára szükséges eledelt és italt a vőlegény köteles kiállitani, s házából a menyasszony házába átszállitani, mely átszállitás szintén ünnepélyesen megy végbe. Elől indul a csapat vezetője, csauz uram, szokott egyenruhájában; tüstént utána a nélkülözhetlen gajdos, ezután a meghivott vendégek nőtelen fiai viszik a sok ételt és italt. Éjfél tájban a vendégek szétoszlanak. Másnap t. i. az esküvő napján, miután a kumonak a menyasszony családja előtt sikerült igazolni magát, hogy rosz dologban nem járnak, s miután a menyasszonyért a váltságdijt megadták, a menyasszony szüléi és rokonaitól vett áldása s elbucsuzása után, megindul a menet. Elöl a csauz, utána a zászlóvivő. E zászló sárgapiros szinü, bele van varrva feketével több csillag, hold és kereszt, a nyele hegyibe pedig czitrom, narancs, vagy aranyozott alma van szúrva. A zászlóvivőt a dudás, ezt a kumo és sztari svat, a közéjök vett vőlegénynyel követik, utánok jőnek a férfiak, s ugy a nők. Többnyire a plebános udvarán megáll a menet, hol előbb egyet kólóznak, mely az ő nemzeti tánczuk, s melyben nemkülönbség nélkül összefogódznak, s igy kört képeznek, közbe

közbe versekben buzditva a tánczolókat a vigságra. Esküvő után szokott rendben haza jöve, ott a zászló a házfödélre kitüzetik, s a jöttek szerencse kivánatokkal fogadtatnak. Ebéd alatt nincs hossza a felköszöntéseknek.

Hogy valamint a magyaroknál, ugy a sokaczoknál is az ebéd alatt a vendég sok adozásnak van kitéve, világos; az ételt az asszonyok hordják be, mert csauz uram a rendcsinálással s a vendégek mulattatásával van elfoglalva.

Ebéd után folyvást kólóznak. Estefelé a menyasszony ágyáért mennek, de azt elébb meg nem kapják, mig a kumo ki nem váltja. Az ágyhoz egy kakas is adatik, s utközben pénzzel tömetik. Vacsora után a menyasszony kakasát kukoritásra ingerlik, vagy ha ennek nincs reá kedve, a csauz teszi azt helyette, mire az új házasok, mintha álomból ébrednének, fölkelnek, helyüket a vőlegény apja foglalja el, előtte áll most az új pár, szőnyeggel beteritett földön. A vőlegény apja ekkor kérdi: „Fiam mit akasz?“ Mire a fiú: „Áldásodat édes apám.“ Erre az apa: „Áldjon meg hát benneteket a mindenható atya, fiú és szentlélek isten.“ Ezután a menyasszonynál már készen tartott pohárból isznak az apa, a fiú, s az új menyasszony. Ez utóbbi amit ki nem iszik, hátra önti.

Most előáll a sztari svat, s elvezeti az új párt a padlásra aludni. Más nap avatóra az új menyasszonyt legtekintélyesebb rokonnője vezeti, a templom után előbb haza mennek, s most az új menyasszony vizért megy a Dunára, elől a zászlós, utána a gajdos; a csauz a menyasszony mellett van, ki minden szembejövőt megcsókol; haza jövet aztán evés ivással töltik az időt. Most az új menyecske nem ül le, hanem tetszése szerént csókolgatja a vendégeket, mig a nyomában levő csauz a csókért pénzt szedve, sürgölődik, mert az új menyecskének egy csókja sincs ingyen.

Vas. ujs. 1864. 7. 68.

Baranyai sokaczoknak más lakodalmi szokásaik.

A család élén az u. n. „sztárácz áll“ ki gazdaságát fiai s unokái által akép kezeli, hogy a legidősb fia oldala mellett a másod gazdát képviseli, azután jön a „volár“ (gulyás), „csobán“ (juhász) s a legifjabb a „szvinyár“ (kanász).

Farsangjok csak három napig tart, mely alatt minden lakodalom végbe megy, még pedig nagy czeremóniával.

Ha ugyanis a legifjabb t. i. a kanász házasodik, egy nappal előbb az erdőből haza hivják, új kalap, szűr és sarkantyús csizmába öltöztetik, s azután dudaszóval mennek menyasszonyáért, s a pap által megrendelt időben a templom előtt összegyülnek. Megnyilván a templom ajtaja, az egész csoport betódul.

Itt rakásban állnak, s először beszenteltetnek, azután név és pár szerént a hozzájuk tartozó tanúkkal összeállittatnak, megeskedtetnek.

Esketés után ujjongások, kurjongatások s dudaszó mellett haza sietnek, ekkor az alig 16 éves férfinak első gondja a teritett asztalhoz ülni, a talán még soha nem élvezett pecsenyék, rétesek és süteményekből jól lakni, fölborozni, hogy barátságot szerezzen magának, feleségével nehány szót váltani, ebéd után tánczra vezeti, mely a falu legelőbbkelőjének háza előtt tartatik, itt azután félig ittasan a nemzeti „koló“ tánczot eljárja, kedves feleségének merő hizelgésből lábait tapossa.

Este menyasszonyát haza vezeti, uj ruháját leveti, bocskorba öltözködik, tarisznyáját vállára vetvén, az erdőre nyájához siet, majd ha a tarisznyájából kifogy, feleségét is meglátogatja.

Több ünnepélyességgel tartatnak a másod gazdák lakodalmai, kiknek menyasszonyai aranyos mentébe öltözködve, a négylovas kocsiról maguk le nem szállnak, hanem udvariasan le s fölemeltetnek, amikoron lábuk alá a templom ajtajáig szőnyeg terittetik. Férjeik a nőket szigorúan tartják, s ezek a családasztalnál sem ülnek velök, hanem a tányérból meritve, hátuk megett állva esznek.

Vas. ujs. 1857. 141.

Becskereki házassági szokások és gyászok.

A becskereki szerb nők, ha még házasságuk első évében vannak, minden ünnepélyes alkalomnál csupa müvirágból készült rémitő nagy búbot hordanak fejükön, mely majdnem még akkora mint fejök, és hátukon csak ugy fityeg a sok arany és ezüst pénz, mit nászajándékul kaptak. Az ilyen menyecske, ha előtalál utjában valami öreg embert, annak kezeit, ha fiatalt, annak szemeit, száját és orczáját csókolja összevissza.

Vas. ujs. 1855. 339.

Ugyanitt a szerb köznépnél a gyásznak szokásos kifejezése a födetlen fővel való járás, ép ugy mint minálunk a fekete ruha és fátyol.

Vas. ujs. 1855. 339.

A fehérkörösvölgyi oláh ember is, ha neje meghal, azzal gyászolja őt, hogy hat hétig nem hord föveget, legyen tél vagy kánikula.

Vas. ujs. 1856. 12.

Békepohárivás.

Nem egyéb ez azon áldomásnál, melyet a kibékélt haragosok engesztelődésük jeléül, s ezutáni barátságuk zálogául isznak.

Berkenyei és szendehelyi sváb lakomák.

Berkenyén s a szendehelyi sváboknál a vendégek maguk látják el magukat poharak s evőeszközökkel. Ebéd végefelé mindenik mond valami köszöntést, melynek vége mindig „fifáttal“ megy ki, mire a bort kiissza, a poharat pedig vagy földhöz, vagy a falhoz vágja. Fölkelvén az asztaltól, az üres tányérokat vagdalják földhöz, s nem egyszer 2—3 kerék kosarat töltenek meg cserepekkel. Itt még azon különös szokás is megvan, hogy a meghivott vendégek annyi kalácsot, pecsenyét és bort hordanak össze a lakodalmas házhoz, miszerént olykor egy hétig is eltart a vendégeskedés, s ha vidéki vendég távozik tőlük, csak ajándékokkal terhelten menekülhet.

Honderü 1845. 1. 265.

Bethlentjárás.

Karácson előtt egy héttel egész vizkeresztig pórfiúk, vagy kisebb városokban kézmüves inasok szoktak Bethlennel járni, azaz egy templom formát készitenek vastag papirosból, melynek belsejébe Krisztus születését ábrázoló faragványokat

és képecskéket illesztenek, — ehez aztán betanulnak néhány karácsonyi éneket, és Krisztus születését jelentő pásztori beszélgetéseket, igy felkészülve bejárják a körüli falukat, honnan különféle ajándékokkal térnek haza. Némely helyen ellenben serdülő lánykák járnak ki bölcsővel, melyben kis bepólyázott gyermek fekszik, és kakukot is visznek magukkal — mindezekhez pedig alkalmi. s igen kellemesen összhangzó énekeket és köszöntőket mondanak. Néhányan közölök pásztorosan férfinak öltözvék, a többi pedig mindnyája szalagokkal van a túlságig felczifrázva. Vizkereszt napján azután meg fehérbe öltözködnek, s egy csillagalakú lámpással bejárják az előbbkelő házakat, s az ez ünnepélyhez alkalmazott énekeket zengedeznek, és verseket mondanak el.

Honderü 1847. 1. 94.

Bikahajsz.

Ez a népies mulatság Kecskeméten divatozott. Pünkösd másod napján ugyanis kiment a város népe a temetőbe, s ott a halmok és gátakra fölállva, vagy az akászfákra felkapaszkodva gyönyörködött a bikahajszban. Jól meg is izzadt már minden ember a napon, mig végre porfelleg keletkezett a homokbuczkák felől, és távoli kutyaugatás, s egy mély bömbölés jelenté az ünnepelt művész közeledését.

Nem kellett a függönyt felhúzni, tágas volt a szinpad; öt hat percz mulva sebesen robogva jött elő a kergetett vadállat, amint a pusztáról lovasok idáig terelték; véres nyelve kilógott szájából, szarvait előre hegyezve jött, s ugy látszék, hogy nem lát maga körül semmit.

„Hohó itt a bika!“ orditák egyszerre minden oldalról. E zsivajra egyszerre megtorpant az üldözött vad, megállt, előre feszité két első lábát, felemelte fejét daczosan, s nagy

büszkén körültekintve, egy hosszú vontatott haragos bőgéssel kezdé el szerepét, amilyet alig halottak még a jó criticusok tán még külföldi művész szájából sem.

A temetőárok mögül egy a bikáénál semmivel sem alábbvaló hang visszakurjanta rá:

„Eresszétek rá a kutyákat!“

Most egyszerre vad csaholás hallatszék, s a mázsaház mögül sebesen rohant elő hat izmos szelindek a tér közepén álló vad bikára.

A megtámadott vad egyszerre megfordult, megrázta kormos fejét, s azzal dühösen kezdte el szarvával tépni a gyepet, mintha addig sem várhatna, amig ellenségei oda érnek hozzá.

Szép hat szelindek volt, aki megtámadta; de aki még nem látott röpülő kutyát, most fogalmat szerezhetett róluk. A dühödt fenevad egymásután hajigálta föl őket a levegőbe, mint valami rosz macskafiukat, nincs olyan ügyes kötéltáncos, aki ugy hányja a bukfenczet a levegőben, mint ezek a párák. Egy-egy belekapaszkodott orrába, fülébe, azt meg ugy legázolta, hogy sirva futott el onnan.

Most azután még jobban neki bőszülve, elkezdett a téren nyargalászni. Hasztalan uszitották a kutyákat rá újra, elment a kedvük az első fogadtatástól. A bika végtére méltó haragjában, ahonnan megtámadták, a mázsaházra rontott. Egyenesen neki a paraplés nézőknek, uraknak, asszonyságoknak, akik azt képzelték, hogy ez a pusztai állat csak tud annyi emberséget, hogy megtudja különböztetni, ki a nobel ember?

Najsz volt rémület! Szaladt mindenki be a házba, fel a kéménybe, le a pinczébe, tán az üres palaczkba is bebujt volna örömest, akinek szük volt a világ. A bika berontott a nyitva levő ajtón, szerencsére a belső szobához vezető ajtót bezárták előtte. Annak neki rohant, a fejével körösztülütötte az ajtó felső tábláját, s nagy bozontos homlokát véres szar-

vaival betolva rajta, ott bömbölt egy ideig a szobában, halálra rémitve a hova lenni nem tudó honorátiorokat, mig végre ismét csendesen, nyugodtan visszahúzta a fejét, s minthogy megfordulni nem tudott, kihátrált az udvarra.

Ott egy szögletben ácsorgott valami gányó legény, aki sohasem vétett neki semmit; a bika nagy dühhel az ártatlan embernek fordult neki, és szarvait előre szegezve, rárohant veszetten.

Mindenki elborzadva látta az ifju veszedelmét, akinek egy percz mulva ugy kelle a falhoz szegezve maradni, mint ahogy a pillangókat odaszúrják a skatulya oldalához gombostűvel.

A veszély azonban némely embert találékonynyá tesz. Az ifjú legény azon pillanatban, midőn a bika leszegzé szarvát, odavetette magát annak fejére, s két kezével megkapaszkodott annak szarvaiban.

A bika először elbámulva állt meg, azután elkezdte szarvait rázni, nyakát csavargatni, s amint látta, hogy ez új ellenséget nem vetheti le oly könnyen magáról, mint az előbbenieket, akkor elkezde ugrálni, szökelni, hánykolódni. A legényt még sem birta levetni fejéről, oda volt az nőve hozzá.

Ekkor bömbölve futotta körül a tért, fején hurczolva legyőzhetlen ellenségét, akit senki sem tudott helyzetéből megszabaditani.

Végre egy pillanatra megállt a bika, tán hogy kissé megpihenve, új erőt szerezzen.

E pillanatban a legény egy kezével csizmaszárába kapott, s azzal valami villant meg kezében.

Abban a perczben mind a négy lábáról leesett a bika, mintha kikapták volna alóla a földet, összerogyott, egyet rázkódott, s azzal vége volt.

A suhancz a csizmaszárból előrántott fehérvári bicska-

val, csak egy akkora szúrást tett a nyakán, hol a gerincz és a nyak összeér, mint egy gombostő hossza, s megölte vele.

Ilyen mulatság volt az a bikahajsz, sok tréfával, de olykor veszélylyel is volt egybekötve.

Vas. ujs. 1856. 166—167.

Bíróipálcza átadása.

Hazánk némely vidékén szokásban van, hogy a községbirói hivatal jelképileg adatik át a kilépő biró által az ujonnan megválasztottnak, mely tény „birói pálcza átadásának“ neveztetik, s csak ezen formalitás megtörténte után léphet az új biró hivatalába.

Vas. ujs. 1860. 445.

Bonyhádi lakodalmi szokások és halottor.

Szokás nálok asztal felett az új pár egészségeért sorban inni, s a menyasszony számára, ki mennyit akar, pénzt a tányérra rakni. Mig ez tart, a gyermekek ügyesen lehuzzák a menyasszony egyik czipőjét, mit a vőféleknek kell kiváltani. Jön a szakácsné is bekötött kezével, mintha bizony megégette volna magát, és serpenyőjébe kéreget. Vacsora után pedig feltevén a menyasszony fejére a fökötőt, vele minden vendégnek egyet-kettőt kell fordulni.

Tud. Gyüjt. 1823. 5. 74.

Halottjaikat fényesen temetik. A festett koporsónak el nem szabad maradni. A szemfödél fehér, finom, és jól kilóg a koporsóból. A testet csak ritkán helyezik sz. mihály lovára, hanem közönségesen a koporsóra csinált fo-

gantékoknál fogva viszik kézben. Néha halotti muzsika is kiséri a temetést, és fáklyákat is láthatni. A virrasztás el nem maradhat. Egész éjjel tart, s hol imádkoznak vagy énekelnek, majd különfélékről beszélgetnek, hol pedig esznek isznak. A temetés után aztán következik a halottor.

Tud. Gyüjt. 1823. 5. 74.

Borsodi népszokások.

1. Lakadalmi szokások Miskolcz tájékán, s a kakasnyakvágás Miskolczon.

Miskolcznak tájékán a paraszt-lakadalmak sajátságos vigsággal szoktak tartatni. Midőn a kérő elmegy a leányt megkérni, először is fris vizet kér, és ha a korsó, mely rendesen az asztal lábán áll, nincs tele, vagy a viz nem jó hideg, gyakran elég ok, hogy a leány még azon télen pártában maradjon. A kérés rendszerént a szentiráson kezdődik következőleg: „midőn az isten Ádámot teremté, csakhamar átlátá, hogy nem jó az embernek magában lenni, álmában tehát kivevé oldalbordáját, s teremté belőle Évát.“ Ekkor nagy hosszas teketóriával előadják, hogy a szent házasság isten rendelése, — végre aztán a leányt megkérik. A vőfél, kinek mellénye zsebébe vagy dolmányzsinorjára, kifityegő zsebkendő van kötve, pálczájára szintén lobogó kendő akasztva, mellére arany poros, bokros pántlikával megkötött rozmarin tüzve, kalapja mellé szintén olyan rozmarin szurva — a vőfél hát szintén oly nagy szerszavassággal hivja meg a vendégeket lakadalomba, s meghivó beszéde rendszerént következő szavakkal kezdődik s végződik: „Nem egyébért, hanem azért kivántam a kigyelmetek becsületes házát megtisztelni, hogy mivel az én jó nagy uram, Sőregi István uram, fijának Ist-

vánnak a szent házasságban való élését elhatározván, kigyelmeteket, nagy jó uraim, először a szent hit letételének meghallására, azután pedig egy kis barátságos vendégségre s collatióra, általunk, minden hozzátartozandóikkal szivesen látja. Kanalat, kést, villát ne felejtsenek el magokkal hozni.“ (Ez utóbbi kitétel most már szokásból kiment.) A kis vőfél erre azt mondja: „Én is az ő kigyelme becsületes szavait mondom.“

Lakadalom közben szokott megesni a csikfogás; midőn t. i. valaki magát leissza és garázdálkodik, megfogják és a jeges kapitány-vizbe mártják.

Az ételeket versekkel szokták felhordani. Utoljára jön a kásapénz-szedés. Egy vőfél vagy legény, asszonyruhába öltözik, fejét nagy fejér kendővel beköti, szavát elváltoztatva a kásapénzt kéri, mivel a szakácsné megégette kezét, s orvosságért sok pénz kell a patikába. A kásapénz-szedő kezében egy nagy főzőkanál van, melylyel tréfából sok embert, mivel vagy nem akar pénzt adni, vagy késedelmes az adással, mellbe taszit. A másnapi lakadalom részét, délutáni négy órától kezdve, „hőrésznek“ hivják; ekkor szokta a nyoszolyóasszony és nyoszolyóleány a heröczét vagy csörögét feladni.

A táncz rendesen magyar, melynek, Berzsenyi szerént: „titkos törvényét mesterség nem szedi rendbe, csak maga szab törvényt, s lelkesedése határt.“ Az ugrás, ujjongatás, tapsolás, sarkantyupengetésnek, melylyel a dalt szintén kiverik, s a csizmaszárverésnek vége hossza nincs. A kedv oly alakban adja ki magát, minő neki tetszik, milyet a pillanati ötlet tanácsol. „Huzzad czigány, disznót adok. Nem turja ki a házadot“ ezt szokták a czigánynak kiáltani, s ilyenkor ritkán marad el a „három a táncz.“ Az ifjuság csapongó kedve amár bortól kissé fölhevült öregeket visszavarázsolja a mult időbe, és ekkor aztán a fiatalság nekik nem egész tüzzel tánczol, s nem rakja oly jól ki, mint ők fiatalkorukban. Gyakran megesik, hogy az öregek magok is tánczra kerekednek, mitsem

hajtván Anakreon azon mondására: „Szeretem a vig kedvü öreget, szeretem a tánczoló ifjat; de a tánczoló öreg csak hajára nézve öreg, eszére pedig fiatal.“ Magam láttam egy ily öreget, ki azt mondá egy fiatalnak: „nem jól tánczolsz, öcsém, nem ugy jártuk mi azt fiatal korunkban, igy kell járni.“ Ekkor elkezdett tánczolni, s mikor csizmája szárát meg akarta ütni, a padkához támaszkodott, és ugy verte meg. A lélek kész volt, de a test erőtelen. E jellemvonásból kinek nem jut itt eszébe, mikép a hún gyermekek sirtak, midőn a férfiak vitéz tetteit hallották, hogy ők még olyat nem tehetnek, s az öregeknek szintén könny patakzott szemeikből, hogy már többé oly dolgokat nem vihetnek véghez. Ha tisztesb rendüek vetődnek népi lakadalomba, azok kedvéért keringőt, vagy mint falun szokás mondani „langászt“ (lang aus) huzatnak.

Lakadalom vége felé gyakran összetörik a czigány bőgőjét és hegedűjét. Falusi lakadalomban sajátságos látni a dudást, ki, mikor már melegszik füle töve, hanggal is énekli, amit dudáján fú. Lakadalom vége felé igen gyakran belé szurják a kés-villát a dudába, vagy pedig késsel hasitják ki, s akkor azon vitatkoznak, ki a jobb dudás, Vak Miksa-e, vagy pedig Sipos Jancsi. — Inni rendszerént kancsóból szokták a bort, melynek száját gyakran elharapdálják, sőt némelyik legény fogával az üvegpoharat is összerágja. Mily szépen, fülmulattatólag recseg, csikorog ilyenkor az üveg, csak annak lehet róla fogalma, ki tulajdon szemeivel látta.

Mikor vidékről hoznak menyasszonyt, a szekérben mindenik ló fülére kendőt kötnek. A szekér előtt több vagy kevesebb lovas legény megy, kik lovuk sörényét pántlikával befonják, mellényzsebbe, dolmányzsinorba kendőt akasztnak, mellökre aranyporos, pántlikás rozmarin tűzve, kalapjok mellé szintén. Legelől egy vagy két zászlót visznek, a zászló mellett megy a török sípos, mely töröksíp alkalmasint egy a Rákóczy elveszett, s most egészen ismeretlen tárogatójával.

A török sípban egy réz síp van, hangja keserves és messze hallatszó.*) Utközben a lovas legények mindenféle pajkosságot elkövetnek egymással; futtatnak, egymás lova alá lövöldöznek; a ló megriad, néha a lovag lemarad ; ekkor van nevetés, néha kartörés, lábficzamodás is, de a csont beforr. Mikor a násznép falu végére ér, ott az utat, egymástól bizonyos távolságra, szalmakötéllel átkötik, közibe szalmából tüzet vetnek, s a lovakat igy ijesztgetik. — Lakadalmi szokások egyike a „kakasnyakvágás", mely következőleg esik meg: Egy kakast megfognak, szárnyát, hogy el ne repülhessen, összekötik, aztán orra lyukán keresztül vékony szalagot huznak, a kettős szalag végét egy ember tartja, s a kakast maga előtt hajtja. Többen különféle álarczába öltöznek, s valamennyinek nagy karikás van kezében. Két ember veres ruhába töröknek van öltözve, fején török turbány, kezében kivont éles kard. Ezek mindég a kakas után mennek. Most indulnak esketőre a templomba. A sok álarczás elől megy, a czigány hátul. A kakast a násznép előtt hajtják. Midőn a templomba mennek, egész csendességgel s illendőséggel viselik magokat, s még csak a czigány sem hegedül. Elérvén a templomhoz, a különféle alakosok: a két török, kakasvivő, czigányok, a templom ajtaja előtt maradnak, s egész csendességgel várják a násznép kijövetelét. Végelevén az esketésnek, mihelyt a templomtól kissé eltávoztak, ráhuzzák a czigányok, pattognak a karikással, s különféle dévajverseket mondanak. Akár esik utba, akár nem, a főbb tisztviselőket, mint: alispán, szolgabiró, város birája, és más előkelőbb embereket utba ejtenek, s verssel megköszöntik. A járkálás sokszor három óráig is tart, s a menyasszonynak

---

*) Szeredy irja, hogy gyermekkorában ő is hallott egy ily töröksípot, és midőn 1844. eszt. körül gr. Reviczky Borsodban járt, az ő tiszteletére felült k . . . i kék inges legényeknek szintén megfuvatták a töröksípot. A szegény öreg sípos Rákóczy valamelyik régi dalát fútta volna, de melle már nem birta meg az erős fuvást. Most senki sem tudja a török sípot fúni.

legtöbbet kell szenvedni, mert nyáriasan van öltözve, karja mezitelen, s igy néha annyira átfázik, hogy szinte halálos betegségbe esik. Elvégre haza érvén, a törvényszék összeül, a kakast elébe állitják, s a vádló is rögtön előáll. Legterhelőbb vád az, hogy a kakas anyjával s leányaival szerelmeteskedett, és hogy sok feleséget tart. A törvényszék fontolóra vevén a bün nagyságát, tekintvén azt is, hogyha az büntetlen maradna, mint példa, igen veszedelmes következéseket vonna maga után, s a törvény tekintete, mely a sokfeleség-tartást tiltja, végkép lesülyedne. Azért is a törvények értelmében, másoknak rettentő példájára, a kakas fejére a halálos itélet kimondatik, és nyomban végrehajtatni rendeltetik. Ekkor a szalagnál fogva a kakas nyakát meghuzzák, s az egyik török az éles karddal fejét elcsapja. Ezután a vőlegénynek tudtul adják, hogy e példából vegyen magának tanulságot; mert minden, aki több feleséget tart, igy jár.

E népszokás, mint egy tekintetre látható, a keresztyén vallás s törvény által megalapitott egy feleségüség elvéből indul ki, s képben tudtul adja a népnek, hogy a több feleségüség tilos, s ki a törvény parancsolatját át merné hágni, a büntetést el nem kerüli.

2. Gunárnyak-szakitás Miskolczon.

Miskolczon a mészároslegény mesterré létele különös szertartással szokott végbemenni. Valamennyi mészároslegény, még a legutolsó paczalos is, a mesterré leendővel együtt ünnepiesen magyar ruhába felöltözik, s a hires fringiát sem felejtvén le oldaláról, 12 óra tájban mind lóháton van. A ló sörénye pántlika s egyéb czifrasággal diszeleg. A piaczon az emeletes vargaszin ablakába, és az azzal általellenben levő kis kávéházéba, egy kötél ki van feszitve, melynek közepén a felkötött lud függ. A lud nyaka selyem zsinorral elannyira be van füzve s tekergetve, hogy emberi erőnek szinte

lehetlen elszakitani. A két ablakba kifeszitett kötél végét mindkét felől tenyeres talpas vargák fogják, kiknek szemé-ből a józan élet s kemény munka következtében életerő villog, kiket Sparta is büszkén nevezhetne fiainak. Amint a czifrán felöltözött mészáros-legények lóháton jönnek, a ludat a kötélen annyira leeresztik, hogy a lóról el lehessen érni s megfogni. A lud nyakát rendszerént hón alá szokták fogni. Ekkor a kötelet mindkét felől egyszerre megrántják, a mészároslegény a nyeregből kiemeltetik, s nem ritkán félölnyire függ a levegőben lova felett, melyet kantárszáron alatta tartanak. A szegény lud nyakát mindenkép igyekszik elszakitni; most hóna alól két marokra fogja, de hasztalan minden erőködés, mert a selyem-zsinorral erősen befüzött nyak nemcsak mészároskezekkel, de Toldy Miklós vagy Kinisy Pálével is daczolna. Gondolhatni, hogy az istentől erővel gazdagon megáldott vargák azon mészároslegényt, kire vagy a hus rosz megméréseért, vagy más valami okért foguk van, ugyancsak megrángatják s tánczoltatják a levegőben. Midőn a mészáros jó sokáig hasztalan küzdött s erőködött, a kötelet ismét leeresztik, a mészáros lovára ül, s mormogva magában, hogy az átkozott selyem-zsinor izmos kezének nem engedett, vagy hogy a vargák amugy isten igazában megrángatták, tova lovagol. Második, harmadik, negyedik s ötödik stb. jő, s miután mint az első hasztalan erőködött, tova ballag. A sor most ujra kezdődik; de a ludnyak egyre nem enged. — Ki szakitsa el a gunárnyakat, az előre ki van csinálva. Mikor hát a kijelölt jön, az előtt lebocsátják a ludat a kötélen, s a mesterek a selyem zsinort titkon elvagdalják. A kijelölt ekkor hatalmasan megragadja a lud nyakát, de még igy is legénynek kell lennie, hogy elszakitsa. Mikor én a gunárnyak-szakitást láttam, a kijelölt nem birta elszakitani, hanem egy másik után, ki csak ugy képleg erőködött, ujra neki került, és ekkor csakugyan elszakitá, s ő leve a nap hőse. Ha nem mondjuk is, magában értetik, hogy az ily mulatság iváson kezdődik, és

bálon s vendégségen végződik. Én a gunárnyak-szakitást Miskolczon igen rég láttam, s azóta tudtomra legalább nem volt. A szegény lud, igaz hogy jól megszenved, de népszokás, habár kegyetlen is, mint a bikaviadal Spanyolországban, itt csak ugy érintetik, dicséret nélkül.

Ezen szokás azon elven alapszik, hogy a mészárossághoz főleg erő kivántatik, s kit a természet azzal illő mértékben meg nem áldott, más, testalkatával egyező mesterséget válasszon magának.

3. Czéhláda-hordás Miskolczon.

Mikor az atya, vagy czéhmester változott, Miskolczon nagy pompával szokták a czéh ládáját az uj atya, vagy czéhmesterhez vinni. Már jókor reggel elkezdődött a pattogás, kurjongatás, és mindenféle csörgő eszközök használása. Az illető mesterlegények különféle alakosnak voltak felöltözve. Sok közőlök evégre készitett falovon ült, de amely természetesen csak akkor ugrott, vágtatott, ha a legény maga is ugrott, vágtatott. A láda pántlikával, virágkoszoruval, s más egyéb czifrasággal, a czéh czimerével, s illető szerszámokkal fel volt ékesitve. A nevezetesebb utczákon meghordozták a ládát, a főbb tisztviselőket utba ejtették, s megköszöntötték. Az utczán sok helyen megálltak, tánczoltak a czéh ládája előtt, mint hajdan Dávid a frigyláda körül; ittak a város czéh egészségeért; a pohárköszönés mindig verssel szokott történni. A reformátusok iskoláját ritkán szokták elkerülni. Megállván az iskola előtt, versben poharat köszöntek a ref. gyülekezet s iskola egészségeért. Egy diák, az iskola ablakába kiállván, a megtisztelést az iskola részéről elfogadta s viszonozta, s miután mondókáját versben elmondta, szintén poharat üritett a czéh s mesterlegények egészségeért. A czéhláda vivése iszonyu pajkossággal s dévajsággal ment véghez, de a mi botránynyá még sem fajult soha. Legkicsapongóbbak

voltak a varga és csizmadialegények. A mesterlegények ez alkalommal, mely mindig télben szokott esni, a csikorgó hideg daczára is, igen nyáriasan voltak öltözve, és emiatt a sok fel s alá csavargás s átfázás következtében, többen vagy veszedelmes betegségbe estek, vagy megis haltak; ezért a czéh jónak látta e szokást megszüntetni. Nézetünk szerént azonban jobb lett volna a mesterlegényeknek meghagyni, hogy téliesen öltözködjenek, mintsem egy ütéssel egy népi szokást kivégezni.

E szokás azon örök igazságot akarta visszatükrözni, hogy minden felsőbbségi hatalom közmegegyezés s választás által adatik, hogy senki sem teheti magát parancsolóvá önakarattal.

4. Gergelyjárás.

Borsodban s csaknem egész felső Magyarországon a református iskolás gyermekeknél szokásban volt a Gergelyjárás; de már most csak kevés helyen van divatban. Gergelynapkor t. i. az iskolás gyermekek dobbal, zászlóval, czifrán s pántlikásan felöltözve, s csaknem minden házba beköszöntve, dallás közt bejárták a falut, vagy várost, hogy a még iskolába nem járó gyermekekkel kedvet kapassanak az iskolába járásra, aminthogy ha valamely házba bementek, az volt első szavok: van-e katona, ki Pallas táborába beáll? A többek közt a kengyelfutó kitünőleg czifrán volt öltözve. Ennek azon joga volt, hogy akármely házba bementek, az ágyra fölheveredhetett, hanem e kiváltság árát gyakran keservesen megfizette; mert az ágyba jó eleve tüt rakván, kengyelfutó uramat jól megszurkálta. A többi Gergelyjárók az asztalt körülállván, egy pár dalt elénekeltek, s ezután leülvén, a házi gazda valamivel megkinálta. Ekkor előállt a nyárs és kosárhordó. A nyársat, ahol különös kárt nem tett, a padlásba ütötte. A nyársra szalonnát szurtak, a kosárba tojást tettek,

tehetősebb háznál pénzt is adtak. Ami igy begyült, az iskolatanitóé lett, de aki rántottával néhányszor megvendégelte a Gergelyjárókat. Volt még a Gergelyjárókkal egy ugynevezett morjó (bajazzo) is, ki képét korommal bekenvén, ruháját szalmával kitömvén, egy karikással kezében, a többi gyermek előtt futkosott s pattogott, s különféle pajzánságot elkövetett. A morjó szájába, mennyire emlékezem, következő vers volt adva:

Miért bámulsz reám, vén vasorru bába,
Nem láttál még embert angyali formába?
Távozz ez ártatlan seregtől messzire,
Mert másként jót huzok hátad közepire. stb.

Életképek 1844. 7. füzet.

Borsodi matyók házassági szokásaik.

Nálok nem a szerelem szerzi a házasságot, hanem a szokás, nem a házasulandó választ magának földi élte pályájához élettársat, hanem a szülék néznek ki számára olyant, akit jónak látnak. A matyók többnyire a Tisza mellett haszonbérelvén pusztákat, nyaranta ott lakik, s ha a fiú, kit szülei házasodásra már alkalmasnak látnak, ami eddig leginkább 19—20 éves korukban történt — őszszel haza jön — az apa vagy anya azon hirrel lepi meg fiát: „No megházasodnál Bera?“ mire a fiú, kiben a szerelem heve bizonyosan késkedett még fellobogni, azon kérdést intézi viszont: „Kit vettem el?“ mire az elvett, vagy kiszemelt leány neve tudtául adatván, akár ismeri a fiú, akár nem, belenyugszik — hiszen ez volt a szokás nálok még apja vagy élő nagyapja emlékezetére is. Különben ebből nem kell ám gondolni, hogy a leányozás nálok ismeretlen volna, mert csoportosan mennek lányos házakhoz, de más utczabeli legényt utczájokban lakó leányokhoz járni nem engednek, s volt rá példa, hogy a mégis tolakodó másik (tyúkszer) utczai legénység ellenében, tör-

vényszék elé is került verekedés fejlett ki köztök. Lakadalmaik eltartanak 3 nap, s azalatt fel s alá járnak muzsikaszóval az utczákon.

Napkelet 1857. 386.

Breznóbányai cs. k. favágók lakodalmi szokásaik.

A házasodni kivánó legény elmegy kedveltje szüleihez, s legott tanakodik a házinép, vajjon odaadják-e a leányt, vagy nem? ha igen, ugy legközelebbi vasárnap ismét eljön a násznagy, és vőfélek kiséretében a vőlegény, s rövid köszöntés után, mi a násznagy tiszte, kezdődik a vendégeskedés, az alatt előhivja a násznagy a menyasszonyt, s a jövendő házaspár kezet ad egymásnak, miközben a háziasszony vakarcsot készit, ezt dió, körtve, alma, sajt részletekkel ékesitve, és szép kendővel egy tálba takarva, átadja a vőfélek egyikének „koszorú“ név alatt. Most elbúcsúzván a ház népétől, a férfiak s nők elmennek. A vőlegény házába újra beköszönt a násznagy, s a koszorút odaajánlva a házicsaládnak, egyenként juttat valamit a tálból a családtagoknak, és szomszédoknak is, a menyasszony pedig itt marad munkában; a többi kihirdetés végett elmegy a paphoz; második kihirdetés után elmegy a násznagy meghivni a vendégeket, s ezt harmadik vasárnap is ismétli. Következik az esküvő. Esküvés után zeneszó mellett mindnyájan megállnak a menyasszony háza mellett, a násznagy bemegy, s kéri a ház gazdáját, adna rövid időre szállást, mit ez megigérvén, maga mellé ülteti a násznagyot. Egy ideig poharaznak, csak azután jön be zeneszóval a násznép, s egy itcze pálinka mellett vigad, ha ezt kiitták, előkéri a násznagy a menyasszonyt, a vőfél kendőbe takart

koszorúval, s virágokkal ennek eléje vezeti azt, hosszú köszöntés után visszaadja a koszorút, és a menyasszonyt odaajánlja a vőlegénynek a násznagy. Most egy hordó pálinkát ad vendégeinek a gazda, ha azt elköltötték, csak azután indulnak a valóságos lakodalomba a vőlegény házához. A menyasszony társnőivel fel ül a szekérre, a vőlegény lovára, kit egyike a nászférfiaknak háromszor körülvezet a szekéren ülő ara körül, azután megáll arája mellett a vőlegény, és szentelt vizzel telt üveget nyujt neki, mindketten megkóstolják azt, azután felveti az üveget a vizzel együtt a háztetőre a vőlegény, kinek egyszersmind kötelessége falujabeli legénytársait egy itcze pálinkával ellátni, mit ők „láncznak“ neveznek. A vőlegény házához elérkezvén, a násznagy beköszöntése mellett bekiséri a vőfél a menyasszonyt, ki mézet kap annak jeléül, hogy édes legyen férjéhez mint a méz. Ha minden elkészült, leülnek; a násznagy bezáróul köszöntést és imádságot mond, ugy esznek azután egy tálból a férfiak feltett kalappal. Végre ahány a pár, ugyanannyi forintot és harmincz krajczárt kötelesek fizetni.

Vas. ujs. 1858. 476.

Budai tisztviselők hivatalfoglalásuk hajdanta.

Erre vonatkozólag a budai törvénykönyv, mely a városnak szokásokon, királyi szabadalmakon és törvényszéki ítéleteken alapuló jogait és törvényeit adja elő, nagyon nevezetes adatokat foglal magában. A város feje, ugymond a biró. Évenként Sz. György napján a budai polgárság a városháza előtti térre gyül, új birót választandó. Biró csak az lehetett, ki négy ősétől német, és legalább már hat évig a tanács tagja volt. Miután az új biró esküvel fogadta: hogy a király, ki-

rályné, és ország iránti hű, és az igazság kiszolgáltatásában részrehajlatlan, megvesztegethetlen lesz, a község 12 tanácsost, és pedig 10 németet, 2 magyart választott. Ezután a biró és tanács kinevezte a jegyzőt, kinek szintén német születésünek kellett lennie. Végre még minden mivesség részéről két-két esküdt választatott, s ezzel a tisztujítás be vala fejezve. A volt tisztviselők a községhez intézett német és magyar beszéddel köszöntek le, s a biró zöld ágat, vagy fehér botocskát, melyet beszéde alatt kezében tart vala, tett a földre, hivatala letételének jeleül. A lelkészt a jegyző és tanács választotta, de az esztergomi érsek erősité meg.

Magy. Erd. Kép. 1856. 1. 16.

Bukbálás.

Igy nevezik a viskiek a lentörést, mely közben mulat és ismeretséget köt a fiatalság. Midőn a vizparton egyszerre megszólal száz meg száz sulyok, a legények oda suhannak az illető helyekre, s tart a vidám csevegés néha éjfélen tul is.

Vas. Ujs. 1863. 42. 371.

Bukovinai magyarok házassági szokásaik. *)

A hivogatást két vőfél végzi, egy nős, pálcza a kezében, másik nőtlen, egy ölnyi hosszú vékony rúdon egy fehér s egy

*) Ezek a magyarok Erdélynek székely földjeiről politicai zavarok következtében először Moldvába vonultak; onnan aztán József császár a kegyelem megadása után, Bukovinába telepitette le őket, Hadik András és Laudon ezredesek vezetése alatt, mintegy 1777-dik esztendőben.

szép tarka kendővel. Meghivásuk igy hangzik: „Isten szerencséltesse kegyelmeteket minden kivántféle javaival, és tartsa meg számos esztendeiben. Igen szépen köszönteti kegyelmeteket az örömatya, az örömanya, és hazaileányasszony, hogy ha az Isten engedi kegyelmeteknek békével élni a holnapi napot, ne sajnálják fáradságikat az ő kelmik becsületes háziknál megjelenni, ajánlják magukat: ugymint egy tál ételre s egy pohár italra, egy kis mulatságra, tiszta szivvel várják kegyelmeteket.

Lakodalom mind a menyasszony, mind a vőlegény szüleinél három napig szokott tartani, de már az első nap délután a vőlegényhez viszik a menyasszonyt szekeren, minden ingó bingó jószágaival együtt, több lóhátas ifjak kiséretében. Ilyenkor van kiabálás, lövöldözés s nagybani pálinka ivás.

Vas. ujs. 1859 164.

Császártöltési népszokások.

A császártöltésiek ugy tartják, hogy őket délnémethoni tartományokból hozták be az itteni silány földekre. Sveibert nevüek voltak az első csapatvezetők, és mert ezek robotolástól mentek lettek „szabados“ előnevet nyertek stb.

Ha e nép lakadalmi szokásaikat vesszük, az egyszerü és patriarchalis. A fiunak megtetszvén a leány, és látja, hogy vele értelemben egybe hangzik, este beállit hozzá, s megkérdezi „hogy leszünk“ a leány ha halgat, beleegyezésnek vétetik, s másnap a fiu a mutter-hoz intézi kérését, az pedig, ha nincs kifogása a kérő ellen, a leányához igy szól: „Ich brauche ihn nicht“ azaz neked kell, nekem nem, legyen amint

szivetek sugalja! A kézfogás kitüzetvén, ez abból áll, hogy meghivott rokonok előtt a keresztatya összeteszi a jegyesek kezét, s megkérdi ünnepélyesen őket, szeretik e egymást, s ha igen-nel felelnek, korsóból bort tölt a kezökre három izben e szavakkal: „Helf euch Gott Vater, Sohn und heiliger Geist.“ — Erre másnap a keresztapa paphoz viszi a jegyeseket, s bejelenti őket hirdetésre. Gyürüt csak esküvő napján kapnak, és cserélnek a pap előtt. Kézfogó után rozmaringot visel a menyasszony, a legény pedig bokrétásan hordja a kalapját.

Lakodalomra két vőfél teszi a meghivásokat, egyik szalagos bottal, másik virágos tölt kulacscsal járul az illetőkhöz, s betérvén a kijelelt házhoz, a botos vőfél igy kezdi meg a beköszöntöt (Einladung):

Gelobt sei Jezus Christus!

Herr Hausvater, und Frau Hausmutter,
Sie werden mir, und meine Mitgesellen
Nicht vor Übel nehmen,
Das wir ihnen so späth (früh) überlaufen.
Wir sind geschickt von unsern Hausvater und Hausmutter,
Wie auch von Herrn Bräutigam und seiner vielgeliebten Braut,
Sie lassen einen schönen Gelobt sei Jezus Christus herein sagen,
Und ihnen ganz höflich einladen.
In zukünftigen Dienstag wird ihnen das Kleid gegeben
Zur Kirche, und in Gassen zu Wegen und zu Strassen,
Zu Wasser, und zu Land, dann die priesterliche Copulation in die Hand,
Dann zurück in das benannte Hochzeitshaus,
Dort wird ein kleines Tractament und Mahlzeit sein,
Da kann ein jeder nehmen, nach seinen Muth,
So lang diese Freud und Tractament dauern thut.
Gilt uns alle, gleich arm oder reich, gross oder klein,
Soll ein jeder lustig sein,
Da wird sein ein Kandelwein, ein Kandelbier,

(Erre a kulacsos belekiált)

Wivat Bruder, gilt mir und dir!

A háziak erre megköszönik a meghivást, s a kulacsot is megtöltik, arra tovább mennek a vőfélek. A lakodalomra a meghivottak enni valót küldenek, a legénység kocsin hordja össze az asztalokat, székeket, a leányok pedig kosárba az edényeket. A menyecske stafirungját csak lakadalom utáni szombaton szállitják férjéhez. Összekelés napján zenével kisértetnek a jegyesek templomba és vissza, a zene természetesen trombitás. A templomba vőfélek vezetik a menyasszonyt is, a vőlegényt is, kimenöre már a vőlegény jö elöl, melylyel az asszony feletti elönyét akarja kimutatni, habár azután papucs alá kerül is.

A lakodalom a vőlegény és menyasszony részéről egyesitve tartatik, tánez kezdetén a menyasszonyt a szoba közepére ültetik, rozmaring koszoruját, melyet kézfogó óta viselt, a vőfélek lemetszik fejéről, s azután táneznak inditják; a menyasszonynyal mindenki tánczolhat, de pénzt tartozik fizetni, melyet a lábáról ellopott czipöibe szednek össze, és abból fizetik ki a trombitás zenészeket.

A házasság, mint mondottuk, korai, ugy, hogy a leány 16—18 éves korában vitetik férjhez.

Eredeti e népet a törvénykezési tárgyakban hallani, hogy ejti a német szó közt a müszavakat magyarul, p. o. „Der elnök war da, mit einem szolgabiró, und haben einen végzés gebracht! auf das haben wir százalék gezahlt stb.

Valamikor még a hivatalnokot megkenni szabad volt, ök hüségesen naplózták kinek mit adtak, p. o. 1778-ban január hóban R. A. tisztviselönek e czimen „wegen uns erzeugten Gefälligkeiten 9 Halbe Schmalz“ igy megy ez tovább fa, tojás, pénznemben, s nyilt lapokon keresztül. Most? — — Mikor még a birák is jobb gazdák voltak, egyik a másiknak készpénzt tudott átadni, most üres kasszát!

Télen a leánysereg fonás végett, szombatot, mint tisztogatás napját, ugy vasár s ünnepnapokat kivéve, nappal ugy mint este, az általuk kiszemelt házhoz jár fonókába. Legked-

vesebb dallamok, melyet ömledezve, keseregve, majd mokányan énekelnek a helyökbe járó fiatalságnak, s azok vissza, a következő:

Jetzt ist Zeit zum Wandern,
Herz aller schönsten Schatz,
Wenn werd wiederum kommen,
Das ich mich erfreuen kann.

Wann wer ich wiederum kommen,
Was werd dir zum Nutzen sein,
Ein kleins Wein, wer ich dich lieben,
Heirathen thue ich dich nicht.

Was nutzt mir deine Liebe,
Wann du mich nicht heiraths,
Die Eher hast mir versprochen,
Geld schöne müsse gereit.

Es wachst ein Apfel so rosenroth,
Ein Kernelein wachst darin,
Es ist kein Bursch in Császártöltés,
Der führt keine falsche Sinn.

Ein falscher Sinn, ein hoher Muth,
Der verführt sie alle Zeit,
Wenn einer ein Mädchen verführen kann,
Das ist seine grösste Freud.

Ein Hauslein wollen wir bauen,
Mit Rosemarei und Klee,
Mit Buchsbaum kelbe (gelb) Reselein
Soll es gedecket sein.

Wie das Hauslein bald fertig war,
Wenn schickt uns Gott herein,
Ein junger Knab mit achtzehn Jahr,
Das soll mein Eigen sein.

Cserháti szüret és mulatságai.

Vig dalok kiséretében a szőlőt leszedik, kicsomaszolják, hordóba szürik, és pompás lakomát csapnak utána; ez azon átalakulási ünnepély, melyet mi azért szoktunk nevezni igy, mert az édes s ártatlan szőlő, savanyús s hevitő itallá változik át, — a szüret elnevezés pedig azért kedves, mert minden embernek, minden esztendőben, legalább egyszer szokott lenni szüretje. — A szüreti szokások s mulatságok, többnyire minden vidéken, másfélekép szoktak véghez menni; nálunk a szüret bevégeztével, tarkabarka néptömeg közepén, az úgynevezett vinczellér áll czifra kalapban, jobb karján különbféle szőlőből ügyesen összefont koszorú függ, bal kezében szőlővel kirakott botot tart, és a csapat kiséretében népdalokat hangoztatva, egész méltósággal indul le a hegyről a borház felé, melyben már harsog a zene, melyben nagy mulatság van készülőben, a borház előtt megáll a csapat, a vinczellér leemeli kalapját, rövid üdvözlő beszéd után, a koszorút a háziasszonynak, a botot pedig a háziúrnak nyujtja át, — s ezen eredeti szokásos jelenet után, a tömeg pompás vacsorában s mulatságban részesül; előállnak a szögverők, húzzák keservesen, a szüretelők pedig rakják a csárdást egész reggelig.

Bent a borházban szintén rakják a csárdást, a franczia't, a polkamazúrkát, a czepperlit sat., a szem egész vágygyal csügg a gyönyörü hölgyek angyal-arczain, a fül a zene pompás harmoniájában részesül, finom illattal van tele a borház, oh mily felséges egy mulatság az a szüreti mulatság!

Ideje egyszer, hogy a vacsorához üljünk, de először végignézünk a körön, melyben lehetni mindennel fölér a vilá-

gon, a sok kinálgatásra sem foglalunk helyet, de ha történetesen megpillantunk egy üres helyet, mely mellett eszményképünk ül, akkor egész vágygyal rohanunk oda, nehogy valaki, ki az előzékenységhez annyit ért, mint bagoly a muzsikához, megakadályozzon tiszta szándékunkban. Ha nagynehezen helyre vergődünk, mi sokszor igen terhes föladat, addig kinálgatjuk bájos szomszédnőnket, mig csak finoman bólintva szép fejével, értésünkre nem adja, hogy loyalitásunkkal tökéletesen meg van elégedve, azután kis kenyérmorzsát dob szemünk közé; mi érteni szoktuk a jelt, szépen visszadobjuk öt, mire ajkaira mosoly lopódzik, halaványarcza kigyúl, és a kezen, mely véletlenül szomszédnőnk kezével érintkezésbe jön, finom szoritást vehetünk észre. — Igy mulik el az idő a vacsora alatt. — Vacsora után kiülünk a tüzhöz, mely szép időben igen költőiesen veszi ki magát a szabadban; a hölgyek tiszteletére köpönyegeinket s öltönyeinket is oda teritjük, és a zene hangjainál merengünk, kivált ha eszményképünk szomorú nótát húzat el a zenészekkel; — aztán az ürmösfőző társaságot tekintjük meg, egész készséggel fogjuk meg a habszedő kanalat, s azon hiuságból, hogy az ürmösfőzésben valami érdemünk legyen, komolyan szedegetjük a habot, vinyegét rakunk a katlan alá, ha pedig a katlan alól kiverő láng véletlenül a ruhánkba kap, és becsületes darabot kiéget belőle, vagy a nagy hajlongásban kalapunk beleesik az ürmöskatlanba, azt mi fel sem vesszük. Oh mert a kellemekkel, többnyire kellemetlenségek is szoktak járni! —' Midőn elvégezzük a tennivalókat, a zene tánczra hiv ismét, egyet kurjantunk jó kedvünkben, és mazurkapolkázunk kivilágos kivirradtig.

A szüretek folyamában megható jelenet az is, ha például egy csinos hölgy ürmöst ültet maga mellé, azaz ha az ürmös mellé ő ül, kivált ha hosszasan kell együtt utazniok, — az ürmös nem szokott mindjárt forrásnak eredni, de sokára nagyon természetes, kivált ha a szép szemek lelkesitik,

sziszegni kezd; a hölgy először kedvenczét veregeti s csillapitgatja, az ürmös mindig jobban garaboncziáskodik, a hölgy végre kifogy a béketürésből, lábaihoz varázsolja az alkalmatlankodót, s ez hosszú kinos helyzetében megaprehendál, kiüti a hordó fenekét, és összeöntözi a hölgy ruháját, s beparfümirozza annyira, hogy a hölgy bujában sirásnak adja magát, s megfogadja, hogy soha többé ürmössel utazni nem fog.

Napkelet 1857. 824.

Cserháti eprészet.

Mikor juniushó elején érni kezd az eper, egy czigány karaván megy ki kémlelődni mindenekelőtt az erdőbe, mert ezen faj csupa kinézésből, leghamarabb megérzi az eper finom illatát, s azután hoznak magokkal mutatóul belöle, minden uri házhoz visznek egy keveset, s ha kisasszony vagy fiatal menyecske van a háznál, akkor a czigány meglehetős szerencsében részesül, mert azért a csekély nem egészen érett eperért, a közeledő jómulatás fejében, nem megvetendő borravalóval szokták utra ereszteni. Mikor aztán ki van tüzve a zászló, összegyülnek egy bizonyos helyre, fiatal embereket hivnak meg, sütnek, főznek fáradhatlanul, s a kitüzött napon megindul egy becsületes nagyságú karaván, sokféle munitióval ellátva, s vágtat tüskön bokron keresztül az eper illatos paradicsomába. Kiérve a szabadba, a lombos ernyő árnyas sátora alá, ott lebeverednek a hüvös gyepre, fáradságaikat kipihenendők, kevés idő mulva aztán kiosztatnak a különböző nagyságú kosarak, s mindeniknek lelkére köttetik, hogy haszon-

talan bohóságokkal ne vesztegesse az időt, hanem igazán hozzá lásson az eperszedéshez, mert különben majd az epré-szet törvényei értelmében meg fog büntettetni. Mikor aztán kiki belefáradt az eperszedésbe — alkonyatfelé egy hatalmas férfihang összehivja az elszéledteket, birálat mondatik az eper szépsége és sokasága fölött, s aki legkevesebbet szedett, az szerelmesnek és ábrándosnak mondatik egyakarattal. Ilyen-kor van aztán nevetés, a sok csipős megjegyzés egymást éri, az érdeklett pedig nem győzi mágát mentegetni, előhordván számtalan okot, melyek az eperszedésben gátolták. Ezután a férfiak leszedik kalapjaikról a száraival szedett legszebb epert, s azt a hölgyeknek nyujtják az eprészet emlékeül; a hölgyek szintén igy tesznek, s azokat kölcsönösen tüzik kebleikhez Ezután hozzálátnak a sok minden süteményhez, történnek a köszöntések, s végül vig dalok kiséretében kiki siet rendelte-tése helyére.

Eltekintve a nyári forróság, s az ily társaságot gyakran meglepö záporeső, s egyéb apró kellemetlenségektől — el-mondhatjuk, hogy az eprészet egyike a legnaivabb s legked-vesebb mulatságoknak.

Napkelet 1857. 481.

Cserháti majalis.

A majalist megelőző napon lótás-futás, sürgés-forgás, sütés-főzés stb. van mindenfelé; a részvényesek egyike ki-megy az erdőbe, s elkészitteti a tánczhelyet, zöld ágakból ebédlőt rakat; másik sört bort vásárol össze; a harmadik a zenészeket fogadja meg; a negyedik meghivó jegyeket ir stb. Reggel aztán az inditványozó, ki egyszersmind a rendező szerepét is magára szokta vállalni, zeneszóval megindul, s

házról házra járva, magához szedi ugy az apróságokat, mint nagyságokat, s midőn mind együtt van a karaván, meghúzatnak a harangok, elsüttetnek az ágyuk, s kedélyes zene kiséretében, lépést tartva, vándorolnak ki a szabadba.

Délfelé gyepből készült asztalt teritenek meg, s adott jelre mindnyájan az asztalhoz rohannak, hogy ott helyre tudjanak vergődni. Érdekes ilyenkor a különféle párbeszédeket, s azt hallani, midőn az asszonyságok egymás süteményeit birálgatják; mert megjegyzendő, hogy minden család sültet és süteményeket hozni köteles.

Ebéd után séták terveztetnek, kirándulások a nagy természetbe, s ez a várva várt pillanat, midőn mindenki a maga párjával, papa a mamával, fiatal ember imádottjával oszlik szét élvezni a természet gyönyöreit, csak az agglegények húzódnak a boldogok után pár nélkül, egyre politizálva, s beszélgetve az elmult napok eseményeiről. Egy kedélyes óra lefolyása után aztán, a tánczhelyen beállott csendet ismét zaj váltja fel, s tart a tánez egész alkonyatig, midőn is zöld galyakkal felbokrétáztatnak a kalapok, s kiki párjával karonfogva hagyják oda a természetet, hol oly pompásan élvezték a majalis kellemeit. Benn a városban, vagy faluban, készen vár reájok a zöld galyakkal kiékesitett, tükrökkel és pamlagokkal bőven ellátott tánczterem; mert ők a majalist nem csak nappal tartják meg, hanem egyik reggeltől másik reggelig mulatnak; mivel ugy gondolják magukban, hogyha akar lenni valami, legyen nagyszerü, ugy is egy évben egyszer van csak mulatság a zöldben.

Reggelfelé pedig, azaz midőn már a nap is kisütött, forró kézszoritások s epedő pillantások után siet mindenki a maga dolgára.

Napkelet 1858. 301.

Dabi csizmadia inas felszabaditása.

Ha a csizmadia inas tanuló éveit gazdájánál becsülettel kitöltötte, az őt ünnepélyesen legénynyé avattatja. Meghija a felszabaditandó szüleit, rokonait, a czéhbeli tagokat, és mikor mind jelen vannak, a felavatandó székbe ültettetik, két suhancz új pár csizmát húz lábára, egy a szék háta megett áll, s a felavatandót vállcsontjainál fogva tartja, jő más két suhancz fénymáz készlettel, ezek tükörfényességüre tisztitják annak csizmáit, mely után hirtelen kirántják a széket alóla ugy hogy az földre pottyan, s akkor a jelenlevő suhanczok még jól el is verik, már ki hol éri. A módosabbak zeneszóval hordoztatják körül a felavatottat községükben, s a meghivottakat megvendégelik.

A leánynevelés megköszönése Dabon Pest vármegyében.

Ha már a szent házasság iránt intézkedések vannak téve a legény és leány között, előbbi utóbbinak ágyát kedden este magához hozatja csinos kocsin, melybe fölszalagozott, fölkendőzött, csengetyüs lovak vannak fogva, s melyet még több más vendégekkel megrakott kocsik is kisérnek, ujongatva zeneszó mellett, vigan kerülik meg a falut. Szerdán reggel aztán kezdődik a lakodalom, miután már d. e. 8—9 óra közt csendesen véghez ment az esküvő a templomban. Esküvő után a vőlegény vendégeivel a maga házához megy, egy óráig ott beszélgetnek, azután az összes jelenle-

vők a menyasszony laka felé indulnak, annak lakába szintén egy óra hosszat időzvén, ekkor a násznagy elmondja miben fáradnak, kérik a menyasszony kiadását, mely megadatván, a vőlegény ekkor következőképen köszöni meg a leány szülőinek a nevelés bajait:

. Köszönöm jó atyám atyai hüséged,
Hogy szeretett lányod nem volt ellenséged,
Melyért nem sajnáltad kedves magzatodat,
Nekem általadni kedves leányodat.
Melyért azt kivánom, az Úr erös karja,
Idös fejeteket veszélytől takarja;
Ha pedig leteszed testednek sárházát,
Kérjed az úr Istent, mint egek biráját,
Adja meg az örök élet koronáját.
Ha pedig kivánja lelkedet az égbe,
Ültesse jobb felöl a szent dicsöségbe.

Erre megindul a násznép, és foly a lakodalom, valamikor 2 nap 3 estve tartott a mulatság, most egy nap egy estve.

Debreczeni leányvásár.

Debreczenben uj év s pünkösd napján, a szolgálóleányok és asszonyok ünnepiesen felöltözve, mind a piaczra gyülnek, számuk szinte 3000-re is rámegy, s a háziasszonyok vagy ide jönek cselédet fogadni, vagy innen hivatják házukhoz a közelebbi fél vagy egész évre felveendő nöcselédet. Azon gyülekezetet aztán leányvásárnak hivják.

Életképek 1844. 2. 711.

Debreczeni násznemet.

A menyasszonyi menetnél legelől a menyasszony leánybarátai és rokonai lépdegélnek párosával, ezek után jő két asszonyrokona közt a menyasszony, kiket az örömanya, közelebbi és távolabbi rokonok kisérnek a templomba, s vissza azon rendben. A jobb módúaknál a menyasszonyt szekeren viszik, s azt két oldalt, és elől kivont kardokkal, kulacscsal, és pisztolylyal ellátott kék posztó ruhában öltözött lovasok kisérik. A vőlegényi menetnél csak annyiban tartják meg a rendet, hogy a násznagy megy legelől, utána a vőlegény, apjával, vagy valamelyik rokonával, mindezek után a többi rokonok, s a vőfél által hivatalosan meghivott férfiak zárják be a menetet. A fűzérpereczczel, szalagokkal, és virágokkal gazdagon fölékitett vőfélnek kötelessége, mind az utczán, mind a háznál a vendégkoszorút élczes tréfákkal folytonos vigságban tartani, amiért is e fontos hivatalra szakavatott embert szokás választani.

Vas. ujs. 1861. 592. és 1862. 19.

Diakovári lábmosás.

A Drávamelléki bosnyákoknál, de lehet a horvát népnél is divatos, hogyha házaikhoz tisztességes férfivendég érkezik, egy fiatal nőt küldenek szobájába, ki lábait szépen megmossa, s megtörülgeti. A lábmosónénak még azon kötelessége is van, hogy ha a vendég ugy kivánja, meg is kell őt csókolnia. Aki e szokásnak nem hódol, sérti barátságukat.

Nefelejts 1862. 147. 42.

Dobrai fonodai esték.

Néhol a fonodák igen veszélyesek erkölcsi szempontból, de nem ugy Dobrán. Összejönnek egy háznál a természet egyszerü gyermekei, egy nap egyik, máskor másik viszi a gyertyát, sorban, — néha pedig a legények kedveskednek a világitással. Fonnak a leányok, mesélnek a fiúk, játszva kiismerik egymást, kitanulják természetök és hajlamaikat. A fonás időszaka alatt hol egyik leány, hol a másik ad „farsangi pogácsát“ (vacsora) melyre idegenek is hivatalosak. Aki fonodából viszi el kedvesét, édesen emlékszik a mulatság e gyüpontjára.

Nefelejts 1861. 141. 36.

Dodola a szerbeknél.

A Dodola, mit a magyar maskara, némelyek maskarádénak neveznek, eredetét veszi a régi rómaiaktól, hol szokásban volt aprilis hó utolján Flóra Istennőnek — de később az új ünnepek behozatalával, a gazdag Laurentiusnak tiszteletére is — ünnepet tartani, s ilyenkor meznélküli asszonyok csoportozva, égő gyertyákkal, az utczákon fel s alá járván, magasztos énekek kiséretében — a sok nézők ablakaikról borsót s babot hintettek reájok — asztalaikat rózsákkal s virágokkal ékesiték, s ezeket a földre is szórták, hogy őket meggazdagitaná Laurentius. — (Alkalmasint innen ered a szerbeknél, midőn menyegzőről mennek, riskásával hintik az új párosokat, bő szaporodás jeléül.)

A régi szláv nemzetnél, a keresztyén hit behozatala előtt, Ládó volt a szerelem, házasság, egyesség és szerencse Istene. Ennek tiszteletére még ma is az oroszoknál és szerbeknél, a leányok minden évben mintegy búcsúval faluról falura mennek, és danolnak ösmeretes nótákat. Ezt mi Dodolának nevezzük. — A vizzel való öntözés is husvét második napján, és több ily szokások innen eredtek. *)

A Dodola mezitelen egyén, zöld ágakkal egészen összefonva vezeti őt utczáról utczára, sok gyermek és más nézők kiséretében, két társa ily énekszóval:

Ó Dodolo, Dodolo,
Sta bi tebi valyalo,
Jedna kánta vodicze,
I od Boga kisicze.

azaz:

Ó Maskara, Maskara,
Mi kellene tenéked,
Egy jó kanna vizecske,
S az Istentöl esöcske.

Dodolát szoktak vezetni hosszas szárazság idejében, a házakból némelyek kijönnek teli kanna vizzel, s öt leöntik, egy pár krajczárral is megajándékozzák — (valószinü hogy most már ez utóbbi az ő igazi czéljok.)

De ezen Dodola név használtatik a szerbeknél a szóbeszédben több illetlenkedéseknél, mint például: ha a gyermek bemocskolta magát, az mondatik neki, hogy Dodola.

Ha a felnöttek, vagy öregek is magokra illetlen ruhákat vesznek, mely öket inkább csufitja, azoknak is azt mondják, hogy Dodola.

Azért Dodolának nevezik az oly férjt is, kinek neje parancsol.

---

*) Lásd Povjesztnica Szerbszkog Národa Medakovitstól I. R. 23. lap.

Anchises is, kit az öreg Jupiter menykővel üte agyon, Dodola volt, mert mámoros korában Vénus titkait kifecsegé.

Ha valaki azt mondja, hogy az erényben annyi a bün, mint ahány lyuk van Diogenes köpenyében, ez sem egyéb mint Dodola.

A teknős béka, ki mindég az égre néz — miért? hogy lássa repülni a madarat — Dodola?

Igy a Dodola is csakugyan Dodola, — mert a mai világban is ily hasztalanságokkal, és babonaságokkal töltik az időt; — de ezen szokás a magyaroknál is megvan, mert Jász-Berényben hallám egy barátomtól, ki több évek előtt látta a Dodolát maskarádé név alatt vezetni, s a fenti énekkel esőért rimánkodni.

Domoszlói pórnép udvarlása.

Domoszlón, Heves megyében, az atyák, fivérek, átalában a férfiak, leánygyermekeik, testvéreikre, akár kisebbek, akár felnőttek legyenek, kevés figyelemmel vannak. Az anyák sem sokat bánják, ha leánygyermekeik az udvaron minden felügyelet nélkül hálnak, ahol aztán őket éjjenként a legények látogatják. E szokás egyébütt is megvan, mert a nappali udvarlás a szegény munkás népnél csak időrablás lenne. Este pedig a munkában elfáradt háznép nyugalomnak hajtván fejét, a szerelemtől hevülő fiatalokra nem képes ügyelni — aztán meg a szülők is igy voltak fiatal korukban. Svajczban (Bern) szintén szokás, hogy a leány kedvesét éjjelre várja, de az asszony tiszta marad, vagy nőül veszi őt az ifjú. A csábitás ismeretlen bün, polgárjogtóli megfosztás, és közgúny kiséri a csábitót.

Zemlori Gedö Utirajzok II. köt. 89. lap.

Drávamelléki lakodalmi szokások.

A drávamelléki nép igen hallgat szive sugallatára. Susogó hetekben . . . szent András hava . . . a vén asszonyok isteni tisztelet után összecsoportosulnak, hogy nyelvökre szedhessék a falu ifjait, és házasodási terveket szőjenek. E szerzőasszonyok közbenjárulta nélkül kevés legény választja magának leendő hitves társát. A leánykérő szerepét vagy maga a legény atyja, vagy valamelyik rokona vállalja el. Ezután vagy késő estve, vagy korán reggel jár el tisztében. A drávamelléki földmives, társa ajtaját, csakis leánykérés alkalmával kopogtatja meg, különben sohasem; ha tehát estve vagy reggel valaki az ajtón kopogtat, a szobában lévők azonnal tudják, micsoda járatban van a kopogtató; ha a leány ekkor a szobában van, mindjárt a guzsaly mellé ül, s igy várja a vendéget. A kérő rendesen azon kezdi, hogy elmondja, mint bizá meg Ábrahám az ő szolgáját, s a hüséges szolga mint teljesité tisztét, vagy pedig előadja, az Uristen, mint vevé ki Ádám egyik oldalbordáját, s mint épité asszonyállattá, és szerzé a házasságot. A leány azalatt már kiosont a szobából, s az ajtón hallgatódzik. Első esetben a kérő egyenes választ nem kap, sőt négyszer ötször is ismételnie kell látogatását, mignem végre vagy igenlő, vagy tagadó választ kap. Ekkor aztán kitüzik a kézfogás-ivás napját.

Kézfogás-ivásra megjelennek: a házasulandó legény, ennek szülei, a kérő, s még két vagy három rokon, valamint a leány rokonai is. Elébb közönyös dolgokról foly a beszélgetés, azután ekkép szólal fel a násznagy: „Édes atyámfiai! az idő eljár, beszéljünk másról, adják elé kigyelmetek szivök szándékát.“ Erre a leánynak valamelyik atyjafia következő

jegyajándékokat kér: apa-anyacsizmát, a leány számára lábbelit, kis bundát, egy pár takaritót (főtakarót), egy vagy két pár csillagos nyelü bicsakot, és nyoszolyát, végre egy darab marhatartást. A násznagy ez utóbbit kivéve, mindent megigér, s ha nem természetben kivánják, árukat is rögtön lefizeti; azután viszont ő kér a legény szülői számára apa-anyavánkost, egy elökötőt . . . miket azonban el szoktak engedni a szülők, csakhogy mondhassák: rá nem szorultak . . . továbbá maga számára egy nagyobb, az atyafiak részére pedig egy-egy kisebb patyolatkendőt. Az alku megtörténte után az örömapák és örömanyák egymással kezet fognak, s ekkor felhordják az estelit. Evés közben a násznagy kendőt kér a leánytól, melyet a vőlegénynek átadhasson. A lakoma után a nők alkusznak a vőlegény számára szabandó fehérneműeken. A legszegényebb leány is annyi vásznat hord elő, hogy 12—15 pár fehérruha fölszabása után a leendő magzatoknak is bizonyosan fönmarad ingnek való. Két három órai együttlét után feloszlik a társaság, s a legény csakis ekkor nyujtja át mátkájának a czifra jegypogácsákat, milyeneket a leány is szokott küldeni jegyesének. Feloszlás előtt a leány rendre csókolja a legény részéről valókat, s ezektől csókpénzt kap. Azután mindkét fél a kialkudott jegyajándékokat vásárolja be, zenészeket fogadnak, bort s égettbort szereznek be. Ezek megtörténte után következik a tulajdonképi eljegyzés, vagyis kézfogás, vagy a drávamellékiek szerént, áldomás-ivás, mely többnyire szent János napján történik. Az illető rokonokon kivül néha a pap és néptanitó is megjelennek. A hivatalos atyafiak közől mindkét részről négy párt választanak ki, hogy ezek a házasulandókat eljegyzés végett a paphoz kisérjék, honnét a szokott szertartás végezte után, a legény részéről való kisérők a legényes, a más két pár pedig a leányos házhoz térnek vissza. Alig hogy beesteledett, a legényes háznál töltögetik az akós hordót, rudra akasztják, s még kilencz tiz kulacsot, s egy sült sonkát magokkal vivén, utnak indul-

nak a leányos ház felé. Oda érve helyet foglalnak, de a legény, s még egy nőszemély az ajtó mellett állva marad mindaddig, mig a leány egy hozzátartozó, nő által bevezettetve, mátkája nyakába tiz-tizenkét szebbnél szebb kendőt vet; erre aztán egymást megcsókolják, s jobb lábukat előre téve, belépnek s helyet foglalnak az asztalnál. A kendőket, melyeket a mátka a legény nyakába vetett, az ennek részéről való nő szedi s teszi el az esküvő utáni időig. Azután a kézfogás-iváskor kialkudott kendők osztatnak ki e szavakkal: „Édes apám uram, megajándékozza kendet a kend menye egy veritéktörlővel.“ Erre amaz igy felel: „Köszönöm és szivesen veszem, adja Isten, hogy többet is szerezhessen, én pedig igyekeszem megszolgálni.“ S ekép rendre osztatnak ki a kendők az atyafiak közt. Ezután a leány mellett ülő nő, s utána a leány csóksort kezdenek, mig utánok egy férfi tányért hordozva körül, a csók árát szedi föl Most az estelit hordják elé. Evés alatt, midőn a legény iszik, feláll a leány, s megcsókolja jegyesét mindannyiszor, valahányszor lábát a mellette ülő nő megnyomintja. Az áldomás ivás addig tart, mignem az akós hordó kiürül, végeztével a mátka ismét rendre csókolja az atyafiakat, s ezuttal a csókbérét maga szedi fel.

A vőfélek, vagy mint a drávamelléki magyarok hivják pozsoviczok, a menyegzőt megelőző vasárnapon meghivják a vendégeket, kiktől legalább két tojást a lakodalmas házhoz szállitanak. Az esküvés szokott napjain, kedden vagy csötörtökön, ujra meghivatnak a vendégek, azután mindenik fél külön megyen a templomba. Ez csakhamar megtelik a násznéppel és kivánesiakkal, kik látni akarják, milyen aranyfürtös pántlikás koszorúja van a menyasszonynak, s bokrétája a vőlegénynek. Esküvés után mindenik fél a hozzájok tartozó vendégekkel együtt saját lakába tér vissza. Délután három óra tájban a követjárás kezdődik, azaz a legény vendégei násznagyuk kiséretében a leányos házhoz mennek, s kopogtatván, bebocsájtatnak. A leány vendégei, mintha nem is ösmernék

őket, lakásuk s miben járatuk iránt kérdezősködnek, erre valamelyik az érkezettek közől figyelmezteti őket, hogy ekkor meg ekkor ennél a háznál egy hajadont foglaltak el, kit is most egy más hajlékba akarnánk szállitani. „Nem adjuk ki“ felelnek amazok „hacsak három kérdésre meg nem felelnek kegyelmetek.

Ekkép többször kiküldetnek, s új meg új kérdésre kell megfelelniök. Ekközben valamelyik a legény részéről valók közől tele kulacsot von elő, s mind övéit, mind a leány részéről valókat rendre megkinálja; ezalatt elszedik a követjárók kalapjait, s egy-egy lúdtollból készitett czifra bokrétával ékesitik fel. A bokrétákért fizetni kell. A bokrétás kalapok kiváltása után a násznagy a leányért jövendő kocsik száma, s a hozandó ajándékok minémüsége iránt tudakozódik. Ezek következők szoktak lenni: négy öt kocsi vagy szán, egy csutora bor, a nyakára kötött szíj, vagy madzag terhelve pereczekkel, egy sonka, egy kakas, ágy, és kapupénzül rendesen huszonegy krajczár váltó. Ezzel a követjárók haza mennek, s a vőlegényt otthon hagyva, a kivánt ajándékokkal térnek vissza a menyasszonyos házhoz. Itt most csak a pozsovics és násznagy lépnek be, s föltétetvén a koszorút a menyasszony fejére, a két nyoszolyóval együtt kocsira vezetik, s utnak eresztik. Mig most az egyik félen levők künn az udvaron vigadoznak, ujongatnak és ugrálnak, a szobában lévők sirva búsul nak. Végre amazok kocsira ülnek, s a már utnak eresztett menyasszony után indulnak. Ezt egyenest a tüzhelyre viszik, hogy ott a vőlegénynyel együtt a sült kappanból falatozzék. Elkészülvén az esteli, következik az új pár bekérése, mi is a pozsovicsnak lévén tiszte, ő másod vagy harmad magával a násznagytól szállást kér. Ez azonban a legczifrább czimekkel illeti ő kelmét, kujtorgatónak, zsiványnak, dezertornak, gazembernek nevezi, kinek számára itten nincs szállás. Eleget védi magát a pozsovics, de mig darab papirt elő nem mutat, nem talál hitelre. Végre szállás dijul a következőket kivánják

tőle: egy kila mogyorót, egy mázsa sajtot, egy akó bort, egy pozsonyi mérő szellőt, tizenhétféle gyümölcsöt egy ágon, végetlen fán száraz vizet, eleven vágót. E dijak letétele után a vőfél bevezetheti az új párt, kik is megvizsgáltatván, vajjon nem sánták-e, a teritett asztal mellé ültettetnek. Most a pozsovics a szokásos versekkel felhordja az ételeket. Evés után a nyoszolyó, s utána a menyasszony, a vőlegényen kezdve, rendre megcsókolják a vendégeket, s pozsovics uram rendre szedi tányérján a csókpénzt. Éjfél felé feküdni készül az új pár, ekkor a vőfél által a szoba közepére vezettetik, s ujra megvizsgáltatik, de most már mindkettő sánta, miért is a násznagyot szidják, hogy gondját nem viselte szegényeknek. Azután a vőfél igy szólitja meg az új párt: „Menjetek most szépen ágyba helyetekre, nyugodjatok szépen egymást megölelve.“ Erre a vőfél, a két nyoszolyóleány, s még valaki az ágyasházba kisérik őket, s mindaddig jelen vannak, mig a nyugalomra átadandók le nem vetkőznek, s azután magokra hagyják a Jézus nevében. Alig egy két óra mulva a nyoszolyók egyike észrevétlenül eltünik a mulatók közől, az ágyasházba megy, s kontyot tévén a menyasszony fejére, megint párjával a vigadók közé kiséri vissza. Itt most az új házasok, égettboros üvegekkel kezökben, rendre megkinálják a vendégsereget, közben egyet-egyet ugorva, azután jó éjszakát mondva, szétoszlanak. Másnap reggel ismét összegyülnek, paprikás mézes meleg bor, pálinka, kocsonyával, s több effélével jól laknak, s azután farsangot járnak. Ez abból áll, hogy az egyes rokonokhoz eljárnak, s mindegyiktől vagy tulajdon házában, vagy a korcsmában megvendégeltetnek. Estefelé visszatérnek a menyegzős házhoz, s a következő, és még egy éjszakán át mulatnak.

Magy. Erd. Kép. 1854. I. füzet 273—277.

Vas. ujs. 1855. 100.

Dunatáji (felső) magyar pórok lakomái.

A választás itt is többnyire szülők befolyásával történik, s nem hiányzik eset, hogy ha a fiu szülői akaratja ellen nösül, házuktól elutasittatik, sőt a szerzett vagyon örökségétől végrendeletileg is kizáratik. Hol fonóházak nem léteznek, ott ismeretségek leginkább sör vagy borkorcsmábani mulatságok alkalmával történnek; egyébiránt kitünőbb leánykákat, szombat és ünnep estéjén, csoportosan látogatják a legények, itt egy ideig enyelegve tréfálnak, s midőn a csapat tovább ballag, egy közőlök, t. i. a választott, még több órákig mulat, s ritka est mulik, hogy kedvesét meg ne látogatná; ekkor történnek a szerelmi nyilatkozatok és egyezések, melyek ha a szülők által is helyben hagyatnak, bekövetkező farsang elején, s néha még advent utolsó hetében kézfogás tartatik, melyet kendőlakásnak is neveznek. Ezt megelőzve, az ifjú násznagyával a kitüzött estén a leány szülői házához megy, s tisztes beköszöntés után, a násznagy utas képében szállást kér, és elősorolja fáradozásuk czélját; a leány násznagya elfogadja őket, s leülteti, mire az ifjú násznagya igy kezdi: „Hogy világosan kijelentsük szándékunkat és akaratunkat, ezen tisztességes ifjú a hetedik szentséget kivánná felvenni, de maga fel nem veheti, hanem szükséges neki párjának lenni, azért elindultunk, valamint régenten a három sz. királyok, amidőn hallották volna, hogy született a királyok királya Jézus Krisztus, azonnal elindultak köszöntésére, látogatására; nem különben minket is az úr Isten ő sz. angyala által vezérlett kigyelmetek hajlékába, hogy ezen tisztes ifjúnak párját feltalálnánk, hogy ha személyünk és jámborságunk tetszenék.“

Ekkor a fiatalok egymáshozi hajlandóságuk és szeretetök iránt kikérdeztetnek; mi meglevén, a leány násznagya tányérra teszen egy kendőt s gyürűt, s ekkép nyujtja azt a vőlegénynek: „A menyasszony ime ezen keszkenőt nyujtja, és ezzel lekötelezi magát a békességes türésre, mert ez jele, hogy a házassági sorsban előforduló hibákat ezzel fogja eltakarni.“ Ezután a gyürűt adja által: „Ezen gyürű kerek, és se vége se hossza nincs, ugy azon szeretet, melyet most előttünk felvallottatok, legyen végnélküli.“ A vőlegény násznagya is gyürűt ad a menyasszonynak, s még hozzá nehány huszast jegyzálogul, mire igy szól: „Ami vőlegényünk is ezzel ajándékozza meg a menyasszonyt, s azt igéri, hogy ezentul kincses ládájának kulcsát is átaladja neki bizodalma jeléül.“

A felbontó rész, mi ugyan ritka eset, köteles a jegyajándokot visszaadni, s a tett költségeket is megtériteni.

Midőn tehát az e részbeni szertartások megtétettek, vacsorához ülnek; ezalatt iparkodnak a násznagyok elménczkedve egymáson kifogni, mit helyes vagy helytelen kaczagás követ. Nem ritka eset, hogy a vőlegénynek jegyinget varr menyasszonya, vagy más által varrat, s ez viszont neki menyasszonyi főkötőt vásárol.

Harmadszori kihirdetés után, a vőfélek hivogatni járnak, ezt megelőzve, midőn a menyasszony karjaira virágot köt, ekkép köszönik azt meg: „Kedves hugom asszony! mi köszönjük, és kedvesen vesszük ezen első zöld ajándékot, nem különben mint Noé bárkájából kiküldött fehér galamb, midőn visszafordulásában kevés zöld olajfaágat vitt, ezzel örvendetes hirt szerzett; mi is elindulunk ezen dicsőséges sz. napon, a mi menyasszonyunk czellájából, hogy mi is visszafordulván ezen zöld olajfaággal, örvendetes hirt és nevet szerezhessünk a mi menyasszonyunk menyegzőjére.“ A hivogatás pedig ekkép történik: „Mi alázatossággal megkövetjük kigyelmeteket, követek vagyunk ezen becsületes jámbor egy pár egybekelt két ifjutól, u. m. N..N. és N. N. mi általunk invitáltatják

reánk következő sz. napra u. m. vasárnap (vagy más napra) 10 órára, elsőben a sz. hitnek felvételére, annakutána pedig egy tisztességes ebédre, egy vagy két tál ételre, egy vagy két pohár borra, és azután való mulatságra szivesen látjuk, és el is várjuk; ez szómondásom kigyelmetekhez.

Esküvést megelőző éjjel virradtig tánczolnak, s ezt virrasztónak nevezik; reggel, midőn a templomba menetelre jel adatik, előjön a vőlegény násznagya vendégeivel, zene kiséret mellett, s igy szól be a menyasszonyi házhoz: „Tudom szerény emlékezetben vagyon kigyelmeteknek, hogy ennekelőtte egy pár héttel történt a mi jelenlétünkben, hogy ezen tisztességes ifjú itt ezen tisztességes hajlékba eljegyzett magának egy szüzecskét, melyet meg is bélyegzett tulajdon gyürüjével. De mivel magunkkal akkor el nem vihettük, azért is násznagy uram pártfogása alá ajánlottuk bizonyos terminusig t. i. e mai napig; tehát édes szerető násznagy uram, nincs egyéb hátra, hanem hogy azon szüzecskét tessék általaladni a mi pártfogásunk alá, mivel igy csoportosan fáradozunk, hogy mi is jutalmát vehessük fáradozásainknak.“ Ekkor bevezetik a bögöst női öltözetben, s azt kérdik a vőlegénytől: „vajjon az-e azon választott szüzecske?“ mire ez szabódik, hogy nem az, s hogy ez se testének, se lelkének nem kell; miután még különféle tréfákat üznek, végre bevezetik a menyasszonyt; násznagya szüleitől bucsút vesz, s leányuk nevében köszönetet mond eddigi fölnevelése és gondoskodásukért, mit általános sirás követ; ez megtörténvén, zene kiséret mellett mennek az egyházba, hol az ifjú pár számos hivott és hivatlan vendég jelenlétében megesküszik.

Ezalatt elkészülvén az ebéd, haza jövet egy keveset még tánczolnak, azután asztalhoz ülnek, hol a vőlegény arájával egy tányérból eszik, hogy összeszokjanak. Ebéd alatt történik a kásapénzszedegetés, egy nőszemély t. i. bepólyázott kézzel megjelenik, s panaszkodik, hogy a forró kása kezét megégeté, minthogy gyógyitása sokba kerül, kénytelen

kéregetésre vetemedni; ez vig enyelgésre nyujt alkalmat, mert mindenik látni kivánja a sebet, s a kéregetőnek elég gondot ad ellenkezését védokokkal támogatni.

Ebéd végefelé a zenészek részére kéregetnek, azt állitván, hogy hurjai elszakadoztak.

Ebéd után kitakarittatván az asztalok, táncolnak; este gyertyagyujtáskor a vőfél égő gyertyával lép a szobába, s hosszas köszöngetés után ezt mondja: „Nemde az Isten a világot semmiből teremté, abba különféle csúszó mászó állatot, az égre pedig két égő fáklyát, napot és holdat; elmentem tehát én is szeretett násznagy uraimék számára, s mind közönségesen világosságot keresni, összejártam a világ négy részét, Ázsiát, Afrikát, Amerikát és Európát; Európában ugyan találtam egy karbunkulus gyémántkövet, melyet kapámmal vágtam, de nem vághattam, körmömmel csiptem, de nem csiphettem, igy visszafordulván, azt a porból felrúgtam s magammal elhoztam, hogy szeretett násznagy uraiméknak, s mind közönségesen legyen mivel világitniok, fogadják szivesen csekély ajándokomat.“

Éjfél felé beköszönt a vőfél, a vendégeket rendre leülteti, s minden férfi mellé egy nőt választ; ezután derekára kendőt köt, ennek hátulsó csücskét megfogja a menyasszony, a nyoszolyóleány és asszony; a vőfél három gyertyát szorit ujjai közé, s igy kezdi: „Szeretett násznagy uraimék, és tisztességes vendég urak mind közönségesen! egy vagy két szóm volna, ha méltóztatnának meghallgatni: halljuk! Ugy tetszik nekem, hogy eljött már azon boldog óra, melyben a páros galamb az ő párját maga mellé kivánja, ha tehát a fölséges úr Isten engem is annyira segitene, magam is szeretném vőlegényünk mellé helyeztetni a mi menyasszonyunkat, hanem előbb meggyujtom ezen első szál gyertyát az atya Isten nevében, ki minket teremtett. Ekkor a vőfél szomorú zene kiséret mellett egyet fordul, s vele azok, kik a kendőhöz akaszkodtak; az asztalnál ismét megáll: „másodszor is meggyuj-

tom a második szál gyertyát a fiú Isten nevében, ki minket megváltott;“ ismét elébbi módon fordul egyet. „Meggyujtom a harmadik szál gyertyát is a szent lélek Isten nevében, ki minket megszentelt! Szentelje meg ezen becsületes jámbor egy pár egybekelt két ifjakat, kiket a mai dicsőséges sz. napon, a sz. hit által, a sz. oltárnál egybevezérlett; hanem én Istennek ajánlom szeretett násznagy uraimék, s mind közönségesen.“ Ekkor a vőfél s kendőjére akaszkodtak kifordulnak, mire fris magyart húznak a zenészek, s ezt a vőfél által elébb elhelyezett párok mindaddig lejtik, mig a vőfél a menyasszonyt főkötővel bevezeti, s hosszasan sorolja elő győzedelmeit, melyeket a koszorú elnyerése által magának kieszközlött. Ekkor oda vezeti vőlegényéhez, mire kezdődik a menyasszony-táncz, s végére kiszöknek a menyasszonynyal. Hajnalfelé szétoszlik a társaság, s másnap az atyafiak végzik a lakomát.

Honderü 1845. 1. 14. 133.

Dunatáji (felső) német pórok lakomái.

Az ismeretségek itt is, mint más helyeken, mivel fonokákat nem tartanak, többnyire sör és borkorcsmákban köttetnek, tánczmulatságok alkalmával, melyek igen gyakoriak, s ritka vasárnap mulik e nélkül, kivált farsangkor, s május hónapban, mely hónak előestéjén minden ifjú kedveltjének udvarába, vagy ablaka elé májusfát állit; ugy szintén bor és sörkorcsmák elé 8—10 öles gyönyörü fiatal bükkfákat piros szalagokkal feldiszitve, hegyibe vajas szarvast és egy meszely bort kötve, állitanak; ezen fáradságos munkát, vagy azonnal, vagy reákövetkező vasárnap, tánczmulatsággal enyhitik, midőn az első tánczot kiki kedvesével járja el, s innen az ismeretség mindinkább terjedvén, a bekövetkező időig gyakori látogatásokkal fűszereztetik. Advent vége felé eldöntetik az

úgy, hogy Miskának meg kell házasodnia; ez feltárja szive titkát, s ha az az öregeknél viszhangra talált, legközelebbi alkalommal kedvesével tudatja azt, ki szerénység palástja alatt szülőire hivatkozik; kiknél azonban könnyen kieszközölhető a beleegyezés, mivel a fölfödözés már nem váratlanul történik. De azért még is bizonytalan bizonyosságban marad az egész viszontlátásig, mikoron a leány értesiti választottját, hogy szülői nem ellenzik ugyan, de előbb vele akarnak szólani. Az ifjú tehát hallható szivdobogással besompolyodik a gazdához, és közel az ajtóhoz foglal helyet, a leány apja közelebb szólitja, s körülbelől ily kérdéseket intéz hozzá:

Hallom Miska te házasodni akarsz?

Igen! Szülőim is azt akarják.

És kit akarsz elvenni? A fiú hallgat . . . no hát nem mondod meg nekem?

Megmondanám, de szégyenlem.

Csak valld ki, talán én is lehetek szószólód. Ekép fölbátorittatva, midőn nagy nehezen kivallja, hogy a Lizit szereti, s viszont szerettetik, az öreg a házasság szentségéről még hosszas értekezést tart, s tehetsége szerént elővarázsolja a házassági élet viszonyait. Ez alatt elkészülvén a tepertyüs pogácsa, melyet a kedves készitett, az ifjat jól tartják, s kedvező válaszszal bocsájtják haza.

Utána következő vasárnap estéjén, az ifjú apjával és násznagyával, ki többnyire keresztatyákból választatik, a leányos házhoz megy, hol őket már készen várják, s a leány násznagya által fogadtatnak. Letelepedvén az öregek az asztal körül, az ifjú állva marad, s násznagya előadja, miszerént a jelen becsületes ifjú e háznál kiszemelvén egy hajadon szüzet, kinek igéretét már birja is, de mivel ez tanúk nélkül történt, most azok jelenlétében kivánja azt megerősittetni. Erre a leány elővezettetik, s miután nyilatkozatát kijelenté, az öregek a házassági szerződés iránt egyezkednek, mi meglevén, ifjaink kezet fognak, s a leány násznagya bort önt keresztül

rajtok, s a sz. háromság nevében megáldja őket. Ekkor a leánynak a vőlegény, vagy ennek atyja pénzbeli ajándokot nyujt, s azután a készen levő vacsorához ülnek.

Másnap a násznagyok megiratják a házassági szerződést, s a felbontó rész terhére, nagyobb értékü kötést tesznek.

Azon esetben, ha a leány az ifjú házához vitetik férjhez, egészen új házi butor és eszközökkel láttatik el, és szülői birtokához képest ingatlan javakban is részeltetik, miből aztán az ifjú pár külön gazdálkodik, s magát ruházza.

A kihirdetési időközben tanakodnak az öregek, a menyegző mikénti tartása, és arra meghivandó vendégek iránt. Szabadságában áll mindenik félnek tetszése szerént akárkit meghini, ámbár az ünnepély majd mindig a leányos, azaz kiadó háznál tartatik. Az egybekelendőknek is megengedtetik magok részéről néhányat meghini, s különösen a leány aravezetőt, s koszorú vagy nyoszolyóleányt választ magának; ámbár ez utóbbiak száma 4—6-ra is szaporitható, de csak egynek van joga, koszorút a menyasszony fejére felkötni.

Lakadalmat megelőző napon násznagyok, mert vőfélek nincsenek, az eléjök adott irás szerént hivogatni járnak, s más nap már nem ők, hanem a vőlegény ifjú baráti hivják meg újra az előbbkelő vendégeket. Szintén menyegző előtti napon, a nyoszolyóleányok edényeket hordanak össze, a meghivott vendégek házaitól.

Az esketö reggelén, a vőlegényi házhoz csoportoznak a meghivottak, s innen zenekiséret mellett mennek a menyasszonyhoz, hol előbb ablak alatt hallatják magukat a muzsikusok, ezután a két násznagy bemegy, és engedelmet kér a kiséretében érkezett utasok beszállásolhatására, mire a gazda szabódik, hogy oly nagy számú népnek nem képes illő szállást adni, ha azonban beelégszenek azzal, mi szegénységétől kitelik, kész őket befogadni. Erre betódul a násznép, s a tekintelyesebbek, a szoba felső szögletében helyezett asztalnál foglalnak helyet. Ekkor a vőlegény násznagya egész komoly-

sággal kikéri a menyasszonyt. Azon esetben, ha az ifju vőül jön a házhoz, előbb ünnepélyesen meg kell igérnie, hogy arája szülőit illő becsben tartandja, őket mint tulajdon szülőit tisztelni, szavukat fogadni, sőt azon esetben, ha öregség, vagy betegség által tehetetlenségre jutnának, gyámolitni és ápolni fogja; mire az apa elővezeti leányát, s ilyforma szavakkal adja őt vőlegényének által. „Ime kezedbe adom legkedvesebb kincsemet, viseld ezután gondját, mint én eddig viseltem, soha magadtól messzire ne bocsásd, légy neki vezére és istápja, szoktasd magadhoz, mint sajátodat, értsétek jól egymást, ugy boldogok lesztek s több efféle jó tanácsokat mond neki, mire valamint ő, ugy arája nedves szemekkel köszönetet mond, s a szülők kezeit megcsókolják. A leány násznagya szintén érzékeny szavakban köszöni a szülőknek eddigi hiv gondoskodását, s kéri, hogy ezután is vezetőik lenni meg ne szünjenek. Azon esetben pedig, ha a leány a háztól kiházasodik, azaz férjének házához vitetik, elsőbben édes anyja, testvérei, rokonai és jó barátnéitól érzékeny bucsut vesz, mit természetesen közönséges sirás követ, ezután apja őt kivezeti házából, szabad ég alatt ráadván atyai áldását, előbb érintett szavakkal adja át vőlegényének; mire tust húznak, s az egész sereg zene mellett illő rendben indul az egyházba, eskü letételére. Itt azon szokás divatozik, hogy az új házasulandóknak esküvés közben rozmarin koszorúkat tesznek fejökre, s elvégződvén a szertartás, az oltárt az egész násznép megkerüli. Templomból haza jövet, a fiatal házaspár a konyhaajtó előtt megállapodik, midőn elsőbben a násznagyok és menyasszonyvezető, azután a többiek, kiki maga módja szerént, szerencsét kivánnak az új házasoknak.

Mig egyik szobában az asztalok megterittetnek, addig a másikban táncolnak, s elkészülvén az ebéd, asztalhoz ülnek; a menyasszony, vezetőjével, a legfelsőbb helyen foglal helyet, körüle a násznagyok és válogatottabb vendégfüzér, ugy a többiek; az ebédnek vége hossza nincs, az ételek több-

nyire jól elkészitvék, pazarlásig fel vannak nyergelve. Ritka eset, hogy torta s egyéb drága sütemények hiányoznak, borlevesben betálalt, rozmarin és piros szalagokkal fölczifrázott borjufejnek is meg kell lenni. A vőlegény nem ül asztalhoz, hanem nehány legénykori barátival szolgál az asztal körül. Ebéd alatt itt is vannak különös szokások, melyek pontosan megtartatnak, ilyenek a kásapénz kéregetés, szintén olykép, mint egyébütt, s ezután a mosogató leánykák kéregetnek; mert itt minden második étel után felszedetnek a tányérok, és tisztákkal cseréltetnek fel, nem ugy mint számos más helyeken, hol ha fölszedék is, nincs köszönet benne, mert nem mossák meg, hanem csak száraz ruhával törülik ki. Midőn a pecsenyefélék kerülnek az asztalra, a muzsikusok egyike fatálba két ágú villát ver, azt körülállitja rozmaringokkal, közepébe poharat helyez, másik kezében egy itczés palaczkban bort vesz, igy elkészülve, felköszönti az új házaspárt, és vendégeket, s poharát megtöltve, legelsőbben átalnyujtja a menyasszony vezetőnek, ki tehetsége szerént szintén köszöntést mond, a poharat kiüriti, visszaadja, s egy-két huszast vet a tányérra, ezután következnek a násznagyok, az előbbkelő vendégek, s ugy tovább, mindenik szokott valamit mondani, mely alkalommal az elszavalt különféle sületlenségek vig tréfát nyujtanak. Ez alatt gyerköczék lopódznak az asztal alá, s a menyasszony czipőjét lábáról ellopják, melyet a menyasszonyvezető köteles visszaváltani, sokszor oly drága áron, hogy ujdon párt jutányosabban vehetett volna.

Ebéd után a szoba kitakarittatik, s miután a zenészek is jól tartattak, kezdődik a tánez; felváltva tánczolnak nemzetit, vágtatót, polkát és kendőtánczot. Éjfél előtt a menyasszonyt, tánczolás közben, egy szögletbe helyezett székre lerántják, s tettetett vonakodása közben, a fökötőt fejére kötik, mire elsőbben vezetőjével, azután a násznagyok, s igy sorban a vendégekkel tánczol, végre midőn már alig piheg, vőlegényének adják által, ki szintén még nehányat fordul vele,

s tánczolás alatt a szobából kisurran, és arája a hátulsó szobában mulató vendégeknek bemutatván, nem fektetik le, hanem ujra tánczra erednek, melynek csak a reggel szakasztja végét.

Másnap délelőtt félig józan, félig mámoros fővel, zenekiséret mellett, csoportosan bejárják a vendégségben részt vettek házait; szokás őket mindenhol valamivel megkínálni, s e járást slompolásnak nevezik. Igy mulik el a nap, és estve ismét csak tánczolnak, de kevesen győzik virradtig, s ekkor már a zenészek is többnyire kakasmódjára, azaz behunyt szemmel muzsikálnak, fejökkel bicczentvén a dallábat. Reggelre kelvén, a menyasszony butorát, ha a háztól ment férjhez, szekerekre rakják, s miután szülőitől még egyszer érzékeny bucsút vesz, s kéri őket, hogy ezentul is gondjuk legyen reá, sőt azon nem remélt esetben, ha férjével meg nem férhetne. vagy az élni szünnék, őt atyai házukhoz visszafogadni szivesek legyenek — a vőlegényi házhoz vitetik, hol ismét az öregek előtt fogadást kell tennie, hogy őket mint saját szülőit tisztelni és becsülni fogja, s hogy mindenekben akaratjákhoz alkalmaztatja magát.

Honderü 1845. 1. 263. 5.

Egri házassági szokások.

A legény egy öregebb ember (kérő) társaságában elmegy a leány szüleihez kérőbe. Ha a leány és szülői a kérő kivánságába beleegyeznek, megtörténik a kézfogó, ezt egy kis áldomás követi. A kézfogó után néhány napra következik a gyürüvel és kendőveli eljegyzés, azaz a fiatalok több összehivott rokonok, barátok jelenlétében gyürüt váltanak, s a leány a legényt, ez viszont a leányt kendővel ajándékozza meg.

Ezt ismét áldomás követi. A kendőzés után a fiatal pár elmegy a plebánushoz, s kihirdetés végett magukat bejelentik. A háromszori kihirdetés ideje alatt a fiatal párok a parochián vallási oktatást nyernek. A kihirdetés megtörténte után következik az esküvő. Erre a vendégek, rokonok, vőfél által hivatnak meg. A vőfél bokrétával kalapjánál, s egy másik nagy csomó rozmarin, czitrom, fagaly s egyéb téli virágból összekötött bokrétával balkezében, s egy kis vesszővel jobb kezében, posztó ruhában felöltözve, ezen felül vagy rókatorkos mente, vagy legalább sötétkék köpönyeg öltetik, a vőfélek nagyobb lakodalomnál párosan mennek el hivogatni ily módon. Bekopogtatván a vőfélek, a szoba közepén állnak meg, s egy „dicsértessék a Jézus“ után földre sütött szemmel, hosszú lélekzések közt, az egyik vőfél rákezdi: „Először is én általam köszönteti kegyelmeteket az én princzipálisom, ugymint (a vőlegény megneveztetik) hogy az Isten malasztja megszállván az ő szivét és lelkét, fölinditotta ötet a szent házasságra, azon kérte és gyakorolta az anyaszentegyházat, hogy mutatna neki házastársat a szüzek, árvák, vagy özvegyek közől; de az úr Isten meg is hallgatta ő kigyelme kérését, megadván neki a szüzek (a körülményekhez képest árvák, özvegyek) közől, ugymint (itt a menyasszony neveztetik meg) kit kendővel és gyürüvel magának el is jegyzett. De még ő evvel meg nem elégedvén, azt a szent hit felvételével is megerősiteni elhatározta. Azért is a holnapi napra 11 órakor a szt. Mihály arkangyal parochiális templomába a szent hitnek felvételére, onnan hazakisérésére, egynehány tál déli ebédre, s kedvök szerént való mulatságra szivesen látják kigyelmeteket minden háza népestül. Dicsértessék a Jézus Krisztus.“ Ezzel a hivogatás bevégeztetvén, a násznép, nyoszolyóleány stb. kiséretében 11 órakor a templomba mennek, hol az esküvés végrehajtatik. A templomba menet s onnan hazatérés alkalmával, a vőfélek elől menvén, időközönként nagyokat rikkantanak. A menyasszony szokott tisztes leányi öltözetében, fehér ko-

szorúval jelen meg; a vőlegény, habár mástól kérte is azt, ez alkalommal posztó ruhában, s rókatorkos mentében diszeleg. Hazatérvén a templomból, kezdődik az ebéd, ezután a táncz kivilágos kivirradtig, sőt más nap is folytattatván egész nap. A hivatalos leányokat a mulatságra ujra a vőfélek hivják meg s vezetik a lakodalmas házhoz. Beesteledvén, a vőfél vezetése mellett elmennek a menyasszony ágyáért, ezt elhozván, az uj házaspár részére egy senki által sem háboritandó helyen az ágy elkészittetik — rendesen a kamrában, vagy a padon fent, vacsora után a menyasszony és vőlegény ezen magánhelyre vonulnak. A vőlegény menyasszonyát mindig az apai házhoz viszi, de ha ott a menyre szükség nincsen, onnan rövid idő mulva maguk szárnyára kelnek.

Áldomás vagy borköszöntés ebéd alatt a vőfél által:

Szivünk vidámitására Isten a bort adta,
Amint a zsoltárban szent Dávid mondotta;
No azért jó gazdánk hordóját kifurta,
Tele köcsög borát ide behozatta.
Adj' Isten hogy sült lúd járjon az utczába,
Kovászos uborkát tartson a szájába,
Az ökör is sülve járjon,
Kis oldalán kulacs álljon,
Az is hozzánk közel járjon;
Jaj be nagyon jól gondolta,
Ki a szőllőfát plántálta,
S Egret vele körülrakta.

Az atyaisten teremtett egy bimbót, az a bimbó szülte szent Annát, szente Anna szülte Máriát, Mária szülte szent fiát, a világ megváltóját, kinek neve Jézus, kit mindnyájan dicsérjünk.

Más felköszöntés.

Adjon Isten erőt, egészséget, országunkban csendes békességet, hogy oly legyen mint az itcze, mint a pincze, mint a bolt, mint ezelőtt régen volt; hogy minden ember megbecsülje egymást, mind a magyar, mind a polyák, mind a tót, mint ezelőtt régen volt. Bor ez, bor ennek a neve, fekete a szeme, zöld ennek a levele, vaskapácskával megkopogtatott tőkécskék, metszőkéssel megszomorgatott vesszőcskék, mogyorófával körülveretett tonnácskák, abban vannak ember bolonditó italocskák. Néha vidámitó, néha szomoritó, erszényt pusztitó, ruharongyositó. Most hát iszom az elment gólyákért, otthon maradott verebekért, a vőlegény éltiért, a menyasszony megmaradásáért, kelmetek kedviért, s mindnyájunk egészségeért.

Meghivás a menyasszony szüleihez.

Méltó tisztelettel én általam tiszteli és köszönti az én principzipálisom, hogy ha fáradságukat nem sajnállanák, szegény hajlékunkat meg nem utálnák, ugymint eleresztett magzatjuknak meglátogatására, és tőlünk kitelhető vacsorára, és kedvök szerént való mulatságra igen szivesen látnák mind édes atyját, mind édes anyját, mind tisztelt vendégeiket. Dicsértessék a Jézus Krisztus.

Midőn a menyasszonyt fekünni kisérik, s a vőfél a gyertyát meggyujtja:

Szerencsés j' estét kivánok mindeneknek,
Akik ezen házba szép seregbe gyültek,
Most egy igazságot mondok mindeneknek,
Akik a szavamra jól rá figyelmeznek.

Minden jót kivánok, áldást, békességet,
Egy kevés ideig tartó csendességet,
Üljön le helyére kérem a községet,
Hadd tegyek mindennek szép kötelességet.

A szerelem tüzét, gondolom tudjátok,
Magatok próbáján, kik ezt tanultátok,
Midőn a menyegzőt óhajtva vártátok,
Ha még nem tudtátok, most tanulhatjátok.

Étel, ital, álom, szükség ez a három,
Kettőben volt részem, harmadikat várom,
Azért ezt a személyt tőletek elzárom,
Mert párja igy kiált: jaj be régen várom.

Elviszem hát ötet feküdni párjához,
Lássatok czigányok a muzsikáláshoz,
Huzzatok egy csendes szép nótát álmához,
Majd vigabban megyen feküdni párjához.

(A czigányok a búcsuztató nótát reákezdvén, a menyasszony a háló helyre kisértetik, s a vőfél a menyasszony nevében a bucsúztatót igy folytatja)

Örülök Istenem, hogy ez napot értem,
Hogy menyasszony vagyok, akit régen kértem,
Te szent oltárodhoz ezen napon értem,
És mint házasszemély onnan visszatértem.

Nem mondják már nekem, amott megy egy vén lány,
Azért igyekeztem férjhez menni korán,
Ti is lánybarátim szőjjetek fonjatok,
Hogy esztendő mulva ti is igy járjatok.

Vezet a vőfél a férjem oldalához,
Örülök, hogy jutottam ez éjszakához,
Ha vezet fektetni, reggel majd visszahoz,
Majd mikor Patyaró *) reggelre harangoz.

*) Az egri harangozónak a vezetékneve.

Azon egy pár személy, ki most a padon hál,
A szent házasságban két test ma egygyé vál,
De egymástól addig soha el sem is vál,
Mig Polonkay *) nekik koporsót nem csinál.

Magy. Erd. Kép. 1854. 4. 81—83.

Egri pinczézés.

Az egri pinczézés, vagy pinczejárás, látogatása egyike a legsajátságosabb és kedélyesebb magyar mulatságoknak, s igen helyesen pótolja az a kávéházi gőzélet fanyar időtöltéseit. Egerbe egész utczák, sőt egész városrészek csupa hegyaljába vágott pinczék, és csinos borházakból állanak. Az ily pinczék előrészei tágas sajtószinek, hol a gazdák szüret idején borkezeléssel foglalkoznak, s ekkor valamint máskor is, leginkább szeretnek itt mulatozni. A szomszéd, rokon, barát és ismerős vegyesen itt szokta egymást felkeresni, egy-egy jó pohár borra behivogatni, de azért mindenki a maga körében és szőrüek közt mégis legjobban találja fel magát. Vannak itt rögtönzött, vannak készült összejövetelek, mulatságok; amaz egyszerűbb, fesztelenebb; az utóbbi nagyobb czeremoniával jár. Ha kevesen vannak együtt, a hordó fenékre rakják a boros kantákat s a harapni valót, ha pedig nagyobb társaság gyül össze, deszkákat tesznek a hordókra, s az igy improvizált asztalra némelykor fel is teritenek, s válogatott ételek és italokkal halmozzák azt el. Az ily pinczelakmározások főfüszere, a lelkesitő zamatos egri borokon kivül az, hogy itt többnyire bizalmas, meghitt emberek szoktak egymással minden tartózkodás nélkül, s vidám jó kedvvel társalogni, szebbnél szebb magyar népdalokat danolni, s olykor czigány zene

*) Az egri asztalosnak a vezetékneve.

mellett tánczra is kerekedni. Az ily pinczedáridókból a különben legmogorvább ember is jó kedvvel szokott haza ballagni.

Magy. Erd. Kép. 1854. 4. 38.

Egri apróbb szokások.

Egyik főfoglalkozása az egri népnek az aratásra való menetel, mi igy történik:

Buzaérés előtt egy pár héttel, két ember elindul az alföldre buzát nézni, s ha valamely határban jó életet talál, a tulajdonossal arató részben megegyez, meghatározván ez alkalommal az aratók számát is. Az ily buzanéző, kit később gazdának neveznek, fogad, vagyis vállal maga mellé annyi számú aratót, mennyit kiállitani megigért; minden bevállalt közarató, a gazdának bizonyos mennyiségü pénzt tartozik lefizetni, 30 krtól 1 ftig. Ezen pénzből először a buzanézők vagy gazdák fáradsága jutalmaztatik meg, mi megmarad, azt közösen áldomásul megisszák. Ha az aratás ebédrészre vállaltatott, azaz ha a tulajdonos az aratók életéről nem gondoskodik, akkor az aratócsapat, nagyságához képest, egy vagy több asszonyt is visz magával, ki is részökre süt és főz; az ily asszony szintén bizonyos aratórészt nyer jutalmul.

A kapás rész tánczmulatságát nem köti a téli napokhoz, hanem tart ugynevezett ivót télen nyáron egyaránt. Nyárban az Isten szabad ege alatt, vagy ponyvasátor alatt a mulatság jobb lévén a szük szobainál, az ivót a legények adják, azaz annyi pénzt gyüjtenek össze, mennyit a czigányoknak s azon háztulajdonosnak, ki udvarát vagy szobáját e végre átengedi, fizetni kell, s kész az ivó, hová a közre fizetett legénynek joga van leányokat hivogatni. A mulatság neve ivó lévén,

s itt hetyke legényeink az elégnél többet szokván inni, ritkán mulik az el veszekedés nélkül. Azért az ivót a városi hatóság engedelme mellett lehet tartani, valamely tanácsnok vagy a fertálymester felügyelete s jelenlétében. Azonban e mellett is gyakran előfordul a verekedés, s az odaérkező városi hatalomkar, ha békét akar eszközölni, ütlegeket osztogat, s viszont ütlegeket kap, míg sikerül a mulatságnak véget vetni, azaz szétkergetni azt.

Pünkösd napján a mátkatál küldözgetése van szokásban, azaz egypár fiatal 8—10 éves leányka szép fehér ruhába felöltözik, fején koszorúval, kezében tányért tart, melybe koszorú formára font kalács tétetik, a kalács közepébe pedig egy kis üveg bor. A tányér tarka kendővel befödetvén, ez neveztetik mátkatálnak. A legény ismerős leányhoz, a leány viszont legényhez küldvén azt. A tálat hordozó kis leány megnevezvén a küldőt, egy-két krajczár ajándékot kap; egyszersmind megtudakolja, hogy azt tovább hova vigye. Egy kedvelt költőnk következőleg szavaltatja a mátkatálat hordozó kis gyermekeket:

Nyissák ki az ajtót,
Nagy tisztségben vagyok,
A kendtek lányának (fiának)
Mátkatálat hozok.

Van tojás benn páros,
Piros mint orczája,
Mézes bábkalácsból
Édes csók is rája.

Van benne szerelem,
Nagy sziv, fölirással:
„Soha nem lehetek
Boldog senki mással.“

Van benne barátság,
Bor az édeséből,
Meghal a bú tőle,
De a sziv kiépül.

S mindennapi kenyér,
E kalács képében,
Hozzá Isten áldás,
A szentelt só légyen.

Van a tormából is,
Hogy ne csak vigadjon
Örömében, hanem
Könyre is fakadjon.

S hogy ne legyen semmi
Hiány, itt a bölcső,
Házi eszköz szinte,
Ha nem is legelső.

Háromkirályok hetében, a gyermekek ketten hárman szövetkezve, a Krisztus születésére vonatkozó danákat énekelnek az ablakok alatt, miért ők is krajczárokkal jutalmaztatnak.

A kapás ember sirt ásni egymásnak ingyen megy el mikor is a sirásó étel és itallal ingyen láttatik el. Temetés után a legszegényebb is tort tart, hova a sirások, rokonok s egyéb jó ismerősök is meghivatnak.

Magy. Erd. Kép. 1851. 4. 79. 80. 81 és 82.

Délibáb 1853. 1. 417.

Egyházkelő.

Régi szokás az is, hogy az asszony mihelyt túl esett a szülés fájdalmain, s az ágyat is elhagyhatta, templomba megy hálákat adni Istenének. Az ilyen asszonyokat nevezik aztán egyházkelőknek.

Eklesia követés.

Ez hajdanta nagy szokásban volt, s abból állt, hogy a templomban a bünöst fekete székbe ültették, s fekete posztóval takarták el. Isteni tisztelet végeztével a pap elolvasta előtte bünét és bünbánatát, melyet az utána tartozott mondani.

Magy. Erd. Kép. I. köt. 178. l.
Hornyik „Kecskemét története" II. 211.

Elgyürüzés és története.

Mindenütt egyformán történik az elgyürüzés, a házasulandó ifjú két atyjafiától a leánynak a jegygyürüt megküldi, mit az elvevén (természetesen a kérés és mátkaság után) ő szintén nőrokonai közbenjöttével keszkenőbe kötve küldi meg gyürüjét . . . stb. . . .

Hajdan törvény létezett, hogy a házasulandók gyürüje vasból legyen, annak jelentőségeül, hogy a házasok közti

szeretet és hűségnek is erősnek kell lenni. Most nemesebb érczből van, s jelenti a legnemesebb czélt; adatik pedig a bal kéznek kis ujj melletti ujjára, mert az orvosi tudomány szerént az embernek ezen ujjáról egy ér megyen föl egészen a szivhez, amelyben a szeretetnek széke van:

Ha kérdezed mit jelenthet
Jegygyűrüd, mely kerekded,
Azt: legyen mint ő végetlen
Hittársadhoz hivséged.

Nyáry „Egyházi legen.“

Erdélyi lakadalmi és házassági szokások hajdanában.

Régen a magyarok igen fiatalon házasodtak *) — Midőn házasodni akart a fiatal ember, előre külde egy rokont vagy más valakit az illető házhoz, hogy kitapogatná, szivesen fogadják-e? Akkor paripára ült, s inasai kiséretében vacsorára megjelent. Asztalnál az ifjat a leánynyal szemben ülteték, nagyot ittak, s reggelig tánczoltak, mire a fiu eltávozott. Akkor szemben ült, most pedig ha nem a leány mellé teritenek neki, tudhatja, hogy nincs elfogadva. Ha a leányt oda igérték, az ifju ismét megjelent. Vacsora előtt a leányt az ebédlőbe kihozták. A számos atyafiságnak a fiu térdet hajtott, czifrán, kardosan, lódingosan a leányhoz közeledék, s ujjaival megüté gyöngén a leány ujjahegyét. Ebből állt a kézfogás, mire a leányt bevitték. Akkor a fiu két atyjafiával gyürüt külde be, mire belől egy skofiumos keszkenőre akasztva küldetett ki a leány jegygyürüje. Ekkor az ifju két atyjafiát

*) Vagy mint Cserei mondja „mihelyt anyjok teje szájokról elment, már házasság után láttak.“ Lásd Historiája 465. l.

ujlag beküldé, s hitre kérte ki a leányt, mire a leányt kihozták. Most az asztalra gazdag szőnyeget teritettek, szőnyeget az asztal elébe, mire a pap reáállt, utána a fiú, s végre vezeték a leányt. Itt lefolyt az eskü, s a földön lévő szőnyeg a papé lett. Azalatt felteritettek, vacsoránál az új párt ismét egymással szemben ülteték, s vacsora után éjfélig tánczoltak.

Reggel felkelvén, a fiu mátkájának, ha főúr volt, 100 aranyat külde, s feles ajándékot osztogata. Erre elbucsúzott és elment. Mig mátkások maradának: a leány a fiut bátyjának, a fiu hugának czimezé a leányt.

Régebben a leánynézőnek a vacsoránál tojást adtak volt fel, s azt szégyen nélkül meg kelle ennie. Ez pediglen három szégyent követett el: első volt ha hig tojást kemény, vagy keményt hig gyanánt tört meg; második ha sózásnál kifolyatá; harmadik ha több vagy kevesebb kenyeret metélt fel mint kelle.

A nász napját kitüzték. A fiu előre szállás-készitőket küldött jövetre menetre, oda bort és vágó-marhát. Maga pedig feles néppel indula meg. A lakadalom előtti napon megérkezett a szomszéd faluba, s izent a leányos házhoz, hogy mikor készen lesznek, üzenjenek. Mire készen valának, megindultak. Elől két urfi ment, paripán, tigris bőrben, forgósan, s előköszöntőknek hivák; ezek a menyasszony gazdáját násznagyuk nevében köszöntötték, azok szivesen fogadták borral, s három tánczot osztottak nekiek. Ezek visszalovagolva, megvivék, hogy várva vannak. Ekkor a vőlegény paripájáról hintóba ült, a násznagy mellé. Elől ment a két urfi, utánok indultak a zenészek, utánok a násznép, itt jött a vőlegény, mindenik szekér mellett tigrises, párduczos ifjak. Mikor oda érnének, megálltak, paripákat hoztak elő mind két félről, a leányos háztól még egy gyürüt is, s az ifjak egy adott jelre versenyt kezdének futni, s ki a gyürü repitőkhöz leghamarabb ért, az volt a nász hőse, azé lett a gyürü. Akkor megszálltak a faluban, ujba öltöztek, s a vőlegény menyasszo-

nyának ajándékot külde, mi ruhából, s arany pénzből állt. Az ajándékot a fő gazda vette át, ki mindig fő ur vala, s aranyos pálczát horda. Ennek több vicze-gazdája lévén, ezek zöldre festett pálczával járkáltak. E lakomákra rendesen hosszu szint állitottak fel, miket télben füthetőkké készitettek.

Mikor már a leányos háznál készen voltak, megindult a násznép. Kétfelőlről egymást muzsikával s lövésekkel köszönték, s mire összejöttek, a két fél egymással kezet szorita; a násznagy pedig köszönté a háziakat, mit a főgazda fogadott Erre haza mentek, be a lakoma szinbe, megkezdődött a mozsdás, s asztalhoz ültek; de kést, kanalat egynek sem adtak. Asztalfőn a mátkapár ült, de a menyasszony egy falatot sem evett, hanem szemei törlésével mulatá magát. Hosszas volna leirni, mily renddel ültenek. Elég, hogy végre az ételt muzsikaszónál felhozták, felrakták, felálltak, s a pap megáldotta. Ezek után kezdődött a főgazda kinálgatása.

A szinben két karzat volt, egyikben a vőlegény, másban a menyasszony zenészei muzsikáltak. E kivül egy sereg pohárszék állt, egyiken mind ezüst, másikon mind ón, s a többieken mind egyéb hólyagos kupák.

Mikor ideje lőn, a főgazda beadatá a bort, még pedig vagy nagy ezüst kehelyben, vagy veres fazékban. S mivel némely lakodalomban négy-öt fogás is volt, nagyokat ittak, s a pohárköszöntések nagyban mentek. A vicze gazdák e közben körül járták az asztalt, ügyeltek a szükségesekre, s kinálgaták a vendégeket.

A szolgák sem koplaltak; a falusi nép számára pedig ökröket sütöttek; s ott mellé elég kenyeret és bort adának.

Mire a gyümölcsöket, befőzteket is elkölték, felkeltek, az asztalt eltakariták, s a főgazda tánczot kezde osztani. A tánczot a násznagy a nyoszolyóasszony, a vőlegény a menyasszony, s a vőfél a nyoszolyókisasszonynyal nyiták meg. Hármat tánczoltak. Második tánez volt az örömatyáé és anyáé s két pár gyermekeé, vagy ezek nem létében, legközelebbi roko-

náé. Ez alatt a menyasszony harmadszor öltözött; ekkor haját kifonták, s hátán leereszték. Az addig viselt gyöngyös pártát most virágkoszorú váltá fel. Igy felöltözve a színbe vivék, hol a czigányok a menyasszony tánczát kezdék huzni, mire a násznagy vele tánczolni kezde, s övéitől kezdé bucsuztatni. A menyasszony e tánczа csak séta volt, mert ő első nap nem tánczolt. A bucsúztatás pedig abból állt, hogy a leány apja és anyja lába elé borult, a násznagy az ő nevében megköszönte hogy felnevelték, a leány pedig szülői kezeit megcsókolá, megcsókolák a szülők is gyermekeiket. Ekkor a násznagy a leányt a vőfél kezébe adá, ki vele tánczolni kezde. Hat égő szövétnekes ifjú jelent meg erre, kik a leányt a nyoszolyóasszony s kisasszonynyal körültánczolák. Vége lévén a tánczнak, a szobából kirepiték, s vitték a vőlegény hálószobájába. Ekkor a vőfél kardot vont, azzal a leány fejéről a koszorút lemetszé, s magára hagyták, csak a nyoszolyóasszony maradt benn vele. A vőfél tánczra kelt, s tánczа végén a koszorut, mit addig kardjában tart vala, négybe vágta, jelentvén, hogy az illető bevégezte leánysági pályáját.

Virradatkor bement a nyoszolyóasszony, s a menyecskét felöltöztette a vőlegénytől kapott köntösbe, fejére keleti gyöngyös fökötőt is tévén. Felöltöztetvén, legelsőbb férjének mutatta be, azután szülőinek. Azonban mielőtt felkeltek volna, a muzsikusok nekik s nász-hivatalnokainak hajnali zenét csináltak.

Most másod napján már új házasoknak nevezték őket. Vőfél s egyéb nevezetek egész lakadalom alatt megmaradtak.

Másod nap a vőfél lóra ült, ugy járta el a vendégeket a faluban házról házra, s megmarasztotta ebédre. E nap nem a gazda, hanem a vőfél készitette a reggelit és mézesbort, mit csókos pohárnak neveztek, ugyan ő osztá a tánczot is. Mig a reggeli készült, az udvaron felállitott mászófára mászással tölték az ifjak az időt, melynek tetején nehány arany, vagy öt sing posztó, és egy palaczk bor volt.

Amint kész lett, a vőfél vendégeit leültette. Legelőbb felhozatta a meleg mézesbort, melyből rendre ittak, mire egymást rendre csókolták. Azután jött az étek, de kurtán reggeliztek, hogy tánczolhassanak, s tánczoltak egész ebédig, mi este felé volt. Ebéd előtt mintegy órával a nők eltávoztak.

Ebéd idejére a nők lejöttek. A gazdai hivatalt a násznagy, a gazdasszonyit a nyoszolyóasszony ismét felvette. Megmosakodtak és leültek. A nyoszolyóasszony ekkorra annyi bélest süttetett, amennyi asztal volt, s azt nyoszolyóasszony bélesének nevezték. Süttettek egyet külön a vőfél számára is, mibe gyakran a bele tenni szokott riskása, özmáj, mézes szilva, s egyebek helyett, apró tiszta ruhadarabokat, s rézvesszőket rakatának, mi ki nem látszott. A tanulatlan vőfél, ha nem ügyelt, neki esett késivel, hogy felbontsa, s gyalázatban maradt. A tanult vőfél előbb villával megszurogatta, s kitanulta miféle béles, s a rézvesszőket s egyebeket belőle kiszedve, a nyoszolyóasszonynak gazdálkodott tányérán vele . . . kalács folytonosan elég volt, mi ha elég bőven nem költ, a gazdasszonyok nehezteltek. A fő gazdasszony mindig egy főurnő, ez alatt álltak a vicze-gazdasszonyok. Vajas étkek nem valának, hanem magyar módra szalonnásak. A vajas étek csak elrontotta volna az akkori magyar gyomrot. Az asztal fölé kárpit volt vonva, mi egy lakodalomban, hol a fejedelem is jelen volt, ötszáz oroszlános tallér vala Konstantinápolyból. Ebéd után ismét tánczra kerekedtek, mi éjfélutánig tartott.

Harmad nap, mikor el akartak menni, a menyasszonyi hozományt, mit összeiratának, szekérre rakták. Akkor a leány anyja a nászhivatalnokainak ajándékokat külde, mi aranynyal ezüsttel varrott keszkenőkből állott.

Elmenvén pedig a nász, kezdődött a gazdák és gazdasszonyok megvendégelése. Mire aztán a házi ur mindeniknek ajándékot ada, kinek pénzt, kinek köntöst, kinek paripát.

Haza érvén a vőlegény, ott a lakoma ujból kezdődék, s három napon át az előbbi renddel folyt. *)

Az itt leirt lakadalom, a nagyobbszerü lakadalmak leirása volt ugyan, de ilyes volt a kisebbek mintája is.

Napkelet 1859. 131—133.

Kővári „Magy. Csal. Köz. Visel. és Szok.“ 88—98.

Erdélyi keresztelési szokások hajdan.

Régen, mikor a magyar előtt nyitva állt a közélet, a polgári és hadi pálya szerencséje: a keresztelés a családi élet egyik legnagyobb örömünnepe volt, mert minden gyermek ujabb áldás vala a házon.

A keresztelőnél első gond volt a keresztkomák keresése, kik vagy a rokonságból, vagy a ház azon barátaiból álltak ki, kiket vérség nem füzött a családhoz, hogy ez által is közelebbi viszonyba jőjjenek. Mert régen igen gyakran megesett, hogy az elhalt szülő helyét a keresztszülők pótolák, vagy ha szükség nem volt reá, kötelességöknek tarták a keresztgyermeket folyvást ajándékozni, s végül neki véghagyományozni. **)

Ha gyász vagy harczi idők jöttek közbe, a keresztelés évekig elnyult; végre összejöttek, s nagy lakomát ütöttek. Sajnálattal kell megvallanunk, ma már e lakoma részleteit nem ismerjük, s csakis a fenforgó személyzet megajándékozása módjáról van némi ismeretünk. Ilyen az, hogy mikor a bába a gyermeket a keresztelőre készité, szokás volt azt

---

*) Hogy voltak, s pedig gyakorta hosszabban tartó lakodalmak is, bizonyitja Stibor vajda esete, ki egy évig; bizonyitja II. Rákóczy Ferenczé, ki Zrinyi Ilonával, szintén vagy hat hónapig lakadalmazott.

**) Igy szerezte Bethlen János Budaitól Alsó-Rákost egyik gyermeke számára. L. Kemény J. Önéletleirása 314.

megtekinteni, s mosdóteknőjét pénzzel tölteni. Erre oly formák következtek, miket Rontó Pál beszél saját keresztelőjéről :

A bába engemet szépen bepólyázott,
Mint pünkösdi királyt, tarkán pántlikázott.
Egy fehér abroszszal asztal terittetett,
S ami szükséges volt reája tétetett.
A komák szép renddel mind e körül álltak,
Czeremoniához fogjon a pap, vártak. . .
A komaasszonyok hosszu fátyolokkal,
Zöld rázsa szoknyában, reczés ingválokkal. . .
Keresztanyám felvett bábától karjára,
Keresztapám uram állott a jobbjára.
Mihent megöntözött a pap engem s megkent,
Keresztanyám velem anyám ágyához ment.
Sok kivánások közt letett az ágyára,
Többi asszonyok is körül a lóczára
Ülvén, az anyámnak sok köszöntést tettek,
Mily gyönyörü volnék, arról beszélgettek. . .
Felálla végtére a komák fejébe,
Keresztapám s órált azoknak nevébe. . .
Mig a prófécziák eképen folytattak,
Étkek asztalokra addig felhordattak.
Az asztali áldást a pap elmondotta,
A sok koma Amen, Amen kiáltotta. . .
A betegágyasnak az egészségeért,
Ittak a gazdáért, ittak a gyermekért.
Igy ültek volt együtt egész hat óráig,
S vigan ettek mindig, napnak elfogytáig.

Kövári Magy. Csal. Közél. Vis. és Szok. 86. lap.

Erdélyi temetési szertartások hajdan.

A sir, e hely, melyből három sing koldusnak királynak elég, tán mindenütt egyenlő, s régen divat, hogy minél gazdagabb volt valaki, annál mélyebb sirba fekteték.

A halálesetet és temetés idejét, szomoru jelentések által tudaták, melyek a mostanitól főleg az által különböztek, hogy hosszabbak voltak, s félivalaku papirra vannak nyomtatva, s a hátramaradtak többnyire saját kezüleg irták alá, még pedig az özvegy, mint árva ez és ez.

A koporsók kiállitása régen igen költséges. A gazdagabbak belől bársonynyal vonaták be, a szegényebbek olcsóbb kelmével. Kivül festés helyett szintén kelme jött reá, mi a gazdagoknál fehér vagy fekete bársony, a szegényebb férfiaknál fekete bakacsin; az ifju emberek koporsótakarója zöld kamuka, mi aranyos virágokkal, tollal volt diszitve, a leányoké fehér selyem vagy gyolcs, mit virágkoszoruk boritának.

A koporsók bársonyába ezüst szegeket vertek, ugyanazzal szegzék reá a családi czimereket, nőére ugy mint a férfiéra.

Amint valaki meghalt, mikép ma is, koporsóba tevék, vagy mint mondani szokás, kinyujtóztatták. A ravatalt, melyre a koporsó jött, szőnyegek fedezték. Az öltözék, mit ráadtak, rendesen vékony kelméü, a nadrág bőr vagy gyolcs kapczás, feje alatt drága vánkos, a süveget régen fejébe vonták, a fejedelmek korában csak melléje tették; kezébe szép varratos keszkenőt adtak. Emellett, főleg a nőket, ezreket

érő ékszerekkel, gyürükkel, arany-ezüst csipkével; aki harczon esett el, veres süvegben temették. *)

A nők halotti ruhája fehér szoknya, hasonló váll és előruha.

Ha valaki városon, vagy családi temetkezőjétől távol halt el, és szállitani kellett, a koporsó alá, hogy ne rázódjék, töviset tettek, s a koporsót és szekeret földig érő fekete posztóval vonták be.

Mikor kiinditák, legelől mentek a diákok és papok, utánok a férfiak, a férfiak után a halottas szekér, melynek posztóját két felől hat legény fogta, s ha katholikus volt, hat szövétnekkel vették körül; ha neje volt s nőrokonai, azok hintóban kisérték, de a hintó bőre le volt eresztve.

A város végéről a kiséret visszament. Csak a legközelebbi rokonok kisérték tovább. Futár járván elől, ha helységeken vitték át, a harangot meghuzni tartoztak; ha pedig oly falukon haladtak, melyben a meghalt vallása képviselve volt, a pap és kántor majd a határszélig elébe jött, s énekszóval kisérék át; addig a koporsótakarót leereszték, s a hat legény széleit fogta; máskor fel volt aggatva.

Mikor a testtel haza értek, ha katholikus volt, misét, ha protestáns, prédikácziót tartottak; s mig a temetéshez készültek, valamely arravaló boltba letevék.

Letévén, az ország kathalogusa szerént, az ország rendeihez meghivó leveleket küldtek, melyben az urakat és asszonyokat meghivák. Addig is a harangot mindennap kétszer meghuzták, meg minden faluban, hol a megholtnak bár mi kevés részjószága volt; otthon pedig minden vasárnap a templomban könyörgés, a háznál pedig zsoltárt énekeltek, vagy ha katholikus volt, misét tartottak.

Ami kis városokban s falukon most is megvan, nagy

*) A szt.-imrei csata hősét, ki mint Hunyadi J. esett el, Kemény Simont, ily börtalppal fedezték fel gáldi sírboltjában. L. Bolyai „Kemény Simon“ 35. l.

divatban volt a nők részéről a halott látni menés, körülülték a koporsót, s a meghalt érdemeit emlegetve, siratták.

Az özvegy valamig férjét el nem temették, azon jószágából másba nem mozdult, sőt otthon sem ment ki szobájából, sem udvari embereivel nem ebédelt.

A temetés intézésére, mint a lakodalmaknál láttuk, fő és algazdákat kértek fel. Az udvarra nagyszerü szint épitettek, azt belől bevonták posztóval; bele prédikáló-széket, vagy oltárt, mit szintén gyászba boritottak; közepére magas emelvényt, melyre a koporsó jött; a szin ajtaja körét szintén posztó takará, s mindenikre és mindenüvé a megholt czimereit reászegezék.

A temetés előtt nehány nappal a gazdák megjelentek, s a temetéshez készültek. A meghivottaknak szállásról gondoskodtak; ha az udvarban nem fértek, a faluban; s miként lakodalmi alkalmakkor, minden ember szállását kiczédulázák.

A temetés előtti napokban a rokonok is megjelentek. Sőt azelőtti napon a meghivott idegenek egy része is.

A temetésnap hajnalán a testet kihozák, s feltették az emelvényre, s földig érő posztóval takarák. Valamivel később, a szin elé, két fegyvernök állott, fekete bakacsinba vont lován, páncélba öltözve, leeresztettel sisakkal, az egyik kezében buzogány, másikában fekete lobogó; a halott fejéhez fényesen felöltözött férfi állott, kezében a megholt ezüst czimere, ennek nem létében, aranyos zászló, melynek egyik felén czimer, másikon sirirat. E mellett ha tanácsur volt, tizenkét, ha nem volt, értéke szerént kevesebb s drágán felszerelt paripát állitottak fel a szin előtt.

Közelgetvén a temetés órája, a harang megkondult. A gyülekezet megjelent. Kisasszonyokat a temetésre vinni nem volt szokás, ha mentek is, szállásukon maradtak, kivéve ha a háznak közel rokonai valának. Az egész gyülekezet lehető legegyszerübben volt öltözve. A férfiak setét dolmányban, mentében, szőr zsinorral és gombbal, selyem övvel, nyestes

fekete durva posztó süvegben; a nők szederjes vagy viola szin posztó szoknyában, fekete csipkével, selyem zsinorzattal, fejökön hosszu fekete fátyol, vállukon bársony palást, s nyakukon igen apró gyöngy, derekukon fekete kláris öv. A keserves férfiak viselete borzos fekete posztó, de a korunkban gyászt jelelő fátyolról semmi emlékezet, azt ugy látszik, németektől vettük át. A nőkeservesek, a főkötő és fátyol helyett, lenszövetből burkot illesztettek fejökre, melyről hátul, fátyolszerüleg, hosszu vég csüngött a földig, vállukon egyszer ványolt durva posztó palást.

Felgyülvén, a papok elfoglalák gyászba vont székeiket, hat ifju, égő szövétnekkel a koporsó mellé állt; a czimereket, melyek selyemre és papirra voltak rajzolva, osztani kezdék, igen a gyászversezeteket.

A keservesek jöttét egy gazda nyitá meg, szép lassan; utána jöttek a férfiak azon renddel, hogy a legtávolabbi rokon legtávolabb esett az özvegytől. Eszerént legelsők voltak a sógorok, utánok a távolabbi s közelebbi rokonok, ezek után a vők, végre a megholt fiai, szülői, testvérei; a férfiak után vezeték a nőket, két felől karon fogva, ugy miként a főgazda elrendezte volt.

A szinbe érve, a keservesek a koporsó körüli székeket foglalák el, a legközelebbi rokonok ülvén legközelebb; ha atyát temettek, fiai fejéhez álltak meg; s bár kit temettek, nő és férfi cselédei, gyászba öltöztetve, lábaihoz voltak felállitva.

Kezdődött a szertartás. Ha protestáns volt, a könyörgést és prédikácziót, magyar vagy deák oratio, ezt bucsuztató-vers követte.

Végezvén, kiindultak a testtel. Ha a halott katholikus volt, minden férfi gyertyát kapott kezébe. *) A menet élén a deákság és papság; utánok a trombitások, töröksiposok, kik a deákok éneklését zenéjökkel váltogaták, s ezeknek a teme-

*) Mikes Kelemen temetése volt az első, hol a protestánsoknak adni nem kezdettek. Bethlen M. Élete II. 49.

tésre oly keserves nótájok volt, hogy még a férfiakat is sirásra inditották. Ezek után jöttek az urak, még pedig ha a temető távol volt, hintón, utánok a község gyalog; ugy a testet is az első esetben szekérre tevék, különben hat vagy nyolcz férfi emelte. Nyomában a keserves nők, ezekében az uri asszonyok hintói mentek, s az egészet a népbeli asszonyok rekeszték be.

Némelyek a temetőben is szint emeltettek, s a szertartás ott másodszor kezdődött. Onnan a koporsót a sirra a legközelebbi rokonok tették le. A fekete zászlót és kardot a fegyvernökök összetörték, s a koporsóra vetették; némelyek, római szokás szerént, egy göröngyöt is vetettek utána; az ezüst czimert, aranyos zászlót a templom oldalára tüzék fel.

A nők temetése szintén hasonló, csakhogy trombitások s felszerelt paripák nem voltak.

Vége lévén a temetésnek, torhoz ültek, még pedig minden nem és osztály külön teremben, külön a keserves férfiak, külön a keserves nők; de sehol két fogásnál több nem volt, gyümölcs nem rekeszté be, s pohárköszöntésnek helye nem volt.

A kárhoztatásig költséges, de gazdag lévén a kor, csak annyiban volt káros, mennyiben a tehetlenebbek is utánozni erölködtek. Némelyek minden jószágaikban elprédikáltaták halottjaikat, egész templomokat vonattak gyászba, cselédségek legióját feketébe öltözteték, fáklya gyertya égetésnek vége hossza nem volt; némely halott után egész kötet prédikátió, vers és orátió maradt nyomtatásban, mely utolsóknak a volt feladata, hogy a megholt családfáját minél felebb vigye Noé felé. *)

Kővári Magy. Csal. Közél. Vis. és Szok. 104—110.

---

*) E szokás még a mult században is annyira tartá magát, hogy némelyek temetése 10—12,000 frtba bele került. Minek következtében egy 1747. ápr. 16-án kelt felsőbb rendelet a temetési fényüzést, igen okosan, korlátok közé veté. Igy estünk át aztán a másik szélsőségbe, miszerént ma már csak is egy könyörgés, s csendes kiséret teszi egyhanguvá vált temetéseinket.

Farsang eltemetése.

Több helyt a farsangot hamvazó szerda délutánján el szokták temetni, mely szertartás következőképen megy végbez: Egy férfialakot kitömnek szalmával, s a korcsma asztalára teritik ki, mint valami holtat, mire egy leginkább borivásról nevezetes egyén, hosszú ingbe öltözve, beszédet tart a mulandóságról, melybe különféle izetlen tréfák szövetnek, s ezt az ájtatos hallgatóság féktelen hahotája követi. Befejeztetvén a beszéd, az alakot fölemelik, s a falu végére viszik, mit nagy csoport bámész nép szokott kikisérni, hol azután még néhány versezet szavaltatik valamely régi bordalból, s végre az alakot levetköztetve, a korcsmába visszatérnek, s ott a mult évben elásott boros palaczkot előveszik, sorba kóstolgatják, s az utolsó termésből ismét másikat ásnak el. Ezután tánczra kerekednek, melynek többnyire csak a reggel szakitja végét.

Honderü 1847. 1. 93.

Felsőbányai (Szatmármegye) kakasütés.

Ez itt leginkább a nősülési ünnepélyeknél fordul elő. A lakoma előtt ugyanis vagy két héttel, sőt néha egy hóval, a leendő menyasszony, ha saját házuknál nincs, a piaczon is bármi áron szerez egy jóravaló kakast, melyet hizlalnak a lakoma napjáig. E napon az esketési szertartás után ebédjö-

ket végezve, a násznép s önmaguk mulatságául rendezik a kakasütést.

Téres helyen, de többnyire az utczán, hosszú zsinorra füzik a kakast, s azután egy czölöphöz erősitik meg. Mig ez kivül történik, addig benn a házban a vőlegény szemeit kendővel bekötik, és zene s kiabálások között kivezetik a czölöphöz, hol a násznép közöl egyik kilép, s a vőlegény kezébe egy oly hosszuságú rudat ad, melylyel a kakast azon helyről elérheti. Most arczczal a kakas felé forditják, azután az adott jelre nehányszor meg kell fordulnia azon helyen, mit ha megtett, kezdődik a valódi kakasütés, s azalatt a zene folytonosan szól. A körülálló násznép feszült figyelemmel nézi a bekötött szemmel hadonázó vőlegényt, kinek sikertelen ütésein kedvtelve mulatnak; de ha sikerült leütni a vergődő állatot, leoldják szeméről a köteléket, s az elszédült kakas nyakát elszakitva, a főt a rúd végére tüzik; az eddig halk zene erősebbé válik, vegyülve a jókedvü násznép kiáltozásával, s igy vonulnak be a lakba. A megölt kakas húsa este adatik fel, midőn már a táncz némileg kifárasztá őket, mely étkezésnél leginkább az elvérzett kakas története, s a vőlegény ügyes vagy ügyetlen ütései képezik a beszéd tárgyát.

Vas. ujs. 1864. 506.

Garan szt. benedeki lapáttáncz.

Élt vagy 100 év előtt Garan Szt. Benedeken egy Szentiványi Raphael nevü jókedvü apát, ki a közel szliácsi, szklenói és vihnyei fördőkbe utazó, hozzá beforduló vendégeket mindenkor szivesen látta ebédre, mulatságra, lapáttánczra.

A protoculum, melybe minden vendég az egyik oldalán veres, másikon fekete lapáttal a magáét kikapta, s a kapot-

tat maga a fél, vagy az apát nyugtatta, 1761-től 1799-ig vezetve, maig is látható az ottani apátságnál, magyar, német, tót, sőt franczia nyelven irt ily forma nyugtákkal:

1) Lapáttánczczal szokták a farsangot végezni, Benedek várában pedig legelső jövetellel lapáttánczot jártak, velem is eljáratták, ezzel bizonyitom, die 7. martii 1794. Sz. A.

2. Bebotlott Botlik Pál Benedek várába,
Vélvén szerencsés lesz prókátorságában,
Meg is nyerte pörét, melynek jó bérére,
Három fapecsétet nyomtak . . felére.

3. Harmadnapos menyasszonynak kérésére,
Szent Benedeken személye mentségére,
Kegyelem nem használt esedezésére,
Most lapát üttetett neki jobb felére.
Nem fordulhatott máskép kegyelem sorsa,
Mert megcsipte a lapátnak borsa,
Igy emlékeznek Szent Benedekről,
. . . Julianna menyasszony,
. . . és Zsuzsanna kisasszony.

Üstökös 1862. Jan. 11. 2. sz.

Gergely és Balásnapja.

Némely kisebb faluban Gergely és Balás napján az iskolás gyermekek, amint ők nevezik „kassatumot“ járnak, azaz mesterük részére dudaszó mellett házról házra kéregetnek; különféle bakugrások közt belépvén a házba, igy kezdik az éneket:

Ma vagyon sz. Balás püspök napja,
S azt ami régi szokásunk tartja,
Hogy a szegény diákok házanként járjanak,
Adjatok gyermekecskét,

Hadd tanuljon a-b-c-ét,
Totus campus debitorum,
Forum terminere!

Adjatok leánykát,
Hadd seperjen iskolát,
Totus etc. etc.

Adjatok pókát
Hadd vakarjon póturát,
Totus etc. etc.

Adjatok kakaskát,
Hadd vakarjon garaskát,
Totus etc. etc.

Adjatok szalonnát,
Hadd tartsuk jól Ilonát,
Totus etc. etc.

Adjatok sonkát,
Majd megesszük a husát,
Visszaadjuk a csontját,
Totus etc. etc.

Adjatok, adjatok amit Isten adott,
Mert ha nekünk nem adtok,
Fazekakban kárt valltok,
Majd ugy fogunk tánczolni,
Mint a molnár tyukjai,
Kik jól laktak buzával,
Az ellopott sok vámmal.

Eszerént bejárván a falut, este kántornéasszony a deákoknak vacsorát készit, s miután tánczoltak is keveset, haza bocsáttatnak.

Honderü 1847. 1. 94.

Giostra.

Ez a morlakoknak, vagy mint ők magukat nevezni szokták és szeretik, montanaroknak oly igen kedvelt népünnepe, mely nem egyéb ama lándzsaviadaloknál, melyet a mi őseink is annyira szerettek, s melyben Mátyás sem egyszer vett részt, és tüzött borostyánt fejedelmi homlokára. Az ünnepély napján tele vannak az ablakok lobogók, kendők, szőnyegek és virágkoszorukkal, alig mult el a dél, már hemzseg a nép mindenütt, különösen ott, hol a tournirozók haladnak szép csendesen a küzdtér felé. Legelől diszöltönyös poroszlók haladnak, hogy az utánok jövőknek utat készitsenek, azután egy viadalmas lovat vezető két szolga, s a paizs hordozó jön, majd az u. n. maestro del campo, kit segédei és a zászlóvivők környeznek, ezeket követik a lándzsalovagok, kik 12-ten vannak, s ruházatjok a török magyar nemzeti viseletnek vegyülete. A menetet egy csoport poroszló zárja be. Azonban oda nézzünk, már megkezdték a viaskodást, mely karika szurásból áll. Minden szerencsés szurást pisztollövéssel üdvözölnek a nézők, aki pedig több karikát is tudott leszúrni, azt a poroszlók örömujongatás közt vállukra emelik, s ugy hordják körül a pályakörben. A dijt azonban csak az nyeri el, ki mind a három izben, mind a három összecsapásban a legtöbb karikát szurta le. A győzőt a nép vállaira veszi, utczáról utczára hordozza, s a lövések s a nép örömzajától csak ugy remeg minden. Igy viszik öt egy darabig, azután arra alkalmas helyen leteszik, s ott vendégeskednek mig meg nem unják.

Bilder aus Ungarn 2. 123—124.

Göcseji virrasztó.

A göcsejiek halottjok felett borral virrasztanak. Az ily virrasztótársaságnak három negyed részét majd mindig vén banyák teszik, kiknek egy részét mig a borszesz földre teriti, más része a holt lelkeért énekel és imádkozik:

Azon a környéken az a nép szokása,
Hogyha valakinek esik kimulása,
Siró asszonyokat vagy pénzért fogadnak,
Avagy a sirásért nekik málét adnak.
Énekelve sirnak, de ha könnyük nem hull,
Hamar az egyházfi a korbácshoz is nyúl.
A siralmas házhoz mihelyt megérkeznek,
Mintegy fél óráig ott ők megpihennek,
A test mellé ülnek, azután két felől,
Egyike secundál, más énekel elől.

Honderü 1845. 1. 242.

Gvadányi „A falusi nótáriusnak elmélkedései“ 1796. 233. l.

Gölniczbányai szokás.

Itt szt. Mihály napján a bányászok ünnepélyes menetben kegyajándékot visznek az egyháznak. E menet, mely feldiszitett vas rudakat, gazdag érctufákat, viaszgyertyákat és pénzajándékokat viszen, sokszor órahosszat is eltart. A menethez minden bányabirtokos egész munkás személyzetével és önkénytes áldozatokkal szokott járulni.

Vas. ujs. 1858. 503.

Gömörmegyei lakodalmi szokások.

A szülők rendesen keveset ügyelnek gyermekeik ismeretségére és hajlandóságára, akit ők választanak, azzal kell

megelégedni s egybeházasulni. Kinézik ők, melyik lesz házi állapotjok növekedésére, vagy egyéb haszon előmozditására a legjobb házastárs, azután, ha hatodik faluban lakik is az ő inyök szerént való leány, elmennek oda egy-két jó emberükkel a legény nélkül, s előadván, mint hatott nekik is fülökbe ez s ez becsületes leány hire, s a magok házi állapotját is dicsérve leirván, a szokott bibliai hasonlatosságokkal megkérik a leányt. Ha a másik félnek tetszik az ajánlás, szintén hosszú beszéddel válaszol, s elfogadja azt. A leány ekkor nincs jelen, hanem az anyjával együtt a kamrában van, s ott hallgatja az örvendetes hirt és buzditást. Ott benn a szobában, csak férfiak közt, elvégezik az egybekelést. Haza menvén a szüle, tudtára adja fiának, milyen jó s alkalmas személyt választott neki jövendő házastársul, s mint fog ezáltal gazdagságuk gyarapodni; ezek ellen a fiúnak nem szabad szólni, mivel annak meg kell lennie, mit az öregek magok közt elvégeztek. Gyakran a menyasszony sirva, s a vőlegény búsan, kedvetlenül mennek a szent hitre, de erre a szülők csak mosolyogva azt felelik: „Én is ugy voltam, mikor elvettem a feleségemet, mégis összetörödtünk.“ S valóban lassanként összetörödnek a házasok, s nem élnek roszabbul, mint azok, kik kölcsönös szerelemből házasodtak meg. A kézfogás előtt a leány atyja is egy-két jó emberével elmegyen a vőlegényes házhoz „háztüzlátni.“ Ekkor megvizsgálják ugy van e a dolog, mint a legény atyja elbeszélte, megnézik még a legkisebb baromfiát is, s jó karban találván mindeneket, tudositják, s neki biztatják otthon a leányt. A kézfogásra kitüzött napon a szülők a legénynyel együtt elmennek a leányos házhoz: „Kedves jó uraim! nekünk egy igen kedves galambunk elrepült, és egyenesen a kigyelmetek becsületes házába repült, nem látták e kigyelmetek?“ Ily vagy más képes szólással beköszönnek. Azonban a vendégeket egyszerre el nem fogadják, mert a leánynak egyszerre kiadását felette gyalázatos dolognak tartanák. Ha alkalmatos a szószóló, ötször

hatszor is kiküldi őket egymásután, s a fentebbi kérdésre igy felel: „Kedves jó barátim, mi nem láttuk a kigyelmetek galambját, nekünk magunknak is van galambunk, de az a mienk, kigyelmetek pedig menjenek Isten hirével, és keressék a magokét.“ Ekkor a kérő félnek minden további szó nélkül ki kell mennie a házból. Kevés idő mulva ismét visszamennek és jelentik, hogy épen az idevaló galambot kivánnák ők magokhoz venni, és szép gyönyörüséges kalitkába tenni, s ott táplálni. Erre a felelet: „Ez a dolog gondolkodást kiván, azért menjenek ki, mig felőle gondoskodnak, s ekkor ujra ki kell menniök. Igy foly ez, mig csak lehet, az a legderekabb szószóló, ki a kérőket legtöbbször kiidézheti. Végre kifogyván a kiadó a mentségekből, a kérőket nagy becsülettel leültetik. De a legény kalapját le nem veszi, s állva marad, s ekkor először lesi oldalt jövendőbeli mátkáját, ki ekkor szintén előáll, s a kiadótól nagy szertartással ily módon szólittatik meg: „No kedves hugom asszony, hát tetszik e kigyelmednek az ő kigyelme becsületes személye?“ Erre a leány kijelenti tetszését, a legény leveszi kalapját s kezet fognak. Ekkor mindnyájan letelepedvén, a kérők a leánytól vizet kérnek, amikor hátulról, azután ismét tüzet, amikor elölről nagy gonddal megnézik, ha elég gyors e, s nincs e valami hiba testében. Az egész dolog késő este kezdődik, és sok hosszas beszédekkel és szertartásokkal jár, miértis maga a kézfogás éjfélnél előbb meg nem esik. Általjában azon megkérést tartják diszesnek, amely mellett egy száll gyertya elég, mig a leányt kiadják. Tehát éjfél után felvervén mindent, valakit meghini akarnak, meghiják a vendégeket. Mig ezek egymásután gyülekeznek, szüntelen foly az égettborozás; hol zenész van, tánczolnak, hol pedig nincs, ott dalolnak. Begyülekezvén a vendégek, a menyasszony tehetségéhez képest vékonyabb vagy vastagabb kendőket osztogattat ki a körülötte forgott és fáradott személyeknek. Ez igy történik: a menyasszony anyja átadja a kendőket a szószólónak, az ölébe veszi, s azután

egyenként elővevén, ily beszéddel adja át az illetőnek: „Kedves . . . uram, ime a mi menyasszonyunk nem kivánja hiába a kigyelmed fáradságát, hanem ezzel a kendővel kiván kedveskedni, hanem azt tudakoztatja általam, hogy inkább örül e kigyelmed az ő kigyelme nevének, becsületének, világban való életének, mint ennek a csekély világi mulandó jószágnak?“ Erre a megajándékozott elvévén a kendőt, a legnagyobb komolysággal igy felel: „Inkább örülök az ő kigyelme jó hirének, nevének, böcsületének, világban való életének, mint ennek a csekély mulandó világi jószágnak.“ Mig a kendőosztogatás ekképen foly, mindnyájan mély csendben fülelnek, mintha templomban volnának. Hajnal tájban vendégeskednek, a legény a mátkájával külön a kamarában, s azzal szétoszlanak.

Ezek után a jegyeseket bejelentik a papnál, s a lakodalomhoz készülnek. Az esketés a protestánsoknál rendesen a harmadik hirdetést követő szerdán van. De már az előtt való pénteken marhát vágnak s feltisztitják; az asszonyok pedig egybegyülvén, a hurkáját kimossák és megtöltik, mert ezek a paczallal együtt tejben főzve, a lakadalomnak mulhatlan tál étkét teszik. Szombaton ugyancsak az asszonyok gyertyát mártanak; vasárnap tanakodnak holmi csekélységek iránt; hetfőn fáért mennek, s a vőfél a leányos házhoz megyen, a menyasszonyt haza kérendő, s annak képében a guzsalyát el is viszi a vőlegényes házhoz; kedden a konyhakészitéshez fognak. Mindezen idő alatt a pálinkázás éjjel nappal foly, a beszerzett égettbort az ugynevezett kócsár sáfárkodására bizzák. Ugyancsak kedden a leányos házaknál felállitják az ugynevezett kendőfát, azaz egyenes és mentől fiatalabb fát, melynek tetejére kendőt kötnek szalagokkal s nehány pereczczel, s ugy ássák a földbe. Minthogy a lakadalmakat rendesen egyszerre tartják, azért a házak felett messze kilátszó ezen kendőfákról meglehet tudni, hány menyasszonyos ház van a faluban. Szerdán reggel eligazitván a ház táját, és

házi bajokat, a menyasszony kikéréséhez fognak, ki ha más faluban lakik, több szekeren és zenészekkel mennek oda. A menyasszonyos háznál a szószóló ujra elkezdi a kötődést, tartóztatást, ittatást, ugy hogy kétszer háromszor is elkell menni a vőfélnek, mig a menyasszonyt a szent hitre kinyerheti. Mihelyt a vőfél a menyasszonynyal eltávozott, valamelyik elővesz egy hosszú irást, s elkezdi versekkel a menyasszonyt szüleitől, testvéreitől, atyjafiaitól, minden jó akaróitól, barátnéitól, komáitól bucsuztatni, mintha végkép ki kellene a világból mennie, mire a szülők, testvérek nagy jajszót ütnek, s egész torokkal siratják az elköltöző menyasszonyt. De a bucsuztatónak utolsó szavával a sirás egyszerre megszakad, és ismét vigadozni kezdenek. Azalatt a vőlegényes háznál elkészülvén, jel adatik harangszóval, s ekkor a menyasszonyos háznál levők is kiindulván, mindkét rész külön seregben a templomba megy. Esketés után ismét mind a két fél külön a maga szállására indul. A vendégség végeztével a vőlegény pártjával együtt a menyasszonyos házhoz megyen, hol darab ideig tánczolnak; estefelé a menyasszony holmiját szedik össze, amikor is annak minden portékájáért, ládájáért, ágyáért stb. fizetni kell a vőfélnek, különben ki nem adják a nyoszolyók. Ezek ilyenkor a vőlegény szószólójának és vőfélének téli zöldből s holmi száraz virágokból kötött bokrétát adnak, s azért is fizetni kell. Miután felrakodtak, mindenik kocsis lovára kendőt tartozik adni a menyasszony. A legelől menő kocsist illeti az, hogy a kendőfát fejszével kivágja, mintha élőfa volna, s a tetején levő kendőt a szalagokkal együtt elvegye, de nagyon gyorsnak is kell lennie, mivel már akkor tiz husz gyermek készen lesi, merre dül a fa, s oda rohanván, egymásra omolva igyekszik mindenik a fára kötött pereczeket elkapni. Elkapván a kocsis a maga illetményét, sebesen vágtatva zene, dallás, ujongatás közt megindulnak, egyszer kétszer megkerülik a falut, s ugy viszik haza a menyasszonyt. Itt a ház ajtajában már készen várják az

asszonyok egy tányérral, melyen méz van egy késsel, s az új házasokat be nem eresztik, mig abból mindenik egy-egy kés hegygyel nem veszen, melylyel jelentik, hogy oly édes legyen házassági szerelmök, mint a méz.' Ez meglevén, bemennek, a holmit a kamrában lerakják, s elkezdődik a tulajdonképeni lakodalmi mulatság. Az esteli rendesen tiz óra után hordatik fel. Erre különösen meghivnak minden vendéget ily beszéddel: „Ilyen becsületes embernek póstája és követe, mint . . . általam hivatja kigyelmeteket az ő kigyelme királyi házához, az ő kigyelme kedves magzatjának középső tisztesség tételére, egy tál ételre, egy korsó italra. Ha azokat az ételeket és italokat az Isten megáldja, megszaporitja, költeni, közleni kivánja kigyelmetekkel is, mint több hivatalos vendégeivel is. Ez szóm és mondásom." A lakodalmas házat átaljában királyi háznak hivják. A lakomát égettborral kezdik, melyet elsőbben tisztán, azután mézesen isznak. Elkészülvén az esteli, a szakácsnék tálalnak, a vőfél felhordja az ételeket. Utolsó étel tejben főtt kása, melyet midőn megettek, a szakácsné kezét bekötvén, nagy főző kanállal és tányérral sorban jár, panaszkodván, hogy kezét a kása megégette, és kéregetvén annak gyógyitására. Minden vendég tartozik valami pénzt tányérjára tenni, különben a főző kanál fenyegeti.

Egyik szakácsasszony kezét bekötötte,
A főző kanalat kásával töltötte;
Megforrázta, ugymond, a kezét a kása,
Az asztal körül járt, hogy azt minden lássa.
Hogy meggyógyithassa, arra kéregetett,
Ki poltrát, ki huszast adott, mint telhetett.

Azután azok ülnek le, akik addig felszolgáltak volt. Erre az asztalok kihordatván, világos virradtig táncolnak és mulatnak. De éjfél előtt a vőfél bevezeti a völegényt a hálókamarába, s lefekteti, azután visszatér, s hallgatást

kérvén, előadja versekben a vőlegény forró kivánságát az ő menyasszonya után. Azzal meggyujtván egy épen ez alkalomra készitett három ágú gyertyát, s ugyan olyat a menyasszonynak is adván, a zenészek az ugy nevezett lefektető dalt kezdik el, s a vőfél megindul, utána a menyasszony, ezután meg sorban a jelenlevő leányok, s különös tánczmozdulatokkal megkerülik nehányszor a szobát, hangosan danolván zene mellett a lefektető dalt. Azután egyszerre a vőfél kiszalad az ajtón, utána a menyasszony s leányok egyenest a hálókamarába. Itt a vőfél szép szerivel, vagy erőszakkal is kiragadja a szüz koszorút a menyasszony fejéből, s a vőlegény mellé fektetik. Azután magukra hagyják az új házasokat. Reggeli szürkületben kimennek a hajnal tánczot járni, azaz a falu közepére kimenvén, szalmából nagy tüzet raknak, s körül tánczolják, a menyasszonynyal pedig, kit oda magokkal kivisznek, több izben egymásután keresztül ugráltatják, ha rést találva haza nem futamodik, s itt a vőlegényes háznál pénzért bebocsáttatást nem nyer. E hajnali tüzelést perselésnek is mondják. Beeresztetvén a menyasszony, azonnal átöltözik, s kontyot tesznek a fejére.

Azalatt a leányos háznál is foly a lakodalom, ép ugy mint a vőlegényes háznál. Az ottani vendégek nagyobb része másnap, akár a helységbe, akár messze földre vitetett a menyasszony, az ugynevezett hőrészbe indul a vőlegényes házhoz. Itt a menyasszonyt, egész fejét kendővel bekötvén, az ajtóba állitják, hogy ott a hőrészeseknek kötőjét tartsa, melybe azok pénzt vetni tartoznak, különben meg nem mutatják nekik a menyasszonyt. A hőrészesek rendesen a zenészeket is kénytelenek megfizetni, máskép nem játszanak nekik, hanem a pitvarban maradnak. Miután a hőrészesek magukat kimulatták, estelihez ültettetnek, s megvendégeltetnek. De még el sem költhetik az estelit, midőn holmi pajkosok a házban levő tüzre paprikát hintenek, vagy azt pipából szivják, minek folytán igen erős, fojtogató, köhögtető s prüszköl-

tető füst támad. Emellett ajtón, ablakon dobolni, dörömbözni kezdenek, annak jelentésére, hogy a hőrészesek már takarodjanak el, s ezek végre is akarva nem akarva a nagy füst és dobolás elől eltávoznak. Elmentök után ismét foly a mulatság, mintha semmi sem történt volna. A táncz és vendégeskedés rendesen folyvást tart vasárnap reggelig; ekkor eljönnek a menyasszony szülei s közelebbi atyjafiai a kárlátóba, hogy meglássák nem esett e valami kár a menyasszonyban, vagy holmijában. Azután mindnyájan a templomba mennek, hogy az új asszonyt az Isten szine előtt bemutassák; az isteni tisztelet után ismét vendégeskednek, s ezzel berekesztetik a lakodalmi mulatság.

Minthogy a faluban rendesen egyszerre tartják lakodalmaikat az illető jegyesek, tehát az egyik félnek vendégei a másik félnek lakodalmát is meglátogatják. A látogató borral vagy pálinkával megtöltött edényt szokott magával vinni, melyet tőle szép szavakkal elfogadnak, de azután, ha magát kimulatta és távozni készül, ismét frissel és jobbal megtöltenek.

Magy. Erd. Kép. I. köt. 277.
Tud. Gyüjt. 1827. 3. 38—48.
Gvadányi „Rontó Pál" 13. lap.

Gyermekkeresztelés.

A gyermekkeresztelések szintén különböző szertartásokkal járnak. Különösen az első lebetegedés, s az első gyermek keresztelése nagy teketóriával ünnepeltetik. Némely vidéken a következő szokások divatoznak: A gyermekágyat a szoba sarkában vetik meg, de vajudáskor a gyermekágyast a szoba közepére teritett zsúpágyra fektetik, hogy a születés ott történjék meg. Azután a csecsemőt az asztal alá viszik, melyen megszegett kenyér van, annak jelentéséül, hogy az

ujdonszülött soha ki ne fogyjon a kenyérből, azután az apa ölébe teszik, s végre a szoba zugolyába viszik.

Emellett nagyon vigyáznak arra, hogy midőn a csecsemőt ide oda hordozzák, lábával ne essék az ajtó felé, mi azt jelentené, hogy nem sokára lábánál fogva, azaz halottan fogják kivinni. A komákat, keresztapát és keresztanyát a bába hivja meg. Mikor a csecsemőt kereszteltetés végett a templomba viszik, azt a komaasszony előbb karjaiban háromszor szokta a ház küszöbe fölött meghintáztatni. A keresztelő után a komák, atyafiak és szomszédok lakomára gyülekesznek, ezt paszitának, poszréknak nevezik. Minden vendégnek minden ételből kell valamit ennie, hogy a gyermek majdan ha fölserdülend, ételben italban finyás és válogatós ne legyen. Mikor a gyermeket először fürdetik meg, akkor a fürdőbe néhány pénzdarabot vetnek, melyek a bábát illetik, hogy a fölserdülendő gyermeknek ne legyen fogyatkozása a pénzben; tollat is vetnek a fürdőbe, hogy jól tanuljon. A bölcsőbe kulcsot, bibliát, az apa ingét, mellényét stb. szokták tenni, hogy a gonosz befolyásokat, boszorkányságokat tőle eltávoztathassák. A gyermekágyast a koma, a szomszédasszonyok 11—14 napig jó ételekkel tartják, melyeket természetesen az apa költ el leginkább. A keresztelő lakomával jár.

Hajdudorogi menyasszonyágy.

Sajnálatra méltó azon nő, ki e vidékre talál férjhez menni; mert oly kemény menyasszonyi ágyba vezeti őt férje, milyenről csak nem is álmodott. Ugyanis itt ha nem is általában minden háznál, de mégis legtöbb helyen faágy helyett sártéglából épült ágy divatozik.

Vas. Ujs. 1858. 108.

Határhányás emlékezetessé tétele.

Hogy a községek, vagy azok egyes szomszédos lakosai földjeik határvonalai iránt tisztába jöjjenek, a határokon magas hányásokat szoktak földből vagy kövekből vetni, a községek kirendelik az ásókat, kik közt suhanczok is vannak, a földhányás kellő magasságot és takaritást érvén, az előljáróság a néppel együtt a hely szinére megy, s a hányat emlékezetére az azzal bajoskodott fiatalabbak a dombra fektettetvén, megcsapatnak e szavakkal: „Emlékezzetek meg, hogy ekkor s ekkor stb. a határt itt hánytátok.“ Néhol pedig a megcsapottak jutalmul s emlékül is egyszersmind ezüst huszasokat és tallérokat kapnak, zene bönög azután, s mulatság rendeztetik.

A dömsödi jegyzőkönyv igy jegyzett fel egy határhányást: 1755. Karácsonhó 11-én a dabi és dömsödi szigethatár megállapitásánál .... egy határocska hányatott két sor füzfák között, s megemlékezés okáért megverettek Bödi Ferencz és András dömsödiek.

Ez oly szokás, mint a vadászoknál, ha az ujonez puskázó az első vadat leteriti, ennek emlékezetére társai puskavesszővel felcsapják, vagy adásvevésnél az áldomás ivás, annak bizonyságára, hogy igaz jószág adatott el, s vetetett meg, vagy halottas házaknál a tor, annak jelére, hogy a jelenlevők látták a halottat, s annak mikénti kimulásáról bármikor bizonylatot tehetnek.

Hátszegvidéki oláhság Nedeja ünnepe.

A hátszegi nép életének s kedélyének legtisztább tükre a nedéjának nevezett piros pünkösi ünnepe, mely alkalmasint a régi nejadok-najadoktól, a források, folyók, kutak lakói és nemtőitől veszi eredetét, kiket sassal koszoruzott fővel ábrázoltak, amint hamvedren nyugosznak, s a belőle ömlő vizre tulvilági szépséggel mosolyognak. Ezzel a Hátszegen a tavasz megérkeztének örömét ülik. Ez ünnepet régenten a földes urak tartották fenn — most többnyire köz költségen esik Összegyül ilyenkor legény, leány s az öregek is a vidékből, s tilinkó és csimpolya mellett naphosszat zsupálnak (táncolnak) és isznak; közben a rögtönzéseknek, helybentermő népdaloknak végehossza nincsen:

A telegraf oszlopára,
Oszlopáról sodronyára,
Fölteszem az izenetet,
S elhozom a szeretőmet . . . Nedejára.

Ezt pedig összefogódzva mindig éneklik:

Zöld levél és vendégség,
Szivem szerelmétől ég,
Hej Nedeja Nedeja,
Üres pipa tarisznya.

Selyemkendő nyakadba,
Enyémbe juhászbunda,
Ezüstpénz a hajadba,
Szép orczádat csókolja,
Hej Nedeja, Nedeja,
Gyerünk be a lugosba.

Vas. ujs. 1859. 591.

Hegyaljai szüret.

Hegyalján, hol a bölcs IV. Béla áldásos intézkedése folytán ültettek munkás kezek szőllővesszőket, mindig kedélyesen és vigan foly le a szüret. Alig van viskó, hol legalább egy dudás ne hangoztatná a felvidék kedvelt nótája „a pozabucski pozahlatot“ s a bérczek többszörösen visszaverve a szedők egyszerü dalai és örömujongatását, már meszünnen hirdetik, hogy itt ma a nép nagy ünnepet tart. Ha az est félbeszakitá a munkát, szanaszerte meggyujtják a tüzet a tavalyi rőzsékből, s aztán csoportosan körülveszik a gyermekek és öregek, mig a fiatalság távolabb heveredik le a gyepesen, s beszélgetnek sok szóval a szép jövőről. Amoda tüzijátékkal bajoskodnak az atyafiak, meglátszik rajtok, hogy tavalóta nem próbálták, mert csak minden 4—5 vergődik fel magasabban közölök az égre. Azonban hagyjuk a tarkabarka csoportozatokat s az élénk sürgés forgást, nézzünk ide hol most készitik épen a szőllőhegy birtokosának a koszorut nagy gazdag gerezdekből, van közte dinka és gahér, meg egy-két mezei virág is. Mikor aztán elkészült, két fehérbe öltözött piros arczu leányka czifra rúdon vállára emeli, s ugy viszi, a czigányok és szedők csoportjától kisérve, végig az utczákon. Itt ott megállnak, hogy a körülöttük levő legénység megkinálhassa a tavaliból az elejökjötteket, s midőn haza érnek, felfüggesztik ott valamelyik szobában a koszorút, s tiszteletére reggelig esznek, isznak és tánczolnak.

Bilder aus Ungarn 1. 68.

Hérész.

Ez alatt a menyasszony szülei házától a vőlegény házáig tartó menetet értjük. Kik abban részt vesznek, hérészeknek neveztetnek. Ezek mindegyike visz valami ajándékot, melyet azután a násznagy előtt szoktak lerakni, ki őket azután különösen megdicséri, s mig az ételeket beadja a konyhába, a többit felaggatja az ugynevezett paradicsomfára.

Hétfalusi kakasünnep.

A kakasünnepet Hétfaluban husvét harmadik napján szokták volt megtartani. A tanitó megjelent mind a két nembeli iskolás gyermekekkel a helység játszó helyén, ahol őket a kiváncsi és mulatni vágyó néptömeg fogadta. Itt a leánykák és legénykék két táborra szakadtak. A leánykák közöl mindenik egy koszttal (bottal), a legénykék ivvel és nyilakkal voltak ellátva. Mind a két tábor részére egy-egy czövek veretett a földbe; a leánykák számára egy hizlalt tyúk, a legénykék számára pedig egy hizlalt kakas lön a czövekhez kötve. Ezekután a leánykák bekötözték egymás szemeit kendővel, mig a fiuk illő távolságban a kakastól, rendbe állottak, miként azon katonák, kik egy elitélt főbelövésére rendeltettek ki. A leánykák föladata volt, bekötött szemmel a tyúkot felkeresni, és megütni; a fiúké, a kakast nyillal lelőni. Ki leghamarabb találta az áldozatot, azé volt a dicsőség

Ezen eljárás alatt megzendült aztán az iskolás gyerme-

kek ajkán az ugy nevezett „kakasénck“ melynek szövege igy hangzik:

Jaj szomorú gyászos óra,
Ki provokálsz koczkázásra,
Szivdobbantó viadalra,
Diákgyermeki játékra.

Mért vigasságos életem,
Éjjeli szép éneklésem,
Időkort megjelentésem,
Lőn én keserves életem.

Mert midőn meg se gondoltam,
Halál mérgével tartoztam,
Mire volt hizlaltatásom,
Nem tudtam, de csak most tudom.

Anyám mikor melegetett,
Szárnyaival fedegetett,
Hogy hozhatna ez életre,
Lett volna bár veszésemre.

Kétszer születtem világra,
Voltam sokaknak hasznára,
Időkornak megmondója,
Éjjel mindenkori óra.

Ily hasznos voltom nem nézték,
Hanem értem adták pénzek,
Meghizlalván az ő ivjek,
Megronta s nyilval megöltek.

Nyilak miatt lőn halálom,
E világból kimulásom,
Mire volt hizlaltatásom,
Tyukok között kodácslásom.

Bőrömet ugy megliggatták,
Mint a rostát ugy csinálták.

Szegény fejemet nem szánták,
De nyilokat mind rám szórták.

Ijj ereje s nyilak mérge,
Bőrömet megfeszegette,
Fejemet földhöz szegezte
Erőmet is mind elvette.

No borbát *) fonó asszonyok,
Kik csak kakas szóra vártok,
Én többet nem kenternálok,
Mert engem pénzért adátok.

Ti kakasok vigyázzatok,
Diákokat ahol láttok,
Magatokat elvonjátok,
Velök szembe ne szálljatok.

Kikiriki az utczákon,
Kikiriki a tyúkokon,
Kikiriki a hivukon **)
Kikiriki a pajtákon.

Hallod e te kakas koma,
A szomszédnak jó kántora,
Nincsen nálad melódia,
Oda lett a hangos nóta.

Immár többet nem szólhatok,
Mert nyilak mérge elfojtott,
Azért rólam tanuljatok,
Élők, hogy igy ne járjatok.

A kakasünnep azzal végződött, hogy a diadalmas lánykát, ki a tyúkot agyonütötte, lánykatársai; a diadalmas fiút pedig, ki a kakast lőtte agyon, fiútársai kisérték nagy zajjal a szülői házhoz, hol a lánykák tyúk-hússal, a fiúk meg kakas-hússal csaptak világraszóló vendégséget.

Vas. ujs. 1861 500.

---

*) Serény, gyors, ügyes.
**) Padlás.

Holdmezővásárhelyi lakodalom.

Itt ujborkor tömeges a házasság, néha egy nap 10 pár is esküszik, és pedig szerdai napon. Módosabbak kocsin mennek templomba, s az uj párt lovaslegények kisérik, szalag és zsebkendőkkel czifrázva. Vőfélek zászlóval vezetik a zenét. Vigan mennek, vigan jönnek. Visszajövet a rokonság és vendégség, kik templomba nem mentek, a háznál várják a lakodalmasokat. Néha 2—300 vendég is együtt van, mert a meghivásoknál nem csak a ház, de a föld szomszédokra is figyelemmel vannak. Nyáron sátor alatt tartják a lakodalmat, mely oly nagy, hogy nem csak a mulatóknak, de a nézőknek is helyt ad. Csárdás a fő tánczа a lakadalmasoknak, melyet czifrán járnak. A vacsoránál első ételök a tyúkleves, kiválóan szeretik csinálni a borkorcsoját és turoslepényt. A lakodalmat a leány apja tartja ki, s ekkor a legroszabb borokat adják fel, mert sok kell, de meg részegséget sem akarnak, innét nevezik el ők a rosz bort „lakodalmas bor"-nak.

Tánez kezdetekor, a menyasszony viszi a nőknek a tánczost, egy tánczos pedig (ugynevezett tánczmester) a férfiaknak szerez tánczosnőket. A menyasszonytánez mindig abból áll, hogy a lakodalmas ebéd végeztével, kivezetik a menyasszonyt közel rokonai, és felfejkötözik, majd legszebb ruhájába öltözve vezetik a vendégekhez vissza, hol a vőfél jő előttük, az asztalfőre vezetve őket. Bemutatja násznagy uramnak, s elmondja, hogy kezdődik a menyasszonytánez, s hogy legyenek szivesek a vendégek az új pár háztartásához egy kevés pénzbeli ajándékot adni. Ekkor a menyasszony az asztalfőn ülő vendégeket megcsókolgatja, az asztalra egy rostát tesznek, melybe 5—6 krt perdit bele egy nő s egy férfi. A

férfi forgatja a menyasszonyt, a nő a vőlegényt, mig nem ismét más férfi és nő váltja fel a tánczolókat, midőn ismét pénz gördül a rostába. Ha a tánczos nem akarja egyhamar kicseszteni keze közől a menyasszonyt, mindenkor pénzt vet a rostába; de ellenfele szintén nem akar hátralépni, ez is ugyan zörögteti a rostát pénzével, mignem egyik vagy másik kifogy apró pénzéből, s a pénzesebb marad a tánczteren. Igy megy a nő tánczosok között is, kik a vőlegényt tánczoltatják. Ez alatt a többi vendégek kört képeznek a két pár tánczos körül, s midőn már az egész vendégsereg részt vett a menyasszony és vőlegénytánczba, az asztalnál ülő vendégek megszámlálják a pénzt, mi rendesen 10—15 pengőre megy. Ami a kerekszámon felülmarad, az a zenészeké és vőfélé, a többit a menyasszonynak adják, jó áldás kivánatok mellett, ki azt zsebbelijébe szedi, és szemérmesen megköszöni, majd távozik, hogy átöltözködjék.

Vacsorakor a köszöntéseket maguk rögtönzik, és csemegeadáskor az uj párra üritenek poharat, — többnyire e szavakkal: „Adjon isten az uj párnak bort, buzát és békességet.“

Kárlátókor, mely nem egyéb egy vendégségnél, mely azon alkalomra adatik, midőn a férjhez adott leány, mint uj asszony először megy haza szülei házához, a nőnek feje szépen be van kötve, neki kell fogadni a vendégeket, minden érkezőt, férfit ugy mint nőt megcsókol. Ekkor kezdik megitélni az új asszonyt, s ha ügyes megdicsérik, ha hiányai vannak megszólják. Innen ered a kárlátó név. Ez a kárlátó nagyobb ünnepély, mint maga a lakodalom, mert ha ez csendben ment is véghez, a kárlátó annál zajosabb mulatság.

Más vidéken a szülők mennek gyermekeik, az uj házasok látogatására.

Vas. ujs. 1858. 96.
Nefelejts 1862. 147. 42.

Holdmezővásárhelyi mesteremberek lakozása.

Itt a mesteremberek tartják a bált, de a legények adják össze a szükséges pénzt zenére, borra; az ételeket pedig a mesternők sütik és főzik össze. A kitüzött napra szalagos ifjonczok mennek vendéghivogatónak.

Vendégségnél külön asztalnál ül a czéh- és atyamester, ezekhez vezetik a rendezők a vendégeket, bemutatják, s a vendégek ilyenkor, az előttök lévő asztalon kitett tálczába, rangjokhoz illőleg, a czéh javára áldoznak, és pedig mindig készpénzt.

A lakozás 2—3 napig is szokott tartani, kivált a kovács és csizmadia-czéhbelieknél.

Horvát határőrvidéki házassági szokások Károlyvár vidékén.

A megkérések rendesen aratás után történnek. Előbb két gügyü, *) azután maga a vőlegény értekezik és alkuszik a leány szülőivel, azután mindkét ház barátai hiják meg a vendégeket.

A meghivottak (szvali), kik között egy zászlóvivő (zástovnik) és kettő násznagy (kumi) a nászvezetőnek (starashina) vannak alárendelve.

---

*) Alföldi tájszó, a kérő násznagyok.

A várt estén *) a vendégek a vőlegénynyel együtt lóháton mennek a menyasszony házához, hol a koszoruleányokkal együtt segitik az arakoszorut fűzni, mit bevégezve, vacsorálnak s haza térnek.

Másnap a nászvezető által rendezve ismét lóra ülnek; elől megy a zászlóvivő, utána jönnek a násznagyok, s igy páronkint minden vendég. — Igy megy az egész népség a menyasszonyhoz. Az uton többször megállnak, s italt és ételt vesznek magukhoz. — A legjobb lovas előre ugrat, és a menyasszonynak egy kendőt ad át (marama), mit ez rendesen a nászvezetőnek szokott ajándékozni. Majd a leányok egyike egy koszorúzott almát fűz a zászló tetejére. Ekkor a jegyesek a szülők előtt leborulnak, és térden fogadják ezeknek áldását, és az új életre való oktatását. Ekkor befátyoloztatik a menyasszony és lóra ül, két vendég szintén lóháton oldala mellett kiséri; a koszoruleányok, néha négy is, a férfiak mögött ülnek lovon; a menetet egy eleséggel terhelt ló zárja be.

Igy érnek a templomhoz, hol végbe megy az esküvő, azután előbbeni rendben elindulnak a vőlegény házához, a menyasszony oda érve, háza födelét dióval és fügével dobálja meg.

A lakománál a menyasszony ül legfölül, a vőlegény a vendégeket szolgálja ki. E közben a menyasszony vagyonát (ripovade) a vőlegény házába hozzák; lakoma bevégeztével kezdődik a fűzértáncz, mely népdalok kisérete mellett járatik; az estét ismét egy gazdag vacsora fejezi be.

Éjfélkor a násznagyok az új házasokat hálókamrájokba kisérik, hol (amint ők nevezik) lovagja által a menyasszonyi koszorú egy karddal leüttetik.

Másnap az új menyecske az első, ki megjelen, ő készíti a vendégeknek a reggelit, s ő takaritja össze a lakást, ezután

---

*) Alföldi tájszó, esküvő előtti est.

fris forrás-vizet hoz kézmosásra, mely alkalommal egy-egy darab pénzt kap.

A gazdagabbaknál e vendégségek néhány napig szoktak tartani. *)

Több különbség mutatkozik már a szláv vidéken. A kérők előbb a szülőknek adják tudtokra szándékukat, ez rendesen este történik, mert vacsorához ülve, a menyasszony itt adja beleegyezését, ha elfogadja a kérőt, ráköszönt és iszik vele. De jellemző e nép óvatossága, nehogy egy kérőnek vacsorát kellessék adni, kit elfogadni nem szándékoznak, azt a szókást vették föl, hogy a vacsorához szükségeseket a kérő adja, de oly annyira mindent, hogy még a kenyeret, mit esznek, sőt mi több, még a gyertyát is ő hozza, a szerdai napokat legszerencsésebbeknek hiszik a lakodalmakra.

A nászmenet egészen elválik a leirttól. A menyasszony egy szánon, vagy kocsin, csak egy idősb nő kiséretében jön a templomhoz; ellenben annál lármásabb s nagyobbszerübb a vőlegény kisérete, kik mind lóháton szoktak jönni, és nem egy kéz visz el szomorú emléket azon szokásnál fogva, hogy pisztolyból lövöldöznek, mert tudni való, hogy e népnek több rozsdás és rosz, mint jó lőfegyvere van.

A bohócz (csaush) a menet vezetője, ki a faluban található legroszabb lovon ül.

Kalapját egy ludszárny disziti, derékig mint férfi, alább mint nő van öltözve, s igy ül a nyeregtelen rosz gebén; a legnagyobb lármát ő csinálja, s habár néha tréfái igen nyersek és szögletesek, de mig e hivatalban van, addig senki sem érezheti magát általa megsértve.

A vőlegénynek a menyasszony egy kendőt ad, melyet hátára kötnek, a kalapjára pedig egy nagy virágcsokort tüz; a menyasszony a násznagytól (debel-kum) egy vég kelmét kap, melyet a nyoszolyó-asszony átvesz.

*) Igy irja le Hacquet is a bán- és varazsd-vidéki szokásokat, melyek csak kevéssé térnek el a fenn leirtaktól.

Amint a templomba érnek, ennek közepén megállnak, a menyasszonyt a nyert kelmével beteritik, és most az eskü-vés megy véghez, ezalatt a koszoruleányok két koronát tartanak az esküvők fölött, melyek szent képekkel vannak ékesitve, és azért a görög templomban az esküvést „házassági koronázásnak“ is szokták nevezni.

Az ima után a pap a koronát átveszi, és e szavakkal: „Isten szolgája, én koronázlak téged e tisztes nő urává“ a koronát fejére teszi: „Isten szolgálója én koronázlak téged e férfi nejévé, légy kisérője és társa ez élten át.“

Ha a menyasszony koszoruját félti, akkor csak érintik a fejét, de sokszor a koronák oly ékesek s drágák, hogy büszkén hordják fejökön. Eredetileg zöld galyból vagy virágokból fűzték e koronákat, a még hervadatlan ifjuság jeléül, de később a fényüzéssel ez is megváltozott, most a gazdagoknál arany vagy ezüstből, a szegényeknél más érczből szoktak e koronák készittetni.

De mennyi bajjal jár az, mig egy fiatal ember, ha csak nem nagyon gazdag, odáig jut, mint előbb leirtuk.

Rendesen a szülék választanak gyermekeiknek házaspárt, a fiút apja előhija és kijelenti neki, hogy házasodni fog. Jövő héten leánynézőbe mennek, ezt vagy amazt már kinézte neki.

A fiú egész alázatossággal felel rá, hogy majd elmegy vele. Ekkor történik a leirt megkérés és eljegyzés; ha kész az alkú, a fiú apja vesz mindent a legközelebbi vásáron a leánynak, u. m. csizmát, ködmönt, kendőt, fülbe függőt, ládát, gyürűt, nyoszolyát. — De történik, hogy egy gazdagabb kérő jön, akkor amannak lemondanak, persze kerül ebből azután perpatvar, van szaladgálás a bíróhoz, és csak ha mindent meg bir tériteni a vőlegénynek, kapja meg a menyasszonyt, ha ez szép, ugy öröme nem tart sokáig, mert egy harmadik és negyedik is jelentkezik ugyane szándékkal, és akkor kezdődik a többetigérés. A legtöbbet igérő kapja meg a menyasszonyt.

— Ha ily kérők között aztán olyan van, ki érzi magában, hogy habár szegényebb, de többet ér a gazdagabbnál, sokszor igen érzékeny boszut vesz. Nem egyszer történtek már e végett gyilkolások, de még többször verekedések, s ebből az illető leányok sincsenek kivéve, ugy hogy nem egy menyasszony ment már kék szemmel az oltárhoz.

A jegyváltás idejétől egész az esküvés napjáig, a vőlegény ugy kerüli a menyasszonyt, mint a bünt, emez viszont; s ha a leány a fiut meglátja, lesüti szemét és nem szól hozzá. Ha a leány nagyon szemérmes, még a jegyváltáson sem türi meg a legény jelenlétét, és csak a násznagy által történik meg.

Ez alkalommal az eljegyzett leány egy nagy almát (jabluka) kap, melybe a legény vagyonához mérve egy vagy több darab arany, vagy ezüstpénz van dugva; erről nevezenek aztán minden araajándékot jablukának.

A menyasszony gospodarjának legalább tizenkét forint, az apának tiz forint, az anyának két forint, minden fivérnek nadrágra hat forint, a többi házi népnek hét forint jár, mely ajándékok mint minimum tekinthetők, mert gazdagabbnál sokkal nevezetesebbek. De gondoljunk most egy 25—30 tagból álló családot, s nem fogjuk csodálni, hogy egypár lakadalom sokszor koldussá tesz egy szegény embert.

De a szegény ember is akar ám házasodni! mitévő legyen tehát, habár a nőrablások a törvények által igen szigoruan büntettetnek, és most ritkábbak, azért máig is fordulnak elő.

Ha a falu ifjusága a koresmában tánczra össze van gyülve, 5—6 jó barát egy leányt körülvesz és elrabolja, ha a nő egyetért velök, ez könnyü, de alig is hihető, hogy egy rablás történjék anélkül, hogy a nő félig ne egyezzék bele. — A rablók az erdőségekbe vonulnak, ott 6—8 nap maradnak, hol minden papot a környéken fölkérnek, esketné meg őket; ez persze nem teszi, akkor egyik haza megy az illetők csa-

ládjához, és tudositja a történtekről ha a leány szereti a férfit, és csak szegénység szülte e tettet, szép csöndesen összeesketik; de ha nem akarják neki adni, és inkább haza viszik „a gyászhét után“ azzal vigasztalják magukat, később majd kerül, ki elveszi.

Ha ily rablás oly nővel történik, kit egy férfi megkért, de kosarat adott neki, vagy ki eljegyezve volt, és többet-igérés miatt elvált, az ily esetnél rendesen per szokott támadni; mert a szülők törvényesen keresik gyermeköket, és szigoruan kivánják a rabló megbüntetését. Vajjon nem bánja-e a völegény ilyenkor, hogy visszanyeri arájat? vagy hogy azelőtt ő ütötte el emennek kezéről, mert a sok ajándékot odahagyni nem akarja, s ha pedig visszalép, ez mind ott marad, és igy inkább elvállalja a nőt; ha a rablás nem önakarata által történt, ezért szemrehányást nem nyer, de nem ritka, hogy ily esetben vérboszu éri a vetélytárst.

Egy család bár hány tagból álljon is, ritkán vál el egymástól; az apa, nagyapa és unokái minden gyermekeivel együtt maradnak; a leányokat elviszik férjhez, a fiúk pedig haza házasodnak. Csak oly család, hol egyetlen gyermek a leány, ott vőt vesznek a házhoz.

Az esküvő után egy hétre kezdődnek a rokonok látogatásai az új házaspárnál, melyek három nap alatt megtörténnek, mert ez idő alatt folytonosan tart a lakomázás. — Ez dön át mindig szól a duda, általában ez a legkedveltebb zenéjök; ha e sivitó rikitó eszközt zenének lehet nevezni, ez izgatja és viditja kedvöket, s ezen hangok ragadják az ifjuságot csodálatos táneczokra.

Horvátok harczi esküje a mult időkben.

Mikor a horvátok harczra készültek, minden faluban máglya égett az egyház kapuja előtt. A fenlobogó tüz körül aztán összegyült a harczképes fiatalság, s megesküdtek mindnyájan az élő nagy Istenre, boldogságos szüzre, és községök saját védszentjére, hogy a közbizalom által választandó vezéreket követve, mint dicső őseik fognak hazájok és tüzhelyeikért küzdeni.

A lelkész ezután egyenként befecskendezte az esküt tett férfiakat szentelt vizzel, a nők pedig egy kitömött babát hozván elő, bedobták azt a lángok közé, s arra az egész népség igy kiáltott: „Ilykép égjen a pokolban az, ki ha megkezdődött a harcz, nem lesz méltó utódja a dicső ősöknek. Ezt követte a védcsapat vezérének megválasztása.

Remellay G. Ker. Fé'. 1. 46.

Horvát hősök eltemettetése.

A horvát hősöket ha elestek, a csatatérről bajtársaik hozták haza, köntösét ereklyeként oszták szélyel, s ahelyett a rokonság, vagy a hős kedvese, vörös szegélyü fehér ruhát, vagy fekete zubonyt ajándékozott a holttestre, mely aztán az egész község kisérete mellett temettetett el. A pizmákat, melyekben a hajdankor bajnokaink hőstetteit örökité meg a hagyományos népköltészet, ilyenkor nagyban dallá a gyászoló csoportozat.

Remellay G. Ker. és Fél. 1861. 1. 51.

Husvéthetfői szent-gellérthegyi népünnep.

Pesttel szemközt, a Duna partján, szaggatott sziklafalaival, meredekül emelkedik föl Gellérthegye, mely egyébként annyira elhagyatott, hogy csak szelek s egy két eltévedt madár, vagy a bogarakat és ásványokat gyüjtő tanulógyermekek látogatják meg olykor-olykor; de egészen máskép van ez husvéthetfőjén, mikor is szakadatlan sokaság kapaszkodik föl a kigyódzó ösvényeken, s a hegy alig képes a feltóduló tömegnek elegendő helyet adni. Itt bor és sörhordókkal megrakodt szekerek vannak, körülöttök száz sürge kéz és száz szomjas torok foglalatoskodik; ott sátrak alatt mézes kalácsért czivodnak; emitt ponyvákon olvasót, képeket, játékszert és gombot árulnak. A sihederek is megkeresik szerepöket, és tüzmüveket szórnak a légbe, mig körülöttük labdáznak, bujocskáznak, kergetöznek a többiek, s hogy a koldusok tarka serege sem hiányzik ily alkalomkor, mely oly sokoldaluan támadja meg zsebeinket, azt talán mondanom is felesleges.

Magy. Erd. Kép. I. füzet 117.

Husvéti határjárás Zala-Egerszegen.

Zala-Egerszeg egy egyszerü, kedves magyar város Zalamegyében, s főhelye e megyének, a Zala vize mellett, Budához 24 mértföldnyire, kies termékeny vidéken. Hajdan hires város volt.

Eredetét e népszokásnak századok sürü homálya ta-

karja. A találgatás: valjon hún szokás-e, vagy a határcsapázásnak (metatio) évenként meg-megujuló összellemü magyar gyakorlata? kételyben hagy. Egyébiránt a zala-egerszegi határjárást a nép tudalma ujabb történeti hagyományra alapitja.

Néphagyomány szerént, a nagy-kanizsai török basa e vár birtokára ásitozott. A nagyhét egyik éjjelén, husvét virradóra, Besenyő alatt, egy jelentékeny török tábor nyult el. A basa sátra a halmon még most is épségben álló kápolna melletti óriás agg hársnak árnyékában vala kifeszitve. A várat lövette, de a védsereg keményen válaszolt, s elszánt kirohanásával az ellentábort megfutamitotta, mely Nagy-Kanizsáig meg sem állott. E hősiesség emlékére a városházban maig őriztetni szokott azon török zászló, mely a husvéti határjárás diszjele. A bajnokösök ezen győzelmét ünnepli — a monda szerént — a zala-egerszegi nép a tábori portyázáshoz hasonló husvéti határjárásban. Legyen bár minő alapja ezen érdekes népszokásnak, az minden esetre harczias jellemü. Rajza ez:

Nagyszombat éjjelén, féltizenegy körül, keresztyén ájtatossággal, a város piaczára, hol a diszes szentegyház áll, gyülöng férfi és nember. Az éj csendjét puskaropogás veri fel időszakonként. Balta és puskákkal ellátott egész serege alakul a harczos apák gyermekeinek. Az enyhe lég szárnyaira kel az ősi lobogó. Előáll a város dobosa, mellette az ósdi tárogatós. A templom ajtai kitárulnak, a nép beözönlik, élükön az énekvezető. A jámbor lelkész, egyházi mezbe öltözötten, feszülettel a kezében, a főoltárhoz járulván, térdre bocsátkozik. Rövid csendes ima után felemelkedik onnan, megfordul s indul. A nép rajként szállja meg a piaczot, sorakozik. A lobogó legelől, a két sor derekán dobos és tárogatós, a nembersereg előtt a lelkész, előtte a megváltás szent jelvényével. Az énekvezető ajkain felhangzik az egyházi ének, s a buzgó nép szivemelő harmoniája. A határjárás vallásos szellemü népe éji tizenegy órakor megindul.

A kiséret a városon kivül délnyugotra eső kálváriáig

halad. Itt egyházi áldás után az ájtatos sereg feloszlik. A határjárók rendeltetésük irányában folytatják utjokat. A kiséret némberei, s a hon maradó férfiak részént haza, részént a kálváriai keresztállomásokhoz térnek ájtatoskodni.

Az utra kelt határjárók fegyveres serege, saját köréből egyet csendőrnek választ, ki rend s illemre ügyel. Utjok ének s ima közt halad. Itt a határjáró ujonczok szigoru vizsgálat alá vétetnek, s ha kisül, hogy most először léptek e határvédelmi századba, a határdombra nyujtóztatva 6—12 pálczaütéssel illettetnek. Utközben az illedelmes beszélgetés nincs tiltva; de az eszemiszom ezen husvéti szenteltre előkészitő éjjelen egészen szokatlan. Táborjáratuk harczias kifejezésére a puskalövések koronként megujulnak, pereg a dob, s a sip ütenyszerüleg kezeltetik.

Hasad a hajnal, a puskák mind közelebb durrognak. A város népe ébred, öltözik, szenteltet. A családok asztalhoz települnek. Beáll a reggelizés. Már ekkor a határjáró nép, a kálvária mellett elvonulván, ünnepélyes tisztelgése jeléül, rendtartólag „a fehér képet“ megkerüli, a város felé közelgvén a „veres keresztig.“ Ezután a népájtatosság egyházi diszmenetben mutatkozik, mely a városból a kálváriához tart. Ha az idő kedvez, lélekemelő látvány ez. A gazdag czéhlobogók pompás hullámai, a csinos öltözetü népsokaság tisztes sorai, az öszhangzatos énekben olvadozó szivek áhitata, egyaránt édesen hatnak szivre s lélekre. Mialatt a kálváriához érkeznék az egyházi menet, a határjárók a tavasz zsenge hajtásaival, főleg puszpángágakkal elboritva, a közelgők felé haladnak, az érkezőket puskalövésekkel, dob- és sipszóval üdvözlik, s megfordulván, illő rendben a kálváriához vezetik őket. Itt kezdődik a szent mise, mialatt puska- s taraczklövések egymást váltogatják. Végződvén az ájtatosság, az egyházmenet, a határjárókkal együtt, a nagy templomba visszatér, honnan áldásvétel után, kiki lakába tart az izletes ebédhez.

Napkelet 1857. 401. l.

Husvéti határkerülés Székelyföldön.

Husvét szombatján estve, mintegy ösztönszerüleg össze szoktak gyülekezni a legények és ifjabb házasok a templomkeritések közé, az ugynevezett czinterembe. Semmi más nem hivja őket meg, mint ősapáik hagyománya, senki nem adja tudtokra a nevezetes ünnepélyt, mint a kebleikben élő s fiuról fiura szálló emlékezés. Amint a vacsorának vége, s éji csend száll a falu fölébe, egy utczából két-három ifju vonul a templom felé, a másik utczából jövő három-négy egyénnel találkoznak, nehányat, kik szintén hasonló czélból azon helyre igyekeznek, utolérnek, sokan már helyt vannak, s lassu beszélgetés közt várják a gyülekezőket; beszédük tárgya: a tavaszi vetés, szentgyörgynap, az időjárás, némi előkészületek stb.

Egy óra telhetik bele, mig a gyülekezés foly, s a szervezés azonnal megkezdődik. Egyike az értelmesebbeknek, tisztes férfi vagy mivelt osztálybeli ifju, előadja, miszerént husvétszombat lévén, ősi székely szokás szerént, a határt megkerülni, a határhalmokat megujitani, forrásokat megtisztitni, a mezőre áldást s az égi csapások eltávozását kérni összegyülekezénk; válaszszunk azért — ugymond — tiszteket, kik az ünnepély folyamát vezessék, minket rendben tartsanak, a határkerülésre ujonnan felavatandókat beigtassák, a megállitandó szabályok ellen vétőket megfenyitsék stb.

A választások röviden, egyszerüen mennek végbe. Egy főkirálybiró, dulók, birák, kém, káplár, pap, énekvezető választatnak. A főkirálybiró intézi az ünnepély menetét, formáját, ő hozza alkirálybiróival a törvényt, s végrehajtatja dulóival és a káplárral. A kém vigyáz a hibázókra, határkerülési

ujonczokra, magokat illetlenül viselőkre. A pap elmondja az imádságokat, az énekvezető kezdi az éneklést. A tisztviselőség megalakulásától az ünnepély végeig, a tisztek czimzete: nemzetes fő- vagy alkirálybiró, duló ur, vitézlő biró és káplár uram; a gyülekezeté pedig: öcsémuram, bátyámuram, egyéb czimezés nincs. Például ha a kém észreveszi, hogy valaki illetlenül beszél, nevet, nem énekel, nem imádkozik, most van először határkerülni, elfeledte a határdombok hollétét, igy teszi jelentését: „Jelentem egész alázatossággal, nemzetes főkirálybiró ur! hogy ez s ez öcsém vagy bátyámuram ezt meg ezt hibázta, tessék reá itéletet mondani.“

Megalakulván a tisztviselői kar, a főbiró éneklésre szólitja fel a gyülekezetet, mely mindig zsoltári ének szokott lenni, mi alatt a templomot megkerülik, s visszaérvén az előbbi helyre, a választott pap hozzá fog az imádkozáshoz, s rövid, a nép sajátságos eszejárásához mért imádságának minden egyes tételeit külön-külön utána mondja a gyülekezet. Ez imák körülbelől igy hangzanak: „Ur Isten! áldd meg határunkat, szőlőhegyeinket, kerteinket; álld meg falunkat, hajlékainkat; áldd meg hazánkat, nemzetünket; küldd el hozzánk az igazságot, a törvényt, adj jó előjárókat; távoztass el mezeinkről jégesőt, sáskát, árvizeket, falunktól a tüzet, idegeneket; adj bő termő esztendőt s békességet. Ur Isten! halld meg imádságunkat.“

Ezután következik a menet. Halk éneklés közt a falun végigvonulnak, s épen szélére azon határrésznek, melyben van a buzavetés. Ott mindazokra, kik már többször voltak határkerülni, s a határhalmokat még sem tudják kijelölni, akik későn érkeztek az ünnepélyre, s végre akik netalán az uton rendetlenkedtek, nem énekeltek stb. itéletet mondanak, mely a felhányt és megujitott határhalmokon 6—12 pálczaütésig végre is hajtatik.

Megjegyzendő, hogy menet közben az utjokba eső mezei forrásokat kitakaritják, felköpüzik, s mellettök egy-egy

rövid imát mondanak, hogy az Isten bő forrással, jó ivóvizzel áldja meg stb.

Igy mennek mindenütt a határszélen, éneklés közt halomról-halomra, mindeniket megujitván; a bérczek tetőin meg-megállnak, s helyszerü imákat mondanak, minőket felebb közlénk.

Ha az idő kedvező, egész határt megkerülik; hanem csak a vetéskertet, az ugynevezett buzahatárt, és azzal hazatérnek a templomkeritésbe. Ott éneklést és imát ismételnek, s a pap áldása és főkirálybiró intései közt, hogy az ősmeneti szokást tiszteletben tartsák, a falu határait el ne felejtsék, az elhányt vagy felejtett halmokat mindannyiszor megujitsák, a község igazait védjék, ótalmazzák stb, egymástól szives búcsu közt eltávoznak.

Mig az ünnepély lefoly, rendesen pitymallani kezd. A reggelig hátra lévő időt az ifjuság a szeretet és emlékezés egy kedves cselekedetére szokta forditani: tudniillik már husvét hetében fenyőágat szokott szerezni, azt szines szalagokkal, czifra papirosokkal, piros tojással feldiszitni s választottjainak kaputetejére felhelyezni. Egy ily reggelen a vagyonosabb falvak utczáin végig nézni a leggyönyörübb látvány. Majd minden kapuról egy két fenyőág hajlik ki az utczára, melynek tarkaságaival lengedező szél játszik. Láthatod, hol hány férjhez adó leány van, s azoknak milyen szeretőjök. Sőt magok a leányok is korán vizért mentökben végignézik az utczákat, beszélgetik, ki kinek minő virágot tesz; kinek van legszebb fenyőága, tehát leghivebb szeretője. Kisded gyermekek, kiváncsi asszonyok szokott falusi pongyolájokban futnak ki az utczákra s álmélkodnak — közhit szerént — a falu legügyesebb legénye a legszebb virágot kell hogy tegye. Imitt amott a fenyőágak mellé fagyöngyöt is szoktak tenni Amely leánynak husvét reggelén nincs virága, vagy azt jelenti, hogy rosz magaviseletü, vagy hogy szeretője nincs, mi egyaránt lealázza.

Ünnep másod napján korán a virágtevő legények szeretőiket meglátogatják, leöntik, s váltság fejében piros tojást és más emlékeket kapnak, mit harmadnapon a leányok viszonoznak, s váltságul szintugy piros tojást és egyéb szerelmi zálogokat vesznek.

A határkerülésnek van még egy kiegészitő része; azon fiatal házasok tudniillik, kik ott jelen voltak, ünnep másodnapján virradóra a falut csoportosan bejárják. Van egy vajdájok, beszédeikben a sátorosokat utánozzák; elmennek a házak ablakai alá, s ott fázékonyan dideregve kéredzenek be; mondják, hogy messze földről, hideg tartományokból jönek, el vannak fázódva, éhezve, bocsássák be; vannak áruczikkeik, orvos és szépitőszerök, gazdasági eszközök, könyveik; a lelkésznek bibliát, a nőtlennek feleséget, a jegyzőnek tentát, pennát, az urihölgyeknek kocsit, selyemkelméket ajánlanak; elbeszélik a falusi életben, a nép között forgó kisszerű pletykákat; felfödözik minden háznak és egyénnek tudott titkait, leányok és legények kalandjait; óvatosságra intenek egy s más iránt, feddnek ezért vagy amazért stb. Ez eljárás neve a nép nyelvén: didergés, akik követik, didergők; ideje husvét másod éjszakája; a jutalom: szép szó, piros tojás, bor, kalács.

Érdekes őket hallani, midőn vezetőjök elmés, s olykor egy-egy leleményes székely emberre akadnak; ilyenkor élcznek, és csipős vagdalózásnak vége hossza nincs. Itt tünik ki, mily ép humora, mennyi természetes élcze van az irni és olvasni nem tudó székelynek is; minő dolgokat tud meg a nép, s mégis elhallgatja; mint kikémleli mindenki házi életét, magán titkait és cselédi dolgait!

Napkelet 1857. 399. l.

Ipolysági régi czéh szokás.

Ipolyságon, a hontmegyei becsületes czéh, farsang végén szokta tartani lakozását, s a tanitványok fölszabadulásának ünnepélyét. A mészáros czéhtagok összejönnek este a kitüzött helyen, két oldalt rendben ülvén, a felszabadulandó ifjak előttök egymásután sorba állanak. Az atyamester előveszi a czéh fegyvertárából az őslapátot, s ezzel a felszabaditandó ifjú testének azon részét, melyen ülni szokott, háromszor érzékenyen megilleti. A harmadik ütésnél a legénykét két kamasz két kezénél fogva odább előre lóditja, s igy sorban mindegyik hasonló manipulation, lapátoláson és tovább lóditáson megy keresztül. Az ellóditás 20 év előtt egy nagy vizes kádba történt, de e szokás azóta eltöröltetett. 1862-ik évben ez ünnepély ismét megtartatott, s valakinek azon inditványa, hogy a lapátütések eltöröltessenek, leszavaztatott, s a tisztes ős szokás mentve maradt. A fölszabaditást ünnepélyes vacsora és reggelig tartó dáridó követte.

Sürgöny 1862. 59. sz.

Ipolysági virágvasárnap.

Ipolymentében, virágvasárnap délután, a hajadon pórleányok egy nőalakot szalagok és kendőkkel felczifrázva öltöztetnek fel, s azt egy póznára illesztvén, a folyóhoz viszik, mit énekszó mellett nagy, többnyire leányok és apró gyermekekből álló kiséret követ. Az ez alkalomra készült ének kö-

rülbelül igy hangzik: „Haj ki kisze! Haj jöjj be sodar, gömbőcze! mi csakugyan nem hangzik roszul. A folyóhoz érvén, az alakról leszedik a ruházatot, vázát pedig a vizbe dobják, s örömkiáltások között térnek haza.

Honderü 1847. 1. 94.

Juhászok dömötörje.

A juhászok országszerte ezen a napon tartanak ünnepélyes összeseregléseket vidékenként, bizonyos helyen, mint ezt nagyban láthatni például a székesfehérvári főpiaczon. E napon változtatják helyöket, szegődnek és vándorolnak. Ilyenkor messze állomásokról és pusztákról a juhászok egész czéhje együtt levén, történnek sok titkos összebeszélések és határozások, minő például, hogy a juhászságból kilépni, s bérességet vagy más alávaló sorsot válalni nem szabad. A czéh rendelései ellen vétök ilyenkor fenyittetnek, s pedig ugyancsak vastag demonstratiókkal, sőt néha vérengzőkkel is. Végre következnek a zajos mulatozások juhász modorban, pajkos pénzfőcsérlés mellett. A juhász ilyenkor visz vásárfiát szeretője számára, vagy otthon más valakinek, s különösen a naptároknak van ez időben nálok nagy keletje.

Vas. ujs. 1856. 371.

Kaláka.

I. A székelyeknél.

Ősi szokása a székelyeknek a kaláka, mely abból áll, hogy az arrai meghivás után az atyafiak, szomszédok, sőt az egész falu, valakinek egyszerre minden fizetés nélkül dolgozni

mennek, s igy a meghivó dolgát egyszerre elvégzik. Ezen kalákák a gazdasági szakosztályok szerént többfélék, házfahordó, arató, kaszáló, gyüjtő, szántó, kendernyüvő, háztöltő, trágyázó, kőhordó, s télben a nőknél fonókalákák. A dolog végével a nehezebb munkáknál 3 féle étellel, s természetesen mézes pálinkával vendégeltetnek meg a segitők; könnyebb munkáju kalákában, mint fonó, háztöltő, szénagyüjtő, kendernyüvő, csak lágy kenyér, pálinka és tánczczal.

Az aratáskori kalákáknál igy danolnak a férfiak:

Kévét kötünk még vastagot,
Hogy rakjunk csinos asztagot,
A nagy asztag s a szép leány,
Segit hazán és a pártán.

A kalákárai meghivás vagy követek által történik, vagy ha tánczos a kaláka, némely faluban az utczákon fel s alá muzsikussal járnak, s ugy kiáltozzák, hogy kinek hol s miféle kalákája lesz?

Némely falvakban, midőn a kaláka meg van már hiva, egy ember elmegyen a kiáltó hegyre, mely a falu mellett van, vagy ha az nincs, a falu tornyába, s nyáron a mezőnek azon dombjára, hol a munkások vannak, s ottan a kalákát megkiáltja ily módon: „Uh hó! aki eligérkezett Véső Tamás uramnak kalákába aratni, mindjárt minden ember elmenjen hollós mezőbe, ho uh!“ Az ily kalákába főleg az ifjuság vágyik, mert itt egy kis időtöltés, tánczolgatás s uj ismeretségek esnek, barát barátjával, szerető szeretőjével összejő, mondani valóját közli, uj terveket készitenek stb. Az ily kalákából mindég vig ének és zeneszóval oszlanak haza.

II. A szlavoniai magyaroknál.

Ezeknél az u. n. épitkezési kaláka, egyike a legszokásosabbaknak. Ugyanis ha valaki egyik, vagy másik hely-

ségben uj házat épittet, ez esetben a helység népe átváltozik darázsokká és kasztorokká; nemcsak annyiban pedig, hogy közösen épitenek; hanem annyiban is, hogy házaikra a legmesterségesebb czifrázatokat vésik. Mint a darázsoknál, egyik ássa és hordja a földet; másik az épületre való anyagot czipeli rakásra, s a boltozatot valami ragadós anyaggal ragasztja össze mesterségesen; mig a másik alapját veti meg a csudálatos laktanyának, — s mint a kasztoroknál egynek egyet, másnak mást kell csinálni; mert rendszerént egy házon tizen, harminczan dolgoznak együtt egyenlő akarattal. Egyik hordja a földet, másik veti a vályogot, a harmadik égeti a téglát, — egyik vágja a fát, s faragja a gerendákat, s vési az oszlopokat, másik gyalulja a deszkákat, — egyik állitja össze a tetőt, másik nádaz vagy zsindelyez, egyik tapaszt, másik meszel, s igy nehány nap alatt, egy oly épületet készitnek el, melyen csak bámulni lehet.

Magy. Erd. Kép. 1854. 4. 103.

Vas. ujs. 1854. 135.

Kalotaszegi házassági szokások.

A kalotaszegiek házassági szertartása századok tisztes nyomait hordja magán, s mintegy képlete az ős magyar családi élet folyamának.

Az atya mintegy patriarcha, maga határozza el, mikor lett alkalmassá fia család alkotásra. Miután tehát az év áldásait betakarították, őszszel az apa fiának egy tallért ad, s ez által tudtára adja mintegy, hogy magának nőt vehet.

A házasulandó tehát most már nem csak guzsalyosba, de leánynézni jár, s a kiszemelt leánynak a tallért megmutatja, mely annyit tesz, hogy ha kosarat nem adnál, elvennélek.

A fiú kiválaszt, s felhiv egy tisztes férfiút, hogy a leányt megkérje. A leánykérő egyedül jelen meg, s egész ünnepélyességgel kijelenti, hogy ez s ez fiatal házasodni kivánván, keresi a házigazda ilyen s ilyen nevü leányát. A házigazda, kinél e jelenet nem volt váratlan, egy csinosan öltöztetett, de sánta vagy sántitó nőt vezet elé, s oda ajánlja. Mire a leánykérő szól: „Házi gazda uramat ép egészséges leánynyal áldotta meg az Isten; ..... fiatal gazda a leányt kéreti, kérem tehát gazduramat, a leányát mutassa elé.“ E szavakra a sánta nőt elviszik, helyébe mást állitanak, ki hasonlóan béna, vagy legalább azt játszik. A leánykérő természetesen ezt is visszautasitja, s ujból kéri a valódi házileányt.

Most harmadszor csinosan öltözve maga lép be a kérdéses leány. Mire egy eddig észre sem vett személy is a szertartás szinterére lép. Az ifju t. i. ki a játék alatt magát az ajtó mögé vonta, amint a leány előlépett, kiugrik, kedvese nyakába borul, s az apa áldást mond reájok.

Erre nehány rokon jelenlétében megtartják a marhaságot, vagy jegyváltást, mi gyürüből, vagy pedig a fönebb emlitett tallérból áll.

A legény vőfélt választ magának, ifjakat vesz fel, és zene kiséretében a leányos házhoz mennek, hol a szószóló szokott beszéddel a leányt ujra megkéri, mit kézadás követ, és lakoma; ezt ott kézfogásnak nevezik.

Kitüzetik a kézfogás határideje, mi rendesen farsang elejére esik. A lakmározás kedden kezdődik, mi abból áll, hogy a násznagy e nap megjár minden hivatalos vendéget, hogy a lakodalomra fát hozni segitsenek; mire minden meghivott befog, és sajátjából egy szekér fát hoz be az erdőről a lakoma számára. Az estét a vőlegény és vőfél a leánynál töltik, s ezt sirató estének nevezik.

Szerdán reggel, mind a vőlegény, mind a menyasszonynál megkezdődik a lakmározás. Az ajándékok folytonosan gyülnek, s többek közt a nők egy lakadalmi fát hoznak ajánd-

dékba. Ez egy csöbörbe illesztett fenyő bokor, melyet nő hoz fején, mint egy kis tornyot, mely szalag és csörögeszerü sütéménynyel van felczifrázva.

Tiz óra tájt mind a két fél külön-külön megindul a laphoz. A vőlegény három kakast, három kalácsot, három kancsó bort hoz; a menyasszony három tyúkot, s az emlitett kalács és bormennyiséget. S ekkor történik meg a kikérdezés. Innen haza mennek, mindenik fél ugy amint jött, saját vendégei és muzsikusaival.

Tizenegy órakor a harang megszólal esketőre. Mindkét fél templomba indul, hol az esketés véghez megy. Innen is mindenik saját lakába tér meg, s estefeléig honn mulatnak, vagy zeneszó mellett az utczákon járkálva, az atyafiakat látogatják.

Esteli harangozáskor a leányos háznál a leány hozományát kezdik az udvaron kirakni. E hozomány rendesen hat párna, két derekalj, egy festett láda, egy hordó s több effélék. A hordóra fenyőágat állitanak föl, s arra fejkötőt, pántlikát, tükröt, korsót, s mindenféle apróságot aggatnak fel.

Ekkor a vőlegény felkendőzött, pántlikázott és felgalyazott ökrökkel, ostorcsattogtatások között oda megy, felrakják a hozományt, rendesen minden darabot egyenként szállitva ki, még pedig egy szekérre teszik az ágyneműt, s ugyanerre ül fel több nők közé a menyasszony, más szekérre a ládát, hordót rakják, s ide a vőlegény ül fel férfiakkal. Az ökrök előtt a nyüszőleány *) megy, fején vive a lakodalmi fát, apró hozományokkal rakottan. Igy viszik a leányt haza, hol teritett asztal vár reájok.

Leülnek, még pedig az asztal-főre a vőlegény és arája, mellőjök a rokonok, legvégül a vendégek. Amint az ételt felhozzák, minden tál ételt bizonyos megszokott mondatokkal fogadnak. Az első tál után a násznagy feláll és szól: „ . . . .

*) Nyoszolyóleány.

házigazdurám férjhez adván leányát, a fiatal párnak, hogy életöket megkezdhessék, minden vendég ajándékozzon pénzt." Erre az asztal közepére tányért tesz, melléje bicsakot üt fel, s az adakozás a tányérba befolyván, ezt azután az örömapák teszik el. A második tál ételre nem pénzt, hanem marhát kér, s rendesen apró marhákat igérnek. A harmadik tál ételnél házi butorokat, edényeket, s igy rendre. Tizenkét órakor a menyasszonyt családja fölveszi, s ismét haza viszi, s azon nap vége a lakomának.

Harmadik nap csötörtökön, a nászba tartozó nök, férfiak, szekereken, muzsika szó mellett, ujongatás közben megindulnak, kezökben boros kancsó, s tizenegy óráig az utczákat járják. Ekkor következik a kontyoló, s egy igen eredeti jelenet. Mig a menyasszonyt kontyolják, a vőlegény násznépe egy közel eső atyjafiához veszi be magát, hol a vőlegényt rokonai beeresztik a kútba, s ott tartják mindaddig, mig a leány oda nem fut, s nem kér érette, és „uram ökemének" nem nevezi.

Ez aztán a hüség próba, miből az is bekövetkezett már, hogy a kancsó fenekére mélyeben pillantott pajtások, kissé be találták a vizbe mártani; valamint az is, hogy a leány meg nem jelent, s igy a legényt még is ki kelle húzni.

Innen a leányt haza kisérik apjához, s mint hü nőt bemutatják. Erre kitör a lakzi és táncz, foly egész éjji 12 óráig, mikor is az ökrös szekér ujra előáll, s most vőlegény és menyasszony egy szekérre ül, s a vőlegény házához hajtanak. Itt a leányt anyja, a vőlegénynek, mint férjének hatalmába adja, s azzal ott hagyja.

Negyed nap pénteken, a násznagy hat ökrös szekérrel megindul a faluban, az igért ajándékokat összegyüjti, mit herisnek neveznek.

Szombaton az ifjú pár nem mozdul ki honról. Hatodik nap, vasárnap, templomba mennek, hol könyörögnek érette; még pedig a nő hóna alatt kalácsesal jelen meg, mire áldást

kér, s azt ismét haza viszi. E jelenéssel vége a lakodalomnak, s e percztől nő és férj lett belőlök.

Magy. Erd. Kép. 1853. 2. 136—7.
Vas. ujs. 1856. 144.

Kalotaszegi keresztelő.

A tehetősbek, született gyermekök keresztelője alkalmával, közelebbi rokonaikat, jó barátaikat költségesen megvendégelik. A növendékek keresztszülőiket mindenkor nagy tiszteletben tartják. A keresztelőn megjelent vendégek, a koma czimet és barátságot hiven megtartják. Régebben megvolt azon furcsa szokás, hogy ha a keresztkomák valahogy összeháborodtak, a megbántott fél egy darab forgácsra pökött, s azt, mint a megszünt komaság jelét, a bántó félnek küldötte.

Vas. Ujs. 1856. 143.

Kalotaszegi gyász.

A temetéseket nagy szertartással viszik véghez, nem ritkán két halotti beszédet is tartanak, mely alkalommal minden közeli távoli rokonuktól, barátjuktól, sőt még a harangozótól és sirásótól is elbucsuztatják a halottat. A temetésért a lelkésznek férfitól egy kakast, nőtől egy tyúkot, néha varrottas kendőt és párnát adnak. A fiatal nők és leányok kedvesebb halottjukat pártájukon és hajfonadékukban fekete szalagokkal, fekete csizmával gyászolják, mert rendesen piros kordován csizmát viselnek.

Vas. ujs. 1856. 143. 144.

Kalotaszegi apróbb szokások.

Minden háznál az eladó leány kötelessége, ahol csak vagyon, korán reggel ivó vizet hordani.

A nagy leánynak ebéd és vacsora felett leülni illetlen, valamint bármely csikorgó télben, csizmában mosni a kutnál vagy folyamnál.

A kalotaszegi leány, naplemente után, nem marad a tánczvigalomban, különben vége a szalagos pártának, s innen van az a közmondás, hogy „szemérmes, mint a kalotaszegi leány.“

Az ifjú legények a legkorosabb legényt megválasztják „legénybiró“ név alatt, mellé esküdtekkel, kik minden vasárnapi templomozás után gyülést tartván, káromkodáson, vagy más erkölcsiség elleni kihágáson talált hibás ifjú legényekre ítéletet hoznak, s azt érdeme szerént egy kifúrt falapiczkával megveretik.

Miklós napján a leányos házakat az ifjú legények rendre járják, megvizsgálják a darab fonalakat, s azon leányt, ki nov. 1-ső napjától kezdve minden héten egy darab fonalat nem mutathat, hamuval tömött zacskóval megütögetik.

Vas. ujs. 1856. 141.

Kamóhúzás.

Elöször is tudnunk kell, hogy mi az a „kamó“, mert ezt minden faluban másként hiják. Tul a Dunán „kampó“, Pest mellékén „gajmó“, az alföldön „horog“, a székelyeknél

„kankó“, tulajdonképen pedig valami bot, melynek a vége befelé görbül.

A székely faluvégeken pünkösd napján összegyül a szomszéd falvak népessége a mezőre.

Mert tudni kell, hogy a székely falvak nincsenek oly messze egymáshoz, mint az alföldi városok, hanem egyik falu kakasának átfelelget a másik falué hajnalban.

Tehát mindegyik falu legénysége elhozza magával a hosszu görbe kamót, mely alatt nem kell érteni valami kurta nádpálczát, amilyet az urfiak hordanak a városban, hanem egy három négy öles jó fiatal törülvágott bükkfát, aminek a vége horgasnak van hagyva.

Két ilyen kamót aztán horgas végeinél fogva egymásba akasztanak, egyikbe belekapaszkodik az egyik falu fiatalsága, másikba a másiké, néha ötven is egy sorban. Akkor azután megkérdik egymástól, hogy „fogod-e már komé?“

„Ha fogod, hát húzd rá!“

Erre elkezdődik az erős mulatság, mind a két falu legénysége neki feszíti erejét, hogy saját kamójával a másikat kihuzhassa helyéből. Néha ki sem birják mozditani egymást egy álló helyükből, mind a két fél ugy megállja helyét, mintha oda volna nőve, s ha egy-két lépést tágitott is előre, másik perczben megint visszaszerzi. De ha aztán sikerül valamelyiknek a másik falut kihuzni helyéből, van azon kaczagás.

Mondják, hogy az oláhfalusiak egyszer egész a városuk kapujáig elhuztak egy szomszéd helységet, amelyiknek nevét nem mondjuk meg, mert megharagudnának érte.

Vannak emberek, kik mindennek szeretik az okát tudni, s ezek azt állitják, hogy e pünkösdi mulatság onnan eredt a székelyeknél, miszerént sokszor levén határvillongásaik, ezen pereknek ugy szakiták végét, hogy amelyik helység el tudta a másikat vonczolni kamóval a vitatott határról, s ameddig

eltudta, ottan volt a határ. Természetesen mindenik fél a másik földén állt, különben maga ellen erőködött volna.

Vas. ujs. 1856. 166.

Kecskemétieknél a husvét.

Husvét más napján a kecskeméti lakosság minden osztályának legnagyobb része a város nyugati részén, szabad mezőn álló, hajdan remete lak, jelenleg az ájtatos r. katholicus hivek gyakori imahelye, az ugynevezett „Mária Kápolnához“ gyül, hol zene melletti tánczsátorok alatt, sör, bor, mezei játék, czikázás, s többnyire a magyarhoz annyira illő, nemesebb élvezetü lóverseny mulattatja a több ezernyi megjelenőket, déltől alkonyig. Neve a mulatságnak „Emmaus“ husvét másnapi evangeliomban foglalt szent történet helynevéről, midőn a feltámadt megváltó, Emmausba menő két tanitványának megjelent.

Magy. Erd. Kép. 1854. I köt. 101.

Pünkösd más napján ugyanily népmulatság tartatik a város éjszaknyugoti részén, szőllőkön kivül fekvő „Talfája“ nevü szép tölgyes erdőben.

Kecskeméti disznótor.

Régi jó szokás Kecskeméten az ugynevezett disznótor, midőn t. i. a gazda télen sertéseit leöli, vagy leöleti, mi nagyobb moduaknál nem egyszerre történik, atyafiait, jó barátait összehivja, s kedvök csucsorodván, esttől nem ritkán reggelig, s többnyire zene mellett derekasan mulatnak. Meg-

jegyzendő, hogy az ily torokban nem csupán sertés húst tálalnak fel, hanem mindenféle sültet, pörkölt húst, túrus csuszát, juhczobákot, tarhonyás rétest, foszlós kalácsot, omlós pogácsát, tarhót és több ily izletes magyar ételt, roppant mennyiségben, melynek tetejébe jóféle öreghegyi és széktói borocskát szoktak öntögetni. Ilyenkor aztán megesik, hogy komám és ángyomasszonyoméknak is félreáll kissé a kontyuk, s összevissza tánczolnak és dalolnak mindent.

Magy. Erd. Kép. 1854. 1. 102.

Koloniak Sz. György napja.

Az iskolamesterek és tanitványok védszentjének emez ünnepén, utóbbiak csinosan felöltözve, pörge kalapokban járják be a gyermekes házakat legidősb tanulótársuk vezénylete alatt, amidőn is illedelmes jelentésre nyert bebocsáttatás után házanként elzengik következő ismeretes dalukat:

Szent Gergely doctornak, hires tanitónak az ő napján,
Régi szokás szerént menjünk Isten szerént iskolába,
Lám a madárkák is gyönyörü tavasznak zengedeznek,
Ugy a deákocskák házanként eljárnak s énekelnek.
Szerelmes öcséink, ti lesztek társaink, jertek el már,
Jó mesterünk vagyon, kit Isten megáldjon, ő minket vár.
Ide mostan tehát kiki maga fiát elküldheti,
Itt ő szent ihletben és jó nevelésben mivelheti,
Mert ilyetén helyben, mint gyümölcsös kertben, a fiatal
Növekesznek ifjak, gyermekek, jó fiak Isten által,
Ily helyen királyok, urfiak s császárok tanittatnak,
A szegény árvák is, elhagyott ifjak oktattatnak.
Jó atyák magzati és jámbor rajzati örüljetek,
Kik itt az erkölcsben, mint gyümölcsös kertben növeltettek.
Ti is ezenképen, jertek el hát szépen iskolába,
Holott majd tudományt, vegyetek adományt idvességre.

Hogyha nem adhattok minekünk diákot házatokból,
Papirosra valót adjatok és más jót vagyonotokból.
Most azért hozzatok, sok tojást rakjatok e kasunkba,
Mi azt megköszönjük, el sem is felejtjük, hű hálánkba,
Az Isten áldása s ezért áldomása házatokon
Maradjon mindétig, világ végzeteig jószágtokon.
Mert ki ajándékot nyujt nekünk, mint szokott ez órában,
Díját veszi annak ő, nagy jutalmának menyországban.

(Ezt elénekelvén, mondatnak utána ime versek is.)

Az úr minden jókkal e házat szeresse,
A benne lakókat sokáig éltesse,
Éltöket mindvégig szerencse kövesse,
Holtuk után az úr magához vezesse.

Én e házhoz követ nem egyébért vagyok,
Minthogy seregünket minap a hadnagyok,
Megszámlálván, látták, hogy hiányi nagyok,
Azért katonákat verbuválni hagyok.

Egy hete mult épen, hogy mustránk kezdődött,
Mely is szerencsésen az nap végződött,
Ott sokféle dolog elővetődött,
Diák verbunkra is pakszus engedődött.

E pakszussal azért mostan elindultunk,
Levelünk mutatja, mi az akaratunk,
Az hogy diákokat mostan verbuváljunk,
Kiket seregünkhöz igy hivunk, kiáltunk:

Jöjj el s légy katona, adj minekünk kezet,
Nem bánjuk, ha holnap ismét visszaveszed,
Ha borunkból iszol, pogácsánkat eszed,
Azért még katona nem lészen a neved.

Az A. B. C. D E. F. a mi ellenségünk,
Sületlen pogácsa a mi eleségünk,
Kis diákok vagyunk, nincsen feleségünk,
Könyv, papiros, tenta a mi mesterségünk.

Szállásod, ha tetszik, minden helyen lészen,
De legbizonyosabb szüleidnél lészen,
Csak mustrára jársz föl, ha az végbe mégyen,
Az ebéd s vacsora már otthon vár készen.

Mondért akár milyent akarsz, olyant hozhatsz,
Akár minden héten mást-mást csináltathatsz,
Ha egyéb nincs, egy szürt nyakadb akaszthatsz,
Nyáron, ha ugy tetszik mezitláb is járhatsz.

Ha kedvelitek hát szülők ez életet,
Ha van magzatokhoz bennetek szeretet,
Mivel megérték már a szép kikeletet:
Bocsássátok hát el velünk gyermekteket

Hogyha nem adhattok minekünk diákot,
Üresen tántán csak el nem bocsátatok,
Elveszünk örömest penészes petákot,
Melyért áldást mondunk mindnyájan reátok.

E kedves mondókájukat végezvén, diák alamizsnát kérnek, mely végett az adakozmányokra van velök kosár, és szalonnának, kolbásznak, nyárs, melyet a kapott szalonnadarabokkal teledugdosván, feltartanak. Igy meglevén a házról házrai kalandozás, visszatérnek iskolájukba, hol reájok mesterük lakában vendégség vár; midőn igy mesterasszonyuk asztalánál kényelmesen lakmároztak, és a tanulástól szünetkezést kaptak volna, hazaoszlanak.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 27.

Ezt a mesterek részére dudaszó mellett házról házra menve szokásos kéregetést „cassatumot járni“ müszóval fejezik ők ki.

Honderü 1847. 1. 94.

Koloni apróbb szokások.

Farsang utolsó napjaiban a legényes czéhbe már beavatott füzéres ifjak lobogós gyolcs ingeket öltvén, a vagyonosabbak ezüst, a szegényebbek ólom gombos kék magyar ruhában, czigány zene mellett járják be a falut, s népdalokkal felváltva lejtik az ugynevezett „botostánczot“ minthogy bot van ekkor kezökben, s miután azon házaknál, hol szivesen látott vendégek, a reggelit vagy harmadebédet elkölték, a csapszékbe térnek be, s ez harmadnapig igy tart. Az abban résztvettek banduroknak neveztetnek, s az ez alkalommal ajándékba kapott szalonnadarabokat minden czéhnél egy-egy suhanczra bizott nyársra tüzdelik fel. Megelőzi e kedvtöltést a még gyengébb iskolás gyerkőczök tánczа kövér csötörtökön dudaszó mellett, miről azt tartják, hogy a „duda nem is muzsika.“

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 26.

Virág vasárnapján a virágzó kis leánykák énekkel elegy járásukkal, egy szalma bábot menyasszonyilag felpiperézve, mit kiczeviczének neveznek, házról házra körülhordoznak, s énekszóval a faluban igy zengedeznek:

Villő! Villő! faluvégén selyemsátor,
Zengjünk ott most ugy mint máskor,
Villő! Villő! kivisszük a kiczeviczét,
S behozzuk a koneczmesternét. Villő! Villő!

stb stb.

(Végre a kiczeviczét beledobják a falu patakjába s eldanolják:)

Vigan szenteljük meg majd öt,
S énekszóval a pünkösdöt, Villő! Villő!

stb. stb.

Vagy csak egyszerüen a virágvasárnapi lányok fűzfaágat felszalagozván, az ablakok alatt megállapodnak s villőznek:

Villő! Villő! ki hazája?
Biz az a jámbor ember háza.
Falu végén selyem sátor. Villő! Villő!
Adjon keétek tyuktojást.

(Tréfásan némelyek odamondják:)

Ha még nem tojott a kakas,
Egye meg a farkas.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 28.

Husvét másod napján szokásban van a falusi lányok leöntözése is, kiket a pajkos legények a kuthoz vonszolván, vödörrel leöntenek, vagy egy ingre vetköztetve, őket a váluban megfürösztik — mire kölcsön fejében a vizre vittek suhogó kedden nyolcz szál hajlékony fűzfa vesszőből készült suhogóval jól megverik ő keméket.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 28.

Szőlőkötözéskor a leányok nagy énekszóval hojedáznak:

Hoje, hoje, hojeda, hoj hoj!
(Itt valami nevet emlitenek)
Jó barátom régen,
Szép szeretőm szivem,
(Ismét név) lelkem,
Majd meghalok érted.
(Hangot változtatva:)
Meghalok, meghalok még beteg sem vagyok,
Kolonyi temetőn nyugodni akarok.

(Erre következik más helyről a köszönet:)

Köszönjük az éneket,
Százszorta jobban magát
Az édes csillagomat.
(Nevet emlit) kaszáljon keé,
Vastag rendet ne vágjon keé,
Vastag a rend, vékony vella,
(Nevet emlit) el nem birja stb.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 29.

Koloniak sz. Balás napja.

A koloni iskolás gyermekek sajátságosan ünneplik meg e napot, midőn mesterök meghagyásából, gondos felügyelők kiséretében, régi szokás szerént, minden házba különféle ugrándozás közt beköszöntenek, mikor is ünnepiesen fel vannak öltözködve, bokrétázva és szalagozva, s a szoba közepén egyik közölök letüzi a vas nyársat, ezt a többiek karikába veszik, s mint fürge méhecskék szende hangon egész szabatossággal éneklik a mesterök által betanitott következő dalocskát:

Szent Balásnak napján,
Szabadságunkban van,
Hogy házanként járjunk,
Segitséget várjunk,
S énekeljünk:
Omne dignum
Reverendum,
Campes.
Adjatok gyermekecskét,
Hallja abéczécskét,
Omne dignum,
Reverendum,
Laudes.

Adjatok leánykát,
Söpörjön iskolát,
Adjatok egy ludat,
Hogy mutasson utat,
Iskolába.
Adjatok egy kakast,
Hadd kaparjon garast,
Papirosra,
Most ugy fogunk tánczolni!

És ekkor a szalonna darabokkal tüzött nyárs körül, melyet egyik közölök a padlás mestergerendájába szúr, körben tánczolnak.

Mint a molnár tyúkjai,
Ha jól laktak búzával,
S az ellopott árpával,
S gazdánk embersége,
Gazdasszony tisztessége;
Adjon darab szalonnát,
Vérest, májust, nagy hurkát.

(Most egyik felemeli kezét s mutatva felkiált:)

Ekkorát!
Mert ha nekünk nem adtok,
Fazékakban kárt valltok;
Mind lehulnak a polczról,
És a tyúkok a pántról,
Ha nem akarja keétek azt,
Hogy kárt tegyünk,
Vagy pedig mást,
Nézze keétek meg a padlást,
S hozzon keétek le egy kolbászt.

(Ekkor szerényen ezt mondja egyik:)

Macska van a szalonnán,
Kergessétek el onnan,
Szegjetek egy falatot,
Nekünk is egy darabot.

Ennek végeztével a ház gazdasszonyától szalonnát, kolbászt, tojást, vagy nehány karajczárt kapnak ajándékba, s ekkor ismét bakugrások közt hagyják el a házat, s a nyert ajándékokat iskola mesteröknek adják át, ki házánál megvendégeli a neki szép hasznot csinált csürhéket. Innen neveztetnek aztán e gyermekek sok helyt Balás vitézeinek.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 27.
Magyarnyelv. Szót. 2. füzet 395.

Koloni sz. Iványapi tüzugrások.

Virágos sz. János napján a koloniak urnapi párlos füvekkel vegyitett szalmarakásokat gyujtanak meg a négyszögü tüzhelyeken, örömriadozó dallás és ugrós tánez között, s a fellobogó lángokat egyenként átugrálják. A tüzre tett illatos füvekkel a sárkányokat, ördögöket vélik elüzni, hogy ártalmas förgeteggel a vetésben kárt ne tegyenek, s a kutakat, forrásokat meg ne mérgesitsék. Néhol e czélra csontból, szemétből, ringyrongyból büdös füstöt is támasztanak, mintha csak az ördögnek akarnának tömjénezni. Mások a mező szélén tüzet raknak, s égő üszökkel kerülik meg a vetéseket. Mások ismét nagy tüzet raknak az erdő vagy a hegy tövében s danolnak, tánczolnak körülötte, az égő üszköt elviszik a házakhoz, s a kertbe tüzik, hogy a hernyó el ne pusztitsa gyümölcseit, vagy a vetések közé, hogy az élet meg ne üszögösödjék stb. Abból, hogy a leányzók mikèp ugorják át sz. Iván tüzét, jósolni szoktak a férjhez menésre. . . . Az ezen szertartással egybekapcsolt sz. Iván tüzéneke pedig igy hangzik:

Tüzét megrakáljuk,
Négyszögre rakáljuk,

Egyik szögén ülnek
Szép öreg emberek;
Másik szögén ülnek
Szép öreg asszonyok;
Harmadikon ülnek,
Szép ifju legények;
Negyediken ülnek
Szép hajadon lányok.

Ki lovai vannak
A nagy hegyek alatt,
De ott is ott vannak,
A . . . . . é,
Selyem sár hajó,
. . . . . nak,
Hajó felő gyöngy,
Koszorú gyöngy,
Térítsd elő Örzsi
Az én lovaimat,
Én is megtéritem
A te ludaidat.

(S itt ismét rákezdik „Ki lovai vannak a nagy hegyek alatt“ mindig más névvel p. o. Balkó Istváné, Hertédy Jánosé stb., mint fönebb, mig valamennyiét kiénekelték s összepárositották a dalban. S midőn már a szalmatüzet meggyujtották:)

Világolj, világolj, világolj szent János,
Csak most légy világos, osztán légy homályos,
Meggyuladandó . . . . . nak,
Kőháza, Ojtsuk, ojtsuk, jaj ne hagyjuk szegényeket.

(Mikor a tüzet keresztül ugrálják:)

Mely magas rút a fa, ága elágozik,
A tengeren által hajlongik,
Selyem sár hajó . . . . nak,
Hajó felő gyöngy, koszorú gyöngy.

Egyik ága hajlik (a legény nevét dalolják)
Udvarába,
Másik ága hajlik (a lány nevét mondják)
Udvarába.
Selyem sár hajó . . . . . nak,
Hajó felő gyöngy, gyöngy, koszorú gyöngy.

* * *

Vetekedik velem háromféle virág,
Virágom véled elmegyek,
Virágom tőled el sem maradok,
Egyik féle virág a szőlő szép virág,
Ne vetekedj vélem te buza szép virág,
Mert bizony én vélem széles e világ él,
Virágom véled elmenek,
Virágom tőled el sem maradok,
Szóval a szót mondja a búza szép virág,
Ne vetekedj velem te rózsa szép virág,
Mert bizony én vélem szent misét szolgálnak,
Virágom véled elmenek,
Virágom tőled el sem maradok.
Ne vetekedj vélem ivola szép virág.
Mert bizony én velem lányok dicsekednek,
Virágom veled elmegyek,
Virágom tőled el sem maradok.

* * *

Hajtsad rózsám hajtsad
A cseresznye ágát;
Hadd szakéjjak szépéből,
Magamnak javából,
Szeretőmnek szinéből,
A fölvégi lányok,
Mind azt énekelik,
Hogy döljön ki, döljön ki
A gyivófa;
Ha a gyivó megérik,
A levele lehullik,
Roppanj gyivó, mogyoró
Levél alá.

(Ezen refrain ezek után ismétlőleg viszáztatik.)

Lassan csendéjétek én apró deákjim,
Hogy aludjék Mária napfelköltig,
Arany haju Mária renditsd alább a napot,
Hozd estére a holdat, ahol az nap elnyugszik,
Máriában elnyugszik,
Roppanj gyivó, mogyoró
Levél alá.

* * *

Ha én volnék a budai nemes asszony,
Kisöpreném a budai nagy piaczot,
Megöntözném hideg kökutnak vizével,
Behinteném apró pünkösti rózsával.
Rendvel ülnek a szép lányok,
Rendvel néznek a tükörbe,
Ha a tükör nem hazudna,
Vaj ki volna náloknál szebb.
stb. stb. stb.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 29

Körösi régi szokások.

Körösön a tanácsbeliek, kik abban az időben mind szakálos emberek voltak, s jó, ért elméjü öreg emberekből álltak, midőn a tanácsházba gyülnének be, szokásban volt náluk, hogy mind fehér ruhában, mind köpönyeg formában mentek a gyülekezet elé. Mikor pedig valaki a lakosok közöl büntetésre méltónak itéltetett, azt ponyvába takarták, s mindenik tanácsbeli személy a biró után egyet csapot a bünösön. Ha valaki lopó, vagy parázna személy volt, az a predikátor megegyezéséből tartozott eklesia követést tenni.

Magy. Erd. Kép. I. füz. 178. lap.

Kosáradás eredete. *)

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer Magyarországon egy jómódu falu, ebben a faluban sok apró ház, az apró házak közt egy nagy kastély, s a kastélyban egy tündérszépségü uri lány, akit hittak Ilonnak.

Ilon atyja öreg, harczias tekintetü férfi volt, kinek élte legnagyobb része csatákban folyt le, s jó öreg Sámson ur még most hatvanhét éves korában sem tudott otthon nyugodtan ülni a zsellyeszékben, mint más tisztességes vén ember, hanem már kora hajnalban felnyergeltette vadászparipáját, kezébe vette ijját, kopját, s Gergely szolgája kiséretében belévágtatott a rengetegbe, honnan csak akkor tért meg, midőn a hold már magasra szállott az égen.

Szegény Ilon tehát a nagy kastélyban mindig magában volt; egyedüli mulatótársai szép fehér galambjai, szorgalmasan ápolt virágai, s himző-kerete volt.

Midőn mesénk kezdődik, Ilon ezen himző-kereten egész naphosszat dolgozgatott, s ha idegen jött a kastélyba, munkáját rögtön elrejtette, mert meglepetést szándékozott jegyese névnapjára készitени egy remek himzett kardövvel.

Hogy azonban a sok szinü selyemszálakat, tüket, s az ily női munkához szükséges egyéb apróságokat kellő rendben tarthassa, feltette magában, hogy csináltat számukra az öreg Ambrus által egy csinos kosárkát.

---

*) E beszély, illetőleg mese alakjába öntött, s az ország minden részében nagyban divatozó népszokás eredete leirását, azért vettem fel e gyüjteménybe, mert az egyszersmind néphagyományi alapokon gyökerezik, s mint ilyen annak keretébe méltán beilleszthető.

Az öreg Ambrus a falu legvégén és legrongyosabb vityillójában lakott, épen a folyó partján, honnan busásan metszhette kosarai számára a füzfavesszőket, miket aztán nagy ügyességgel értett meghámozni, három négyfelé hasitani, s pirosra, kékre, sárgára festeni; mert ámbár Ambrus szegény volt és öreg, de ügyesebb kosárkötő nem találkozott nálánál hét vármegyében.

Szegénységével nem sokat törődött volna Ambrus bátya, csak ne lett volna neki egy Sára nevezetü körmönfont, pattogó nyelvü felesége, aki az ő nyugodalmas életét mindenkép megkeseriteni igyekezett. Elégszer is megbánta, hogy első hitestársának az urban elnyugovása után nem maradt csendes özvegységben, hanem Sárát vette el. Elégszer is mondogatta, hogy saját büne bünteti öt.

Midőn szép Ilon a kosárkötő hajlékába belépett, akkor is még zsörtölödött a menyecske. Két kezét módosan csipőire feszitve, s nyakát előre nyujtva, körülbelül ily szavakat hangoztatott:

— Hát kelmed most is csak az utczára bámészkodik, mint a feszület, mi? Persze! már nem tud mit csinálni a nagy gazdagság miatt, csak ugy uszunk tejben vajban, azért nem dolgozunk, s még sincs egy betevő falatunk. Azt mondja kelmed: hogy hiába köti a kosarat, ott hever most is ötven darab a sutban, hogy nem kell senkinek, nem veszi senki? — Igaz bizony! az a kelmed hibája, mért nem kinálja jobban. S aztán, ha épen nem teszi azt, tegye ezt; ha nem köt kosarat, itt van la orrunk előtt a Tisza, bizony nem törne le a dereka, ha egy kissé halászgatna. . .

Most lépett be az alacsony szobába Ilon, mire Sára asszony abba hagyta a szót, eltávozott, s nagy széllel vágta be maga után az ajtót.

Ambrus bátya nem tudott hová lenni az öröm miatt, hogy házát ily nagy tisztesség érte; ide s tova keresgélt, hogy milyen helyre ültesse le a nagyságos kisasszonyt, végre

egy négy lábu kis lóczát leteritett egy tarka kendővel, s azzal kinálta meg.

— Mi jó szerencse hozta a nagyságos kisasszonyt szegény hajlékomba? — kérdé végre az öreg, elkezdve a beszédet

— Ambrus bátyát jöttem kérni, — válaszolt a kisasszony — ha számomra egy csinos kis kosárkát kötne. Az árát jól meg fogom fizetni.

— Meglesz, meglesz! Olyan lesz a kosár, amilyennek párját hetedhét országon kereshetni, de még sem találhatni! — kiáltott fel nagy örömmel a kosárkötő.

Ambrus bátya még az nap hozzáfogott a kosárka készitéséhez, s hogy csak szép legyen, minden müvészetét rá pazarolta. Olyan rózsákat, tulipánokat és tarka énekes madarakat font belé, hogy ugyan piktor legyen, aki különbeket fest. Két hónapig dolgozott ezen a munkán a jámbor ember, s mig elkészült vele, ugyan hallgathatta drága felesége nyelvének kerepelését.

— 'Sz jól van, jól! — ilyenféleképen beszélt az asszony — Mily örökidő óta babrálsz itt ezzel a csöpp haszontalansággal, ami épen egy falatot sem hoz a konyhára. Szántszándékkal koldusbotra, éhhalálra akarsz juttatni. . . Ily kegyetlen bánásmód még akkor is sok volna, ha megérdemlettem volna! . . . Oh én istenem, miért is nem veszesz már magadhoz ezen földi pokol szenvedéseiből!

De Ambrus bátya mind e beszédeket csak hallgatta nagy türelemmel, s elnyelte a szót. Azonban midőn két hónapi nagy fáradság után készen lett a kis kosárral, oda ment feleségéhez, megmutatta neki, hogy nézze meg mily szép, hogy biz ő maga is alig hiszi, miszerént ő csinálta, no hanem iszen volt is rajta mit dolgozni!

— Haszontalan időfecserlés az egész! — jegyzé meg a drága hitestárs.

— Ne beszélj igy édes kincsem, — veté közbe elkese-

redetten jó Ambrus bátya. — Sőt ha csak egy kissé is szeretsz, mond velem együtt, hogy: „hála isten! elkészült a kosár.“

— De biz' nem mondom!

— Kérlek. . .

— Azért se mondom!

— Mondjad, hogy hála isten elkészült a kosár, különben megverlek drága feleségem!

— Azt szeretném látni!

Ambrus gazdát nem kellett ez egyszer sokáig biztatni, mert hitestársa akaratosságán türelmét vesztvén, összefogott három négy szál kosárra való füzfavesszőt, s azzal fenyegetését végrehajtotta.

— Mondod most?

— Igen; hála isten elkészült a kosár! — szólt az asszony egészen megváltozva, mert azt ugyan soha sem hitte, hogy Ambrus bátya képes volna valaha uralkodni felette.

Ennek a házaséleti jelenetnek elejétől végig az ablakon keresztül tanuja volt a szomszéd asszony, s futott tüstént haza az urához.

— Hej, ha tudná kegyelmed, mi történt Ambrus bátyáéknál?

— Nos, mi kincsem? — kérdé az öreg.

— Ambrus bátya arra kérte a feleségét, hogy mondja az ő kedvéért: hála isten elkészült a kosár! — mert ha nem mondja, hát megveri.

— S mondotta-e Sára asszony?

— Dehogy mondotta!

— Ambrus bátya hát megverte?

— Meg bizony! ütné meg a kő!

— S ha én kérnélek, elmondanád-e te?

— Dehogy mondanám!

— Lásd pedig, ha el nem mondod, én is megverlek, mint megverte Ambrus bátya Sára asszonyt.

— Már most csak azért sem mondom el! — kiáltott a szomszédasszony nagy haraggal.

— Én meg hát csak azért is megverlek! — felelt a szomszédasszony férje, s ugy tett amint szólott.

Meghallotta ezt a dolgot a szomszédasszony két komaasszonya, elmondotta kiki férjének, férjeik őket is kérték, hogy mondják: hála isten elkészült a kosár! — s minthogy nem mondották, őket is megverték!

Végre elment ennek hire az egész faluban, s minthogy az egész faluban nem volt egyetlen asszony sem, ki férje kérését teljesitette volna, minden férj megverte a feleségét.

Szép Ilon már elkészitette a himzett kardkötőt, s az ott volt előtte a csinos kis kosárkában, mellette pedig jegyese a délczeg lovag ült.

— Hallotta kegyed szép Ilon azon eseményt, mi a faluban történt? — kérdé az ifju Ilont.

— Igen, s épen ezen kosár itt az egésznek oka.

— S mit tenne kegyed, ha én kérném, hogy mondja: hála isten elkészült a kosár?

— Most még nem tudom.

— Mert lássa, ha egyszer oly boldog leszek, hogy kegyedet enyémnek mondhatom, s el nem fogná mondani, én kegyedet is képes volnék megverni.

— De azt kegyed lovag nem fogná tenni, — válaszolt haragtól kipirult arczczal Ilon, — mert én előbb fognám mondani: „Hála isten elkészült a kosár!

Ezzel Ilon kivette a himzett övet, s az üres kosarat átnyujtva a lovagnak, hirtelen eltünt.

S ez a kosáradás eredete.

Krécsen.

Igy nevezik a viskiek a vizenmosásokat, ahova a leány választottját anyja által meghivja falkafacsarónak. Ez télen járja, s a jeges vizben foly a mulatság, még a locsolódás is; náthát még sem kapnak; sőt otthon a jó vacsora után még tánczra is kerekednek.

Vas. ujs. 1863. 42. 371.

Kun sz. Mártoni mesterlegények lakozása farsangi időben.

Ez nem egyéb, mint egy czéhbeli iparossegédek olyformán rendezett dalidója, mely azoknak rendezése alatt, a czéhbeli mesterek és családjaik, valamint munkaadóik jelenlétében közhelyen adatik.

A legénység jót áll minden költségért, s a vendégeket ugy étel ital, mint zenével ellátja.

A vendégek, legyen az bármely osztályu, illembeli kötelességüknek tartják, az e czélra készitett koszoruba, bizonyos pénzösszeget tenni. Az asszonyok holmi süteményeket, leginkább a szokásos herőczét küldik. A lakozás hivatalbeli személyei következők:

a) Elnök, a czéhmester, egyszersmind számvevő s felvigyázó a lakozásban, hogy a bejött pénzek megöriztessenek, a czéhbeli ifjuság, különösen tisztes vendégek jelenlétében, józanul viselje magát, és pontosan felszolgáljanak. Az elnök a terem

valamelyik feltünő részén, boros üvegekkel rakott asztal előtt szokott ülni, amelynek közepén a pénzes koszorú is van.

b) Két vőfél, ezek a czéhbeli ifjuságból szavazat többséggel választatnak, különös tekintettel arra, hogy jó beszélősek legyenek. Ők kardosan, magyar ruhában öltözve, felszalagozva, hivogatják, bizonyos betanult, olykor nevetséges versekben, házanként menve, a vendégeket. Őket a meghivott rendesen egy pohár borral kinálja meg, minek később meg szokott lenni hatása. A vőfélek teendője még, felkérni két leányt nyoszolyóleánynak, kik a pénznek való koszorút adják, s őket felszalagozzák. A lakozásban a vőfélek a rendezők és előtánczosok, nekik a többi segédek engedelmességgel tartoznak.

c) Két nyoszolyóleány, ezeket a vőfélek választják, egyszerübb czéhnél csinos mesterleányok, különösen a czéhmesteré, máskor városi kisasszonyok szoktak e minőségre felkéretni. A választás sokszor korteskedéssel jár. Ha régibb öntetü a lakozás, nagyobb költséggel jár, mert a nyoszolyóknak kell a maguk költségén a vőféleket felszalagozni, nem különben a vőfélinget kimosni, kivasalni, (a vőféling egy borjuszájú, bő ujjú, szálló ing), ha ujabb, csak a koszorút készitik meg.

A koszorú formája többnyire korona alakot nyer több nyilással, melyen keresztül a pénz a koszorú üregébe tehető. A koszorú csinos metszetü papirszelvényes tányérra tétetik. A koszorún a czéh jelvényei, fából vagy papirból kimetszve, s aranyozva függenek. P. o. kovácsoknál patkó, kalapács; asztalosoknál gyalu, fürész; csizmadiáknál ár, gyüszü, lapostő, sámfa, kapta, karmantyú stb.

A nyoszolyóleányok a bálban semmi más kitüntetésben sem részesülnek, minthogy a vőfélek a tánczot velök kezdik meg, s étkezéskor az asztalnál első helyet foglalnak el.

A lakozás napján már délután szokás, hogy a vőfélek, olykor-olykor kirivó öltözetben, csörgő sapkában, a legény-

séget zászlóval és zeneszóval a hivatalos házakhoz vezetik, menetjök dallal és kurjongatásokkal teljes. A megtisztelés először is a czéhmestert illeti, azután az atyamestert, azután a nyoszolyóleányok házát, s igy tovább. A megtisztelt háznál a vőfél dictiót tart, s a kész koszorúból, melyet már ekkor magával hordoz, ennek nyilásába helyezett boros üveget húz elő; azzal a ház urát megkinálja, mit annak aztán illendőségből pénzzel kell megváltania, és szintén borral i visszakinálást tenni, melynek az a sajátsága, hogy a vőfél által kinált borból nem szokás inni, de az ennek visszakinált bor, ha a legénység is hozzálát, igen sokba kerül a háziurnak.

Miután zaj, lárma, zene s tudja mi szóval bejárták a várost, a lakozás színhelyére mennek, s kezdetét veszi a hü hó, eleinte csak a legények jelenlétében, később esteli 8 órakor jönek aztán a hivatalos vendégek, kik leróván a koszorúnál adójukat, melyet a czéhmester egy külön könyvbe is bejegyez, a mulatók közé keverednek.

A mulatás: az idősb férfivendégek mellékszobákban, boros asztalok mellett huzzák ki az időt beszélgetve, s onnét csak akkor jönnek ki, ha a „mester tánczot“ kell járni, melyet a mesterek feleségökkel lejtenek. A fiatalok a vőfél előtánczolása mellett forgatják hölgyeiket, s történik, még pedig gyakran, hogy akadnak párok, melyek egész éjjel együtt tánczolnak, mert ha valahol, itt szokás az, hogy minden férfi a maga kedvesét tánczoltatja. Szünet akkor s azok között van, mikor a legény tánczosnőjének czukros vizzel szolgál föl.

Uri vendégek a czéhmester körül foglalnak helyet.

Éjféltájban behozatik a közadakozásból felteritett asztal, melyhez a czéhbeliek elébb nem ülnek, mig ott munkaadóik javában el nem végezték az étkezést -- a czéhbiztos elnöklete alatt, ki szintén uri ember. Azután jönnek ők nejeikkel, családbelijeikkel — elől a czéhmester, s mielőtt a vacsorát megkezdené, a legénység ládájába teszi az asztalra helyezett koszoruból a pénzt, melyet az atyamester olvasatlan át-

vesz s egy ládafiókba zár. A czéhmester ezután beköszöntő beszédet tart s megáldja estebédöket. Erre következik a vőfélek köszöntése, a hét vőfél ugyanis kivont karddal, közre vévé a két nyoszolyóleányzót, a czéhmester elé áll, s megköszönik, hogy a czéhmester megengedte a lakozást, s hogy abban maga is részt vett. Erre a czéhmester leülteti őket az asztalhoz, melyhez csak czéhbeliek és nejeik, de soha a legénység, avagy czéhbeliek leányai nem ülhetnek. Ez a kitüntetés egyedül a vőféleket és nyoszolyóleányokat illeti fáradságukért.

A vacsora rendesen reggelig tart.

Nefelejts 1863. *14. 15.*

Magyarok tornája.

Ki ne hallott, vagy ki ne olvasott volna már valamit magyar elődeink egyik legkedvesebb mulatsága, az ugy nevezett tornáról, mely mint a görögök népünnepélyei annyi ezerektől látogattaték. A férfi babérért jött ide, s a nő küzdő kedvesét kisérte angyali szemekkel, hogy életet és erőt öntsön a lankadóba, s öröme határtalanabb legyen, ha győzött mint maga ama rómaié, kinek egy küzdelmen mind a három fia győzött. Mily harczias mulatságok is voltak ezek a tornák, mily erős a kor, midőn még azok virágjokban voltak, s mily nagy a magyar, midőn ilyesmikben gyönyörködni tudott Brocquiére-i Bertrandon, a burgundi herczeg fölovászmestere, ki 1433-ki husvét után palestinai utjából hazatérve, darab ideig Budán mulatott, következő érdekes leirását adja lándzsaviadalainknak:

A lándzsaviadalok az ország szokása szerént apró lovakon és alacsony nyergeken megy véghez. A vivók szépen vannak felruházva, és lándzsáik erős, de rövidek. E látvány

igen kellemes. Ha a két versenyfél egymásra tör, okvetlenül mindkettő, vagy legalább egyik földre esik, igy aztán bizonyosan kisül, melyik ül legerősebben. Ily küzdélyeken, melyek dija arany ostor, valamennyi ló egyenlő nagyságú, s valamennyi nyereg is egyenlő, és sorshuzással osztatnak ki. Párosan vivnak egyik a másikkal. Ha a küzdők egyike leesett, a győztes félnek ott kell hagynia a küzdtért, s nem szabad többé viaskodnia.

Magy. Erd. Kép. I. köt. 15.

Májusfa letüzése s története.

Minden év május elsején a falukban, városokban, sok épület előtt lehet leszúrva látni viritó zöld levelü, ágasbogas, karcsú, magas fákat, melyeken virágok, szalagok, déli gyümölcsök, italok, füzérek stb. diszelegnek. Falvakon nőtlen ifjak kedveseik ablaka előtt állitják fel május 1-sö napján virradóra a májusfát; városokban ma már csak a mészárosok emelnek ily fákat a tőlük húst hordó fehérnép számára. A májusfáról azt irják, hogy sz. Jakab és sz. Fülöp, midőn téritgetni jártak, utitársuk lett Valburga nevü szüz hajadon; ezt ebbeli cselekvényeért a pogányok tisztátalan személynek nyilvániták, s rágalmazták. A leány azonban, hogy elüzze a gunyolódókat, elővette vándorbotját, letüzte a földbe, előtte letérdepelt, imádkozott, s erre alig mult el egy-két óra, midőn a pogányok szeme láttára leszúrt bot kizöldült. Ez volt sz. Jakab apostol napja virradójára (május 1-én). Nőtlen ifjak ez időtől ez okon szoktak magas zöldfát jó magaviseletü hajadonok ablaka előtt felállítani, még pedig ha lehet észrevétlenül. Ma már májusfa helyett egy csokor szép virág is megteszi kellő hatását.

A koloni legények a májusfákat e népdal szerént szokták kedveseik háza kapuja vagy ablakaik elé állitani:

Kedvesemnek háza előtt,
Az éjszaka magas fa nőtt,
S gyenge szellő lágy szárnyain,
Piros kendő leng ágain.

A májusi fák felállitása Kolonban ily módon megy végbe. Összegyülekeznek a legények a koresmában, zenével és borozás közben megválasztván a „szomoru királyt“ ezt mindkét oldalról fakardos örök környezik, s igy felkészülten, zeneszó mellett, házról házra eljárnak vele. A szomorú király bandájával a kapu előtt megállapodik, a többiek pedig bemennek, s mátkáiktól a májusfa ültetéseért járó adópénzöket tányéron beszedik, mit azután a legények mulatozási költségök megtérítésére forditnak, ami egyátalában nem lovagias dolog. A „szomoru király“ kinek kötelessége, szomoru komoly képet vágni — ha elneveti magát, pár itcze bor vételére büntettetik, mit a legények a pünkösti királyság után, a falut bejárván vigan elköltenek.

Sürgöny 99. sz.
Magy. Erd. Kép.

Mátravidéki palóczok bódoganyja.

A mátravidéki palóczoknál a mestergerendát egy kiczifrázott oszlop tartja, melyet ők bódoganyának hivnak, s melyet a gyermekek esti ima után, lefekvés előtt, vagy ha csinyt tettek, rendre csókolnak.

Ételnél csak az öregek ülnek az asztalnál; a fiatalja, menyecske, férje s a gyermekek állnak.

Napkelet 1857. 193.

Miskolczi szürszabók dalidója.

A farsang vége felé a szürszabók is megtartják báljokat. Czifra szürben, magyar ruhában már estefelé összesereglenek a dalidó helyén. Mikor együtt érzik magukat, a legények kinéznek maguk közől egy tánczrendezőt. Ez szálas virgoncz fiú szokott lenni, és az a privilegiuma, hogy a kalpagját föntartja, kezébe pedig csörgőt vevén, amely tánczot ő megkezd, azt kell húzni a czigánynak, azt kell tánczolni társának. A tánczosoknak ő osztja ki a tánczosnékat is, és hogy megnevettesse a társaságot, sokszor ad fiatal fiunak öreg asszonyt, öreg embernek fiatal leányt. Akik ülve maradnak, azoknak mulattatásáról gondoskodik. Éjfél felé csörgőjével adja tudtul a szünetet. Ekkor minden vendég ki mit magával hozott, a terem padlójára rakja, amellé körbe ül, s társalgás közt megemészti. A szoba közepén asztalon tálcza is áll, melybe ki mennyit akar, annyi pénzt dob bele, ebből kerül ki a fekete kávé, melyet reggel ingyen szörpöl az álmos mulató sereg.

Legszebb ez ha látja az ember!

Nefelejts 111. 36. sz.

Muraközi lakoma.

A muraközi lakoma két-három napig is eltart. Esküvőre ős magyar szokás szerént, lovagok kisérik az új párt, ruhájok magyar nadrág és dolmány; közöttök egy zászlós vérpi-

ros lobogót tart a nap hőse, a vőlegény fölött, ki szintén lovagol. E lovagok udvarolnak az asztalnál, s tesznek szolgálatot a vendégeknek.

Vas. ujs. 1854. 322.

Nádasdi kakascséplés (Baranya vármben.)

Húshagyó másnapján a helység fiatalsága egybegyül a nagy korcsmában, s annak udvarán egy földbe ásott czövekhez egy kifejlődött kakast köt. A kakastól 20 lépésnyi távolra egy hordó, s reá cséplő helyeztetik. Egy legény a hordóhoz megy, a cséplőt kezébe veszi, s azután be hagyja köttetni szemét, majd párszor a hordó körül vezettetik, s azután, hogy elbodult, egyenes irányba állitják a kakassal — ekkor kimért léptekkel közelit feléje, s midőn már hozzá csak két lépésnyire képzeli magát, akkor feléje üt, s ha találta, a nap hőse lesz, megszólal a zene, bevitetik a hős a korcsmába, s ott a kakas elkészitve több ételekkel feltálaltatik. Ezt ivás, sokszor részegség követi.

Nefelejts 1863. 216. 7.

Nyitrai (felső) tót lakodalom.

A szerelmes tót ifjú este megy kedvesét látogatni, a kunyhó ablakán háromszor kopog, s habár nyitva lenne is ajtaja, be nem lép, hanem megvárja mig a harmadszori kopogtatásra a leány vagy kijő, vagy sem. Ha kimegy, együtt töltik az időt éjfélig, sőt reggelig is, mint a nóta is mondja:

Tam zme sami shovarali,
Od vecsera do rana,
Ked zacsalo roszbelevaty,
Isol szom precs od nyeho.

vagy is:

És ott elcsevegtünk esténként, a hajnal
Örült, oly édesden folyt köztünk a beszéd,
Virradni is kezdett, reggel volt már épen,
Midőn megszoritám bucsuzásul kezét.

Ha pedig nem jön ki, az ifjú elmegy ugyan, de legközelebbi alkalommal vagy zene, vagy más mulatságnál okadásra szólitja fel a leányt, ettől függvén, hogy tovább is járjon utána, vagy sem. Az egyezkedés a fiatalokat illeti. Mikor aztán nyilvános lesz a dolog, a fiú szülei a leányos házhoz megbizottakat küldenek. A leány erre nyilatkozik, ha kedvezőleg, jő a kézfogás, mely rendesen éjjel, a fiú, leány, násznagyok, s nehány közeli rokon jelenlétében történik. Az egész igy megy véghez: A fiatal ember násznagya a leányos háznál elmondván „Az én jöttem fiatal Tóbiással stb.“ szavakkal kezdődő mondókáját, a leány szülei által kiséretével együtt leültettetik, s evéssel is megkináltatnak, de amire azt felelik „Előbb dolgunkat akarjuk végezni.“ S erre elbeszélik, hogy mi járatban vannak. A leány szülei tehát igéretet tesznek, de arra a fiatal ember násznagya ismét csak azt mondja hogy „Igérettel nem elégszünk meg.“ Mire megsokalva mindkét fél a huzavonakodást, fiú és leány asztalra teszik gyürüiket, s azokat felcserélve a násznagy adja át nekik, ő tüzi ujjaikra, mondván „Még ezzel sem elégszünk meg.“ Igy történik meg aztán a kézfogás, s erre következik a vacsora. A kihirdetés a templom napjaira esik, és a lelkészek gondja. Ezt többnyire két hétre követi az esküvés, melyet még a szerződés levél elkészitése előz meg.

Az esküvő mindig hetfőn délelőtt történik. E napon

(egybekelés napján) korán reggel a meghivó asszony, kinek kötelességében áll egyszersmind a vendégeket meghivni, az arát megmosni, fésültetni, felöltöztetni stb, megjelen a nászleányokkal a menyasszony házánál vagy lakásában, s miután a mosás megtörtént, a hajzatot hozzák rendbe, mely ha talán rövid, kendert vesznek pótlékut, s ugyanazért sokszor azon furcsa eset adja elő magát, hogy a menyasszony hajának felerésze koromfekete, másik fele pedig kenderfehér. A hajelrendezés megtörténvén, párta tétetik fejére, mindenféle tarkabarka, alant lecsüngő szalagokkal, a ruhanemük közt a mente, a kék posztóból, bárányborrel bélelt, rókával prémelt, kék vagy veres gombkötő munkával ellátott öltöny fökellék, elannyira, hogy amely ara szegénysége miatt meg nem szerezheti azt, legnagyobb szerencsétlenségnek tartja, s ha máskép nem juthat hozzá, azon napra legalább kölcsön kér. Ezen egész készület alatt a jelenlevő segédleányok népdalokat énekelnek, s pedig ha szülőtlen és árva a menyasszony, keserveseket, melyek fölött a nagyobb rész, bár csupán szokásból, sirva fakad.

A fiú e nap bucsuzik el szüleitől, s tőlök engedelmet és áldást kér, mire azok keresztet hánynak reá és mondják: „Menj Isten hirével, segitsen az úr.“ Most a fiú zenével megy menyasszonya házához, itt násznagya bibliai vonatkozásokkal a leányt felkéri az esküvéshez. A leány erre letérdel szülei előtt, és áldást kér, az megadatván, kivül megszólal a zene, s ezen kisérettel mennek a templomhoz, hol az esküvés megtörténvén, ismét zenével mennek a vendéglőig, hol aztán megered a tánez és mulatság, melyhez a kalácsot a menyasszony szolgáltatja. Ebédre azonban mindnyájan átmennek az új asszony házához, mely alatt tarkabarka beszédek mondatnak, szól a zene, a leányok fiúk énekelnek, huzatja kiki a maga nótáját, s aszerént fizet a czigánynak. Ebéd után estelig a menyasszony házánál táneczolnak. Napnyugot után jő a bucsuzás, s az öregek elkérik a leányt, kit a szülők áldások

s a násznagyok gratulátiók közt eresztenek el. Sirás között esik ez meg mindig.

Ezalatt a szekerekbe befogott jó vérü lovak is tombolnak már türelmetlenségükben a ház előtt, mert szokás, bár tőszomszéd a vőlegény, ennek házához a menyasszonyt és holmiját, nem különben a vendégeket és hangászokat is, szekeren elszállitani. Először is egy szekérre a menyasszony ágyneműjét és ládáját teszik, a ládán a vőfél ex officio foglal helyet, s akként ül rajta, mint a mythologiai Bachus a hort dón. Ha messzünnen vagy más faluból hozzák az arát, akkor több fiatal legény bokrétás lobogókkal nyargal elől, nagyokat kurjongat, néha pisztolyokat is süt el; a lovak kantárára pedig kendőket kötnek.

Hogy a vőlegény házához viszik az új nőt, ott még ké napig mulatnak. Első nap esik meg az is, hogy mikor a vendégek jönnek, a főzőné az új asszony utjára hasáb fákat dobál, melyet midőn az felszedne és tüzre rak, azt szokták mondani a jelenlevők „Alig lépett a házba, és már is dolgozik.“

A lakoma alatt, hol főszerepet a felmelegitett mézes pálinka játszik, az asztalnál ott ülnek a menyasszony és vőlegényen kivül, a számos vendégek; mig jobbra és balra a násznagyok, örömanyák, nyoszolyólányok, vőfélek foglalnak helyet. A házaspárok azonban mit sem esznek, hanem szomorkodnak szépen. A vacsora alatt ajándékokat oszt ki az uj nő, miért pénzt kap, a zsebkendőkért pedig a vőfélek egy-egy köszöntöt mondanak.

Legkülönösb az, hogy midőn már mindnyájan asztal mellett ülnek, a menyasszony megjelen egy nagy bekötött kassal hátán, ezzel az asztal közepére lép, ott nehányszor forog, a kast az asztal közepére leteszi, maga pedig a vőlegény mellett foglal helyet. Ekkor a hozott kasból a kalácsokat kiveszik, felapritják, s elosztják; ezen kalács azon kiváltsággal bir, hogy házanépének mindenki hazaviheti lakadalmi emlékül.

Eközben a nyoszolyóleány is zöldkoszorús tányérral jár körül és mondja: „Az új asszony elvesztette koszorúját, mi azonban megtaláltuk, most pedig eladjuk, hogy árán fejkötőt vegyünk, ki mit ad!“ Erre a vendégek ezüst, réz és bankópénzeket vetnek a tányérba. Vacsora után ismét táncolnak, dalolnak. Ezután egyik vőfél tánczra hivja fel a menyasszonyt, mire azonban ellent mondanak az asszonyok, s csak sok kérés után adnak ki egy leányt, de erre azt mondja a vőfél, hogy „ez nem Rachel, hanem Ilia“ s visszaadja ugy amint kapta. Majd másikat, és végre harmadszor kapja csak az igazi asszonyt, kivel aztán még tánczol, a leánysereg halkan énekel.

Éjfélkor a menyasszonyt az idősb asszonyok egy mellék kamrába vezetik, ott ugyanezek égő gyertyákat tartva kezökben, nehányszor sürögnek forognak körötte, pártáját leveszik, pro forma ágyba fektetik, de azonnal ismét felemelik, fejkötőt adnak fejére, s ujra a tánczhelyre viszik; a férfiak ugyanezt teszik a vőlegénynyel. Visszaérkezvén az új házaspár, egy ideig együtt tánczol, s igy tart a mulatság reggelig is — mikor aztán a meghivó asszony nagy kendőt köt egy pálczára, s ennek hegyére czitromot vagy almát szúr; imigy felkészülve, az ifjú menyecskével s nehány vendégasszonynyal azelőtt a földes urhoz ment, bemutatni az új asszonyt, s lakodalmi kalácscsal kedveskedni.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 32.

Nefelejts 1863. 211. 2.

Nyitrai tót legények társastánczа.

Téli estéken összejönnek a koreama nagy ivószobájában a tót legények, s isznak egyet, isznak kettőt, isznak hármat a legjobb borocskából, azután fölállnak, s a szoba köze-

pére teszik a mécset egy tálba, s körültánczolják ily énekszóval:

Poza bucski poza hlat
Do viszkocsi bugye hlap
Ja szem taki szubravecz
Cso viszkocsim na palec . . Juhe! Juhe!

(azaz)

Ki fák és törzsek mellett
Jót ugrik az a gyerek,
Én olyan szökő.vagyok,
Egy ujnyira fölugrok. Ihaja! Ihaja!

Ekkor megint leülnek, megint isznak, s az fizet, aki a táncz közbe a szoba közepére tett mécset véletlenül megrugta, ha olyan ügyetlen nem találkozik, akkor a jobb módú legény tesz ki magáért, s ugy löki föl. Azután ismét fölállnak és tánczolnak valami körül p. o. boros kancsó körül, és dalolják:

Cis koza, kozina
Dajsz szira gazdina
Ket szira nye davazs
Na rezsenczi na rovázs Juhe! Juhe!

(azaz)

Hej kecske, kecskécske,
Adj sajtot menyecske,
Mert ha nem adsz sajtot,
Rovásodra rovok.

Ezen mulatság igy megy éjfélig is, anélkül hogy a tánczban leányra volna szükség, s ritkán van garázdálkodás.

Ócsai coledálás.

Pest vármegyében Ócsán, következő szokás divatozik: Évenként farsang utolsó napján, a legénység a zenét, melyet farsang alatt használt, kora reggel felállitja azon ház előtt, mely mulatóhelye volt. Az ifjak közől kettő maskarának öltözik, az egyik asszonynak, a másik férfinak, ezeket a többiek körülveszik, s ugy zeneszóval mennek a leányos házakhoz, hol az asszonynak öltözött ifjú ennivalót, a férfi mask pedig innivalót kér. Ritka hely, hol legalább egy pár tojást ne kapjanak, s ilyen adakozó házaknál egy-két nótát huzatnak, az adományozót megforgatják, s ugy mennek tovább. A collectiót az nap délután és este közösen megeszik, s e közben a farsang elbukására csöngő bucsúpoharakat üritenek.

Pajtaaljai czipózás.

Ez a mulatság a böjti napokban egyike a legfelkapottabb mulatságoknak a győrieknél, mely eredetét onnét vette, hogy hajdan t. i. 1830 előtt, a jelenlegi ujvárosi temetőhelyen, a városnak volt egy pajtája, s az emegett elterülő gyepeslapály pajtaljának neveztetett, s bár az épület már rég elmállott, de a lapály neve maig is diszlik. Az a czipózás pedig különös neme a futosdinak, hol körben fogódzanak vegyesen a férfiak és leányok, egymást kergetve közölök egy pár, s például a férfi elfogva a leányt, darabig karonfogva sétál vele, s hátát gyengén öklözi, közben-közben mondván, kell-e czipó,

ne czipó, édes e vagy savanyú. Utóbb maga helyett más férfit üt lovaggá, kit most a leány kerget. E mulatságot az élénkiti, hogy a körbe ki és befutván, az állók által hol az üldözött, hol pedig a kergető akadályoztatik a futásban. *)

L. Életképek 1847. 14. a boritekon.

Palóczvidéki lakodalmak.

Azt a vidéket, mely Nógrádmegye Pincz helységétől Ipoly mentében Ráros hidig és onnét Karancsnak s Mátrának vonul, magába foglalván Gömör, Heves, Borsod megyék egy részét „Nagy Palóczság"-nak nevezik. Itt a következő lakodalmi népszokás divatozik:

Ha házasulandó már a parasztnak fia, szülei és atyjafiai szétnéznek leány után a faluban, vagy ha kell a szomszédhelységekben. Ha megvan a kiszemelt leány, két-három férfi, köztük a házasulandó is, elmennek leánynézőbe, s az ugy megy végbe, hogy valamely ismerős házhoz látnak be, s oda kigondolt ürügy alatt hivatják a kiszemelt leányt, p. o. dolgozó napon valamely munkának teljesitésére kérik fel, később bevallják a czélt, s ekkor a leány, ha neki tetszik a legény, és ellene szülei sem tesznek kifogást, a fölkértek teljesitésével bejegyzést mutat.

A leány részéről való beleegyezésnek jele a „háztüznézés" rövid idő alatt a leány részéről két asszony megy a nőszülőhöz, köztük a leány anyja is, és látogatás szine alatt szétnéznek, mire az ottaniak örömmel fogadják őket, és diesekedve megmutatnak mindent, amivel csak birnak, sokszor még azt is, amit azon czélra másoktól kölcsön kértek. — A

---

*) Oly forma mulatság ez, mint a gyermekeknél az ország majd minden részében felkapott „künn a bárány, benn a farkas"-féle játék.

„jó szür a recomendatio“, ezt a szobába szemetszuró helyre akasztják. Háztüznézés után, ha az asszonyok elfogadják a megvendégeltetést, az jó jel, ha pedig eltávoznak anélkül, hogy a kenyér vagy dióhoz nyulnának, akkor az bizonyos kosár, a fiu mehet másfelé kopogtatni!

Ha a háztüznéző asszonyok meg vannak elégedve, következik a „kendőlakás“ ez az ugynevezett eljegyzés. A leány házához megy a házasulandó egy násznagygyal, s ez versben vagy prózában megkéri a leányt, az kezet fog a fiuval, s kicserélik kendőiket. A fiu pénzt, a menyasszony pár rozmaringot ad kendőjével, s csere után lakomáznak.

A kendőlakás éjjel végződik, s a menyasszony elkiséri vendégeit egy darabon, és bucsuzáskor azok pénzbeli ajándékait elfogadva, a vőlegénynek kendőben diót, almát ad, mely kendőben viszont a fiu süteményeket tartozik két asszony által küldeni.

A kihirdetés előtt az esküvő napja meghatároztatik, az rendesen hétfőre esik, de előtte csütörtökön a násznagy még meglátogatja a menyasszonyt és megkéri. Az ily házasságok az ujborra s farsang elejére esnek. Esküvés előtti szombaton viszik a menyasszony ágyi s más ruháját kocsikon a vőlegényhez, a kocsisok ilyenkor leiszszák magukat, és a felvigyázó asszonyok vigan énekelnek, kurjongatnak a kocsi hátán.

Esküvés napján a menyasszony házához a vőfél küldetik ki, ez hivja őt templomba, s szép mondókájáért kezébe bokrétát, fokosára szalagot kap. Külön bokréta küldetik a vőlegénynek, ki menyasszonyát a násznéppel templom előtt várja be. — Itt áll a czigánybanda is, mely esküvő után a násznépet zeneszóval kiséri a menyasszony házához, hol táncz s utána lakoma deriti fel a társaság kedélyét.

Szivreható a „menyasszony bucsuztatása“ a vőlegény, hogy el ne érzékenyüljön, az udvaron várakozik, a vőfél vezeti ki hozzá a menyasszonyt, s vele háromszor megkerüli

öt, és valahányszor szemközt jő, kalapjával legyinti meg menyasszonyát a vőlegény. — Ezután felszalagozott s kendőzött lovakon elhajtanak, a legénység fazekat, cserepet csapdos a kocsikerekekhez, s azt kivánja, hogy a menyasszony forduljon fel, mi néha meg is történik.

A vőlegény házához érve, a menyasszonynak napa mézet nyujt neki, abba ő ujját mártja s leszopja, ennek jelentősége, hogy az „élete édes legyen.“ A szobában a vőfél köszönti, s a menyasszony megcsókolja a háziakat, azután a konyhába lép, s ott gazdasszonykodás jeleül az ételeket megkeveri, itt is lakoma van, az áll huslevesből árpakásával, ez az ugynevezett „magaleve“ — káposzta, tyukleves metélttel, paczal édestejjel, kocsonya, pecsenye a főételek, de ezekből a szemérmes menyasszony nem eszik.

A menyasszony fektetése is czeremoniával jár. A vőfél három égő gyertyát vesz ujjai közé, és vezeti a menyasszonyt az ágyhoz, hol a vőlegény várja, ennek csizmáit lehuzza s fejéhez üti, fogadván, hogy többé meg nem sérti. Lefekvéskor egy asszony jelen meg, megforgatja rajtuk a dunyhát, s azt kivánja, hogy ahányszor megforgatta a dunyhát, annyi évig legyenek magtalanok. *) Ide az ágyba hordják a menyasszonynak az ennivalót, herőkét, mákosmézes ferentőt, sült tyukot, bort stb. Reggel öt óra felé énekszóval keltik föl őket az asszonyok, s felkötik a menyecske kontyát, fölillesztik fejkötőjét, s vőlegényére is ráadják a jegyinget.

A násznép, mely egész éjen át mulatott, reggel templomba kiséri az uj házasokat, s ezek lelkészüknek az avatásért kalácsot s marhanyelvet visznek. Visszatérve, a hérészeket fogadják, hérésznek neveznek minden ily látogatót. — A hérészbe menő, enni inni valót visz magával, s keresi vele a menyasszonyt, de azt elbujtatják, s csak egy kitömött vázt hoznak elé, a hérészek tagadják, hogy az a menyasszony

*) A palóczoknál szégyen, ha a menyecske hamar megszaporodik.

lenne, és sok ingerkedés után jelenik meg, kezet fog a hérészekkel, kiktől pénzt kap. A hérészek ebéden marasztatnak, s hogyha távoztatni akarják őket, tüzre paprikát szokás hintetni csintalan gyerekek által, ez azután a „kifüstölés.“

A násznép egyik kedvencz étele az örömkalács, mely nem egyéb mint egy 14 itcze lisztből készült pástétom. Szokott ajándék is osztatni. — A hérészezés több napig tart stb. *)

Pécskai sz. györgynapi cselédkiállitás.

Pécska (Arad vármegyében), mint kamaralis telepitvény, számtalan elszaporodott családot számlál kebelében, kik kevés vagy épen semmi földbirtokkal sem birván, a mindennapi szükségtől folytonosan zaklatva vannak, s aggasztó helyzetüket a szolgálati vállalkozás által teszik elviselhetővé. Minthogy pedig mindnyájan Pécskán alkalmazást nem nyerhetnek, egyenként vagy csoportosan kisérletet tesznek Bánátban és Arad pusztáin, hol különben is sokan szenvednek cseléd hiányban, s ott elhelyeztetik magokat. Igy elterjedvén a földbirtokosok között azon hir, hogy szükség esetében mi módon lehet a bajon segiteni — berándulásokat tesznek Pécskára minden új év és sz. györgy napján, mert ez lévén a cselédváltoztatás korszaka, a szolgálatra vágyók erről értesülvén, a piaczra gyülnek, s a szálloda körül lézengve, alkalomra várnak. Ez azután igy szokássá válván, cselédvásár, cseléd-kiállitás, vagy mint sokan szeretik nevezni, leányvásár fejlődött ki belőle.

Napkelet 1857. 295. l.

Pesti állatviadalok.

Még a mult század végén a pesti nép is az állatviadalokban gyönyörködék. Townson Robert Londonban 1797-ben

*) Beküldő Jankovich Vincze ő nga Galábocsról.

kiadott magyarországi utazásában következőleg ir róla, mint szemtanu:

Vasár és ünnepnapon a pesti nép, a bécsinek módjára, állatviadalban gyönyörködik. A tulajdonosok vagyis igazgatók két igen szép vadbikát tartanak. Mikor ez emberséges mulatságnak tanuja valék, az egyiket a küzdtérre bocsájtván, magyar ökröt állitottak ellenébe. Ez megtámadá ugyan a bikát, de rögtön levereték; angol kutya jobban és hosszabb ideig küzdött volna vele. Magyar ökör nagyon is gyönge ellenség vad bikának. Azután rabló medve, azaz oly medve jelent meg, melyet néhány napig koplaltattak, hogy annál szilajabb legyen. Ellene más medvét bocsátának, melyet nem koplaltattak vala; de ez sokkal kisebb és gyöngébb volt. A rabló medve mindjárt leveré, megragadá, agyonfojtá, s magával vivé a ketreczbe. A két medvének nagyság és erőbeli nagy egyenlőtlensége miatt e viadal kellemetlen látvány volt. A grönlandi fehér medve sokkal hoszasabban és jobban mulattatá a nézőséget. A küzdtér közepén kis tócsa volt, ebben kacsa uszkált. Mihelyt a medve a tócsához közeledett, a kacsa mozdulatlanul ott maradt a viz felületén; a medve a vizbe ugorván, a kacsa alámerült; ezt a medve utánozni akará, de a kacsa ügyesebb bukdácsoló levén, mindannyiszor kikerülé a medvét. E mulatságos látvány után egyik állatör szállt sikra, még pedig ökör ellen. Mihelyt az állatör megjelent a küzdtéren, az ökör azonnal neki rohana. Az ör nagyon középszerü ember, megragadá ellensége két szarvát; ez ugyan a küzdtér egyik végétől másikáig taszigálá öt, de a földről fölvetni még sem birá. E tusa darab ideig igy folya, végre az ör a küzdtér falaihoz szorula, s ott bizonyosan pórul jár, ha néhány társa nem siet segitségére. Ezek tört nyujtának a megszorultnak, ki is azt az ökörnek nyakcsigolyái közé döfvén, az állatot oly rögtön megölé, hogy ez még csak két-három perczig vonaglék. Ezután gyönyörü oroszlánt bocsátának ki. Ez fejedelmileg szétnézve kémlelé ellenségit, de senkisem

szállt vele sikra, csak mutatni akarák a közönségnek. A küzdtér kapuja felső részén lévő lyukon kendőt dugtak be, s miután néhányszor ide-oda lobogatták vala, visszahuzák, mire az oroszlán ismét eltünt. Azután még más állatokat is eresztének be, de mindegyik örült midőn ketreczébe visszamehetett. Egy őr többi között azzal tünteté ki ügyességét, hogy a rárohanó vadkant lándzsájával keresztüldöfé.

Pünkösdi király és királyné választása.

Ez a pünköst ünnepe husvét után esik ötvened napra, s a görögök ez okból hitták azt pentecostének, miből a magyar pünköst elnevezés lett. Izrael fiai, a sinai hegyen, az aratásban nyert jótéteményért hálálkodtak e napon. A ker. egyház pedig ezt annak emlékére üli meg, hogy e vasárnapon Jézus tanitványai Jerusalemben összegyülvén, a vigasztaló sz. lélek láng nyelvek alakjában szállt le, s betölté őket hitük szilárditására, téritős buzgalmak élesztésére szükséges malaszt ajándékival. Hajdan pünköst ünnepe egy hétre terjedt, nálunk sz. László törvényei azt négy napra korlátolták, mig a mult században két napra vonatott az össze. E szép emlékezetü napokat, falusi leányaink s a fiatalság, különböző helyeken s vidékeken, különféleképen ünnepelik meg. Igy a többek között Dunántul, következőleg folynak le piros pünköst napjai:

I. Dunántul.

Piros pünkösd napján összegyülnek a faluházánál a helység vénei, mint illik, az istenitisztelet végeztével, s rendet tartanak a végbeviendő pünkösdi király választásra. Biró uram, notárus uram, és az esküdt uraimék mind ünnepi köntöseikben jelennek meg, s bemenvén a helység házába, egy

nagy zöld korsóval, amiben bor vagyon, csinálnak valamit, ami az ő dolgok.

Odakünn azalatt lóháton ülő ifjú legények kongatják ostoraikat, s üzik a tréfát egymással. Gyolcs inge gatyája van minden lovasnak, nem is legény, akinek bokréta nincs kalapja mellett, s tarka kendő a mentéje gomblyukába fűzve. Mikor aztán az előljáró urak odabenn mind kiirták a sok tentát abból a nagy kalamárisból, előjött a kisbiró uram ő kegyelme, egy nagy piros selyem zászló van a kezében, egy nagy vőfél bokréta süvege mellett, akinek jeladására a tornáczba telepedett barna zenészbanda rárántja a legszebb nótát, amitől valamennyi paripa tánczol és ugrándoz. A legények fejükre nyomják a süveget, még jobban szoritják a kengyelt, hisz ma van piros pünkösd, ma válik el, ki a legény a faluban.

Indulót húzz ! parancsolják a czigánynak ; a klarinetos neki tartja szerszámát kisbiró uram fülének, hogy meggyőzze jó szándékáról, mitől annak majd a füle dobja reped ; a zeneszóra a népség kitódul a mező felé, ki gyalog, ki szekér háton, ott elállják a sikságot, tizen-huszan egy szekéren, az ifjú sarjadék felkapaszkodott a fákra, onnan nézi a karzatról a közelgő mulatságot, s kiabál le az alant állókra : „ott jönnek már, ott jönnek már !“

Jönnek bizony ! Elől jön kisbiró uram. Fölvitte a maga dolgát ; most lovon ül ; majd kiveri a szemeit azzal a piros zászlóval. Utána egy banda czigány, mind egy hosszú szekérre rakva, a primás áll a szekérben, ugy huzza a hegedüt, hogy minden ember kalapját leveri a vonóval, a trombitást szidja a kocsis, hogy ne trombitáljon a fülébe, saroglyában ül a brugós, piros nadrágjában, és szabódik a mészáros legényeknek, hogy neki ne eressze azt a tulkot, amit a szekér után visznek.

Mert a mulatsághoz harapni is kell valamit ; ökröt fognak sütni ; ott a másik szekéren a nagy rettentő bogrács, meg a sok jó czipó, aminek az elfáradt legénység a dolog végével

neki heveredhet, s hogy semmi fogyatkozás se legyen, a hordó bor is ott van, még pedig tiz akós, s két szép hajadon leányzó ül rajta zöld mázos korsókkal, akik majd osztogatják.

Következnek azután szép rendben a lovas legények, négyével egy sorban, kiki jól bizik magához; lova serényét simogatja s ugrat ott, hol az ablakból szép leányok nézik.

Bezárja a rendet az érdemes elöljáróság, tisztartó csézájának adva első helyet, melyen ül a tisztelendő úr is.

A mezőre érve, kisbiró uram kilovagol a piros zászlóval a határhalomhoz, letüzi azt oda, s ekkor a lovas legényeket mind sorban állitják. Biró uram megfeddi őket előre, hogy le ne essenek a lóról, meg hogy egymást le ne taszigálják, és hogy azután becsületére váljanak a helységnek, valami idegen el ne kapja előlök a pünkösdi királyságot.

Ekkor azután jelt ád a kovácsmesternek, aki katonaviselt ember lévén, ért az ágyúzáshoz. Három mozsár van ám leásva a földbe, beverve faczövekkel a szájuk. A gyerekeknek nem szabad hozzájok közel menni. A kovácsmester hoszú nádszál végibe égő taplót szorit, azzal hasra fekve oda csúszik a szélső mozsárhoz, s messziről bolygatva annak gyujtó lyukát, elpukkantja a nagy hangú vasat. Az asszonynép sikoltoz és a füleit dugja; a gyerekhad szalad a kilött fojtás után, ha megtudná kapni.

Szól a második lövés is, most meg a harmadik; arra elkezd valamennyi lovas vágtatni a kitüzött czél felé. Egy darab ideig semmit sem látni belőlök a támadt nagy portól; hanem egy kis szellő elveri a port róluk, s kitünik a versenyzők csapatja. Összevissza vannak már zavarva, ki elébb, ki hátrább, egyikét félre vitte a lova, azon jót kaczagnak, másiké megállt a pálya közepén, s összevissza forog; de nyargal a többi. Öten hatan kiváltak már a többi közől, a paripák lába alig látszik a földet megérni, mintha repülnének, mintha a lobogó mente szárnya volna a lovasnak, mely a levegőben

hajtja. A versenypálya felén végre két lovas nyomul legelőbbre, egy szürke s egy ráró.

A szürke nyeri el! A ráró nyeri el! mondják itten, ottan, aki nem hisz fogadjon pint borba, a tiszttartó is felteszi a szürkére vaseкéjét, biró uram tartja a fogadást egy idei üszővel a ráró becsületére.

Még egy ugrás, még egy szoritás, kettő közől egyik a czélhoz ért, hamarabb mint a másik, az volt pedig a szürke. Csak egy lófejjel ért hamarabb a piros zászlóhoz. „Nem kell olyan nagyon örülni még tiszttartó uram. Három a táncz, kétszer futtatunk még. Szántok én még azzal a vasekével.“

A lovasok ujra visszatérnek, megint sorban állnak, harmadik lövésre ujra kezdődik a verseny. A rárós lovas csak ugy mosolyog magában, s egy pár ölnyire is elébb hagyja futni versenytársa lovát. Akkor aztán sarkantyúba kapja ő is a rárót, s hátrahagyva valamennyit, oda vágtat a szürke oldalához. Egyenlően futnak, mind kettő jó ló és jó lovas. Egyik sem enged a másiknak.

Az egész népség kiabál utánuk: „ne hagyd magad szürke, ne hagyd magad ráró!“

Ez uttal a ráró ért egy fejjel hamarabb a czélhoz.

„No tiszttartó uram készitsük az ekét. Lassan lassan biró uram, még egy futás az élet. Ez koronázza be. Az lesz a pünkösti király, ki azt elnyeri.

Harmadszor csak a két lovas fut, ki a két első futásban nyertes maradt, a többiek félre állnak. A ráró lovasa még ekkorig egyszer sem ütè meg paripáját, karikás ostora most is oda van akasztva nyakába; ezuttal hát levág egy kis hajlós fűzfa vesszőt, s amint megindulnak, kettőt rávág vele a lovára. Mint a dühös vihar nyargal a paripa e két ütéstől böszülten előre, a jó szürke messze elmarad mögötte, a diadalmas legény a legnagyobb rohanás között visszafelé forditja orczáját elhagyott társára, mintha azt kérdezné tőle „hol maradtál szolgám?“

Az egész nép tapsol, még a tiszttartó is, s nem sajnálja biró uramtól a vasekét, jó kézben lesz ott is.

Ekkor a ráró diadalmas lovagjának virágokkal és hosszú szomorú fűzágakból font koszorút tesznek fel a kalapjára, s mint a pünkösd királya ő kezdi meg a tánczot az esteli mulatságban. Egy évig azután őt nevezik pünkösdi királynak. Nem kell pedig hinni, hogy ez csak valami üres czim. Járnak emellé hatalmas kiváltságok. A pünkösdi király egy évig minden lakodalomba, ünnepélyre, mulatságra hivatalos, minden korcsmában ingyen rovása van, amit elfogyaszt, fizeti a község, lovát, marháját tartoznak a társai őrizni, s ha netán valami apró vétséget követne el, azért testi büntetéssel nem illetik. Ilyen nagy úr a pünkösdi király egy álló évig. Akkor aztán vége van a pünkösdi királyságnak, ha csak ujra megint nem a ráró lesz győztes a versenyfutásban.

Leányok között sokkal szelidebb tárgyak fölött folyhat a verseny, mint férfiak között. A legények kérkednek erejökkel, a leányok büszkesége ellenben mi volna más, mint a szépség. A falu legszebb s legjobb leányát a többi hajadonok megválasztják piros pünkösd napján ünnep királynénak, egy nagy tornyos koszorut illesztenek homlokára, s énekelve körülhordják a faluban, minden ház előtt megállnak, s összefogódzva a pünkösdi királyné körül, eléneklik azokat a gyönyörű szép népdalokat, amik sohasem voltak megirva, mégis megszülettek, talán azok is azon a szép piros pünkösdi rózsafán termettek, amelyen az angyali leányok. A ház gazdája azután ad az éneklő leányoknak különféle ajándékot. Ha öreg úr, egy pár krajczárt, ha fiatal, egy pár csókot.

Biboros palástban,
Tündéries fényben,
Megjelent a hajnal,
Gyémánt szekerében;
Szépet álmodott, mert
Mosolyogva kelt fel,

Lenge ködruhában
Köszönti a reggel.

Virulóbb a mező,
Illatosb a virág,
Gyenge fuvalomnak
Bólintgat a faág,
Majd fölnyulik ujra,
Büszke tán reája,
Hogy virággal telve,
Lombos koronája.

Mintha nyelve volna,
Mindenik fűszálnak.
Mert a hangot halljuk,
De szemünk nem láthat,
Háladalra zendül
Az egész természet,
Közbe a pacsirta
Hangja is letéved.

A faluban szerte
Daloló leányok,
Mindmegannyi kedves
Pajzán kis virágok,
Közölök a legszebb,
Fején gyöngyös párta,
Piros pünkösd napján,
Királyné lesz mára.

Mennek a leányok,
Dalolás közt egyre,
Itt a falu vége,
Kiértek a gyepre,
Mezei virágból
Koszorút is kötnek,
Az lesz koronája,
A legeslegszebbnek.

Fölzeng a dal ujra,
A korona készen

Illatozik már a
Királynő fejében;
Szivemelő látvány,
E piruló arczczal
Ép olyan, mint égből
Földre röpült angyal.

Amoda porfelleg
Tör előre gyorsan,
A föld, mintha keble
Volna, meg-megdobban;
Vagy talán csalódás,
Nem a föld zajgása,
Hanem a leányok
Szive dobogása.

Most kitárul a kép —
Im a láthatáron,
Száguld a legénység,
Fürge paripákon,
Legelől egy ifju,
Kevés lenne mása,
Ő a piros pünkösd
Választott királya.

Zöld ág van kezében,
Lova fülén kendő,
Arczát szilaj kedvben
Csókolja a szellő,
Pörge kis kalapja
Jobb felére vágva,
Tarka szárnyként röpköd
Hosszu pántlikája.

Ragyog a sarkantyu,
Tajtékzik a pára,
Elvegyül a légben
A diadallárma,
Majd a lányok dalja
Összeolvad vele . . .
Mosolyog az ég is
Ez ünnepi képre.

II. Nyerges Ujfalun.

Nyerges Ujfalun is hasonlóul történik a pünkösdi király és királyné választása, azon hozzáadással, hogy ott a pünkösdi király a falu derekabb leányaitól jutalmul fekete selyem kalapot, s erre lengő tollat és tölgy koszorút nyer, amikor pályatársai kiséretében győzelmi dalok közt a falut lóháton bejárja, s a jobb gazdáktól borra valót kap, mi közös mulatságra fordittatik.

III. Nádason.

Pünkösd hetfőn Nádasra mindenfelől összesereglik a nép, vidám arczczal s tele várakozással az u. n. rózsaünnepély megtartására, *) mely alkalommal a nép erényes és tiszta életre buzdittatik, s a legpéldásabb, legtisztább viseletü, két évben ugyan nádasi, minden harmadik évben pedig binyóczi szüzek, egy gyönyörü, fehér rózsákból készült, arany búzakalászokkal átszőtt koszorúval koronáztatnak, s jutalmul a 2000 pftnyi alapitványból járó és 100 pft. kitevő kamatot kapnak ajándékba, tiszta, ártatlan életök méltánylása, s netalán jövő házassági hozományúl. Délután 3 órakor, harangok zugása s ez ünnepélyhez alkalmazott ének és zene mellett, a pleb. templomból, a nt. alesperes vezérlete alatt, indul meg a nagyszerü menet, a szőllők alatti egy szeliden emelkedő dombra még 1240-ben épült régi templomba. Itt felolvastatik azoknak névlajstroma, kik általános, elismert példás leányok voltak, s hogy semmi mellékes tekintetnek helye ne lehessen, sorsot húznak, s az első három számot huzó szüzek jelöltekké neveztetnek; miután e háromra külön ládácskákban történik a szavazás. E dönti el aztán, hogy ki lesz a rózsaünnep megválasztott királynéja, mi megtörténvén, trombiták harsogása

*) Ezt 1835 ben ntiszt. alesperes és nádasi plébános Stverteczky úr alapitá, hogy a nép erkölcsösségét ébressze.

és mozsarak durrogása közt térdre borul, s az ártatlanság koszorúját egy uri hölgy tüzi fejére. Ezután következik a 100 ft. átadása, mi nem a koszorúzott szüz vagy szülői kezébe, hanem a helybeli előjáróságnak nyugtatvány mellett, mig a leány férjhez megy adatik át; addig az összegnek csak kamataiban részesülvén. S valóban az ily megtisztelt s jutalmazott leány közönségesen, nem sokára az ünnepély után, jóravaló férjet is kap, és jó háziasszonynyá, a jövő nemzedék hasznos nevelőnőjévé válik. A többi jutalomtól elesett jóviseletü lányok pedig, az alapitó bőkezüségéből, csinos kötésü imakönyvekkel ajándékoztatnak meg. Az egész ünnepély ájtatos „Téged Isten Dicsérünk"-kel záratik, s a számos vendégek egy barátságos lakomára, melynél a koszoruleány is jelen van, hivatnak meg. *)

IV. A felső vidéken.

A felső vidéken kötelet húznak pünköst napján az utczán végig, annak közepére eleven ludat akasztanak lábainál fogva, a mely alatt azután a legények elballagva, a lúd nyakát elszakitni törekszenek. Természetesen, aki egy rántással el nem tudja tépni, ki megy alóla a ló, s ő a lúdon függve marad, s azon aztán sokat lehet nevetni.

Magy. Erd. Kép. I. füz. 286—289.
István bácsi képes naptára 1856. 55.
Honderü 1845. 1. 462—3.
Vas. ujs. 1856. 167.

---

*) Ehez némileg hasonló azon ünnepély, melyet Rómában évenként megtartanak Sz. András templomában, s mely abból áll hogy ott valamennyi városrész gyermekei összegyülnek, s egy kardinalis által a hit ágazataiból kikérdeztetnek. Azon gyermek, ki e vizsgálaton legjobban felel, császári koronát kap, s a katekizmus császárjának kiáltják ki egy esztendőre. A következő legjobban felelő két gyermek herczeg lesz, a negyedik pedig zászlótartó kapitány. A császár azután a pápánál teszi tiszteletét, megkapja az áldást, s a bibornokoktól ajándékokat. Proczesiók alkalmával három társával kitünő helyet foglal el, s az apák ily szavakkal mutogatják őt gyermekeiknek: „Nézzétek ott a császár. *Sürgöny 1866. 115. sz. Vas. Ujs. 1851. 3. 22.*

Rábaközi tyúkverő.

Rábaközben a tyúkverő alatt azt értik, mikor a lakadalmas nép a lakadalmas házból kiindulva, s a hivatalos házaknál meg-megállva, vig lármázás és csutorahajtogatás közben az egész falut bekerüli ünnepies menettel.

Egy régi névnapi köszöntőben is az áll, hogy Ábrahám és Izsák ujonan uj bársony bugyogóban járják a hetedhét országra szóló hires tyukverőt.

Nef. 1863. 216. 7.

Rakamazi királyfutás.

A rakamazi királyfutás ebből áll: A kocsisok és béresek, kiknek száma a faluban százakra megy, maguk között egy főembert szoktak évenként választani, kit ők királynak neveznek. E királyság azonban csak a futás mestersége által nyerhető el. A kocsisok lóháton, diszruhájukban, virág és kardokkal ékitve, az ökrészek pedig gyalog a jeladásra kitüzött pontok felé iramodnak. Van azután hahota és nevetség, midőn egyik vagy másik szaladtában elesik, s mint pályavesztett sompolyodva visszatér, kivált ha kedvesét mint főfő ember karolni remélé, vagy pedig uj borra mármár nősülni is szándékozott — az ily bukottak kitöröltetnek a legények sorából. A szaladók és lovasok alatt pedig csak ugy reng a föld, s az, ki első ér a czélhoz — nyeri el a királyságot; a második ki öt nyomba követte, kis birónak neveztetvén. Har-

sog ezután a zene a nép éljenével vegyitve, midőn a pályanyertes büszke öntudattal, kedvesétől nyert kendőjével homlokáról a fáradság veritékét törölgeti, s magasztos érzetében, mint dicsőséget vivott király, alattvalóin végig tekint. A szünidő rövid szokott lenni, mert a mozsarak ismét durrogni kezdenek, a tárogató jelt ad, s a királynak a kisbiróval ismét futni kell, és pedig azért, mert ha a kisbiró a királyt el nem éri, tartozik a királynak annyi bort fizetni, mennyit ő magassága meginni képes; ha pedig a király a kisbiró által elléretik, büntetésül a király köteles alattvalóit illendően megvendégelni. A király ezen egész évben lovát és ökrét nem őrzi, ő csak parancsol, s parancsát a kisbiró hajtja végre.

Honderü 1846. 2. 57.

Rákos-Palotai lakodalmi szokások.

Rákos Palota kies, terjedelmes falu, Pest vmegyének éjszaki részén, a fővárostól egy mértföldnyire fekszik, holottis a következő lakodalmi népszokás divatozik:

A legény, ha a nősülést komolyan elhatározta magában, tudatja szüleivel a leány nevét, kit magának a falu szépei közöl kiszemelt, s kit bizonyos idő óta az u. n. „lányozás“ idejében látogatva, s különben is figyelemmel kisérve, teljesen megismert.

Ha a szülők fiok e szándékát jóvá hagyják, násznagy után néznek. — A leány szüleinek szándékát előre kitudandók, igyekeznek velök találkozni, s a dolgot tudtukra adni. — Ha egyetértenek gyermekeik boldogitásába, meghatározzák a kézfogó idejét, s jelentik szándékukat az egyházi elöljárónak, ki meghatározván a háromszori hirdetés idejét, az uj párt bizonyos időkre magához rendeli hitoktatás végett. —

Itt levén a kézfogó ideje, a legény násznagyával, szüleivel s néhány vendéggel a legközelebbi rokonságból, megjelen a mátka szüleinek házánál, hol öket előleges értesités folytán a leány násznagya, szülői, s vendégek várják. — A szokásos üdvözletek végeztével, a násznagy elmondja jöttük czélját, s a betanult rigmust, melylyel a leányt násznagyától ünnepélyesen megkéri. — Erre a leány násznagya a maga feleletét, szintén versben elmondja, kijelentvén, mennyire megtisztelve érzik magukat a becsületes család e tisztességes szándéka által, s a leányt szülei nevében odaadja. — Erre az ünnepi fesz megtörik, s egymáshoz bizalommal, kölcsönös üdvkivánatokkal közeledve, helyet foglalnak az előre megteritett asztal körül, s megkezdik a „kézfogó“ ellakását. — Az étkezés végével a leány 2—3 vagy több kendőt is ad a legénynek, czifránál czifrábbakat; miért ézt „kendő ellakásnak“ is szokták nevezni. Jó módu családnál ez is zeneszóval tartatik, s olydinom-dánommal végződik, hogy beillenék egy viczelakodalomnak.

Ez alkalommal határoztatik meg a lakodalom ideje, jól megfontolva minden körülményt és eshetőséget. — Itt döntetik el, ki legyen az öreg és kis vőfél, nyoszolyóasszony és nyoszolyóleányok.

Az öreg vőfél aztán a kis vőfél kiséretében lakodalom előtt három nappal hivogat először.

Ezek ilyenkor ünnepiesen felöltöznek, kalapjok mellé virágot tüznek, botjukra zsebkendőt, vagy szalagot akasztanak, s ugy mennek a kijelölt házakhoz, hová belépvén, egyik vőfél igy köszönt be:

Isten áldja meg e házat,
Ez háznak gazdáját,
Melyért az úr Kristus immár megáldatik,
Öröm s békesség itt meggyökerezzék,
Erő és egészség beléje érkezzék,
Ne érje azt soha sem szerencsétlenség,

Sem örömöt üző komor kedvetlenség,
Védelmezze ezek ellen az Istenség,
Kivánom, hogy éltek ezekre találjon,
Az Isten áldása, mint kőfal ugy álljon.

Erre a másik vőfél mondja: „Mi pedig küldött követek vagyunk kigyelmetekhez . . . . palotai lakos részéről, hogyha egy pár tisztességes ételre, vagy kettőre, egy pár korty borra megjelennének kendtek az ő házánál, szivesen látnák. Aztán mennek tovább a többiekhez.

Ily alkalommal rendesen le szokták ültetni, s egy kis harapni valóval, s egy pohár borral megkinálni a vőféleket; mely vendégelés minden egyes helyen ismételtetvén, nem csoda, ha a hivogatás rendesen virágos kedvet eredményez a vőféleknél. — A násznap reggelén másodszor járják be a meghivottakat, s különösen a nyoszolyóasszony és leányoknak kötik szivükre a minél előbbi megjelenést.

Az esküvés rendesen a déli órákban történik, hova egy egész sereg kocsin szoktak az arra hivatalosak és nem hivatalosak megjelenni. — Ilyenkor a kocsi és lovak felczifrázva, felkendőzve és lobogózva, csodás gyorsasággal röpitik a nász népet. — Az első kocsin rendesen a menyasszony ül násznagyával, a nyoszolyóasszony egy nyoszolyóleánynyal, s egy vőféllel; a másodikon a vőlegény, násznagya, vőféle és egy nyoszolyóleány. Az első és második kocsi elfoglaltatván a hivatalos egyéniségek által, a többit aztán a meghivottak töltik be, mig a legutolsóra jó előre fölszedelőzködik a zenebanda, melynek megharsanására nagy sebbel-lobbal, dalolva, kiabálva, ujongva, a zászlókat lobogtatva, megindul a menet.

A lovak szintén tudják, hogy most nem szántanak, s tüsszögve, hetvenkedve, villámsebesen viszik a kocsit, ha a gazda engedi, ki rendesen legfőbb örömét abban leli, ha lovai tüzzel nem birnak. — Egész uton szól a zene, dal, egész a templomig. — Esküvés után azonnal indulnak vissza. — Ek-

kor már a vőlegény kiszoritja a menyasszony kocsijáról a vőfélt, kocsit cserélnek; — különben a menet az előbbi rendben tér vissza vigan, dal, zene hangjai közt. — Az evangelikus és protestánsoknál helyben történik az esküvés, s minden felekezetbeli rendesen meghivja a lelki pásztort is. A menyasszonyt haza viszik a szülői házba násznagyával, és vendégeivel együtt, mig a vőlegény magáéival haza tér. — Ekközben mindkét háznál folynak a vacsorához készületek, s a vőfélek harmadszor végzik hivogatási kötelességüket.

Közeledvén a menyasszony kikérésének ideje, az öreg vőfélt a vőlegény násznagya elküldi a menyasszonyos házhoz, hogy a kikérés végetti megjelenésre ott engedelmet kérjen. — Meghozván a vőfél az engedelmet, összeszedik magukat a vőlegény, násznagya, vőfélei, nyoszolyóleányok és fiatal vendégek, s zene, tánez és ujongás között mennek a menyasszonyért. — Oda érve, a násznagy előadja, hogy mért jöttek, elő a percz fontosságát, és egy erre az alkalomra készült rigmusban kikéri a leányt, násznagyától, szülői helyetteseitől. — A násznagy felel a kikérő beszédjére, de mielőtt kiadó versét elmondaná, előveszi már előre elkészitett rejtvényes feladatait, melyekben egy-egy gordiusi csomót állit a vőlegény násznagya elé; kinek ez a legnehezebb órája az egész nászidő alatt; a gondolkodás, aggódás, tünődés és próbálgatás igen sok mulatságos kaczajra ad alkalmat, mig végre ez kitalálja, vagy amaz vesztve türelmét, megfejti a rejtvényeket.

Erre vonatkozólag a vőlegény násznagyát jó barátai, sógorai, komái, az uton jó előre figyelmeztetik, hogy: „Fölcsavard az eszed, hé! — Naszádi koma furfangos egy násznagy ám!“

Ezeknek vége szakadván, előront a már-már türelmét vesztette asszony vendégsereg, s kötőiket tartva, majd nem agyon faggatják a vőlegény násznagyát a „vánkos pénzért“ amért t. i. a vőlegény majd belefekszik az idegen uj ágyba;

— ezeket a násznagy rendesen egy 5 frtossal szokta kielégiteni, amit egymásközt elosztanak.

Ekkor a menyasszony násznagya elmondja a kiadó rigmust, s az öreg vőfél bevezeti a menyasszonyt, a vőlegény mellé állitja, mire harsány „éljenek“ zörgik be az alacsony lakot. — Az éljenzések után a násznagyok elmondják fölöttük a szülői áldást, s a vendégek közől is, akinek mondandója van, ekkor emel szót. Aztán asztalhoz ülnek, s 2—3 órát itt töltenek eddegélve, iddogálva, beszélgetve, borozgatva, mulatva.

Közakarattal megelégelve itt a mulatságot, előáll az öreg vőfél, s az ez alkalomra betanult versek elmondásával elbucsuztatja a menyasszonyt násznagyától, szülőitől, testvéreitől, rokonai és jó barátjaitól, s visszaindulnak a vőlegény lakására muzsikaszó, verbung és dal közt. A menyasszony szülői és násznagya, meg a vendégek közől aki akar, ott marad a menyasszonyi háznál az ugy nevezett „poczita“ megtartására, mely a vacsorát helyettesiti, később azonban mindnyájan megjelennek a vőlegényes háznál, hol azután kevés idő mulva vacsorához ülnek. A vacsoránál legfelül a násznagy, nyoszolyóasszony, s érdem szerént lejebb és lejebb. A vőfélek kellő számú segédeket választván a fiatalság közől a vacsorához felszolgálásra, megkezdik az ételhordást; — az öreg vőfél vesz át minden tál ételt, s elmondva fölötte a reá illő rigmust, mely az ételekről vett tréfás hasonlatokból áll, s csupán nevetséges intermezzókul szolgál — átadja a nyoszolyóasszonynak, ki a násznagyot kinálja meg, és igy jő lejebb. Harmadik vagy negyedik tál étel okvetlen kása szokott lenni, mire ez az asztalra kerül, egy szakácsné bekötött kézzel s a legnagyobb fakanállal bejő; s egy versben siránkozva elpanaszolja, hogy megégette a kezét, s kér pénzt gyógyszerre; ez a „kásapénz“ melyet mindenki kötelességének tartja megfizetni, ugy hogy sokszor 5—10 forint is összejő. Mikor már az ételek igy mind felhordattak, közakarattal véget vetnek azután

a vacsorának. Ekkor ifju, öreg neki esik a táncznak. Örömapa, örömanyával; a násznagyok a menyasszonynyal, örömanyákkal, vőfél nyoszolyóleánynyal stb. szakadatlanul csárdásoznak éjfélig; amikor aztán a szokásos furcsatréfák helye áll be. Ilyen a „vánkostáncz.“

Ennél az egész vendégkoszoru egy kört képez, s egyik egy kis párnát kezébe véve, mig a kör körül táncz[1], valaki elé leteszi, ki sebesen rá térdel, ha azt hirtelen el nem kapja — aki ügyesen rátérdel, az a bennlevőtől csókot kap, s helyét foglalja el benn.

Ezután az öreg vőfél egy mulattató verset szokott mondani a czigányokról, mire végre azt süti ki, hogy a számukra „pénzt szed.“ Zsebre rakva a czigányok pénzüket, ujra hangolnak, s most következik a „menyasszonytáncz.“ Ezt, melyre már jó előre készül mindenki, az öreg vőfél kezdi meg a menyasszonynyal. Az asztalra ugyanis egy jó nagy tányér tétetik ki, melybe mindenki, ki a menyasszonynyal tánczolni akar, valami pénzt vet.

Amint az első ércz pengni kezd a tányéron, a czigány rákezdi a csárdást, s rendesen ott szokta végezni, mikor a menyasszony a lelkit is majd kitánczolta, s folytatni a tánczot tovább már nem birja, mert egymás kezéről szokták elkapkodni a menyasszonyt, aki a tányérba pénzt vet, az kapja el a menyasszonyt tánczosától, ha mindjárt ez egy perczczel vagy egy pillanattal előbb kapta is el elődjétől. A tányérba ez alkalommal „bölcső madzagra“ adakoznak.

Ezek közben elmulik az éjfél, s leveszik a menyasszony fejéről a koszorut; azt az öreg vőfél egy sarlóra köti, és bevivén a nép elé, egy verset mond el fölötte, melyben szomoru arczczal ecseteli a menyasszony leányságának halálát, s tudtára adja a vendégeknek, hogy már ezentul asszony.

A nyoszolyóasszony erre beköti a fejét kendővel, menyecskésen, s a vőfél, kezénél fogva, bevezeti, egy versben bemutatja a vendégeknek, mint menyecskét.

Ekkor aztán ujult erővel kezdik el a mulatságot, s tart kivilágos kivirradtig, sőt másnap még dúsabb lakomát rendeznek néhutt, néha zene nélkül.

Reggel aztán pálinkáznak, melegmézesboroznak, s ekkor jutnak eszükbe a különféle bolondságok, melyekben csaknem kifogyhatlanok — például a férfiak az asszonyokat beretválják, azaz bekenik valamivel az arczukat, és fakanállal letisztitják. Az asszonyok meg a férfiakat patkoljak. stb.— ez igy tart délig vagy estig, amig a fáradság és álmatlansággal küzdhetnek. Aztán hálálkodások s áldások között szétszélyednek, s magára marad az uj pár.

Keresztelési szokásaik:

A reményteljes anya jó előre gondoskodik keresztszülőkről. Nehány hóval a szülés előtt fölkéri azokat, akiket komáiul akar. A katholikusok 1 párt, az evangelikus és protestáns felekezetbeli 7—8 párt is hi komául. Ha a katholikusnak más összeköttetéseknél fogva több keresztkomája van, akkor egy gyermeket az egyik, másikat a másik, s igy tovább, tartja keresztvizre, de azért minden gyermek keresztelésénél mindenik komapár megjelen. A gyermek születésekor, a bába hija meg másodszor a keresztszülőket. A keresztelés a katholikusoknál reggel, a másik két felekezetnél délután történik, s ugy irányozva, hogy alkonyatkor végződjék. A komaasszonyok a gyermekágyashoz jövén, kiki két vagy háromféle töltelékü, s nem száraz serpenyőben sült rétest hoz, melyeknél a nagyságtól függ a gazdasszony dicsősége, némelyik olyat hoz mint egy kocsi kerék. Ezekben aztán a bába gazdálkodik, mig a komaasszonyok a templomban vannak. Visszatérve a keresztelésről, este tartják a keresztelőt; — ekkorra a komák is ott vannak, s hozzá látnak a teritett asztalhoz; van eszem iszom; éltetik az anyát, apát, kivált ha uj pár, az ujon szülöttet, keresztszülőket, még a bábát is; — ki neve említésénél azonnal észre jövén, berohan egy fatállal, s különféle bábaélczek

között követeli a hivogatásért a „bocskorpénzt“ dijul. Néha zene, vagy duda és táncz is van, s reggelig mulatnak. Végre egy pár pint mézesmeleg borocskát elbögrézve, eláldják a családot uj tagjával, s minden jót kivánnak nekik, haza mennek, munka után látni, illetőleg előbb kialudni magukat.

Temetési szokásaik.

„Forgó viszontság járma alatt nyögünk“ igaza van Berzsenyinek.

Alig irtuk le a világ egyetemnyi kedvvel ellakott lakodalmat, családi örömöket tápláló keresztelőt, már is a fekete temetésbe kell botolnunk.

A holtat mindenek előtt megtisztogatják, tisztába s legszebb felső ruháiba öltöztetik. Éltesnél virrasztókat hivnak, (szegény öreg nép) kik azért, amit megesznek s megisznak, s kiki egy darab ruháért a megholt gunyájából, egész éjjel virrasztanak ének és ima között; — s ez a szokás mind a három felekezetnél megvan.

A katholikusok betegjeiket ha koruk megengedi, a haldoklók szentségével elláttatják ha lehet, s halálozása perczeiben csengettetnek, halála után ismét.

Ezután jelentetik be a halálesetet a papnál, ki a temetési időt meghatározza; a kántor készíti a bucsuztatót, oly hosszúra, amilyenre a megholtnak szülői vagy rokonai akarják, minden rokona s ismerősétől, sőt még néha a háztól is elbucsuztatva a melyben lakott.

A katholikus pap temetéskor a holtat a beszögezés előtt beszenteli, s a szokásos temetési énekek és imák után mind a három felekezetnél következik a bucsuztató énekelve. Megjegyzendő, hogy az evang. és protestánsoknál a háztól a holt előbb mindig a templom elé vitetik, s ezeknél itt tartatik a szónoklat és bucsuztatás. Említésre méltó, hogy ezen ének

lések alatt, közös szokásuk az, hogy a sirató rokonok és ismerősök között kiki akkor jajdul föl legérzékenyebben, midőn a bucsúztatóban érintetik. Gyakran comicussá válik különösen egy egy asszony, ki férjét siratja, kiváló tulajdonságait nevetséges modorban sorolva elő, de ezt mind a legszivszaggatóbb sirással: péld. Egy asszony férjének kedvencz dala volt a „kutya kutya tarka“ s midőn a férj meghalt, a nő a többek között igy is siratta: „Jaj! jaj! jaj! ki dalolja már nekem hogy: „kutya, kutya tarka!“ s ezt con amore eldanolva, folytatja siránkozását szivből stb.

Minden holt szent Mihály lován vitetik ki, ének kiséretében a temetőbe; kivéve a kisdedet, kit mindig más nemebeli fiatal visz ki a karján.

Leány halottat legények, legényt pedig leányok visznek 4—6 vagy 8 an.

Künn a temetőben a szertartási énekek s imák után, ismét beszéd tartatik a holt felett a mulandóságról; mely inkább intés az élőknek.

A sir behuzása előtt minden szerette egy két marék földet vet sirjába; ez sokoldalulag magyarázható ősi szép szokás. Rokonai megvárják mig felhányják a sirt; s aztán ők is szétszélyednek az egyes szeretteik sirjait meglátogató nép után, mely halottukat kikisérte. Ilyenkor az egész temető megnépesül, főleg ha a temetés fényes és nagyobbszerü volt. Majd minden sirra jut egy-egy térdelve imádkozó a szeretett elhunytért. Fél vagy háromnegyed óra mulva ismét ott vannak mindannyian a halottas háznál Visszajöttek a tort megülni; mely rövid étkezés és borozásból áll, füszerezve a megholt jó tulajdonságainak, erényeinek s emlitésre méltó tetteinek elősorolásával.

Ez néha a késő éjbe huzódik, s ekkor leginkább az evang. és protestánsoknál, bármi későn van is az idő, a megholt emlékére még egy halotti éneket elénekelnek, melynek

utolsó verse inél megkezdik az oszlást, az ének lassan elhal, s ők haza térnek teljes nyugalommal, kötelességeiknek lelkiismeretes teljesitése fölött.

Római sánczok vidékén lakó ráczok lakodalmi szokásaik.

Az apák őszkor leánynézőbe mennek, ha a leány s körülményei tetszenek, azonnal nyilatkoznak, ha nem, odább mennek. Első esetben kijelölik együtt a leánykérési napot, a melyre mindkét részről rokonaikat meghivják. A megkéretéskor, ha sikerült, gyürüt váltanak, egymást és rokonaikat üngök, törülközők s efféle vászonnemüekkel megajándékozzák, egy füst alatt azt is, mikor lesz az esküvő napja, s menynyi legyen a vendégek száma, elhatározzák; ekkor a menyasszony vőlegényétől egy piros almát is kap, azért ezen ünnepély „Jabukának“ neveztetik. A lakodalomhoz a vőfél, néhány nappal az esküvő előtt, rozmaringgal fölczifrázott kulaccsal, a gajdos kiséretében vendégek meghivására megyen, kik minél nagyobb számmal jelennek azután meg, annál nagyobb a házasulandók dicsősége, azért semmi költséget sem kimélnek. Minden lakodalomban van egy monarcha, s ez a kum (koma). Jaj annak, ki parancsának ellenszegül, hát még annak aki megsérti, azt tovább a sértés helyén meg nem türik, többé a faluban meg nem vendégelik. Második személy a dever (kis koma vagy menyasszony vezető) azután a fifer (vőfél) s ugy a gajdos (dudás).

Ha a menyasszony a szomszéd faluban lakik, érette rozmaring, bokréták és törülköző kendőkkel felékesitett lovakon mennek, melyeket könnyü és csinos kocsik elé fognak.

Elől megy a kúm, a vőlegény s a dudás, utána a követ-

kező kocsin a dever s a vőlegény rokonai, ezeket követi aztán a sok más kocsi, szebbnél szebb leányokkal s asszonyokkal. Mikor aztán a menyasszony részéről az elfogadó lakadalmas nép eléjük érkezett, leszállnak kocsijaikról, ölelkeznek, csókolodznak, mintha csak mindnyájan rokonok volnának, s a két gajdost az út közepén körülállva, a kólót annak rendje s módja szerént eljárják, s végeztével ismét szekérre kerekednek, s igy mennek muzsika és énekszóval a menyasszony házához, ott leszállnak, s a küszöbnél a reájok várakozókkal ismét ölelkeznek és csókolodznak.

A menyasszony fivére által karon vezetve, rendesen kisirt szemekkel jön elé, s átadatik most a devernek. Mire leány barátnéi elkezdik bucsuztatni, közben a dudások fujják bús dallamaikat, majd a dever kocsira helyezve őt, a többiek is elfoglalták helyeiket, s bús dallok és szünni nem akaró sirásrivás között érkeznek igy a templomig, hol leszálva, ismét tánczolnak egy kólót, mig a pópa az oltár ajtaját kinyitja, mely vasrácscsal van elrekesztve.

A dever a menyasszonynyal, a kúm a vőlegénynyel oltárhoz mennek, hol először gyürüket cserélnek, s azután a házasulandók keze a dever által vásárolt selyem kendővel köttetik össze. Az oltárt először a pópa hagyja el, utána kötött kézzel a házasulandók, azután a kúm és dever mint tanuk nagy égő viaszgyertyákkal, és templomiének kiséretében a templom közepére mennek, hol az egyházi ereklyékkel rakott asztalnál a dever által vásárlott pohárból borral áldoznak.

Most a pópa a házasulandók vállai és fejeit a kúm és dever által közösen vett preverrel . . . selyem vagy czicz, de egy egész ruhának való . . . betakarja, s fejök fölé még azon kivül virágkoszorukat tesz, és a többi esküvési szertartásokat végzi. Ez alatt a násznép félrefordulva, a szür vagy ködmön alatti kulacsokból jókat húz.

A vőlegény, midőn a pópa ezen szavakat mondja, hogy „A zsena bojitszja szvojego muzsa“ azaz „Az asszony félje

férjét“ a menyasszony lábára lép annak jeleül, hogy ezentul neki ura és gazdája.

Esküvés után vig énekszóval az öket váró szülékhez mennek, hol mindenféle ételekkel még nemzeti eledelekkel is, milyen a mézes búza, mustba főtt és mártott száritott halak, olajos étkek stb. stb. bőven megvendégeltetnek.

Ebéd után ismét szekerekre kerekedve, elviszik a menyasszonyt a vőlegény házához, hol a kúm a menyasszonyt addig le nem bocsájtja szekeréről, mig ipja neki egy üszőt nem ajándékoz. A napa is ott áll menyére várva, jobb karján egy kis fiút, bal karjában pedig egy vég vásznat tartva, melyeket csókok között ad által menyének, ki a vásznat egyik végénél földre bocsájtja, a ház küszöbéig huzva, hol a fiut és vásznat töle elfogadván, helyébe guzsalyt, hona alá egy-egy kenyeret, szájába czukrot, egyik kezébe palaczkbort, a másikba pedig vizet adnak. Ezekkel a szobába megy, s miután a sok holmit az asztalra lerakta, magát meghajtotta, először ipja s napa arczát, kezét, azután a többiekét is csókolja, s a kumót, dever és fifert üngökkel ajándékozza meg.

Most kezdődnek a vigságok, kólók, énekek, kurjongatások, evés, ivás s mindenféle pajkosságok egész reggelig. Reggel a menyasszony vizet hoz, hogy abban a vendégek megmosakodjanak, s aztán pénzt vessenek.

Ekkor hozzák dudaszóval a krávályt is, mit egész ünnepélylyel adnak át a menyasszonynak. Ez pedig nem egyéb, mint a kúm, dever és fifer által különféle süteményeken küldött selyem kendők, czipők, kötények, pénz és effélék.

Végre jön a „vánkostáncz“ melyet a csintalan vőfél sokszor azzal fejez be, hogy a vánkusokat felvágja, s a körülállókat tollal és pehelylyel hinti be.

Vas. ujs. 1857. 131.

Magy. Erd. Kép. 1861. 2. 322.

Rozsnyói czéh tánczvigalmak.

Nevezetes itt Rozsnyón az, hogy farsang folytán egymást felváltva tartja meg minden czéh ifjusága, régebben egy egész hétig, most nehány napig tánczvigalmait, s ünnepélyes tisztujitását. Ilyenkor a czéhládát az ujonan választott elöjáróhoz ünnepies körmenettel, harsány zene és rigmus kurjantások s mondások között viszik át. Ezen alkalmaknál a czéh mesterségi mivoltát jelképező álarczos alakzatok bizarr felöltöztetése az iparos ifjuságnak sok gondot ad. Tánczvigalmaikat biztosok s önválasztotta rendtartó felügyelők vezetik, még pedig oly figyelemmel a meghivott vendégek iránt, hogy az előtánczos fővezénylő, vagy mint ott nevezik fürölő, kötelességének ismeri, az épen megérkezett férfi vendéget, tisztességéhez képest, egy módos mesterleánynyal vagy uri növendéggel megkinálni, azaz megtánczoltatás végett karjára vezetni. Az első tánczot igy kell eljárni. A tánczosné el nem fogadása az egész társulat megsértése volna; az önkéntes választás pedig ilyenkor tilos.

Ezen tánczvigalmaknál ősi hagyományos szokásból egy lopó-szerü, mintegy öt lábnyi hosszú, s buzogány alakú czinedényt használnak a szünórák alatt előfordulni szokott felköszöntéseknél. Ezen ivóeszközt „floribuszpalaczk“nak magát az elszavalt rigmust pedig „floribusz“nak nevezik. Ezen felköszöntők ismertetéséül a számtalan közöl ide jegyzünk egyet, amint azt mintegy 20 évvel ezelőtti időkből emlékezetünkben megtartottuk. A három itczés edényt kezébe fogva, egy erős hangú csizmadia legény ekkép szólalt meg:

Iszom a floribuszt!
Az előljárókért,

Mi uralkodónkért,
Magyar királyunkért,
Gömörvármegyénkért,
Tisztviselőiért! (ezt egy korty követi)
Szabad városunkért,
És főbirájáért,
Egész tanácsáért,
Érdemes czéhünkért,
Komiszárjusunkért,
Atyamesterünkért,
S többi tisztjeinkért,
Falamiájikért! (ismét egy korty)
Iszom a floribuszt!
A rozsnyói szűzekért,
Kiváltképen egyikért,
Azért a legszebbikért,
Aki épen arra kért,
S jó szándékomban megért,
Kinek lakodalmára,
Juthassak, ne torára,
Az ő boldogságára,
Nem lesz sok a bor ára

Ezt a harmadik korty, az edény végső felhajtása, s a sok vivát és éljen követi. Igy mulatnak aztán még sokáig, mig megérkezik a hajnal, s letépi róluk a koronát.

Vas. ujs. 1864. 26. 252—253.

Sárosmegyében szokásos lakodalom (a tót köznép közt.)

Ha tudják, hogy valamely férfi kinézte jövendőbelijét, s a férfi beleegyezik a leánykérésbe, egy szombat estére elrendelik a kérés tételét, mely ebből áll: A férfit egy idegen férfi s nő karon fogják, s elviszik a kiszemelt házhoz, hol már a

svatka (a kiszemelt leány anyja) és egy staro sta (férfi) várják őket. Az érkezők igy szólnak „Pokvateni buc Pan Jezus Kristus“, (Dicsértessék a Jézus Krisztus), mire a házbeliek felelik: „Asnaveci Amen“ (Mindörökké Amen) „Wi tei ce unas“ (Isten hozott) „Skaczi hoc ice jaku novinu donyeszesc“ (Mi ujságot tudtok?) Erre ismét az érkezők felelik: Dale kaszma hozili cesztus me pobluzili. (Az utat tévesztettük meg.)

Házbeliek: Üljetek le!

Érkezők: Nincs időnk, csillagot keresünk, királyunk (kralovics) számára.

Erre az eddig a kamrában hallgatódzó házileányzó, ki az érkező kérő számára ki van jelölve, kisirt szemmel bejő és valamit keres, azt nem találja és azzal visszamegy.

Staro sta: (a férfi kisérője) Ez az a csillag, melyet keresünk, örvendünk hogy itt találtuk fel, engedjétek meg, hogy megnézzem rejtekében gyertyával. (Kimegy, s karon fogva behozza a szemérmes leányt, mert ha nem az, kinevetik s ott hagyják.)

Akkor a staro sta Ádám s Évaról hosszu beszédet tart, mialatt csinos leányok virágcsomókat hoznak, azt ugy osztják szét, hogy a legnagyobb a kérő ifjonczé, a staro sta pedig beszédjét azzal végzi: engedjék által csillagjokat a nap királyának.

Leány szülei: Az leányunk akaratától függ.

Leány: Ha a házasság Isten akaratja, ugy enyém is.

Staro sta: Legyetek egyek. (Ekkor a leányzó és ifjoncz kezét fehér zsebkendőjével egymáshoz köti, ismét beszédet tart, és ezután következik a vacsora, e közben a felköszöntések.)

Másnap (vasárnap) két drusba lóháton megy házról házra, beszédeket, meghivásokat tesznek az eljegyzésre, meghinak 300 vendéget is, más faluból is, férfi és jegyese, kiki maga viszi vendégeit a templomba, hol a pap az eljegyzést eszközli. Szerződést is kötnek. E nap délután levágnak

ökröt, csapra ütnek pálinkás hordót, s egy szóval nagyban folynak a szükséges készülődések.

Mikor az esküvő megtörténik a templomban, kocsin vagy gyalog, de ünnepélyes csendben, a menyasszony lakására megy a násznép, s ott a ház előtt megáll, kört csinál, ekkor a körbe lép a „staro sta“ (násznagy) beszédet tart a házasságról s a házasfelek életéről, — elvégezvén beszédét, vigan ugrik helyére a „starsi drusba“ (vőfél) és ez Mathusalemről, Noé-ról s egyéb régiségekről tart szónoklatot, végül kéri, hogy a násznép lépjen a házba be, itt kezébe ragad egy botot, melynek végén törülköző van, és azt jobb, egy mosdótálat pedig vizzel bal kezébe vesz, és Sz. János keresztelése iről páthoszszal szaval, ezt is elvégezvén, a jelenlevők hozzá közelednek, kezeiket megmossák a mosdótálban, és megtörülik a balhoz kötött kendőbe, ennek is vége lévén, a viz kiöntetik, s a tálba kiki tehetségéhez képest pénzt tesz be. Erre jön a vacsora, de mielőtt hozzáülnek, két imádságot mondanak el, a „Pozdraveni Máriá-t“ és „Ocsenász“-t, első a Hiszek egy, másik a Miatyánk.

A lakodalom két nap szokott tartani, első nap az aszszony, másnap a vőlegény házánál.

Lakomakor a vőfél az eledeleknek feladásával, verseket mond, a násznagyot megszólitva. Az eledelek közől a tejben kása el nem maradhat. A menyegzői vendégeskedés alatt muzsika zengedez, s a legénység magántánczokat jár. Felkelvén az asztaltól az öregebb vendégek, helyeiket ifjak, s kik az alatt az asztalhoz nem fértek, foglalják el. Ilyenkor elhallgat a muzsika is, mert a czigányok kezeiben most szintén kanál, kés és kancsó forog. Ennek végeztével megzendül a muzsika, s a násznagy elkezdi az osztást a tánczra.

Egyik drusba megtánczoltatja a menyasszonyt, a ház közepére viszi, leülteti, s elkezdi kardja végére a menyasszony szalagjait szedni, hajából is kifonja a szalagokat, végre leveszi pártáját, és kardja hegyére tüzi, azután a nő elé ül,

s amint ül, hányva csapkodva egyszersmind magát, a nőt körültánczolja, e közben ha kardjáról leesik a párta, büntetést fizet, de a vőlegény is virgoncz legyen, hogy 10 fordulatra ellophassa menyasszonyát a társaságból, különben őt is büntetik. Ha a vőlegény ellopja menyasszonyát, a padlásra szökik, elzárkozik, s ott hál, ha kegyetlen hideg lenne is fenn. Erre zenét kap s éneket, mire a vendégek egy része távozik, más része ott marad, s mulat világos virradtig.

Másnap reggel összesereglenek a vendégek, s egyik drusba vagy staró sta szép fejkötőt nyujt a nőcskének, az azt fölköti, ekkor körbe veszik és kiki lisztes zacskót vesz elő, s folyóhoz kisérik a fejkötős menyecskét, ott lehuzzák czipőit, zacskóikat vízbe meritik, s a nőcske lábaihoz csapkodják, (mi okból? talán hogy fris legyen!) azután reggelizni viszik, mikor azon is keresztül esnek, a vőféleket lenyakazzák, mely abból áll, hogy szabad térre viszik, bekötik fejöket s azt mindegyik kezével csapja meg.

Harmadnapra a vendégek ajándékot küldenek az uj házastársaknak, mely leginkább élelmi szerekből áll.

Nefelejts 1861. 141. 36. és 1862. 148. 43.

Tud. Gyüjt. 1834. 2. 11.

Sárosmegyei tótcselédség karácsonfája.

A karácsonfa, mint jelvénye a szellemi világosságnak, mely a megváltó születésekor a sötétségben tévelygő emberiségre akadt, leginkább gyermekeknek szokott karácsonkor felczifrázva játékokkal, szalagokkal, gyertyácskákkal kiosztatni. Sárosmegyében a jómódú földesurak alsóbb rendü cselédeik számára is készittetnek karácsonfát, nagyot, melyet zöld ágaival egy ember alig bir vinni, s ezek ágain a fenn

leirt czifrázatokon kivül nemesebb ajándékok is függnek, igy sapka, harisnya, táska, ing, kötő, szoknya, fejkötő, ködmön, pipa, dohányzacskó stb., és azok mindegyikére egy-egy cseléd neve van akasztva p. o. Palkó kocsisé, János béresé, Juczi szolgálóé, Ancsa kályhafütőnéé stb. stb.

Karácson előestéjén ezen fát az ispán a cselédházba viteti; körül égnek a gyertyák, melyek a napot jelzik, mely karácsonkor ismét hosszabbra kezd nyulni. A szobába gyülnek a cselédek, és ekkor az ispán őket latinul köszönti „Bonam Vesperam“ (Jóestvét) mire a cselédek felelik „Gratiam agimus“ (Köszönjük). Erre az ispán elmondja, hogy urok karácsonfával ajándékozván meg, azt tekintsék meg, s kinek nem volna rajta ajándéka az szóljon. A szemle megtörténvén, a cselédség a fa körül letérdepel és fenszóval imádkozik uraságáért. Ima végeztével egy szép fiatal eszes legény fehérbe öltözik angyalnak, melyhez az arany szárnyakat a pap adja. Ez felveszi a karácsonfát, s viszi ki az uraságilak felé. A cselédség ünnepies ruhában kiséri őt, a ház előtt megáll, s éneklik a latin „Triumphus regis angelorum“ czimü éneket, ekkor az angyal beviszi az urasághoz a fát, és kéri, hogy az karácson két ünnepnapján ott maradhasson, erre engedelmet kapván, leteszi, kimegy és mondja: ad Jesulum Imfanbulum properantes, nomine venites omnes, dicite portes, Jesulatum, salutatum, gloriatum, cantatum. A szóra „Cantatum“ szép éneket zengedeznek, s mellette visszavonulnak a cselédházba vacsorára, hol az ispán a zöld ágról, mint amely csillogó gyümölcseivel folytonosan a munkálódó természet vigasztaló reménye, ugy a fáról, melyet sok népek mint istenséget imádtak stb. hosszu beszédet tart.

Éjfélig tart a mulatság, akkor éjjeli misére mennek.

Nefelejts 1862. 148. 43.

Selmeczi bányász-akademikus fölavatása.

Azon ifjoncz, kit Selmeczen a bányász-akademiába fölvesznek, jogositva van, sőt kötelességében áll, bányász-öltönyt hordani, s ekkor azon tisztes nevet kapja „Fux“ vagyis róka. Mikor fenn van az uj ruha, a 2-od, 3-ad és 4-ed éves rókák megkeresik, s fölavatásra elviszik valamely ivóházba, ott italt kérnek, s az uj fölavatandó börtáskáját oldaláról leoldják, annak egyik szijját egy, másikát másik veszi kezébe, kifeszitik bizonyos magosságra, és az uj Fuxnak ezen kell keresztül ugrálnia, kezében teli kancsóval mindaddig, mig kancsó borát kortyonkint, egy-egy ugrás után egy kortyot számitva, ki nem itta. Ez próbája annak is, nem lesz e szédelgős a fiu. Azután dalolnak és dözsölnek.

Ha akademikus hal meg, éjjel temetik el fáklya világánál, melyekre czimerek a bányászat jelvényeivel akasztvák.

A negyedéves akademikus tartozik vándorlást tenni több bányába, és hogy hol merre járt, arról bizonyitványokat szerezni, mely vándorlás befejezte után a gyakorlati bányászok sorába vétetik föl.

Somlói szüret.

Somló a szebb és ritkább hegyek egyike Veszprém vármegyében, a devecseri járásban fekszik, s azt tartják róla, hogy hajdan tüzet okádott. Szüretkor a népség nagy csoportokban húzódik feléje minden oldalról, mely podgyász és éle-

lemmel megrakva ugy néz ki, mintegy ellenségtől megriasztott nagy tábor, s ha egyébkor nem is, de ilyenkor mindig tarka és zsibongó élet van rajta. A vinczellérek mintha csak mozsarakat sütögetnének, ugy dongatják abroncsoló sulykaikkal a hordókat. A szedők pedig szüreti dalokat zengenek, a „Bort ittam én, boros vagyok“ s a „ . . .

Szedjük azt a csóka dinkát,
Azt a borbő kékkadarkát,
Hadd teljék a puttonyom,
Aki első végzi rendét,
És felönti telt edényét,
Azt . . . megcsókolom.

A csöbrösök illendően felpálinkázva, bodor pipa füst között, czipelik a megtelt csöbröket. Itt amott szól a zene, közbe közbe durran a puska, száz meg száz torok kiáltásától kisérve. Az uri vendégek dicsérik a hegy borát, s elmondják nem egyszer, hogy „somlai bor az öregek teje“ megjárják a romokat, olvasgatják a falba vésett neveket és emlékmondatokat, s élvezik az elragadó kilátást. Délben ebéd. Alkonyatkor száz meg száz csillagot képezve égnek a pásztortüzek, foly a dalidó:

Rajta fiúk! hadd ürüljön
A pohár,
A pohárral a jó kedv is
Sorra jár.
Szóljon a zene javából.
Tánczra fel,
A jó kedv: bor, tánc, zene közt
Ünnepel.
Forgassa meg mindenikünk
A párját,
Huzzad czigány a palotást,
Hadd járják.
Öljük el ma gondjainkat
A tánczba,

Járja ki-ki örömébe
S bujába.
Három a táncz, s ha elfárad
A kedvünk:
Egy honfidalt a javából
Elzengünk.
Éljen a hon s a magyarok
Istene,
Áldó kezét hazánk fölé
Terjeszsze.
Éljen minden igaz honfi
S honleány,
Kik imádva csüngenek e
Szép hazán.
Közüdv, jólét, egyetértés.
Szerelem,
Derüljön fel szép hazánk az
Egeden.
„Éljen a hon, magyar ének,
Magyar táncz,
E lelkünket összetartó
Rózsaláncz!“

Ist. napt. 1856. 145—150.

Vas. ujs. 1862. 475.

Soproni lakodalmi szokások.

A soproniak menyegzőjikben vig kedvüek. A vőfél az eledeleknek feladásával verseket mond a násznagyot megszólitva. A menyegzői vendégeskedés alatt, ha csak vagy valamelyik félnek gyásza nincs, vagy a vőlegény s a többi vendégeskedők erszényétől kerül, muzsika zengedez, s örvendezteti a jelenlevőket, melyre a legénység magántáncokat jár. Mulatságos tréfák is jönnek ilyenkor elő, s mig némelyek

egymásnak villára aggatott mindenféle étel hulladékot küldöznek e szavakkal: „Ennél utóbb nem látom vőlegény uramat, menyasszony asszonyomat, násznagy uramat“ melyet egyik vagy másik átvéve, az illetőnek ily szavak kiséretében adja által: „Ezzel kiván kedveskedni N. N. vőlegény uramnak, menyasszony asszonyomnak stb.— addig mások mással mulatják magokat. Felkelvén az asztaltól az öregebb vendégek, az ifjak, s kik azelőtt oda nem fértek, foglalnak helyet. Ilyenkor a muzsikusok kezében is kés, villa és kancsó forog. Ebéd végeztével a vőfél tágasságot csinál, seprőt fog, a helyet elsepri; erre megzendül a muzsika, s a násznagy elkezdi az osztást a tánczra, melynek végeztével, a násznagy által az együttánczolásra összeadott személyek a tánczot elkezdik; azután vegyesen öregek és ifjak kerekednek tánczra, mely fáradhatlan kedvvel foly reggelig, s azon tul is. Elkészülvén a menyasszony vőlegénye követésére, azok, kik az uj párt elkisérik, még a vőlegény házánál is folytatják a vendégeskedést és mulatságot.

Tud. Gyüjt. 1833. 1. 27.

Sümegi éjörök kiáltásai.

IX órai.

Az óra kilenczet ütött már,
Eljár az idő és nem vár,
Vigyázz tűzre ne essék kár,
Mert az javaidból kizár,
Az óra kilenczet ütött már.

X órai.

Hallja minden háznak ura,
Tizet ütött már az óra,

Vigyázz ember ezen szóra,
Elmégy az nyugodalomra,
Nincs fölirva homlokodra,
Mire virradsz fel holnapra,
Örömre kelsz e, vagy búra?
Imádkozzál tiz az óra.

XI órai.

Ez ép ugy van mint a kilencz órai.

I órai.

Éjfél után ütött egyet,
Már egy nappal éltünk többet,
Várja Isten térésünket,
Hosszabitja életünket,
Megbocsájtja büneinket,
Az óra már ütött egyet.

II órai.

Éjfél után óra kettő,
Dicsértessék a teremtő,
Mit használ a város őrző,
Ha az Isten nem segitő,
Éjfél után óra kettő.

III órai.

Éjfél után óra három,
Hogy többet üssön azt várom,
Ha alusztok én nem bánom,
Ha fölkeltek sem sajnálom.
Lám én csak a várost járom,
Majd én is szemem bezárom,
Éjfél után óra három.

IV órai.

Négy az óra felkeljetek,
Álmotokból serkenjetek,

Mindjárt Istent dicsérjétek,
Szűz Máriát tiszteljétek,
Őrző angyal és több szentek,
Legyen nektek segitségtek,
Négy az óra felkeljetek.

Koszoru 1830. 135 és 136. lapokon.

Svábok apróbb szokásaik.

Otthonosak nálok a következő népszokások:
A tojás hajigálás husvét másodnapján.
A boszorkányok üzése böjt első vasárnapján.
A farsang eltemetése húshagyó kedden.
Év ünnep Sylvester napján.
Tavasztáncz május 1-ő napján.
Aratók öröme Juliusban.
Csendesnap ünnepe Mindszentnapkor.

Vas. ujs. 1854. 136.

Syrmiai, bácskai, bánáti és határőrvidéki szerbek házassági szokásaik.

A szerbeknél, kik Syrmiában, Bácskában, Bánátban, s a Határőrvidéken laknak, következő házassági szertartások vannak szokásban:

Ha már egyszer megegyeztek a szülék gyermekeik egybekelésében, az u. n. rikkancs virágok és pénzdarabokkal körülaggatott borosüveggel megy házról házra vendégeket hivogatni. Az egybegyülteket aztán valami versfélével üdvözli,

s ha azt elmondta, megindul a menet lengedező zászlók alatt a vőlegény házától a menyasszony házához. A vőlegényre könnyü ráismerni, kalapja mellé fehér kendő van tüzve, kezében pedig egy terjedelmes borosüveget tart, s abból az eléje menőket szivesen megkinálja. Nem felejtkezik el ilyenkor senkiről, még a falu legkisebb házikóját is hüségesen felkeresi, mert most neki enni s inni valót adogatnak össze a jó emberek. Azalatt a menyasszony is elkészül az esküvőre, melyet rendesen egy ünnepies lakoma előz meg, s melyen az egyszer szabad a vőlegénynek összevissza tenni és beszélnie mindent mindaddig, mig a menyasszony lefátyolozva meg nem jelent, a jelenlevők kezeit sorba csókolja, s végre a lelkész által meg nem áldatik. Azután mindnyájan a vőlegényes házhoz mennek, hova kiki magával visz magának enni s inni valót, s addig mulatnak, mig meg nem unják. Az egészet a menyasszony pénzösszegyüjtögetése rekeszti be, melyben minél cselesebben tud eljárni, annál nagyobbra becsültetik.

Bilder aus Ungarn 2. 55.

Szarvasi apróbb szokások.

A szarvasiak régenten még pusztákat árendáltak, nem lánczczal, hanem kötéllel és kerék számra mérték a földet, mely utóbbi ugy történt, hogy a földetosztó esküdt egy kocsira ült fel, s amennyiszer a guzszsal megkötött kerék fordult, annyi kerék föld számláltatott, mely hamis gyakorlat mellett gyakran megtörtént, hogy a borral vagy pálinkával jól eltelt esküdt el is szunnyadt, s igy a sebesen forgó kerékre nem is ügyelhetett.

Náluk a C. nem százat hanem csak ötvenet, az O. százat, az ⊕ ezeret, 8 karajczárokat jelent. A G-t pedig nem gének, hanem gának mondják.

Halottjaikat dalolva siratják.

Kereszteléskor a templom bármelyik zugában is babonás előitéletből pálinkát isznak.

Lakadalomkor kolompokkal járnak.

Az ugy nevezett bába estélye, melyet leginkább a városi cseléd szokott megtartani, abból áll, hogy a mindszentek napja előtt változó kisbiráknak és hadnagyoknak, a volt biró egy kis mulatságot ad, és ezek az ujonan születendő gyermek mellett levő bába szokása szerént, a helyébe választandó bírót bevárják. De hihető, hogy onnan is igy neveztetik, mivel az idevaló bábáknak ugyanakkor két-két forintot szokás adni a város kaszszájából, s minthogy azt azonnal el is iszszák, a mondott bába estéjét tartó, s reggelig dorbézoló városi cselédek is ezen alku mellett ugyanazzal a kifejezéssel szoktak élni.

Tud. Gyüj. 1822. 11. 24.

Szászrégeni szász aratási ünnep.

Aratás végeztével a munkások egy legényt kalászkoszoruval ékitve kisérnek a gazda udvarába, kit aztán az útba ső házak ajtajából pajzán gyermekek vagy szolgálók jó csupor vizzel szoktak nyakon köszönteni, de ő is aztán, ha szerét teheti, a csuprot földhöz vágja.

Vas. ujs. 1859. 568.

Szatmármegyei vegyes szokások.

A gyermekévek után első hajnala hasad az életnek házasulási reményekben; a szebb érzet föléled, s kettős lényt vezet ismeretlen utakon a létczél felé; — meglesz a jegyvál-

tás, — násznagy kerestetik; vőfél, nyoszolyóleányok — asszonyok választatnak; gyüjtetik a lakadalmi sereg; a laczikonyha pompásan felüttetik; és az „esketö“ nap, közönségesen csütörtökön megérkezik; — a szende, szép menyasszony sirni kezd, a vőlegény nevet, és érzelmeik habozásán a frigy megköttetik. Ilyenkor, ha szomszéd is a pár, csengőpengő szekerek készittetnek, előfogatok bokrétáztatnak fel, s igy lovas vőfélek kiséretében, durrogatások közt, utczákon kering a diszmenet; melynek végeztével lakomáznak; a vendégség kisded zsarlásokat szenved a szakácsnétól, gordonostól, — azután táncznak erednek, melyben az oláhok „zsukátája“ is szerepel; s a divatkeringők elcsigáztatnak. Van egy szóló magyar (nem magántáncz), melyet kézenfogva páronként tipegnek körül. Másnap korán a menyből lett már menyecskét minden férfi megforgatja.

A keresztelő oly ünnep, mely minden megjelenők közt komaságot szül; s a komaasszonyok a kóranyát felváltogatva ápolják.

A tor még az ó-világ maradéka lehet; melynek elve alkalmasint az, hogy: a holtak boldogok! miután t. i. valakit jól kisirattak, hazatérve zsiros lakomát csapnak, melyről az egyének valamennyien változott minőségben távoznak, s a halálfeledés egyidőre vigaszságot enged.

Rokonnemü a disznótor, melyben a leöletettnek jobb falatu részei fölemésztetnek; s a sógoréknak, ángyónak, s igy tovább: „egy kis kolbász, oldalas, pecsenye“ küldetik.

Kalákák, miként a székelyeknél, itt is adatnak, midön egy kis mulatságért valamely gazdasági egész munka bevégeztetik; vagy kölcsön egymásnak dolgozgatnak. — A husvéti öntözgetés s a pirosság külön nemei, mint: tojás, sódar, kalács és más, szintén szokásosak.

Karácsonkor a Pesten tulságos „Krisztkindli“ itt nem divatozik, valamint a Mikolája „heil. Nigló“ vagyis Miklósesti maskarák sem. Ezek inkább sváb eredetre mutatnak; s

már innét nem messze a bányai környéken kelendők. Hanem a „bethlehemezés“ néha megtörténik, midőn az angyal és pásztorok beköszöntik az előestét. Diózás ez éjen fürgetyüre vagy kártyára szintén szokás. Ekkor a sihederek kántálni, ezek oláhféle, kóringyálni mennek; -- mely utóbbi alkalmi dalaihoz vidoran függeszti e rimecskét:

„Koringyica, ku kogyica:
Válba votyi lá polica!
Szkala gazda! szuflan fok,
Sápoly dánye kity on kok.

Mely magyarul körülbelől ennyit tesz:

A dalocska végső hangja:
Vesd szemeidet a polczra!
Kelj föl gazda! fujj a tüzbe,
Adj pogácsát a zsebünkbe.

A farsang bohóságait itt szintén utánozzák; mit nem is lehet vétkül tulajdonitani; hisz ezek magva az emberi természetben rejlik, s méltó, hogyha hosszas időn gyötörtetik, végre öröme is rendkivüli modorban mutatkozzék.

Nevetséges bohóczkodás adja magát elő a „málehántás“ idején, midőn a házba gyült tömeg köze egypár bukfencz vettetik; kik suskákkal bő öltönyeiket roppant vastagságra tömték, s mázos arczokkal amazok rettegő hüledezésére előgurulnak.

A szüret nevezetes korszak; melyet Szathmár városa mulhatlanul meg szokott ülni. A szathmári hegy délnek esik, mintegy mértföldnyire, a kies Erdőd mellett; egész egy helység ez, melyben minden tehetősb polgár borházzal bir. Több oldalból áll, melyek mind saját névvel birnak, s böven teremnek: góhér, bakator, rózsás, kadárka, kecskecsecsü, muskotály, török, királyédes, és több savanyu szőlőt, melyek nedve

gyakran szerencsés évet ér. — Hangzik a nóta, dalok, lövöldözés, röppentyük látszanak a légpályán, rajgók a föld szinén, öröm és vigasság van mindenütt, mint bortermő földekhez illik.

Életképek 1844. IX füzet

Székelyek (kath.) lakodalmi szokásaik.

A leánykérésre vállalkozott szóvivő köszönti a háziakat, megkérdezi ősi szokás szerént: mint vannak, mint szolgál egészségük, s minekutána feleltek, megkéri a háziakat, hogy nehány szava volna elmondandó, mire a házigazda feleli „tessék“, s ő igy szól:

„Mikor Isten ő felsége embert teremtett e világra, előbbször teremté Ádám atyánkat, és az ő oldala csontjából alkotá Éva anyánkat párul azért, hogy a világ szaporodnék, és a mennyei karok bételnének Isten dicsőségére. Ezután rendelé a hét szentségeket, ezekből a mi kedves atyánkfia . . . először magára vette a keresztséget és a többiekben is részesült időnként, hanem mind eddig a napig egyes életet folytatván, elhatározta magát Isten rendelése és az anyaszentegyház szokása szerént a házasságra, a hetedik szentség felvételére is. Én általam megtalálta kegyelmeteket hajadon leány gyermekekök . . . aránt, hogy Istennek rendelése szerént magához venné jövendőbeli házastársul, ha kegyelmetek az ő itteni járása alatt valamely csekély állapotját megismerve, ötet meg nem vetnék, és kérésemre igéretet tennének; amelyről most rövid választ is kérek.“

Ekkor a házigazda kiadja a választ, és ha kedvező, egy bizonyos napot határoznak a mátkaságra. E napra mindkét lakodalomra készülő háznál lakodalmi gazdák választatnak,

és a vőlegény gazdájával, vőféllel, násznagygyal megjelen választott arájának kapuja előtt. Egy biztos emberük által engedelmet kérnek a bemehetésre, s miután választ kaptak, bemenve köszönnek: „Dicsértessék a Jézus szent neve“ fogadjuk: „amen“ . . . Most a bementek rendre kezet fognak házban levő minden férfiakkal, és a vőlegény gazdája rendbe állítván vele ment embereit, igy szól:

„Örvendek, s adok hálát Istennek, Isten ő sz. felségének, hogy kegyes irgalmasságából kegyelmetekre vigyázván, a mai sz. napra szerencsésen felvirrasztotta, mint a mi kedves atyánkfiának elsőtisztesség-tétele napjára, s e jelen óráig megtartotta; kivánnom Isten ő sz. felsége továbbra is tartsa meg kegyelmeteket mind fejenként szerencsésen.“

Erre a menyasszony gazdája is a felmondott jó kivánatokat viszonozza ily értelemben, aztán a vőlegény gazdája igy folytatja:

„Még továbbra is tisztelt gazdatárs uram, nehány szavaim volnának, ha meghallgatna. „Amaz mondja: „tessék“, s az imigy nyilatkozik:

„Jó emlékezetében lehet kegyelmednek tisztelt gazdatárs uram, hogy a mi kedves atyánkfia . . . ezen folyó esztendőben maga személyesen, de ugy bizonyos embere által is megtalálta kegyelmed szerető atyafi barátját nemes alcsik széki Fitódi . . . uramat, hajadon leánya . . . házastársul neki adása végett. Ezen megtalálás után igéretet is tettek vala, s mindkét részről jelen volt atyafiak determináltak vala egy bizonyos napot, a mai sz. napot, a házasságot megelőző kézfogás, gyürüváltásra, melyre mi most tisztelt gazdatárs uram meg is jelentünk ezen complet társasággal, hogy megkérjük t. gazdatársuramat legelőször is arra, hogy azon tisztességes jámbor személyt, kit mi keresünk, sziveskedjék előállitani a determinatio szerént.

Most a mennyasszony gazdája elővezet egy maszkosan öltözött, guzsalyról fonó, és ugyan a guzsalyról kötött lelogó

korsócskából kontyintgató némbert, körülhordozza, s miután megmondják, hogy nem ez, a kit keresnek, bevezetí az oldal szobába, vagy kamarába. Ezután elővezet egy az arához hasonló termetüt, öltözetüt, ezt is vizsgálják, de kétségeskednek, mert elfedett arcza miatt nem egy könnyen ismerhető fel Ezalatt hozza a gazda a harmadikat is, és aztán a kettő közől ritkán véti el a vőlegény valódi arájának megválasztását.

A megválasztás után jobb kezeiket egybefogva, a vőlegény gazdája ily áldást mond reájuk:

„A minden áldások Istene áldja meg ezen összeszövetkező ifjakat mind földi, mind mennyei áldásaival, s ótalmazza meg minden veszélytől, de főleg a rágalmazó nyelvektől, s azon nap, mely a teremtéskor felderült az égre, oly fényesen süssön rájuk, hogy annak világánál mindig láthassák azt, mi Isten előtt kedves, és jó szerencsések, boldogok lehessenek itt és túl a siron, szivből kivánom!“

Itt következnek az ajándék bemondolások, amik állanak: fökötő, csizma, gyürü, mézes pogácsa, pénz, s több effélékből. A vőlegény pedig mondatja gazdája által.

„Halljon szót hazai leányasszony! Kedveskedik mostan kegyednek kézen fogott mátkája ilyetén szép ajándékokkal . . . s itt előszámlálja az emlitetteket. . . . Ezeket kegyed vegye szivesen. Arra kötelezi magát kedves mátkája, hogy ha az úr Isten ez árnyék világban élteti, még többekkel is fog kedveskedni.

A menyasszony gazdája megköszöni, aztán ő is felmutatja a menyasszony ajándékait a vőlegénynek: ingek, nyakkeszkenők, gyürü, bokréták stb. Ennyiből áll a mátkázodás.

Következő napon küldöttség megyen a menyasszonyi házhoz és felkérik esküvőre, midőn a vőlegény gazdája igy nyilatkozik:

„Kedves uram! nehány szavaim volnának, ha meghallgatja“ hangzik a felelet „tessék“, s ő igy folytatja: „Öröm atyuram, örömanyasszony, násznagyuram, nagynyoszolyóasz-

szonyom, asztaligazduram! Istentől minden jót, hosszas életet, megmaradást kivánok kegyelmeteknek.“ A menyasszony gazdája a felmondattakat viszonozva, ismétli a háziak és jelenlevő ide tartozók nevében, aztán a vőlegény gazdája folytatja a mint következik:

„Még továbbra is megnevezett atyánkfiai emlékeztetik azokra, amik már köztünk megtörténtek, és az igéret szerént arra kérik, hogy az eljegyzett tisztességes jámbor személyt mai napon . . . órakor a nemes megyének lelki vigasztalására épült Isten házában az oltár jobb feléhez a sz. copulatióra eléállitani az egész nász néppel szíveskedjenek, hogy a sz. copulatióról jövendőben mindnyájan bizonyságot tehessenek. Amire az atya, fiú és sz. lélek Isten segítve, szivemből kivánom s egyszersmind kedvező választ is kérek, hogy azoknak, kiknek nevében megjelentem, megvihessem“

Ekkor a menyasszony gazdája pálinka, kalácscsal rendre megkinálja a jötteket, ez az első válasz, azután egy vig nótát muzsikáltat s felkéri a tánczra, ez a második válasz, végre rövid kifejezésben foglalja: tiszteli egyenként a küldőket, s megigéri, hogy az egyezkedés szerént compareálni fognak.

Midőn a templomból kijőnek, a menyasszony gazdája mond a vőlegény násznépéhez:

„Örömatyuram, örömanyasszony, hazai leányasszony invitáltatja kegyelmeteket egyetemben egy pár szentjánosra (nagyszerű bogas fonott kalács) szives szeretettel látja.“ A vőlegény gazdája megköszöni e meghivást és mond: „compareálni fogunk.“

Innen elmegy a két násznép haza a két lakodalmas házhoz, vagy ha a vőlegény násznépének más faluba kellett mennie menyasszonyért, a násznagy beszállásoltatja őket egy bizonyos házhoz, hol a maga vitt költségén megvendégli. Asztalhoz ülnek, és a vőlegény gazdája igy kezdi:

„Örvendek, s adok hálát Istennek, hogy e mai sz. napra

szerencsésen felvirrasztott, ugy mint a mi atyánkfiának . . . nek ezen tisztességtételének napjára, kivánom hogy ő sz. felsége tartson meg mindnyájunkat továbbra is szerencsésen boldogul. Minthogy örömatyuram, örömanyasszony, kedves édes gyermeköknek ezen tisztesség tételére megszólitotta vala kegyelmeteket én általam és megjelenni sziveskedtek, azt örömatyuram és örömanyasszony igen szivesen vették. Továbbá, minthogy . . . uramat azon násznagyi hivatalra kérette vala, mely még a galileai lakodalomban is, s azóta mindenütt föntartatott, s kegyelmed ezen költséges, fáradságos hivatalt elvállalni sziveskedett, ezt örömatyuram, örömanyasszony hálás szivvel, szeretettel veszik. Hogy pedig kegyelmetek násznagy uram mellé kivántak állani és fáradtságot tenni, hogy az ő kegyelme atyafiának életpárt szereznének; ezért násznagy uram kegyelmeteknek pálinkával, kalácscsal, s egyebbekkel kiván kedveskedni, ezekhez tessék hozzá nyulni és részesedni; mert igen jó szivvel, szeretettel adja."

Étel után küldöttség megy a menyasszonyi házhoz, és a kapu előtt megállván, bejelentetik magukat, azon izenettel, hogy valamely idegen embereknek szóváltási szándékuk van a menyasszony gazdájával, ha a bebocsáttatást megnyerhetnék; mire a gazda kiizzen, hogy csak tessék bejőni, s midőn a házban a bejöttek minden férfiakkal kezet fogtak: „dicsértessék a Jézus neve," köszöntés után, a szóvivő igy kezdi:

„Örvendünk, adunk hálát Isten ő sz. felségének, hogy stb. stb. násznagy uram, nyoszolyóasszonyom, asztaligazduram tisztelik kegyelmeteket, Istentől mindenféle áldásokat kivánnak, hosszas életet, megmaradást én általam. „Itt a menyasszony gazdája a mondott üdvözleteket, jókivánatokat viszonozva, ismétli a hozzá tartozók nevében; aztán az előbbi szóvivő igy folytatja: „Násznagy uram, nyoszolyóasszonyom, asztaligazduram a hozzájok tartozók nevében én általam emlékeztetik kegyelmeteket, hogy a mai sz. napon isteni tiszte-

let után, a templom előtt: örömatyuram, örömanyasszony, hazai leányasszony invitáltatta vala násznagy uramat, nyoszolyó asszonyomot több complex társaikkal egyetemben egy pár sz. jánosnak megszegésére, melyre készen volnának, ha tisztelt gazduram engedelmet adna bejöhetésre, s midőn ezt jelentem, egyszersmind választ kérek s kibocsáttatást a válasznak megvitelére."

A menyasszony gazdája pálinka és kalácscsal kínálja először, másodszor egy pár víg nótát huzat, lányokat oszt, és felkéri a tánczra; táncz után mond: „köszöntöm násznagy uramat, nyoszolyóasszonyomat, több complex társaikkal, gazda társ urammal egyetemben igéretök szerént elvárjuk szivesen, hogyha a kapu be lenne téve, nyissák ki."

Mig ezek benn végbemennek, addig a vőlegény násznépe a menyasszonyi ház kapuja elé érkezett, s megnyittatván a kapu, elől a lovagok, utánok a szekereken ülők bemennek az udvarra; a gazda minden vele ment embereit a leszállás után az ereszben (pitvar) rendbe állitja, kezet fognak rendre a két násznép férfiai, aztán a vőlegény gazdája szól:

„Jó emlékezetében lehet kegyelmednek tisztelt gazdatárs uram, hogy a mai sz. napon, isteni tisztelet után, a sz. copulatiónak végeztével, a sz. templom előtt örömatyuram, örömanyasszony, hazai leányaszszony, invitáltattak vala minket egy pár sz. jánosnak megszegésére, ime comparealtunk, ha sziveskednék az igéret szerént kiszolgáltatni.

Erre a menyasszony gazdája két kancsó sert vagy bort és a sz. jánosokat a vőlegény gazdája kezelése és kiosztása alá adván, az asztali áldás után történik meg az evés és ivás. Ezen asztali áldást: „Mindeneknek szemei te benned biznak uram stb. stb." ezekkel fejezi be: „teljes sz. Háromság, ki a mennyet és a földet teremtetted, áldj meg minket minden jóravaló mozdulatinkban, valamint ezen sz. jánosokat megáldottad teremtésnek idején égnek harmatjából s földnek zsirjából. Deus uram Isten adj, de ne hagyj!

Ezek után a vőlegény gazdája maga is részesül a megáldott étel és italnemüekben, legalább megkóstolja, aztán másoknak kiosztás végett átaladván, igy folytatja:

„Tisztelt gazdatársuram! jó emlékezetében lehet az kegyelmednek, hogy a mi kedves atyánkfia . . . elsőbben maga, s ugy azután bizonyos embere által is megtalálta vala kegyelmed szerető atyjafiát . . . uramat, kedves hajadon leánygyermeke . . . iránt, avégre, hogy Isten rendelése, s az anyaszentegyház szokása szerént, magához venné jövendőbeli házastársul. Ezen megtalálások után igéretet tettek vala, és az igéret tételre mindkét részről való atyafiaik determináltak vala egy bizonyos napot, a sz. házasságot megelőző gyürüváltásra és kézfogásra. Ez is megtörtént több complex atyafiaknak mindkét részről jelenlétében. Továbbá násznagyuram, nyoszolyóasszonyom felkérette vala a tisztességes jámbor eljegyzett személyt a mai napra, a nemes megyének lelki vigasztalására épült templomba, a sz. oltár jobb felén, az esküvőre; mire mindnyájan mindkét részről compareáltunk is vala. A sz. copulatio megtörténvén, a nemes vármegye érdemes lelkipásztora . . . úr által, midőn volnánk a templom előtt, örömatyuram, örömanyasszony, hazai leányasszony épen kegyelmed által invitáltattak vala minket egy pár sz. jánosra, mire mi compareáltunk, s jócskán el is használtunk kegyelmetek adományából; de mind ezek után is meg nem szününk, hanem felkérjük t. gazdatárs uramat, hogy amár többször tisztelt copulált személyt . . . asszonyt minden hozzátartozandó fekvő és fellelhető javaival együtt, ugy szolgáltassa kezünkre, illetőleg nagynyoszolyóasszonyunk és a vőfél gond viselésébe, mit most el nem vihetnénk, cum protestatione fenhagyásunkat nyilvánitjuk azok iránt.“

Most a hozományt általuk ugy nevezett társzekérre rakják, a menyasszonyt a vőfél tánczra felkérvén, tánez közben midőn az ajtóhoz közel van vele, a nagy és kis nyoszolyokhoz az udvaron álló szekérre kiragadni és vinni törek-

szik . . . lány barátnéi megragadják, nem akarván engedni, foly a tusa, végre kimenekülnek és a hazai leányasszonyt szekérre ültetik. Itt a két nászné p körbe áll, és ha nagyobbszerüvé, ünnepélyesebbé akarják tenni a lakodalmat, az illető gazda imigy búcsuztatja ki a háztól a menyasszonyt:

„Valakit ide hozott a szeretet,
Kérem szavaimra vessenek figyelmet:“

* * *

A felséges Isten aki a világot
Teremtette, napot, holdat, csillagokat
Fejünk felett tartja, táplál mindnyájunkat,
Életünknek vetett rövid határokat.

Az egész világon akik sokan vagyunk,
Születésünk után van két jeles napunk,
Virágzó éltünkben első házasságunk,
A második pedig lészen a halálunk.

Nekem is életem derült hajnalára,
Bizván magam Isten parancsolatjára,
Találtam életem jövendő párjára,
Akarok indulni annak szállására.

Minthogy Isten után jó szüleim vannak,
Akik most engemet szárnyamra bocsátnak,
Hogy bucsuzzam tőlök tudom arra vágynak,
Nekem is utamra tudom áldást mondnak.

Elsőbb is jó atyám, aki felneveltél,
Hiszem, hogy miattam gyakorta szenvedtél,
Kis koromtól fogva kedveltél, szerettél,
Jóra tanitottál, a rosztól őriztél.

Szomoruságomban vigasztalóm voltál,
Minden dolgaimra szemesen vigyáztál.
Tudatlanságomban jó tanácsot adtál.
Mostan pedig engem szárnyamra bocsátál.

Isten megfizesse minden jóságodat,
Ezért az egekben adja jutalmadat,
Szerencsésen napod sokszor felvirradjon,
Életednek vége messzire haladjon.

Mindennemü áldást az úr rád halmozzon,
Holtod után mennyben magához fogadjon.

* * *

Kedves édes anyám már hozzád fordulok,
Mig uj szállásomra tőled elindulok,
Tiszta szeretettel köszönetet mondok,
Én ezután is még leányod maradok.

Tudom nem született olyan még világra,
Ki anyja jóságát méltán meghálálja,
Mivel az anyának van sok nagy fájdalma,
Miglen ő magzatját méhében hordozza.

Kedves édes anyám engem is sok bajjal,
Méhedben hordoztál féltő gondossággal,
E világra hozván éles fájdalmakkal,
Jó gondom viselted szorgalmatossággal.

Isten megfizesse minden jóságodat,
Ezért az egekben adja jutalmadat,
Szerencsésen napod sokszor felvirradjon,
Életednek vége messzire haladjon.

Mindennemü áldást Isten rád halmozzon,
Holtod után mennybe magához fogadjon.

Kedves édes anyám, amig veled éltem,
Tudom gyarlóságból, hogy sokat vétettem,
Kegyes tanácsolat sokszor megvetettem,
Bocsásd meg hibáim, miket elkövettem,

Kérlek azután is tarts jó emlékedben,
Segélj hogyha szükség, nyomorult ügyemben,

Mert én is mindaddig hordozlak szivemben,
Mig gyarló testemben zengedez a lélek.

* * *

Kedves testvéreim akik jelen vagytok
Szomorú orczával itt előttem álltok,
Látjátok ezennel, hogy tőlem elváltok,
Ti is már most nekem mind megbocsássatok,

Arra kérlek mindig az Istent féljétek,
Kedves szüleinket hiven tiszteljétek,
A roszat kerülvén, a jót kövessétek.
Az én tanácsomot ti meg ne vessétek.

Az urnak áldása szálljon ti reátok,
Földi gazdagsággal rakodjék házatok,
Szerencsésen süssön a nap ti reátok,
Későre jöjjön el boldog halálotok.

* * *

Velem társalkodó leány barátnéim,
Kikkel én töltöttem sokszor vig napjaim,
Nektek jelentettem gyakran panaszaim,
Fogadjátok ti is e nehány szavaim:

Az egeknek ura, a jó hirben s névben,
Tartson s gyarapitson a szép erkölcsökben,
Áldást és szerencsét adjon éltetekben,
Végre lelketeket fogadja mennyekben,

* * *

Közelről s távolról kik ide gyültetek,
Illő tiszteletet, hogy nekem tegyetek,
Az ég áldásiban ti is részt vegyetek,
Számos esztendőig kivánom éljetek.

* * *

Mi előtt indulnának, hogy vigyék haza az ugy nevezett hazai leányasszonyt, van az ugynevezett meghivás; t. i. a

vőlegény gazdája következő napra meghivja egy szives ebédre az örömatya és örömanya nevében a menyasszony gazdáját, örömapát, örömanyát és más vérrokonokat. Ezzel indulnak, s midőn megérkeznek, a gazda igy köszönti a vőlegény örömatyját és örömanyját:

Örvendjünk és adjunk hálát Istennek, hogy mindez óráig szerencsésen megtartott és megsegitett minden lépéseinkben, melyeket kegyelmetek kedves gyermekének ezen tisztesség tételére intéztünk. „Minthogy örömatyuram, s örömanyasszony felkértek vala bennünket, násznagyuramat, nagy nyoszolyóasszonyomat több complex atyafiakkal egyetemben, hogy kegyelmetek kedves gyermekének életpárját szokott tisztességgel kihini és elhozni vállalkoznánk, sok fáradságok után Ciprus partok vize mellett megtaláltunk egy kis galambocskát, melyre vőlegény uram ráismervén, hogy magának eljegyzette volna, násznagyuram, nagy és kis nyoszolyóasszonyom . . . nagy nyoszolyóasszony, a násznagyné, a kis nyoszolyóasszony pedig a vőlegény testvére, vagy közel nő rokona . . . vőfél uram többekkel egyetemben kezet tettek rá, szárnyok alá vették, s magokkal elhozták, mint kegyelmetek kedves gyermeke életpárját. Itten vagyon, fogadják mint kedves gyermeköket, s éljenek mindenkor csendes békességben, mig Istennek kedves akaratja . . . Ekkor a gazda kézen fogja a menyasszonyt, az örömanyához vezeti, összecsókolódznak, aztán az örömapához, s igy tovább mennek.

Ezalatt a meghivott vendégek mind felgyültek, magokkal vitt étel ital, vagy pénzbeli ajándékaikat a gazda kezébe adják, amik aszerént, amint a hosszú asztalra rendben rakva vannak, felmutattatnak, s a gazda által bemondatnak igy: „Halljon szót örömatyuram, örömanyasszony, szólnak kegyelmetekhez szerető atyjokfia . . . és életpárja ezen hozományaikkal (pálinka, kalács stb.) ezt vegyék szivesen. Amellett azt igérik, hogy ha Isten őket ez árnyék világban élteti, még többekkel is fognak kegyelmeteknek kedveskedni.

Az étel italnemüek bemondása után, következik az uj házaspár számára mindenik vendég által vitt valami ajándéknak felmutatása és bemondása a gazda által, oly értelemben mint elébb. Annakutána asztalhoz ülnek, esznek, isznak, fölkelnek és móre patrio tánczolnak.

Következő napon a másik lakodalmi háztól meghivott vendégek a lakodalmi gazda vezérlete alatt, ebédre megérkeznek, és a kapu előtt megállván, a bemehetésre engedelmet kérnek. Bemenve köszönnek és a gazda szól:

„Istené legyen a dicsőség, hogy a mai sz. napra örvendetesen felvirrasztott és megtartott mindnyájunkat, ugymint a mi kedves atyánkfiának a házi örömapa, örömanya kedves fia s életpárjának első tisztességtétele második napjára. Kivánjuk, hogy Isten ő sz. felsége továbbra is tartsa, és ótalmazza kegyelmeteket minden szomorú változásoktól. Jó emlékezetében lehet t. gazdatárs uramnak, hogy tegnapi napon kegyelmednek, násznagyuramnak, nyoszolyóasszonyomnak kérésökre egy galambocskát kibocsátottunk vala szárnyunk alól, s ez nekünk igen nagy szomoruságot okozott, ugy hogy az ő keresésére elindulánk; de hosszú utazásunkban sehol nyomába nem akadánk, csak is e nemes háznak kapuja előtt találánk olyan bizonyos jelt, melyet Noénak is örömére vitt vala a galamb a bárkába. Mi is az udvar kapuja előtti zöld ágak (szépen veszi ki magát a galambbugas kapulábak mellett, a kapu felé magasuló pár fenyőfa zöld ág, fenn bokrosan, alól pedig fehérre hántva, és kigyozólag vörösre festve) láttára örömre változánk, remélvén, hogy a szárnyunk alól kibocsátott galambocskát itten megtaláljuk. Tehát sziveskedjék t. gazdatárs uram nekünk megmutatni, hogy azzal a jegygyel vagyon-e, melylyel kibocsátottuk, vagy magok jegyére változtatták? hogyha meg nem ismernök, arról is engedelmet kérünk.“

Itt a ház közepére letesznek három széket, és azokra egymás mellé leültetnek három elleplezett, lepedővel fent el-

takart menyecskét, és felszólitják a jötteket, hogy az elbocsátott galambocskát tessék megkeresni, s kiválasztani a három közől; ha el nem találják van jó izü nevetés.

A jöttek magokkal ajándékokat hoznak a galambocska számára, s gazdájuk által bemondatják:

„Halljon szót háziatyuram s örömasszony! kedveskednek örömatyuram s örömanyasszony ilyetén szép hozományaikkal (négy fonottas szentjános, lepények, pereczek, sült malacz, mézespálinka.) Ezeket fogadják szivesen. Hogyha Isten élteti ő kegyelmeket, ezután még többekkel fognak kedveskedni.“ Igy mondatnak be a többi vendégek által hozott ajándékok is, miket a másik gazda a háziak nevében köszönet nyilvánitással fogad.

Ezután asztalhoz ülnek, esznek, isznak,az asztaltól felkelve tánczolnak, és ha a jött vendégek más faluból valók, csak következő napon mennek el.

Még közben jön a hajnalozás is, s ezzel is hosszabbra terjed a lakodalom.

Vas. ujs. 1858. 391. 2. 401—3.

Mikor a menyasszonyt haza viszik, szokás az utakat szalmafonadékkal elzárni, ezeket kettévagdosni aztán a lovagok kötelessége, kik a házaspár előtt nyargalnak.

Kállay „Pog. Magy. V.“ 168.

Nefelejts 1864. 24. 244.

Székely fonóka.

Télben mikor fonás ideje van, a székely leányok ma egyik, holnap másik háznál gyülnek össze fonni, s ezen összegyülést nevezik ők guzsalyos vagy kórusnak. Ezen kóru-

sok nagyon feszt elenek, az egyszerüség és ártatlanság szine ömlik el rajtok. Orsóik peregnek, szájaik csevegnek, vagy egy legény valamit olvas, s azt hallgatják. Azután vagy templomi éneket, vagy egy-egy székely dalt énekelnek. E kórusban megjelennek az ugy nevezett guzsalyosok. Innen arról, ki leányokhoz kezd járogatni, azt mondják, hogy már guzsalyasba jár Van itt aztán mese, mit ők beszédnek neveznek. Van továbbá minden kórusnak egy-egy állandó „beczkója“ ki rendesen szegény szolgalegény szokott lenni, s csak lelemenyes tréfa üző esze által juthat az első gazdalegények társaságába. Itt aztán a kakassarkon forgó vérvörös vitéz, az arany, ezüst és rézleány, az arasznyi magasságú, s két singnyi szakállú emberröli meséivel az egész kórust mulattatja.

Magy. Erd. Kép. 1854. 4. 102.

Székelyeknél a husvét.

Husvét második napja hajnalán, az egy sorba tartozó legények csapatonként, czigánynyal, vagy anélkül is, megindulnak az előlegesen kitüzött leányos házhoz, azelőtt nagy lödözés közt. Megérkezésök után a szónok hosszasan köszönt, mit a házigazda ismét hosszasan viszonoz. Ezután a szónok igy szól: „Hallottuk jó uram, hogy a kegyelmetek virágos kertében egy szép liliom vagy rózsaszál virult; de amely kevéssel ezelőtt hervadásba indult; mi azért eljöttünk, hogy a jeles virágot megöntözzük, melyre is jó uram, kegyelmetektől szabadságot kérünk.“ Erre a gazda: „Szivesen köszönjük a nemes ifjuságnak virágunkróli megemlékezését, de ugy tartjuk, hogy elég frisen nő; azonban a virág amott van, s ha a nemes ifjuság fáradságát nem sajnálja, a szabadságot örömest megadjuk.“ Akkor a ház valamelyik zugában elvonulva

pislogó leány előjő, s igy szól: „Inkább megváltom magam, hogysem leöntsenek.“ A megváltás ára annyi piros tojás, ahány legény van. Mig a legénység a leánynyal kötődik, azalatt a gazdasszony az asztalt mézes pálinka, kalács és piros tojással halmozza tele, mely mellé azután az ifjuság letelepszik, s van ismét evés ivás; azelőtt volt pisztolydurrogás is, s ily alkalommal tartozott a házileány mindig egy-két pisztolyt kilőni a legények kivánatára. Asztal után egy kis táncz kerekedik, s leányt, anyát, szolgálót megforgatván, más leányos házhoz mennek.

Magy. Erd. Kép. 1854. 4. 102.

Szent-András éjjeli forráslátogatás, keritésrázás és ablak alatti hallgatódzás.

A leányzók azon babonát tartják, hogy ha ők Szent-András napja előtti éjjel 10—12 óra közt, forrásokhoz, kutakhoz kimehetnek, azoknak kék tükörzetébe benézhetnek, s ott egy árny, mint férfi arcz mosolyg feléjök, melyhez ha egy kar is járul, az megkérés.

Ez éjjelen a közönséges nép maig is tesz kirándulásokat kutakhoz, folyókhoz, patakokhoz, kivált a német hajadonság, kikről ez alkalmi verssorok irvák „Wie so?“

Ei ist nicht Heute St. Andreas heilige Nacht?
Da schleichen ja die Mädchen hinaus zur Brunnenwaht,
Zum Quell im Wald der Feen; drein gucken sie genau,
Ob nicht ein Bild sich zeige im wunderbaren Blau;
Der Jüngling dessen Antlitz daraus entgegen blinkt,
Wird einst des Mädchens Buhle, und wenn er freundlich winkt,
Und seine Arme breitet der geisterhafte Schein,
Wird er trotz Lust und Unlust einst auch ihr Gatte sein.

Ilyenkor, ha a legények kitudják, melyik kuthoz vagy patakhoz mennek kedveseik, ha ott a környékben fa van, arra felmásznak, és ugy irányozzák a dolgot, hogy észre ne vétessenek, arczuk azonban a viz tükrében a kellő perczben látszassék. Holdvilágos este regényes szokott lenni az ily éjjeli kijárás, s viztükrébe való kacsintás.

A tótoknál is divatos ez, de csak Miklós napján, és azzal a különbséggel, hogy ők nem árnyat keresnek a viztükrén, hanem a kutak, források mélyéből hangokat várnak, s ez okból a leányzók igy szoktak a kutaknál Miklóshoz szólani: „Miklus Miklus daj mi dobre muzs — Miklós Miklós adj jó férjet“ ha valahonnét történetesen hang jő, azt feleletnek veszik, és magyarázzák maguknak, ahogy kedvezőbb.

Akik a viznek nem hisznek, elmennek keritést rázni, mely abból áll, hogy a leány összeszámitja hány szeretője van, és mindegyik egy számot kap 1. 2. 3. 4. 5. stb. ekkor neki szalad valamely palánknak, és a legnagyobb számtól lefelé számitja a keritésfát p. o. 9. 8. 7. 6. 5. 4. stb., és a melyik kedves szám, azt elkezdi rázni e szavakkal:

„Rázlak, rázlak keritès, kutyácska ugasd meg, hol a férjem“ erre ahonnét kutyaugatás hallatszik, ha 3-ik faluból is, ott a férj, ott a kedves. Ez a szokás a tótoknál divat, s náluk igy jő ki a hivás:

„Plotku tres sze a ti spsitsku bres
Kelc muj mili jest.“

Van a leányzóknak még egy módjuk azt kitudni: rövid időn férjhez mennek-e, vagy sem? s ez hogy idegen ablak alatt hallgatódznak a benn beszélőkre mindaddig, mig nem, vagy igen szócskát hallanak. Igy történt, hogy egy hallgatódzó épen akkor ment ablak alá, mikor benn egy apa játékot kérő kis fiának azt mondá „meg lesz fiam“ s ez jó jelnek vétetett, mi több a hallgatódzó leány rövid időn férjhez is ment. Másik mikor hallgatódzott egy anya a leányának mondá „ülj a kuczkóba“ ez rosz jel volt, s a hallgatódzó nem

ment egy hamar férjhez. Itt a fő az, hogy amely ablak alá hallgatódzni mennek, a benn levők azt ne tudják, különben az egész eljárás nem ér semmit.

Hogy ezek szt. András és Miklós napján történnek, tán azért van, mert a leányok e szenteket tartják házassági közbenjáróknak.

Sz. Endrei mészáros remekelés.

A mészárosoknak Pestmegyében Sz. Endrén van czéhládájok, évenként a mesterek bizonyos napon itt jönnek össze a főczéhmesternél, aki az érkező vendégeit, házról házra beosztja. Az összejövetelt gyüléssel nyitják meg nyilvános helyen, azután rendbe hozván ügyeiket, a remekelések veszik kezdetöket.

A remekeléshez a czéhláda veszi meg a kellő számú marhát, ezek a vágóhidhoz hajtatnak, hol a remekelő mészáros legények s a czéh küldöttjei diszesen öltözve megjelennek. A vágóhidon a czéhmester s remekelő körülkerülik a kisorsolt marhát, s a remekelő mindenekelőtt kinyilvánitja, hogy a marhában hány font husnak, s hány font fagyunak kell lenni; ez feljegyeztetik, azután a népség jelenlétében, a marha diszes zsabrákot kap, melyen a remekelő neve kihimezve, s aranyozással van diszitve, a marha lábai feketére fényezve, szarvai üvegporral kitisztitvák, s aranyporral behintvék. Ez a remek! és a remek marhát három ütésre kell a remekelőnek leütni, ki többet üt, minden ütéstől egy forintot fizet a czéhládába, igy a véreresztésnél a szügyibe szurásnak is ügyességgel kell párosulnia,különben pénzbeli a büntetés. A marha ha agyon van ütve, húsa felméretik, s ha a kitüzött font összeg találva van, megéljeneztetik a remekelő,

egyébként ahány fontot hibázott, annyi forintot fizet a czéh-ládába.

A remekelések után jő az eszem iszom, kiki maga költségén lakmározik, de azonkivül a czéh költségeire kántor pénzt fizet, mely 2 ft szokott volt lenni. Befejezésül kiadatnak a tanuló -- mester — és remekelő levelek a czéhpecsétjével ellátva.

Szent Iván napi tüzugrások.

Azt a hónapot, melyben keresztelő sz. János született, nevezzük sz. János hónak, s egy napját (jun. 24.) sz. Iván napjának. János vagy Iván egy.

E napon sok helyen kerekeket forgatnak, annak emlékezetére, hogy a nap már a maga abroncsának felső pontjára felhágott s meg is fordult.

Hajdan az ily tüzek gyujtását és beszentelését papok végezték.

Az e napon szokásos tüzrakással azon perczek idéztetnek elő, midőn Mária Erzsébetet megköszöntvén, anyja méhében röpdösött, mintegy tánczolt örömében János, avégett mivel látni ugyan nem tudá, de érzé a Mesiással megáldott rokon asszonyt Máriát magához közel lenni, akinek születendő fia előtt fog utkészitő előkövet lenni.

A tüz jelenti azon buzgóságot, melytől János, Jézus iránt égett. E nap XIII. Orbán pápa alatt 1378-ban lett egyházünnepé.

A pogány magyaroknak tüz körüli tánczvigalmát érinti „Inchoffer“ is 1026-ból, és szintén azt irja, hogy ez keresztelő sz. János ünnepe volt, ekkor az égő tüzet körülállák, s hangosan énekeltek mellette. (Vol. IV. p. 100.)

A verchovinaiaknál Julius 5 én tűzrakás mellett ünnepelik meg tánczczal és dalolással szent János estéjét, mit ők „kupajló“ neveznek, valószinüleg valamely pogány Istentől, de a „Sobitki“ nevezete is előfordul náluk. A tüzjáték magas hegyek tetején tartatik, s a tüzhöz a koszoruk és csengentyükkel diszitett marha csorda is oda hajtatik, hol szájok egyenként felnyittatván, a tüz lángja felé tartatik, hogy igy a „kardjuk“ nevü nyavalyától meg legyenek őrizve. A leányok virágokkal diszitve, énekelve, s egymást kézenfogva tánczolják körül a tüzet, mig a fiatalok, kik csak mint nézők szerepelnek itt leginkább, a tüzet élesztik, s fa kalapácsokkal izó szénre ütnek, melyet elébb vizes kőtáblára tesznek,s ez által a pisztoly durranáshoz hasonló zajt okoznak. Ha a tüz három napig sem alszik el, jó aratást és sok lakodalmat várnak. Az ének melyet ily alkalommal dudolnak igy hangzik:

Virágos szent János,
Éjszakád világos,
Mig előtted leszek,
Tiszteletet teszek,
Csak addig világos,
Légy aztán homályos

és ismét

Hajtsuk, hajtsuk a cseresznye ágát,
Mert most éli szép világát,
Hadd szakaszszak szépéből,
Szeretőmnek szinéből.

A muraközieknél pedig szent Iványapnak előestéjén, késön, nagy tüzet gyujt a fiatalság, ami kivált a hegyekben meglepi az idegent, kis vulkánoknak vélvén a hegyormokat, mig kisebb tüzek uj csillagokként tünnek fel a távolból. Némely helységekben ily tüznél párositanak, s ezt mindig egy vénleány tartja tisztének, kiáltván t. i. a legények és leányok éveit páronként. Az ily leányok a legényeknek, kikkel kikiál-

tattak, a reá következő vasárnapon bokrétát ajándékoznak, mit a legénység szalaggal viszonoz. Amely legény a bokrétát el nem fogadja, jele hogy a párositással nem elégszik meg. Sokszor pedig a tréfából házasság valósul.

Nagy héten ismét a pásztorfiúk és leányok készitenek háromszegü piramis alakban magas máglyákat, egy határban egyet, melyet husvét hajnalán, mint örömtüzet meggyujtanak.

Hontban a pribeliek e nap estéjén máig is, mint hajdan Nyitramegyében a perkiek, tüzet raknak a hegyeken, kiviszik a leányokat, és ezekkel a lobogó tüzet ugratják keresztül, ki sérelem nélkül átugorja, azt mint ügyes leányt kiszemelik, s a rájövő farsangra elviszik asszonynak. A közmondás is innen van „elugrotta mint a perki leány a férjhez menést.“ *)

Kozm. könyve 207—207. Népd. és mond. 3. köt. 148. l.

L. Vas. ujs. 1854. 322.

---

*) Mig nálunk Magyarországon e napon tüzet ugrálnak keresztül a vig kedvü emberek, Nemetországban az elhunytak sirhalmait virágokkal diszesitik, az esthlandi leányok hold fényénél hintáznak és tüzet gyujtanak következő igen régi történet emlékére : Régi időkben bizonyos esthlandi herczeg, király vagy Isten, heves szenvedélytől ragadtatott meg egy herczegnő vagy istennő iránt, ki a távol Izlandban lakott. Azon számos veszély daczára, mikkel oly távol tartományba utazása közben mulhatlanul meg kelle küzdenie, vágytól öztönöztetvén, még is utnak indult a herczeg szerelmese fölkeresése végett. Azonban nagy ellensége támadt egy más Isten vagy szellemben, ki az islandi herczegnő birását irigylé tőle, s azért egész utjában bajokkal és üldözéssel környezte őt. Eleinte bátran küzdött le mindent a herczeg ; de végre már közel Islandhoz, mégis eltávolittatott czéljától, s hatalmába esett ellenségének, ki egy távol szigeten fogva tartotta őt. A herczegnő, ki kedvenczét már rég várta, s hosszas késedelme miatt mély bánatba esett, végre megtudá ennek okát, s a herczeg fogságának helyét, s azonnal elhatározá, hogy meg fogja őt szabaditani. Island partjain, hatalmában levő büvös eszközök segélye által, erős és elpusztithatlan hajót épitett, mely a gonosz szellem minden büvös viharával daczolt, s végre kedvenczét a puszta szigetből megszabadította. Mivel a szép, és szerető, herczegnő hatalmas és győztes büvereje az irigykedő gonosz szellem ármányait tönkre tette, tehát a két szerető zavartatás nélkül, és diadalmaskodva hajózott vissza Esthlandba a tenger nyugodt, s zöld szinben ragyogó hullámán. Ott a

Sz. Márton ludja.

Sz. Márton toursi püspök volt, s kegyes élete által már életében is nagy tiszteletben részesült, holta után pedig a szentek közé vétetett fel. Különösen Mainz volt a hely, hol az iránta tiszteletből évenként nagyszerü ünnepélyeket tartott a nép s a papság, mely alkalommal utóbbiak fejedelmileg szoktak volt lakozni az előbbiek által hozott ludak és tyúkokból. — Innen van tehát a Mártonnap, innen a Mártonludjának is eredete.

E napon a pozsonyi zsidó község, minden évben, régi szokás szerént, egy pár szép koppasztott lúdat nyujt át a császárnak. Az ily alkalomra szánt ludakat a község kiváló gonddal hizlaltatja. Hogy a legkisebb zuzódás vagy rázást is elkerülhesse, Pozsonból Bécsbe csak ugy gyalogosan viszik. E ludak mindig hó fehérek, s oly tisztára koppasztatnak meg, hogy azon a toll vagy toklyunak csak legkisebb nyoma sem látszik meg.

L. az 1731-iki Lipcsei nagy encyclopaideiát III. 450.
Vas. ujs. 1866. 143.
Sürgöny 1864. 251.

---

parton azonnal elégeték a hajót, mivel elhatározták, hogy ezentúl csak hazájok paradicsomában fognak mulatni. Partra érkezésök János napján történt, melyet ezen esemény ünneplésére most is szentnek tartanak az estlandiak. A hinták ez ünnepélynél legtöbb szerepet játszanak. A lányok egész éjjel hintában ülnek, s e mondát éneklik, melyben még a hajónak minden része is le van irva. A hinták a hajót képezik, melyben kisérni képzelik a lányok a islandi herczegnöt. Utoljára pedig szurok hordókat gyujtanak meg, mi a hajó égését ábrázolja. Azok elégésével az egész ünnepélynek vége "

Athenaeum 1842. I. 557.

Szentpéteri lakadalmi szokások.

Szentpéteren (Komárommegye) a tél van a fiatalságtól leginkább „Ámornak“ szentelve; mert ekkor nem foglalja el őket annyira a terhes mezei munka, azért ekkor jobban áldozhatnak a csintalan szerelem istenének. Boldog esték is ezek a falusi téli esték; mert habár künn a szabadban, a természet mélyen leteritve fehér hó leplével, alszik; bent a szük szobában a meleg kemencze tüzénél mégis vigan, boldogan, háborithatlanul vallhatja szerelmét a falusi legény, és ha szerelme viszonoztatik, és a szerelem első lángcsókjával megpecsételtetik, szerelmök többé egykönnyen meg nem szakitható, és okvetlen házasság a következése; azért ha a legény már idejét elérte, nyilatkozik szüleinek, kik ha inyükre van a lány, azt azonnal megkéretik, és ha jó szerencsével, akkor a hirdetési időszak alatt a legény majd mindig jegyesénél tartózkodik, kivéve az utolsó napot, melyen az esküvőnek kell megtörténni; mert ekkor csak estefelé, a menettel egyetemben, megy kedves jegyeséhez.

E napon, mind a két háznál sürgés forgás van, az asszonyok sütnek, főznek, a menyasszonyt készitik. A rokonok, jó barátok, hivatalosak, a székely testvéreinknél divatozó szép szokást, a „rodinát“, ajándék-küldést gyakorolják, bort, kalácsot (kulcsost) tyúkot vivén ahhoz a lakhoz, hova hivatalosak. E szokás igen jó és követendő, mert a család a sok kiadástól megkiméltetik. A fiatalság pedig mindkét háznál vig zeneszó, kurjongatás közt lejt, addig mig a nap le nem hanyatlik, ekkor a násznagy akaratával, elindul a menet zeneszó, kurjongatás közt a menyasszonyért, és midőn már a menyasszonyos ház közelébe érnek, egy idegen házból iszo-

nyú ujongás közt, zeneszó mellett, a lány részéről vendégek törnek elé, és kölcsönös üdvözlések után összecsatlakozva, a menyasszonyos lak udvarába gyülekeznek.

Itt vége hossza nincs a kurjongatásnak, mig végre a násznagy a pitvar-ajtóhoz lép, és háromszor kopogtat; ekkor belölről három fazék vágatik az ajtóhoz, mintegy hasonlatul a menyasszony leánykora végének, mire az megnyilik, s a násznagy a tisztesb vendégekkel bemenvén, igy köszönt: „Dicsértessék a Jézus Krisztus. Eljöttünk e tisztes ház virágjáért N ért.“ Mit a menyasszony apja e szavakkal: „Mindörökké. Isten hozta, tessék bemenni“ viszonoz.

Ezután a násznagy a szobába lép és szól: „Jó estét adjon Isten. Kedves násznagy uram! Egy kérésem volna, ha meghallgatná.“ Mire az „csak tessék“-kel válaszol. „Mi messze utról, Scythiából jövünk, hogy a mi urunk becses fiának feleségét felkeressük, de mivel igen fáradtak vagyunk, ételre italra volna szükségünk, mit ha nem adnak, rabolunk, látják ott künn a néptömeget.“ Erre sok kötődés támad, egyik fél is, másik is elmondja véleményét, mig végre a sok beszédnek, vonakodásnak megegyezés a vége, a győztes násznagy megkináltatik a csutorával, mit miután elfogadott, a menyasszony násznagya felé fordulva meghallgatást kér, mi ha megadatik neki, ez ó szentkönyvi mondattal kéri a menyasszonyt:

„Ábrahám elöregedvén, s gazdagon megáldatván Istentől, arra fordità gondját, hogy fiát valamely istenfélő, jó erkölcsü személylyel összeházasitsa. — Mivel pedig környékén olyan egy sem találkozott, elküldé a legöregebb szolgáját, Eliezert, születése helyére, hol jámbor rokonai még életben valának. A szolga 10 tevét drága kincsekkel megrakott, s utra kelt. El is ért szerencsésen Hárán városához, hol hajdan Ábrahám testvéreivel lakott. — A városon kivül egy kút mellett tanyát ütött, hová nap lemente után ki szoktak a város eladói vizért jöni. Az öreg szolga belső sugalattól ösztö-

nöztetve, kéré a leányt vizért, és az a legnagyobb készséggel mondá: „Igyál, tevéidnek is meritek, hogy szomjukat lecsillapitsák.“ — E szivességért a szolga gazdagon megajándékozá a jó leányt, és kitudá tőle, hogy Bethuel leánya. Elment tehát oda Eliezer, hol igen szivesen fogadták, kivált a haszonleső Lábán testvér, kinek huga az arany függőket és karpereczeket már megmutogatta; azonban ő addig sem nem evett, sem nem ivott, mig dolgában el nem járt, hanem megkérdé először, valjon oda adják-e a leányt, vagy nem, van e annak kedve házasságra lépni Izsákkal? Az anya s Lábán felelének: a dolog Istentől van, ime itt van Rebekka, legyen urad fiának neje, mint Isten végezé. Valamint tehát Ábrahám elküldé Eliezert: ugy küldött engem is uram, hogy keresném fel, és vinném el fiának feleségét; azért kérem N-uramat, szi-veskedjék azt kezemhez szolgáltatni.“

Erre a menyasszony násznagya felel: „Megértettem kegyelmed szavaiból, hogy valamint elküldötte Abrahám Eliezert: úgy elküldötte N. becses atyánkfia kegyelmedet. Én tehát szintén azt mondom, mit az anya és Lábán mondott, hogy e dolog Istentől van, itt van hát N. N. legyen urad fiának neje, mint Isten végezé.“

A násznagy leirt szavai után, elővezettetik pártájában a menyasszony, és még egyszer kikérdeztetik, valjon szereti-e a legényt, és el akarja-e hagyni anyai házát, midőn beleegyezik, akkor a násznagyok felváltott csutorából isznak, s miután már ittak, tovább adják, a leányt pedig kivezetik tartózkodása helyére a kamrába. Most a vig lakmározók közé egy menyecske lép, kezében egy tányéron a megaranyozott rozmaringszálakat tartva, de mielőtt kiosztaná, elmondja e szép mondokáját:

Édes násznagy uram, hallgasson meg kérem,
Én is megmutatom asszonyi hűségem,
Hozzájuk szerelmem eddig meg nem hűle,
Egyet szólok, mindjárt kettő lesz belőle.

Minap összejártam dél-északnak földjét,
Láttam az Árgyilus kertének kertészét,
Kértem tőle adjon pénzemre virágot,
Vagy Árgyilus almafájából egy ágot.

Adott is virágot meg is mutathatom,
Drága volt az ára, azt is elmondhatom,
Körmöczi aranynyal kentem leveleit,
Ne sajnálja senki hát ezüst pénzeit.

Ezután kezdve a násznagytól kinálja a vendégeket a rozmaringgal, és ha elfogadtatik, a szokásos ajándékot megvárja az osztó. — Végeszakadván ennek, a menet készül, a násznagy megköszönvén a vendégi szivességet, elbucsuztatják szüleitől a menyasszonyt, és indulnak örömujongás közt. — Elérvén pedig a kivánt lakot, ott őket a házi gazda fogadja. A tetetős szomorú menyasszonyt a hideg kamra szük falai fogadják, hol egész vacsoráig kénytelen lenni; ekkor elővezettetik a vőfélek által a vőlegénynyel egyetemben, az asztal elejére ültettetik, ha már a vendégek mind letelepedtek; most mondókák elmondása mellett következik az ételek felhordása, mi közönségesen gulyásleves, káposzta, tormáshus, pecsenye, és a tatároktól öröklött kásából áll. Ezzel végeszakad a vacsorának, és a kásapénz szedés után, a butorok kihordatnak a szobából, és a vőfél megkezdi a tánczot a menyasszonynyal, mit az egész társaság követ. A tánczolás igy tart éjfélig; akkor a sajátságos Árgyilus-táncz után a menyasszonyt kiszöktetik a kamrába, és felkontyozzák; ha ez megtörtént, a párta bemutatása után ismét behozzák, és a vőfél tánczol vele ismét először. A tánczolás pedig most szakadatlanul egész reggelig tart, mikor az egész vendégsereg jó kivánások közt szétoszlik, magára hagyván az uj párral szaporodott házat, de alighogy elmennek ezek a háztól, ismét egy uj vendégsereg gyül össze a „kállátóra“, mely szintén egész estelig tart.

Keresztelőseik.

A keresztelések Szentpéteren ünnepélyesen, és minden örömnapoknál szebben ületnek meg, és ez igen okosan van; mert valjon ki ne örülne, midőn a család és általa a haza egy új polgárral áldatik meg. A szokásos székely jó szokás, a „rodina“ most még nagyobb mérvben gyakoroltatik, és a komák, atyafiak annyi mindent összeküldöznek, hogy az egész keresztelési lakoma ugy szólván ebből kerül ki, és igy a család a költségektől megkiméltetik.

Virrasztás.

A székelyeknél oly igen divatozó szokás a ‚virrasztás, e faluban is szokásban van, de itt már fájdalom nem oly ősi jellegben, mint kellene, ez alkalomkor a veszedelmes pálinka viszi a főszerepet, ugy annyira, hogy más ital ilyenkor alig van ennél a valóságos méregnél. Ha pedig a holt eltakarittatik, következik a tor, hol ismét csak égettbort isznak.

Napkelet 1859. 17. sz.

Szerbek (szlavoniai) lakodalmi szokásaik.

A női életben legnagyobb epochát képez a hajadonságból a házas életrei átmenet. A szerb leányka szivét ez a lépés leginkább foglalkoztatja; hiszen arra majd mindenkor kényszeritve van.

Leány.

Egy ifju ment át falunkon
Szürkületben nem láthattam;

Szünjék vágyam ő utána:
Hidd be oh anyám szállásra,
Hidd anyám az Istenért be!

Anya.

Hadd utazni ifjad, lányom,
Büszke város, büszke ifját,
Égett bor kell majd ifjadnak,
Estebéd kell majd ifjadnak,
És városi puha fekhely.

Leány.

Hidd be oh anyám szállásra,
Hidd anyám az Istenért be,
Két szemem lesz égett bora,
Piros arczom a lepénye,
Fehér nyakam édessége,
S a bársony fű puha ágya,
Nyájas égbolt takarója.
Két karom a két vánkosa. . . .
Hidd be oh anyám szállásra,
Hidd anyám az Istenért be!

Ha az atya nem él, ugy a testvér rendelkezik a növér keze fölött; s ha testvér sincs, ugy a nagybátya, vagy valamelyik rokon teljesiti e tisztet.

A leány tudván, hogy nem választhat férjet magának, meg kell tudnia vigasztalni lelkét, ha a választás nem szive szerénti.

A szerb leány azért, hogy a szerelem érzése nélkül megy a számára kijelölt férfihoz, jó fogadtatásra számolhat; mert minden ház (hol patriarchailag nem egy család lakik) örül két dolgos kéz jöttének.

A szerbek igen jókor nősülvén, innen magyarázható az, hogy némely leány kedvvel megy a fökötő alá. Ehez járul még az: hogy a lakodalom az egyetlen ünnepély, mely a női hiu-

ságnak nagy mértékben hizelkedik. Adjuk még ehez azt, hogy némely szegény leány, igen betelvén bátyja (vagy öcscse) uraságával, másik után vágyódik, ki hozzá talán szelidebb leend; innen érthető, a szerb leány miért adja annyi hódolattal uj sorsának magát alá.

Mi már a nőt mint hitestársat illeti: még alárendelt szerepe ugyan megvan, de szabadsága nagyobb. Innen van az is, hogy mig a férfiak az asztal körül ülnek, nejeik hátuk mögött állva, vállaik felett nyulnak az étel után. S a szerb nő bárhová mehet, szabadon járhat, s emellett még az ifju nőnek, kinek otthon az ősi házban a tiszte csak a hallgatás volt, igen jól esik, nehány lakónak s cselédnek parancsolni.

Ezen bölcsötől sirig tartó viszonyok kölcsönöznek aztán a női kebelnek bizonyos nyugodt, minden szenvedélytől ment kedélyességet, mely dalaikon is elannyira észrevéteti magát; s ez indokok segitségével lehet látni azon mágusi köteléket, mely a nőt a házhoz és tüzhelyhez kapcsolja.

Lakodalmaik idénye november és deczember. Ilyenkor uton utfélén lövöldözést hallani, egyik falutól a másikig dana és dudaszó, s égig ható rivalgások uralkodnak a szomorú ősz felett. Rendesen két izben tartják a lakodalmat, első hétben a fiú házánál, amikor a leányos házból senkinek sem szabad ott lenni a mennyasszonyon kivül; a másodikban több kevesebb időköz alatt a leány házánál, melybe már egy két férfi atyafi is hivatalos a férfi családjából. Itt egy hétig mulatnak. Képzelhetjük mennyijébe kerül egy háznak ily sokáig tartó lakodalom kitartása. Esküvő előtt a legény menyasszonyával minden vásárba eljár vagy két hétig, s akkor ami annak tetszik, köteles megvenni. Ezenkivül van a leány ára.

A lakodalmas ház kapuja nyitva van, zászlók lobognak felette, s úr vagy paraszt oda bátran behajthat; csakhogy a menyasszonyt meg kell ajándékozni. Némely falvakban a lakodalmas ház előtt a legszebb leányok állanak ki s

vőfélek borral, s az előttök utazót megállitják, csókot és bort disputálnak reá, de azért is ajándékot kell adni. Kivált fiatalokat szeretnek az ily urlyók megcsipni, amikor a menyasszony nem sokat szégyenlősködik, hanem beugrik a kocsiba, s összevissza nyalja az embert.

Vas. ujs. 1862. 40. 470.

Gombostő 1862. 1694. l.

Szerbek (szlavoniai) kóló tánczа.

A szlavoniai szerbek a kólót fanatikus dühhel lejtik, s a kóló náluk az, mi nálunk a csárdás. Férfiak, asszonyok, leányok vegyesen körbe ölelkeznek, a kör közepén pedig parányban a dudás foglal helyet; két lépés előre, egy hátra, tehát három ütenyes a kóló zenéje. A dudás fejével és jobb lábával egyuttal veri a tactus, ami eredeti egy látvány annak, ki előtt ujság. Az ily kólózás eltart két három óráig, s kettő három belőle eltölt egész délutánt, egész éjjelt. E tánez neme együgyü régiségre mutat, éghajlati egyszerüség bélyege, nem rontja az egészséget. Ha felvidulnak, friset is lejtenek, a férfi a leányt jobbról balra pergeti, egy két kólóforma dobogást tesz, és ismét balról jobbra sodorja. Montenegróban, s a balkáni szerbeknél a kóló közben megállapodások történnek; egy strófás harczias dalt énekelnek ekkor férfiak, nők, utána felrikkan a férfisereg, azután a leánysereg, mely utóbbihoz a pisztolyok kilődözése járul, s mondják, oly csataria-dalmat idéz elő, mint semmi más a földön.

Vas. uj. 1862. 40. 470.

Szilágysági oláh lakodalmak.

A Szilágyságot Kraszna, Középszolnok és Kővár vidéke alkotja. Az ezen területet lakó oláhok házassági szokásai pedig a következők: Ritkán vesznek szülőfalujokból való feleséget, hanem mentől messzebbről kerül az asszony, annál nagyobb dicsőség. Mindenütt van egy házasság szerző, ki a párokat egymáshoz commendálja. Először ezzel látogatja meg a legény jövendőbeli hitvesét. Ilyenkor a leány legelébb is étkezésre hivja fel látogatóit.

Mentől élesebb a legény kése, annál szerencsésebb jós jelnek veszik. Ha tetszik a leány, csakhamar megtörténik a házasság. Négy vagy hat ökrös szekéren, czifra násznép kiséretében, viszik át a menyasszonyt vőlegénye falujába. Az ökrök szarvai puszpáng ággal ugyancsak ki vannak czifrázva, a szekér elején pedig csimpolyás hallatja szivreható melodiáját, kihez sokszor hegedüs vagy furulyás is csatlakozik. Esketés előtt a pap a jegyeseket szalaggal egymáshoz kapcsolja; azután mindkettőjöknek egy-egy darab mézes kenyeret nyujt, s midőn ezt megették, feloldja a szalagot. Egész nap késő estig foly a dinomdánom. A vőlegény ujong. A menyasszony sir. A vőlegény anyja pedig ez alatt fris szénára vet ágyat az új párnak. Ilyen lakodalom alkalmával itt is szokásban van, megnedvesitett köre nagy darab izzó szenet tenni, s balta fokkal jót ütni rá, ami olyat szól mint az ágyú.

Vas. ujs. 1859. 150.

Szilágysági oláh temetés.

A halott számára siratókat fogadnak. A tisztet rendszerént öregasszonyok teljesitik, kik hangos jajgatásaikkal a siralmasokat is tulhaladják. Azonkivül nyelve alá kis ezüst pénzt tesznek, melylyel a másvilágot határló folyam révészét, ki a földi életből kiköltözöttet átszállitja, kifizetni képes legyen. A férfiak gyásza abban áll, hogy félesztendeig kalapnélkül fedetlen fővel járnak. Az asszonyok setétszinü ruhát viselnek *).

Vas. uj. 1859. 150.

A técsői lakadalmi szokások.

A házasságról azt szoktuk mondani „hogy égben köttetnek“ de itt a szülék is munkásak benne, különösen a fiú szülei mindent elkövetnek, hogy fiuk érzelmeinek az ő választásuknak megfelelő irányt adjanak. Elejtett szavak, czélzások, biztatások, sőt egyenes parancsok is történnek azon határozott utasitással, hogy a fiú a kiszemelt leánykát mulattassa mások felett. S a szerelem ritkán is hágja át a szülei parancsot, még ritkábban a város határait.

Az ismerettség mindaddig szövődik, mig a fiú szülei kimondják a hatalmas legyen szót, hogy a télen meg kell há-

*) A sirató asszonyok fogadása, ugy szintén az obolus, megvolt a régi görögök és romaiaknál, mely utóbbiaktól az oláhok magukat származtatják.

zasodni. Ekkor már nem jöhet kérdés alá a személy, csupán az idő. Ettől kezdve a rendesen csak 20—22 éves ifju ember, nemcsak szombaton és vasárnap este, hanem vasárnapi két templomozás közt is megjelen a szülői háznál, s délutáni templomba együtt megy választottjával s leendő anyósával.

A megkérés következőleg történik : A vőlegény oly idő tájban, midőn a leány házánál idegen vendég nem lehet, mint estveli 10—11, vagy reggeli 4—5 órakor megjelen, s vagy magakoholta, vagy mások által készitett vers, vagy próza mondókával a leányt megkéri, és kedvező válasz esetére, kézfogóul valamelyik szombatest kitüzetik . . . a násznagy és örömatya kijelöltetnek.

A meghatározott estvén mindkét háznál füstöl a kémény, sül a csöröge és kürtös fánk, hozzák a mézes pálinkát és bort, s már hét óra tájban itt, mint ott, telve a ház rokonokkal és vendégekkel, s az asztal a konyha fentirt termékeivel.

Ekkor a násznagy elküldi a vőlegényt a leányos házhoz, azon izenettel, hogy bizonyos dolog elintézése végett engedtessék meg oda mehetni násznagy uramnak és hozzátartozóinak. Mely kérésre az örömatya ekként válaszol : „Ha tisztességes és a ház becsületével megegyező istenes dologban járnak, jöjjenek egész bátorsággal, mert kedves vendégek gyanánt fognak fogadtatni.“

Ekkor násznagy a vőlegény jegyével, mely rendesen szalagból, nehány tallérból, vagy aranyból áll, a nyoszolyóasszony pedig egy tál kalácscsal és itallal megterhelve, a vőlegény és vendégeivel együtt a leányos házhoz mennek, s miután eljövetelöket az előbb adott válasz előhozásával igazolják, helyet foglal nak. Pár percznyi ünnepélyes szünet után azonban feláll a násznagy, s a vőlegény istenes szándékát ékes szavakban tolmácsolván, a leányt kikéri.

Ilyenkor, ha az örömatya a kedélyes emberek közé tartozik, a leányt nem adja ki, sőt e botrányos elrablási szándokon megütközést tettet; későbbi megnyugtató szócsere

után, melyben a kedélyes násznagy a vőlegény részéről menyet, földet igér, végre kiadják, de legtöbbször nem az igazi menyasszonyt, hanem valami rút álarczost, vagy potrohos komoly férfit, kinek fejére kendő van kötve, s csak miután a násznagy az álmenyasszonyokat visszautasitja, történik meg az igazinak kiszolgáltatása.

Ekkor azonban már vége lesz a tréfának. Az öregek szájában az Isten neve forog s ezt nem szabad „hiában felvenni“ A'két ifjuval kezet fogatnak, s a jegyek a násznagy és örömatya által kicseréltetnek. A mennyasszony jegye egy háromba türt kendő.

Kezdődnek a kinálgatások, még pedig a vőlegény ételei- és italaiból a leány vendégeit és megforditva kinálgatják. Ilyenkor az a mester, ki a vőlegénynyel valami tésztából készitett babát, vagy bölcsőt meg tud etetni. Lakoma után a násznép hazaoszlik.

A szerelem és hüség ezentuli hévmérője a jegyszalag. Mást, kivált mástól adottat, a leánynak hordani nem szabad, s a jegyszalag letevése, vagy idegen felvétele, komoly viszályt idézne elő a szivek országában. A legény ha otthon van, minden este látogatást tesz jegyesénél.

Közelegvén pedig a násznap, mely némi előitéletes szokásból rendesen keddre szokott kitüzetni, az azt megelőző vasárnapon, a vőlegény két s a mennyasszony egy vőféle, bokrétásan és nádpálczásan cziframondókákkal hivogat, s mi eredeti, magát az illető két házat is ünnepélyesen meghivja.

A „sirató este“ a hivogatást követő napon történik, a mikor a vőlegény menyasszonyának ruhát, egy pár kordován csizmát, nyakkendőt és selyemkötényt küld; ez a vőlegénynek ing, lábravaló és kendőkkel kedveskedik, néha még a rokonoknak is jut a kendő ajándékból. A küldeményvivő nők hivatalosan (ex offo) lerészegittetnek.

Az esküvés is sok tréfás szertartással történik. Mind-

két fél hazulról külön indul el, s esketés után a templomból mindenik fél vendégével együtt hazatér.

Ekkor a vőlegény kisebbik vőfele a leányos házhoz megy, s fenhangon követeli a menyasszonyt, mint akihez az örömatyának s a szülei háznak már semmi köze. Meg nem nyervén a menyasszony kiadását, ostrommal fenyegetőzve távozik.

A fenyegetés nem sokára be is lesz váltva, amennyiben a vőlegény menyasszonya házát összes násznépével együtt meglepi. De mind a kaput, mind az ajtókat zárva találják, mi csak sok kérés után tárul fel, miután ablakon át a sok vendég benléte fel van fedezve; ekkor a benlevők az udvarra zudulnak, s az örömatya tettetett nehezteléssel tudakolja a megrohanás okát, majd az álmenyasszonynak komédiája ismétlődik, s végre komolyra tér át az ügy, amidőn a menyasszony bucsuja, illetőleg bucsuztatása és beajánlása az uj szülékhez történik sok sirás rivás és érzékeny jelenetek közben. *)

Rövid kinálgatás után az összes násznép a vőlegény házához tér, hol különösen leves, töltött káposzta és tejes kásából álló lakoma várja, melyeket versmondások közben hoznak be vőfélek. A menyasszony elé egy beboritott tálba verebet rejtenek; a vőlegényt pedig tányérba forditott pohár borral kinálják meg.

A másutt szokásos kéregetés a kásás kanállal, szakácsnék és muzsikusok számára itt is divatozik. A lakoma utolsó ételénél a vőfélek igy adják tudtul a lakoma befejezését „Ezt elhoztuk, többet is hoztunk“ „az az hoztunk“ volt, de már nem hozunk.

A menyasszony tánczon kezdődik a lakoma utáni mulatság. Ez pedig akként történik, hogy a vőfél a menyasszonyt egy legelőkelőbb férfival s a többieket is párjával fel-

*) Mind ezek a keletiek, különösen a cserkesz nép szokásaira emlékeztetnek, hol nem is illő a menyasszonyt másképen vinni haza, mint erőszakkal s egy pár rokon fejének beverése után.

állitja, mikor táncz készen állnak, elkiáltja „hogy szabad a táncz“ s erre három rövid csárdást tánczolnak. A menyasszony tánczra köteles kiki tánczosnéját a vőfélnek visszaadni, s a násznagynak 10—20 krt. fizetni. A vőfél aztán mind tovább osztja a menyasszonyt, mig minden férfival tánczolt, még az előbbkelő nőkkel is, és mindenkit megfizettetett. Ha valaki a mennyasszonyt elszalasztja, bort fizet.

Éjjel a vőfél, ha szerét teheti, ellopja a vőlegény vagy menyasszony csizmáját, mi ha megtörténik, nyoszolyóasszony mint rosz őr, bort köteles fizetni *)

Reggel kontyolás után egyházba, s innen a leány szüleihez mennek fejkötős leányukat bemutatni.

Tiszavidéki lakadalmi szokások.

A tiszavidéken igen egyszerű szokások divatoznak, mint maga a leány, mely a forrásból vizet merit, s a lomb, mely oly csendesen susog az esti szellő szárnyai alatt. Lássuk mindenekelőtt lakodalmi szokásaikat:

A legény elsőben a tetszését megnyert leánytól kérdezi, akarna-e vagy sem hozzá menni. Azután leánykérőt szerez magának, rendesen házas embert, ki nő társaságában a leány szüléit felkeresi, hogy azokkal megbizójának szándékát, s a leányukra váró szerencsét tudassa. Ha tagadó választ nem kap,

---

*) Tolna vmegye német községeiben is szokásos a menyasszonyi czipő kiváltás. Lakodalom napján, vacsora alatt, egyik vőfél ellopja a mennyasszony czipőjét lábáról, s vacsora után, hogy az asztaltól felkelnek, s a táncz kezdődik, a menyasszony megy keresni czipőjét, ekkor a vőfél előáll, felmutatja a czipőt, s felhivja a többi vőféleket, hogy váltsák ki, ezek pénzzel váltják ki a czipőt, s azt a menyasszonynak átadják; ekkor a menyasszonynyal minden férfi egyet tánczol s mindegyik fizet a fordulóért. A pénzeket a menyasszony keresztanyja szedi össze. A mulatságnak ugy szokott vége lenni, hogy a vőlegény kötőt köt, seprőt vesz kezébe, és kisöpri a szobát, azután menyasszonyával elillan.

nem sokára a legénynyel, s többnyire ennek szüleivel is ujra meglátogatja a leány szüleit. Most már kitüzik a napot, melyen a kézfogás és gyürüváltás történjék. E közben rendesen a leány szülei is meglátogatják a legény házát s ez aztán az ugy nevezett „háztüz nézni.“ A kitüzött estvén a legközelebbi atyafiak és rokonok a leány szüleinél egybegyülekesznek, s ekkor történik a kézfogás, s a gyürüváltás *). Rendesen kendőt is váltanak a jegyesek. Az eljegyzést lakoma rekeszti be. Azután a paphoz mennek, hogy leendő egybekelésöket a templomban kihirdesse. Azalatt pedig mind két fél a lakadalomra készül. A mátka barátnői közől két nyoszolyóleányt, s a vőféleket a vőlegény választ, ezek között az egyik rendesen házas; azonfelül még násznagyról is gondoskodnak, ki a lakadalom alatt a rendre ügyel, s kinek minden vendég engedelmeskedni tartozik. Nehány nappal a lakadalom előtt a vőfélek ünnepélyesen meghivják az atyafiakat, rokonokot, és ismerősöket.

Az esketésre kitüzött napon, a hivatalos nép a vőlegény, illetőleg a mátka házánál gyül egybe, s azután templomba mennek, hol a két fél találkozik. A násznép menetét a vőfélek, vőlegény, mátka, s nyoszolyóleányok nyitják meg, és rendesen nehány muzsikáló czigány, vagy legalább egy dudás rekeszti be. A mátka a leányok szokott vasárnapi öltözetében van, rendesen fehér, vagy szürke prémes, kék posztó ujjast és veres csizmát ölt; fejét pedig koszorú, s az üveggyön-

*) A mátkagyürü váltása igen nevezetes a párok között, és nagy figyelmet érdemel. Ugyanis, ha a férj a gyürüt mátkájának ujjába akként teszi, hogy az a második új bögnél megáll: jele, hogy a nő fog lenni parancsoló az egész háznál. Ha pedig a férfi nem elég galant s a gyürüt tövig, a szokott helyére teszi, már akkor bizonyos, hogy ő lesz az úr a háznál. Épen azért némelyek méltán ügyelendnek ilyenkor gyürüs ujjacskájokat jó merőn meggörbiteni, midőn a mátkagyürü épen ujjokba illesztetik, ugy hogy az csak ujjok végén maradjon, s ennél fogva nagy titkos gyönyört élveznek azon előjelben, mely jósolja miszerént férjök kalapját fogják hordozhatni.

gyök és csipkéből készült párta ékesiti, melyről hátul tarka selyemszalagok lobognak alá. A nyoszolyóleányoknak kék, vagy veres szoknyájok, tarka vállfüzőjök, veres csizmájok van, fejöket csak a párta ékesiti, nem pedig koszorú is. A férfiak ez alkalommal rendesen posztó ruhát öltenek, nadrágot nem mindig, de a mente el nem maradhat, ha mindjárt kölcsönvették volna is. A vőlegény és vőféleket nagy virágbokréták és tarka kendők ékesitik.

Esketés után az egész nászmenet vagy a vőlegény, vagy a mátka házába indul, amint tudniillik itt, vagy amott van alkalmasabb szoba a lakoma és mulatságra. Az idősb s előkelő férfiak a falujegyzője, vagy iskolamesterrel együtt mindjárt az asztalhoz ülnek. Azalatt a mátkát egyik mellékkamarában fiatal menyecskének öltöztetik, nevezetesen kontyot tesznek a fejére, s azután a gyülekező szobába kisérik férjével együtt. Most a jegyző, vagy iskolatanitó feláll üveggel kezében, s többnyire rögtönzött verssel felköszönti a menyasszonyt. Erre megindul a mulatság, zene, táncz és ujongatás. Azalatt a konyhában is sürögnek, forognak. Nem sokára a vőfélek felhordják az ételeket, rendesen levest, tormás húst, káposztát, tésztás ételt, sültet, köles vagy rizskását, 's az ugy nevezett „örömkalácsot." Minden ételfogást a vőfél alkalmas verssel szokott bemutatni és feldicsérni. Átalában a vőfél kötelessége versekkel és mindenféle tréfás elmésségekkel a násznép étvágyát, jókedvét éleszteni és föntartani. A lakoma után ismét danolak és tánczolnak, körülbelül éjfélig, mikor is a vőfélek és nyoszolyóleányok a háló kamarához vezetik a vőlegény és menyasszonyt. Másnap ismét mulatság van, mely néha harmad, és negyednapon is tart.

Ha a mátka valami szomszéd faluban lakik, a vőlegény és nászvendégei több kocsin indulnak oda. Elől rendesen virágbokréták és lobogókkal felczifrázott két lovas nyargal. Hátul az utolsó szekeren a czigányok vannak, kik ilyenkor főleg fuvó hangszereket, trombitát és klarinétot használnak;

de a saroglyában kuporodó brugós is ott van. Valamennyi ló kis lobogók és kendőkkel van felcziczomázva. A zenének, dalolásnak és ujongatásnak nincs vége hossza, mig nem a csapat a menyasszony házához ér. Az esketés után egy két napig az egész násznép a menyasszony szüleinél mulatozik, azután pedig mindnyájan a vőlegény falujába rándulnak, hol a vigadozás még szintén egy két napig tart. A menyasszony rendesen még az esketés előtti napon búcsúzik szülei, atyjafiai, komái, és barátnéitól, s ezen búcsúztató, vagy sirató is mindig egy kis mulatsággal jár.

Magy. Erd. Kép. 1. 271—273.

Tobratinstvó.

E kifejezés alatt a morlakok és szerbek élethalálra szóló barátságot értenek. Eredete igen régi, már a görögök emlékeznek a scythák közt divatozott hasonló népszokásról. Ha két jó barát ily szövetségre akar lépni, aziránt a templomban ünnepélyes fogadást tesznek, s a pap megáldja szövetségöket. Ki a tobratinstvót megszegte, az izgatotságot vont magára, s hiedelem volt, hogy azt a boszuló ég valami nagy szerencsétlenséggel látogatja meg.

A tóköziek vőféllevele.

A vőfélnek, nem is képzelné senki, hogy mily sok teendője van, s amellett oly sok oldalúnak kell lennie, hogy aki szónok, bohócz, dalnok és tánczost akar látni egy személyben, az csak őt nézze meg, és tökéletesen ki lesz elégitve.

Avagy nem e vőfél üdvözli egyszerüen bár, de barátságosan az egybegyült vendégkoszorút? S mily kifogyhatlan az élczek és bohóságokból, ki semmit el nem mulasztana, csak hogy a társaság jó kedvü, és minden tekintetben kielégitve legyen. Ő énekli amaz egyszerü „Kérem násznagyuramat“ szavakkal kezdődő dalt is. S midőn megszólal a zene, felkerekedik mintegy najadilla, vagy corybantes, s elkezdve a menyasszonyon, valamennyi asszonynépet megtánczoltat. És mindezt egy eleven, mosolygó, deli, és ügyes fiatalembertől hallani és látni, kinek szemében láng lobog, és arczán büszkeség tanyázik, oh ez valóban egyike a legkedvesebb élvezeteknek. El ne felejtsük azonban, hogy a vőféllevél, mely alatt, mit most már talán mondanom is felesleges, a vőfél teendőjinek összeségét értjük, nem mindenütt egyforma, ugy hogy az sokszor a legszomszédabb helységekben is más-más alakulásokat mutat fel. Ép azért lássuk jelenleg, hogy van az Győr vármegyében a Rába és Rábcza közötti térségen, vagy is az ugynevezett Tóközben :

Az üdvözlet és az első tál étel.

Midőn már a vacsorára mindnyájan letelepedtenek, vőlegény és menyasszony is egymás mellett ülnek, a zene pedig folyvást szól, és a fiatalabbak még a szoba közepén tánczolnak, s egy szóval dallás, rikogatás, zaj és csörtetés van az egész háznál kivül belül — hozzavégre a vőfél az ételek első fogását, előtte tért csinálnak, az ajtót recsegő pálczával verik, jelül hogy most el kell csendesedni minden lármának és zenének, melyre azonnal el is némul az egész háznép, s a vőfél megállapodván az ajtó küszöbénél, szólani kezd, jó estvéveli beköszöntés után ekképen :

„Uram uram, násznagyuram, kegyelmedhez való szóm volna, ha meghallgatná kegyelmed.“ Mire a násznagy. „Igen is meghallgatom“-mal felel. Erre ismét a vőfél imigyen. „Van e háznak násznagyja vagy gazdája. E begyült seregnek igazgatására. Benyujtandó szómnak meghallgatására. Jó kiván-

ságomnak elfogadására? A násznagy most ujból „Igen is vagyon“-nal' felel, s ekkor a vőfél igy folytatja tovább mondokáját.“

Tiszteletreméltó kedves násznagyuram,
Nem különben becsületes házigazda uram,
Kegyelmetekhez lenne egy, avagy két szavam,
Ha bemenetelre engedtetnék utam.

Ábrahámmal jó vénséget ért öregek,
Sára erkölcsével biró asszony rendek,
József szelidségét követő legények.
Szűzek, szemérmesség, kiknek ékességek.

Szerencsés jó estvét Istentől mindennek,
Kivánom e házba akik beléptenek,
Vőlegény urammal, hogy örvendezzenek,
Istentől áldatva mindnyájan legyenek.

Láttam én iszonyú éhségét e népnek,
Min adám magamat nagy keserüségnek,
Bujdosván eljártam kerekségét földnek,
Gyülekezetével kicsiny seregemnek.

Végre Isten vive igen boldog helyre,
Téjjel, mézzel folyó Kánánnak földére,
Hol találék kegyes könyörülő férfi s asszony népre,
És nemzetségre.

Akik engem látván, akképen szólának,
Hogy az éhes népek, kiéi volnának,
Én felelék: ezek mind . . . i lakosok,
De az éhség miatt van nagy busulások.

Ezt hallván minekünk eledelt adának,
Füge s marsolával meggazdagitának,
Kenyeret, hust bőven zsákunkba adának,
Ily nagy emberséggel visszabocsájtának.

Melyből kelmeteknek is bőven részt hoztunk,
Azért, ha szivesen mi bebocsájtatunk,

Az éhező népnek vigasztalást nyujtunk,
Ha nem, majd ezennel másfelé utazunk.

De a vacsoráló ház, látom, elkészült,
A háznak szélein sok asztal felépült,
Tiszta abroszokkal föle megékesült,
Jóllehet azelőtt éhségtől kirémült.

Elkészült asztalra tányérokat adtam,
Kalács, czipó bővségével megrakattam,
Kést, kalánt melléje helyesen hordattam,
Azért ha már megengedné násznagyuram,

A hozott eledelt szivesen beadom,
Ami az én tisztem, azt el nem mulatom,
Szorgalmatossággal a népet biztatom,
Örömre szíveket ekképen inditom.

Már csak a tisztünk, hogy kérjük Istenünket,
Áldja, szaporitsa mi eledelünket,
A fiú uristen tartson meg bennünket,
Szent lélek szentelje meg mi beszédünket.

Tegyen szerencsésse dicső Szentháromság,
Távol legyen tőlünk mindenféle hivság,
Igy lesz Isten előtt kedves a mulatság."

Most a behozott ételt átaladja a násznagynak, ki azt az asztalra leteszi. Ekkor imádkoznak, elcsendesül minden, de a kályha körül a pajkos gyerköczék szokás szerént nem mulasztják el a szent csöndességet valami felrikoltással háborgatni, és ugy aztán az evéshez kezdenek, mi alatt a zene folyvást szól.

A második tál étel (mely rendszerént tyúk szokott lenni) feladásakor:

„Uram, uram násznagyuram! kegyelmedhez való szóm volna, ha meghallgatná kegyelmed." Mire az „Igen is meghallgatom"-mal felel, s a mondóka igy foly tovább."

Elmenék én egykor egy kertbe, felmenék egy buborka fára, hogy ott körtvét és almát szednék, megláta engem a kertész, kapá egy retket, s ugy megdobott egy répával, szinte ugyan kondult a fejsze foka a hátamon, és elszaladék. Onnét menék az uton, feltekinték egy fára és azon odú vala, és abban seregély fiak valának. Gondolkodtam, hogyan vegyem magamhoz, de a kezem semmiképen nem ment bele, hanem magam bujtam bele. Hozzám vevén a seregély fijakat, gondolkodtam, hogyan jöjjek ki belőle; eszembe jutott a régi öreg atyánkról maradott szürből szabott vászon szekercze, melynek Miskáék-felé van köszörülve az éle, és haza szaladtam érte, kivágtam belőle magamat. És mikor jöttem volna az uton, egy helyen német mosók valának, mind azt kiálták: norungon fársáng! Én pedig arra értém: tágitsd vőfél az övedet. Tágitám az övemet, a seregély fiak mind elrepülének, mivel szárnyam nem levén, hogy utánok repüljek, még is mindaddig repültem, hogy a szakácsok konyhján elértem, a farkát megkaptam, ki nem hiszi, itt a jelensége.“ Ekkor átaladja az ételt.

A harmadik étek benyujtásakor:

„Itt van násznagyuram a hamadik étel,
Mig más következik, éljék egészséggel,
Szivesen adja ezt a háznak gazdája,
Ételét, italát tőlünk nem sajnálja “

A kása benyujtásakor:

„Jó a sült pecsenye a vajas kásával,
A sárgarépa is disznónak farkával,
Itt a sült pecsenye a vajas kásával,
Egyenek belőle, mert Isten áldása,
A ki ebből eszik, forduljon hasznára.“

A pecsenye benyujtásakor:

Azt bölcsen tudja kegyelmetek, hogy már mindenekről megelégitettem; de én egy őszön három esztendeig mészáros inas voltam, s oly országon jártam, hol az ökörnek párját 6 pénzen megvettem, 4 pénzen a husát kimértem, melyből kegyelmeteknek is ime bőven részt hoztam, kedves násznagy uram."

A czigányok számára igy kéreget:

„Elmenék én a minapi napon muzsikusokat fogadni, hogy vőlegény uramnak és az ő becsületes vendégeinek mulatságot szereznék. Előltalálkozék velem egy csunya, vörös, rőt bajszú ember, aki nekem azt mondá; há mégysz te élhetetlen vőfél? Én azt mondám: Muzsikusokat fogadni. Ő monda erre: Nincs teneked annyi értéked, hogy a muzsikusoknak megtudnál fizetni! Hagyjuk hazugságban atyámfiai azt a csunya rőt bajszú embert, én ihol magam helyett leteszek . . ."

A szakácsné számára pedig igy:

„Érdemes uraim szomorú hir vagyon,
A szakácsnénk keze sebes igen nagyon,
Szegény, hogy a kását ott künn kevergette,
A tüz a jobb kezét nagyon megégette.

Ennek a számára most erszényt oldjanak,
Garast és petákot számára adjanak,
Melye majd Budáról flastromot hozzanak,
Hogy mérges sebei jól begyógyuljanak."

Mikor az asztal körül forgolódott szolgálatkész ifjak seregét és a czigányokat vacsorára kéri ki, imigy szól:

„Uram uram, násznagyuram! kegyelmedhez való szóm volna, ha meghallgatná kegyelmed." Mire a násznagy megint

„Igen is meghallgatom“-mal felel, s a vőfél folytatja: „Amely jó élő földről kegyelmeteket éltettem, tápláltam, ugyanazon jó élő földre kikivánkoznám az én kicsiny seregemmel, hogyha meg lenne engedve az én násznagyuramtól. Magam helyett mást állitok, pohár töltő helyett pohár töltőt.“ És ekkor kinevezi a helyettes vőfélt, kit másképen kis vőfélnek szokás hivni, s azt a násznagynak bemutatja, ki is a kinevezett személyt rendszerént jóvá hagyja „muzsikusokat nem állithatok, hanem keresek oly módot, hogy mulathassák magokat kegyelmetek.“ És most eleikbe nyujt egy énekes könyvet, melyből régiebb időkben énekeltek is ez alkalommal; de már most nem szokás. Ellenben a kis vőfél előállván, azalatt mig a kihivottak vacsorálnak, ilyen versekkel mulattatja az asztalnál folyvást veszteg ülő vendégeket:

„Vigsággal tündöklő menyegzős vendégek,
Érdemekkel fénylő ékes nemzetségek,
Öregek és ifjak, vidám legénységek,
A szerencse szárnyán forgó szüzességek.

Minthogy immár látom a muzsika megszünt,
A vőfél uram is tőletek lám eltünt,
Tudom én, hogy ezzel most nem cselekszem bünt,
Hogy a hideg szélen nem álldogálok künt.

Hanem ti hozzátok e házba belépek,
Oh ezer jósággal megtetézett népek,
Kiknél a vőlegény és menyasszony szépek,
Kiknek, mint angyalnak, van oly déli képek,

Míg a muzsikusok zsiros szakálokat
Megtörlik és hústól penészés állokat,
Ha megengedtetik mondok újságokat.

Én ama nagy hires Szent Gellért hegyéről
Jöttem ti hozzátok igen nagy messziről,
Közel háromezer hatszáz mértföldnyiről,
Annak istentelen magas tetejéről.

Csak tegnap érkeztem, meg sem is nyughattam,
Már is három vagy négy helyre hivattattam,
De ezt a menyegzőt épen nem hagyhattam.
Azért is itten magamat megmutattam.

Megéreztem szagát a sült pecsenyének,
Amelyből immáron mindnyájan evének,
Öregek és ifjak megelégedének,
De az én markomba semmit nem tevének

Hej a mi országunk teljes ám bővséggel,
Mindennemü jeles, drága eleséggel,
Ugyanott jól laktam bizony elégséggel,
De immár meghültem viszont teljességgel.

Lapányos a hasam, mint jól láthatjátok,
Bár csak egy kis hussal engem kinálnátok,
Több verset mondanék, ha innom adnátok (Iszik).

Vőlegényt, menyasszonyt jobban megáldanám,
És a véka áldást reájok mondanám,
Ha tőlök is ezen áldott szót hallanám,
Igyál jó barátom, messziről jöttél lám. (Ismét iszik)

Hej, midőn minálunk esik lakodalom,
Van akkor asztalon nagy kalinkó halom,
Holott a népeket mindaddig huzdalom,
Mignem a kalácsból részemet kicsalom (Iszik megint)

Zsebem is nem kicsiny, s elegendö nagy van,
Egy szeglete hirét másiknak nem hallja;
Oly tágas az belől, mint a bönyi puszta.

Menyasszonyasszonyom, ha közelebb volna.
Tudom, hogy engemet mindjárt megcsókolna,
Egy avagy két pár szót ottan velem szólna,
Aztán a zsebembe kalácsot dugdosna,

De hogy messze esik tőlem, azt sajnálom,
Hogy mégis szemére ne jöjjön az álom,

Azért beszédemet mostan ugy formálom,
Hogy víg kedvét neki szépen eltaláljom.

Ha megengedtetik tovább is itt állni
Énnekem, e házban kivánnék sétálni,
Ez áldott szobában mindaddig ugrálni,
Mignem a menyasszony vele hagyna hálni.

De ez nekem tudom, meg nem engedtetik,
Inkább a két lábom görcstől szenvedtetik.
Mert az ilyen dolgok vőlegényt illetik,
Kitől az ugrálás is jól kitelhetik.

No de patvar vigye. bátor ez ugy légyen,
Ha mostani dolgom helyesen nem mégyen,
Szükség, hogy most tőlem minden áldást végyen,
Vőlegény, menyasszony, melynek rende légyen :

Tegnapig kivánom, legyetek épségben,
Mindenkép állandó kivánt egészségben,
Élhessetek tiszta sötét fényességben,
Mindenektől megunt kinos kényességben.

Teremjen nektek a száraz fűzfa almát,
A kaszáló rét is adjon elég szalmát,
A balhák soksága terjessze hatalmát
Rajtatok, s lássátok azoknak unalmát.

Kása leves. lencse legyen ételetek,
Ezzel hiresedjék együtt lételetek,
. . . . i falu legyen nyugovó helyetek.

Adjon Isten nektek vasból arany gyűrűt,
Tizenkét tehénből három vagy négy ürüt,
Nádszállakból álló buzát igen sürűt,
Nyári nyomtatásra nagy sok üres szérűt.

Bor helyett oh Bakos adj ezeknek sok port ;
Kenyér helyett pedig kenyérsütő zsombort ;
Add meg nekik érni a tegnap ilyenkort.
Hogy a pálinkával ihassanak kámfort,

Ruha helyett teremts nekiek zöld laput.
Ne keljen nekiek forrázniok szaput,
Adj fagyos szalmából a házoknak kaput,
Ne lássanak legényt, csak rongyos kalaput.

Kakasoknak is tégy ötvenkét taráját,
Hizlalt disznojoknak harminczkét orjáját,
Amely megöletik fel ne tátsa száját,
Sőt még akkoron is nagyobbitsa háját.

Ejnye mi a patvar, de elbólintottam,
Hogy a beszédemet igy elbóditottam,
Holott nem is ittam, már eltántorodtam,
A részegség miatt nem tudom mit szóltam,

Azért bocsánatot kérek, ha vétettem,
A vőlegény ellen roszul cselekedtem,
Avagy a menyasszonyt, hogyha megsértettem,
Beszédemmel, melyet most itt elkövettem.

Megforditom ugyan most már én nyilamat,
Mint az okos madár ugy teszem szavamat,
Minden emberségben foglalván magamat,
Kibeszélem megfött jó gondolatomat.

Mely Isten titeket összeházasitott,
Őrizvén titeket igy megpárositott,
A munkával tudom meg nem kárositott,
Söt inkább bennetek örömet inditott.

Kivánom tovább is jámbor élteteknek,
Legyen őrizője és személyeteknek,
Csak egy szivet adjon mind a kettőtöknek.

Igy ti békességgel sok számos időre,
Éljetek mindketten, örömre kellőre,
Érvén a jövendőt boldog esztendőre.
Kelljen kilencz forint a czifra bölcsőre.

Eddig van a kis vőfél szerepe. A vacsorázásra kihivott sereg, minekutána jól lakott, most ismét bevezettetik a ven-

déges szobába, a rendszerénti vőfél által, ki akkor ezeket szólja:

„Uram uram, násznagyuram stb. . . . Amely jó élő földre kegyelmetektől kikivánkoztam, ugyanazon jó élőföldről viszont be is kivánkozom az én kicsiny seregemmel, hogyha megengedve lenne násznagyuramtól. Ne vélekedjenek ettünk-e? vagy ittunk-e? mert ugyan meg is mutatjuk azon élőföldnek zsengéjét." S most általnyujt egy csutora bort és kulcsos kalácsokat „és igy folytatja mondókáját."

„Vőlegény uram látom szép személy mellett ül,
Azt is látom, szive bizony örül,
De én busulok veszettül,
Mig a sor rám kerül,

Bár csak egyitek mondaná, ülj az asztal mellé,
Azt sem bánnám, ha esném a menyasszony mellé,
De nem a kemencze mellé,
Hanem a szép szüzek közől akármelyik mellé.

Vőlegény uram előtt a lepény majd elhül,
Menyasszonykám a korsó bor előtte majd eldül,
Köszönje rám, torkom hevül,
És ne igya azt egyedül,
Mert feje elszédül.

Hidjétek el, hogy vőlegény bizony én is leszek,
Akkor zsiros pecsenyéim tányéromon lesznek,
Akkor szüzek szép személyek,
Sok hivatalos vendégek.
Engem megtisztelnek.

Most már következik az asztali üléstől való bontakozás és táncz. Mindeniket a menyasszony kezdi meg. Evégre a vőfél kikéri tánczra a menyasszonyt, s igy szól: Uram uram, násznagyuram stb. Immár Isten kegyelméből a vacsora elkölt és a jeles táncznak ideje vagyon; azért én is kikivánom menyasszonyasszonyomat harmad magával, hogy tisztelhet-

ném vőlegény uramat és a mellette üllő násznagy uramat egy becsületes jámbor személylyel, ha kegyelmedtől meg lenne engedve kedves násznagyuram. Melyre minekutána a násznagy " Igen is"sel felelt, reákezd a vőfél ime e dalra, melyet a zenészek kisérnek :

Kérem násznagyuramat,
Menyasszony asszonyomat,
Véle mulatságomat,
Most kezdem játékomat.

A menyasszony erre kilép, a vőfél kezénél fogja, s folytatja :

Kérem násznagyuramat,
Nyoszolyólány asszonyomat,
Véle mulatságomat,
Most kezdem játékomat.

A nyoszolyólány kilép, s a menyasszony kezébe fogodzik, a vőfél pedig csak folytatja :

Kérem násznagyuramat,
Nyoszolyó aszonyomat,
Keritsen czirkoljomot,
Keritsen czirkoljomot.

A nyoszolyóasszony is kilép, a nyoszolyóleány kezébe fogodzik, s a vőfél egyre dalol és igy folytatja :

Dolgom folyjon hasznosan,
Lábom rakjam módosan,
Kérem alázatosan,
Menyasszonyt hordozhassam.

S igy elkezdve vőfél és menyasszony a táneczolást, utánok és velök azután táneczba kerekedik minden, valaki csak akar és elfér. Foly ez nehány óráig, anélkül, hogy valami nevezetes dolog jönne közbe, vagy a vőfél szólana. Hanem

midőn a vőfél idejét látja már az elhállatásnak, s a menyasszonyt a mulató seregből ki akarja kérni lefektetés végett, akkor ismét összeszedi magát, s ilyen szavakkal fejezi be mondókáját:

Tekints uram isten házasulandókra,
Kik ez esztendőben a szent házasságra
Léptenek, általad engedd boldogságra
Jussanak, s te benned lelki vidámságra.

Asmódi angyaltól őrizedd fejöket,
Hogy az irigy sátán ne sértse lelköket,
Rút förtelmességre ne ejtse testöket;
Ellenben sok jókkal áld meg uram öket.

Az élet próbája, s egész iskolája,
A házasság dolga, s Istennek munkája,
Ő rendeli, kinek ki legyen mátkája,
Nála nélkül vakra vettetik koczkája.

Nem mondom, hogy lett ez szinte történetből,
De inkább lehetett szokás, természetből,
Régi atyáinknak vett eredetökből,
A nagy úr Istennek tett rendeléséből,

Ezekre például hozhatok elő mást,
Nem keresek sokat, csak ifjú Tóbiást
S nekiek Istentől adatott szép Sárát.

Isten rendeltéből, hogy összekelének,
És első éjszakát amidőn érének,
Mindenek előtt is szolgálnak Istennek,
Természetre nézve nyugodni mentenek.

Közönségesen is hallottunk ily nótát,
Kiki maga érzi maga nyavalyáját;
Aki végbevitte ételét, italát,
Immár végbevitte hüségesen dolgát.

Nem is tartoztatja már továbbá magát,
Álomra bocsátá szemeit és tagját,

De mivel egyedül elunta már magát,
Kiért fárasztotta elméjét és gondját,

Már melléje várja Istenadta társát,
Hittel kötelezett jegybeli mátkáját.

Hogy ebben szolgáljak régen kért engemet,
Melyben fel is tettem kész emberségemet,
Nem is másitom meg ezen hüségemet,
Hanem végbeviszem vőféli tisztemet.

Csak násznagy uramat kérem szeretettel,
Hogy ne ellenkezzék ezen kérésemmel,
Menyasszony asszonyomat bocsássa békével,
Ő igaz társához Istennek hirével.

Nem is kivánhatjuk ebben rövidségét,
Nem is gátolhatjuk Isten rendelését,
Söt inkább mi kérjük Isten ő felségét,
Töltse be öneki kivánt reménységét.

Nyoszolyóasszonyom is tisztviselését,
A menyasszonynyal tett igaz szövetségét,
Mutassa meg mostan hozzája hüségét,
A nyoszolyólánynyal két három lépését.

Erre feleletet kivánok uramtól,
Ezen regimentnek fökapitányától,
Hogy dolgom tudhassam folytatni boldogul,
Vihessem is véghez, helyesen, jámborul.

S most elbocsájtják a menyasszonyt, kit midön az ágyas kamarába kikisérnek, a vőfél előtte háromágu égő gyertyával megyen, a czigányok pedig azalatt csendesen rákezdik amaz ismeretes dallamot, melyre aztán mindnyája ajkán megzendül az ének ekképen. „Mi, mi, mi hát a szerelem“ stb.

Tud. Gyüjt. 1827. 12. 12—25.

Toroczkói nászszokások.

A jegybejáró ifjú némelykor egy egész évig elhordja kalapjában a roppant téli virágból kötött bokrétát, melyet eljegyzéskor tüzött szerelmes hölgye kalapjába. A fiatal férfi nősülése előtt épen nem bokrétázza magát — az első bokrétát mátkájától nyeri. A nász szertartásai szombaton kezdődnek, és szerdán végződnek. Általában inkább nyáron és tavasszal szokás nálok házasodni. Szombaton a vőlegény laka elé egy több ölnyi magas póznát szúrnak, s az udvaron konyhát raknak. Kapuk, ajtók nyitvák a jövők menők elfogadására; esznek, isznak táncolnak, a bor árát kiki megfizetvén. A menyasszony és rokonai ezen mulatságban nem vesznek részt. Vasárnap a menyasszony szülei házához minden baráti és rokoni meghivatnak, az ugynevezett tyúkhús vacsorára, hova minden hivatalos egy tyúkot, s egy somogyi kalácsot visz ajándékba. Ezt ingyen vacsorának is hivják, melyet ismét táncz mulatság rekeszt be. Hetfőn a násznnepre egész város hivatalos. Délután a vőlegény és menyasszony egymásnak ajándékokat küldenek; a vőlegény csizmát, selyem fejkötőt, s kontyoló fátyolt; a menyasszony nyakkendőt, selyemmel varrt inget, s egy csinos bokrétát. Harangszóra a vőlegényi nász számos kisérettel a templomba menvén, várni kell mig másfelől a menyasszonyi násznép is megérkezik. Az esketés megesvén, a menyasszonyt az egyesült nász szülei házához kiséri, holott a násznagy a menyasszony átaladását sürgetvén, azt tőle kereken megtagadják. Ebből hosszas versengés, viszszafelelgetések következnek, mig a megtagadó fél véd okaiból kifogyván, a menyasszonyt csakugyan odaadja; miután ez ékes szavakba, alkalmi versezetbe szerkesztett beszédben

sokszor hangos zokogások közt megköszöni szüleinek nevelésében s ápolásában kitüntetett kegyességét, s a vőlegény igérvén, hogy atyja helyett atyja, anyja helyett anyja lesz, s a rábizott kincset hiven megőrzendi. Erre az ifjak a menyasszony hozományát felragadják, s a násznép a vőlegény laka felé indul. Ezen szertartások alatt beesteledik. A vőlegény lakához érkezvén, a menyasszony egy belső szobába vitetik, hol a násznagy pártájának átadására szólitja fel. Darab ideig vonogatja magát, de a szelid erőszaknak ellen nem állhatván, maga leoldja rózsakorának ezen szép koszorúját, s a sürgetőnek átadja. Ekkor előteremnek a násznők, s felkontyolják, a férjeadta fejkötőt fejébe nyomván, felfátyolozzák, s ezen változott alakban a váró vendégek közé menvén, kezdődik a menyasszony tánez. Tánez után nyilt asztal van, melyben mindenki részesülhet, azonban a bor árát ily alkalomkor szabott, többnyire magas ár szerént, minden jelenkező fizeti. Ezen éji lakozásból a leányok kirekesztvék. Vacsora után a szakácsné elkergeti őket, s csak férjnél levő nők táncolhatnak. Kedden az örömapa s anya vendégeltetnek meg a vőlegény házánál; ezen lakomában csak hivatalosak részesülhetnek; de ebéd után ismét kezdődik a tánez, borozás, és szerdán reggelig tart.

Magy. Erd. Kép. 1854 3. 138.

Toroczkói apróbb szokások.

Mikor a pap az imádságot elkezdi, nő és férfi feláll, s a nők palástjuk jobb szélét mintegy vezényszóra egyszerre ajkukhoz csapják fel.

Ha urvacsorához állanak ki, az elsőbbséget itt az évek

száma adja. Először jönek a 60 évet meghaladottak, azután az 50—60, a 40—50 évesek, s mind igy rendre le. A templomból ki, legelől a leányok jönek, utánok az első éves nők, s csak azután az asszony sereg.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 138.

A trencséni tótok vagyis az u. n. hornyákok házassági szokásaik.

A felserdült hornyák legény ritkán választ szive sugallata szerént feleséget, hanem vagy szülői akaratából, vagy pedig csak azért házasodik, hogy legyen aki dolgozni segitsen, süssön, főzzön neki, mosson reá, és ha lehetséges, hozzon is valamicskét a házhoz.

Ez előtt, ha egy apának 4—5 fia volt, 15—19 éves korukig rendesen mind megházasitá őket, hogy szaporodjanak a háznép dolgozó kezei.

Legelső házassági lépése a hornyák legénynek az, hogy szerző asszonyt keres magának, aki aztán elmegy a leányos házhoz, s amint Isten tudnia adta, eldicséri a legényt és szüléit a kiszemelt hajadon s ennek szülei előtt, kecsegtetvén őket mindenféle jóval, amiben azok házánál részesülni fog az a menyecske, akit az a derék legény feleségül vesz.

Ha a szerző asszonyt leültetik, s kenyérrel pálinkával megkinálják, ez jó eredménye az ő ékes szólásának, s az jelenti, hogy jó helyütt kopogtat, oda fogják adni a leányt az ajánlott legénynek.

Tudtára esvén az ifjunak, hogyan fogadták az ő szószólóját, násznagyot szerez, s ezzel és nehány rokonának kisére-

tében elmegy vasárnap korán reggel a lányos házhoz, sorba kínálgatja a vele hozott pálinkából a házbelieket, ott pedig kalácsot és túrót tesznek a vendégek elé, falatozás és kortyolgatás közben a násznagy megkéri a leányt, mire a hajadon igy szokott felelni: „Ha Isten és szüleim akarata, ugy történjék meg.

Erre a legény és a leány jobb kezeikről gyürüt huznak le, s azokat egymásnak nyujtva, háromszor fordulnak meg a szobában, ennek végeztével a vőlegény menyasszonya kötényébe pénzt dob, ki azt a jelenlevő leányok egyikének dobja ismét kötényébe, ez viszont egy másiknak és ugy tovább, míg végre ismét a menyasszony kötényébe kerül vissza, ki azt megtartja, s bokrétát tüz vőlegénye kalapja mellé, azután a paphoz mennek magukat bejelenteni. A kézfogástól egész a lakodalomig eljár a vőlegény menyasszonyához este; a menyasszony pedig kalácsot süt, és jövendő férje házához küldi azon üzenettel, hogy a menyasszony leveleket küldött. Pár nappal pedig a lakodalom előtt a menyasszony egy asszonynyal a szomszéd falvakon jár koldulni.

Elérkezvén a menyegző napja, a vőfél a lakodalomhoz tartozó egyéneket meghivja, és az egész gyülekezet a menyasszony házához megy, ott a menyasszony vőlegényének üngöt ajándékoz, melyet az magára öltvén, a másikat, mely rajta volt, elviszik az asszonyok, s a kamrában egy láda közé csipve, darabokra vagdalják, hogy férje felett uralkodjék az asszony. Ezután a menyasszony leveti felsőruháját, s egy fertály aláteszi, hol addig hagyja, mig kivánja, hogy anya ne legyen. Ezután ünnepiesen felöltözvén, s egy üveggyöngyökkel és pántlikákkal felcziczomázott pártát fejére tüzvén a menyasszonynak, a templomba megy a násznép. De ezen menetet megelőzi egy babonás szertartás; ugyanis az asszonyok egy hordóabroncson háromszor bujtatják keresztül a menyasszonyt, hogy könnyen szüljön. Azután a vőlegénynyel együtt az udvarra állnak, hol a nászasszony összekevervén mindenféle

gabonát, azzal háromszor meghinti őket; azután pedig egy fenyőfaágat vizbe márt, s ezzel is háromszor locsolja meg.

Midőn az esküvőhöz mennek, a vőfél kötelessége, a menyasszonyra vigyázni; azonban esküvő után azonnal haza szökik a menyasszony, mely szökésért kérdőre vonja a násznép a vőfélt, hogy hová tevé a fürjet, ő pedig egy kerek kalácsot vesz elő mondván, hogy ezzel az utilevéllel mindenütt megtalálja őt. Ezután a násznép korcsmába megy, honnan csak estefelé tér vissza a menyasszony szüleihez, hol nagy vacsorával várnak reájuk, mely vacsorához a rokonok kalácsot és gabonát küldenek. Vacsoránál az uj pár nem ül asztalhoz, hanem a kamrában egy két ételből összekevert ételt adnak nekik, hogy két évig ne legyenek gyermekeik. Vacsora után a vőlegény házához mennek, hol a menyasszony a házbelieknek ajándékokat ad, s pedig minden férfinak üngöt, az asszonyoknak himzett kendőt, melylyel fejeiket beburkolják, leányok pedig kalácsot és szalagokat kapnak. Végre kamarába vezetik az új házaspárt, hol a nászanya és vőfél együtt bontják ki a menyasszony haját. Ezen szertartás alatt a násznagy ujjai között tartott két megjegyzett égő gyertyával világit. Egyik a vőlegényé, másik a menyasszonyé. Kivül a lányok danolnak. Midőn a menyasszony haja szét van bontva, a násznagy az égő gyertyákkal futni kezd, amelyik uj házas gyertyája hamarább esik el a násznagy ujjai közől, az hal meg előbb. Ezután a menyasszony férje jobb lábáról, ez meg nője bal lábáról huzza le a bocskort, s magára hagyatik a házaspár *). Azután a kamra ajtaja elé hánynak fát, hogy a fiatal nőnek mihelyest felkel, dolga legyen. Evvel jobbára vége szo-

*) Oroszországban is megvan az a szokás, hogy mikor a mugik (paraszt) haza viszi menyasszonyát, a korbács bele van dugva egyik csizmaszárába. Lefekvés előtt parancsolja mátkájának, hogy huzza le csizmáit. A szegény némbernek szabadságában áll azzal a féllel kezdeni, amelyiket választja, de jaj neki, ha azt húzta le előbb, amelyikben a korbács van, mert akkor első kóstolóra része van benne. *Vas. ujs. 1854. 185.*

kott lenni a lakodalomnak, s csak nyolcz nap mulva gyülekezik össze a násznép a menyasszony szüleinél ebédre. A fiatal nő elejinte férje asztaláról mit sem eszik, hanem magával hoz egy láda kalácsot, s azzal él. Hol zene mellett végzik a lakodalmat, ott jobbára egy bohócz forma egyén, az u. n. szvat is szerepel, kinek feladata mindenféle tréfát üzni, amit lehet ellopni, s a menyasszony jövendő szobájáról a vakolatot leverni, hogy mindjárt legyen neki mit tapasztani, meszelni. Tehetősb gazdáknál a lakodalom három napig is tart. A menyasszony hozománya tehénből, ládákból, és ruhából áll.

Vas. ujs. 1855. 222.

Túróczmegyei házassági szokások.

A túróczi tót nősülése után csakhamar elhagyja hajlékát, s a nagy világba megy szolgálatot és pénzt keresni. Néha három vagy öt év lefolyta után térnek csak haza jó nyereséggel. Haza érkeztökkor, mi rendesen éjjel történik, lovaikra csengetyüket akasztanak, s azok csörömpöléseivel verik fel az alvókat. Nejeik, kik várva várják megérkezésöket, kisietnek akkor házaikból; tudakozódván a megérkezett kiléte után; s akinek haza jött a férje, azonnal lakomát üt a megérkezett tiszteletére, s az első nap a lakomák és családi öröm, a második pedig a számadások nagy napja. Nősülni nagyon korán szoktak, s a házasság szertartásai után alig marad két három hónapig fiatal, s többnyire csinos nejével, legvigabb napjait félbenszakasztva, otthagyja feleségét, s kereskedni megy a nagy világba egy két esztendőre. Távolléte alatt nejének időnként pénzt, gyürüket, vagy szép és gyakran drága ruhakelméket küld, szerelme s megemlékezése jeléül.

De a nők is büszkék férjeikre, s oly házasok is, kik már 10—15 év óta élnek együtt, a tulságig előzékenyek és gyöngédek egymás irányában.

Vas. ujs. 1857. 346.

Válivölgyi beköszöntő.

Fehérmegyében, Vál környékén, a lakodalomra hivogatás ugy történik, hogy egy ügyes beköszöntőt küldenek a házakhoz, ez felöltözködik magyarosan, kezébe botot vesz, piros szalagosat, kalapjához rózsát és virágot tűz, azután megjelen a hol kell, leveszi kalapját, megsimogatja azt kétszer háromszor kezei közt, aztán egyet kettőt köhint, s igy szól:

És pediglen az én uramat . . . . .,
A szent lélek fölbuzditván,
Elméjét a szent házasságra vetvén,
. . . . . megszeretvén,
Azt becsületes szüleitől meg is kapván,
A mindp vele fölcsapván (kézfogás),
Ma mint a vöröshagyma vele megesküdvén,
Kelmeteket is egy kis collatióra,
Borra egy kancsóra,
Tánczra, kuferczesre,
Általam szivesen invitálván,
Hogyha a több ferequentia elérkezvén,
Jelenjen meg örvendezvén,
E szóm s mondásom kegyelmetekhez,
Dixi, duxi, Daróczy, jégverem, Kopácsy,
Feneketlen Rákóczy.

Nef. 1864. 24. 244.

Vendégség.

Ezt máshol búcsúnak szokták nevezni, legjobb neve mégis az ugynevezett templomnapja; mert a templom felszentelésétől veszi eredetét, azaz mely napon a templom felszenteltetett, azon napot minden évben pontosan megtartják.

Az ily vendégségnek különféle jó sajátságai is vannak; mert ezuttal akárhova minden hivás nélkül bekopogtathatunk, mint vendégek szivesen láttatunk, fesz nélkül mulathatunk, s ami legfőbb, nem kerül az egész egy krajczárba sem.

Vendégség előtt két héttel a boldog faluban, hol a bucsú tartatni fog, már szokatlan mozgalmakat vehetni észre, melyek azonban az avatlannak nem annyira, mint az ügyes szemlélődőnek tünnek még fel, s nem állnak egyébből asszonyok gyakori csoportozásánál, uton és utfélen rémitő hosszú sopánkodások és panaszokkal, melyek szerént oly átkozott szárazság, mint az idei, még nem volt; vagy ha sok eső jár, hogy oly záporos idők, mint az ideiek, még nem léteztek, melyek minden malomgátat oly gyalázatosan elhordtak volna — hogy tehát mindenik esetben örleni teljességgel nem lehetvén.

Vendégség előtt egy héttel az egész falu a legderangirozotabb állapotban van, hogy annál mázosabb alakban tünjék majd elő. A házak minden ingó butora az udvarra zsibárusi rendetlenségben kihányva; az egy év óta nem szellőztetett párnák, miután előbb jó erős lugban kimosattak, a ganajos szekér oldalaira, ekére, tilókra, s a házfedélhez támasztott lábtóra kiteritgetvék, s a butorok körül két, nem épen párisi kinézésü asszonyi állat foglalkozik csutakkal és köpor-

ral, illetőleg egy kanna vizzel s rongytekercsesel. Az elsőbbik asszony, kinek egész viselete egy ujjatlan ingből, kötényből, s egy tiszttartóné asszonyomtól két év előtt ajándékba kapott, pöhölydús coaffürjét boritó zsebkendő szakadékból áll,s ki kellemteljesen térdel egy fatuskó előtt,melyen a konyha, szoba, polcz, és asztalfiók minden nemfaszerszámai kirakvák — mint csiszolja rendre köporos csutakával előbb a három és fél darab czintányért, aztán az egy lábbal megfogyatkozott vasserpenyőt, aztán a rozsdaboritotta nyársat, melyre még a mult évbeli vendégség ludzsir cseppei tapadvák, s a hason boldog ingredientiájú tepsit, aztán a feketévé változott hajdan veres rézfedőt, végre a harmadfélpár kést, villát, s összesen kilencz bádog kanalat, melyek mind nem láttak egy évtől hasonló reformátiót. A másik asszonyi állat pedig, kinek costümje társaihoz azon különbséggel hasonló mindenben, hogy ennek kötény helyett felövedzett, s hátul sarkként lelogó szinevesztett szokinge van — im most mártja tekercsét a kávátlan rocskába, s erélyesen mosni kezdi a nyughelyéről tiszteletlenül kiczipelt superlátos ősi nyoszolyát, melynek szűette horgas lábai hasonlitanak egy harmincz esztendős paripa rokkant lábaihoz; majd az asztalnak, karatlan karszéknek, lóczának, sajtárnak, s végre a tulipános ládáknak megy neki, s mindezeket addig dörgöli, frutirozza, lankadni nem tudó energiával, mig a rocska tartalma egészen kimeritve nincs; ami egyszersmind csalhatlan criteriona annak, hogy az ekkép megsurolt butorok immár tökéletesen tiszták. Azonban lehetlen, hogy észre ne vegyük még azon harmadik regényes alakot is, ki az előbbiekhez öltözetére szintén mindenben hasonló, kivéve, hogy ez mind kötényt, mint szokinget fölöslegesnek tartott, s következkezéskép a szó legszorosb értelmében vett pongyolában vagyon. De nem is lehet ezt neki vétkül tulajdonitani, mert az oláh czigány asszony által futólag, félig ingyen, félig hitelben összekötözött auszschusz sertetömeg, melyet egy az uraságí erdőben lopott girbe gurba póznán a házfal sárbecsapdosott

göröngyein varjumészszel terhesen feje fölött hordoz, s melynek tartalma természetesen, legnagyobb részt a fungálò fejére, s (ha volna) viseletére záporlik vissza — ünnepélyesebb costüme hiányát minden ildomos ember előtt kimenti.

Midőn a fa és nemfa bútorok ekként megtisztitvák, s a ház sem néz már ugy ki, mintha pecsétkórságban sinlenék, a három tisztessèges asszony igen sajátságos chemiai operatiòhoz fog, megosztva egymás közt az ő szorgos munkáját, s elszéledve mindenik külön utakra, s midőn egy òranegyed mulva visszatérnek, hozva fülkasba az egyik sárga agyagföldet, melyet a vermek kihányt gyomrából szedett vala; a másik jòféle búzapolyvát, melyet a szomszéd szérüjèn csempészett vala; s a harmadik kimondhatlan hulladékokat és sarat, miket a ház előtti ut hosszában puttonyba összeszedett vala — az utòbbi három anyag összekevertetik, s fölerésztetvén, ha szükség, egy adag kuti hideg vizzel, neki megy az asszonyok egyike az ő lábaival, s addig gyurja, tépi és tapodja azt, mig abból tökéletes ugynevezett sártapasz nem lesz, melylyel a ház (szoba) talaja s falai ildomosan betapasztatnak; a sárga agyagfölddel pedig, hogy legyen mintegy öszszesimitò felmáza, igen diszesen beeresztetik.

A vendégségek évenkinti tartása ugy van többnyire intézve, hogy azt két három nappal, valamely közelebb fekvő parlagi városnak, országos barom és kirakò vásárai előzzék meg; miszerént ezekben, ha van mit, részènt eladhasson az ember, részènt, s okvetlenül elláthassa magát a vendégség kellékeivel. A gazdasszony tehát a vásárt megelőző estvén a gazdával privát conferentiát tart, melyben főszerepet a hólyagzacskò megtakargatott fillérei játszanak, s melynek folytában elhatároztatik, hogy a gazdasszony holnap kisebbik urával a vővel az egyetlen rendbeli kétvonatú fogaton a baromvásárba menend, eladandòk az egyéves felesleg üszöt, s veendők ennek árán zsirt, szalonnát, mézet, káposztát, borsòt, paprikát, czimetet, élesztőt, dohányt, és két szál fehér gyertyát; a

gazdának pedig kalapot és szűrt, a vőnek lajbit, a gazdaszszonynak fejkötőt, a többi fehércselédeknek egy-egy virágos kendőt, a gyerekeknek mézeskalácsot; a zacskó tartaléka marhahúsra, borra, pálinkára, s a czigányoknak adandó douzeurre fordittatandván. A fazekasok pedig a vendégséget megelőző egy pár napokon berukkolnak az ő jól megrakott szekereikkel, s elhalmozzák a falut mulandó edényekkel, s visznek helyettük buzát eleséget, hogy szinte ropognak az ő szekereiknek tengelyeik, és ásit a magyar gazdasszonyok kamrája az ürességtől; kik azonban mégis boldogok, örülvén nagy örömmel, hogy feleslegnek nevezett terményeiktől oly jó cserével megszabadulhatának.

A vendégség előestéjén a kalácsok különféle nemei, ugymint: morványok, bélesek, puszták, túrós és káposztás lepények — nem különben a lúd és kacsa, valamint a marha és bárányhús süttetnek meg, s tétetnek a kamrába ujdon boritók alá.

A vendégség napján, mely egyszersmind templom- és bucsúünnep is, két részről tapasztalhatni szokatlan készületeket: a vendégségadók, s a vendégekül jövők részéről, mely utóbbiakhoz számithatni széles értelemben a koldusok és czigányok hivatlan, de ki nem maradható csapatait is.

A házhál hol vendégség tartatni fog, már hét órakor megrakatik a jól kimázolt pad tüze, s oly hatalmas lángokra szitatik fel, mintha az egész évbeli tüzhiány ki akartatnék pótoltatni, s elláttatik a pad területe fazékakkal és lábasokkal, melyekben hogy mi fő és mi sül, az ebéd összegéből fogjuk megtudni. A házbeliek ezalatt, a gazdasszonyon kivül, ki természetesen a konyhában viszi fontos szerepét, s csak délelőtt kevéssel öltözködik fel a kamrában — lehető legelegansabbra csipik magukat, s a gazda miután fejét tükörsimára kikente, egész ünnepélylyel huzza ki egyik tulipános ládából a hajdan kék posztó nadrágot, melyben még nagyapja tánczolt mint vőlegény, s melyen még sincs több harminczkét foltnál, ezután jól

megkent, számos izben reparált, s mind amellett ez ünnepélyes alkalommal is javitást igénylő czizmáit parancsolja elő, s ellátván azokat elébb, mint illik egy-egy portió szalmával, nehogy lábaihoz hütlenek maradjanak, a nadrággal egykorú és szinü lajbit ölti, s végre temetésen kapott flór nyakravalóját köti fel. Igy elkészülvén, az asztal öblös fiját veszi vizsgálat alá, hol kalácsot és sültet, a falszekrényben pedig mézespálinkát talál reggeliül; azután ha krajczáros pipáját is teletömte kapadohánynyal, magára ölti a tegnapelőtt vett ujdonatuj szürt, kalapot- és sütkérezni a ház küszöbére ül ki, s nagyszerü megelégedést kifejező nyugalmában megrendithetlen. A ház hajadona pedig, ki minap még a konyha, polcz, és az asztalfiók szerszáminak tisztitásával foglalkozott, mivel ezuttal érdekeltje is váratos, a legpattogóbb patyolatfélinget, fogacskázott habos selyem virágos pruszlikot, olajos szokinget, fodros kötényt, rojtos kendőt, és sárga csizmát ölti fel, mig nyakára tengerklárist, s ujjai mindenikére 3 gyürüt vőn, s derekig lenyuló vrekocsára két rendben kötözött tenyérnyi hejkötőket, feje tetejét és sodrékait pedig oly fényesre simitá ki, hogy a legkörmösebb kanlégy is megcsuszamlanék rajtok; s mind ezután olvasóját vevén kezébe, s képgazdag könyvét hona alá, a kis misére ment, magát pirosra csipdesett arczokkal bemutatni. A menyecske toiletje csaknem ugyanaz, kivéve, hogy leeresztett haj helyett, piczkes vagy humlokos fejkötőt, borita fejére, s templomba menetel előtt arczait meg nem csipdesé. Azon regényes alak végre, kit tegnap előtt meszelővel láttunk a ház falán nyargalózni — a gazdasszony — sárga csizma helyett, fekete éltes kordoványban áldozik az ünnep geniusának.

Mig a vendégség adók házánál ezek igy történnek, az alatt a vendégek is megindultuk házi tüzhelyeiktől, többnyire saját apostoli alkalmatosságaikon, s szerencsésen el is érkeztenek a vigan füstölgő kürtőjü faluba és házba, hol őket a sütkérezni kiült, szittyailag dohányzó házigazda, s a

főzőkanállal kiszaladt gazdasszony fogadják. A most érkezettek csak egy férfi és két fehércselédből állanak, mert a gyermekek mogyorós argumentumok következtében honn maradtak. Mind a három egyén komasági szoros öszköttetésben áll a vendéglőkkel, s miután a gazdasszony elmaradhatlan kérései és nógatására, a fehérre surolt lóczára nem minden mentegetődzés nélkül letelepedtenek, s mézes pályinkából, sültből és kalácsból álló reggelijöket elvégezték, az éltesb asszony vendég önkényt leveti ünnepi ruháját, s a gazdasszonyhoz szegődik, neki az ebéd kellékeinek elkészitésében segitendő. Ez főfő megtiszteltetés falusi vendégségeken, szintugy mint bizonyos kir. városban a sültek tranchirozása, hol ez mindig a város birájára bizatik. De ime alig hült meg a most nevezettek helye, ismét egy második, harmadik, negyedik koma és komaasszony sereg érkezik, ugyannyira, hogy a nem épen teremszerű ház (szoba), egy jól megtömött gyufatokhoz hasonló, melyben mozdulni annèlkül, hogy egyik a másikhoz ne dörgölőznèk, nem lehet. Ezek hasonló czeremoniával s reggelivel fogadtatván a ház kormányzói által, midőn a meghivott vendégek közől már senki sem hiányzik, mindnyájan a gazdával együtt a nagy misére mennek, s körülbelül 11-ig hallgatják a szerencsétlenségére ártatlanul elkésett Isten szolgájának beszédét.

A vendégek visszaérkezésével a rövid időre megürült szoba ismét a zsufolásig megtelik, s a gazda nógatására mindenki helyet foglal a négynyüstü rojtos abrosz boritotta asztal körül, mely hogy czéljának jobban megfeleljen, még egy hordóra alkalmazott tésztanyujtó táblával szaporittatik meg. Az asztal tetején a vakitó fényü negyedfél darab czintányér ragyog hasonfényüvé csiszolt bádog kanalakkal, s mennyire jut, késsel és villával; a tizedik és többi vendégek tányérai mellett már csak fakanalak, s nem annyira kés és villa, mint ezeknek egyike sem látható; mire ők el látszának készülve lenni, hozván magával mindenik az „emberek“

közől övedzkedő szijra hurkolt jó éles fabicskát; az asszonyi állatok pedig szintén nem feledkezvén meg magukról. Az asztal közepén, a dombos félbúza kenyér mellett, két nagy gambácsban helybeli termésbor, s közepettük nyakatlan butyelában mézes pályinka, s egy kicsorbitott pályinkás pohár világitanak, melyekre az egész frequentia oly áhitó szemekkel pislog, mint a muzulman, midőn Mekka felé forditja imádó képét. Egy pár perczig fojtott köhécselés és néma várakozás csende uralkodik, még nyekken az ajtónak madzagon lógó kilincse, s belépnek, mindenik egy-egy orosz fürdőként párolgó tállal, az éhre csigázott gyomor jóltevő nemtői — a két asszonyi állat. Ekkor a lelkesülés az egész gyülekezet részéről valóban költői. A tálak immár az asztalon vannak. A gazda, s vele mindnyájan felállnak, keresztet vetnek, imádság félét mormolnak, s ismét leülnek, azok t. i. kiknek szék jutott, vagyis az emberek, mert a fehércselédek nem szoktak ily rendkivüli megtiszteltetésben részesittetni. Most a gazda a mézes pályinkával töltött butyellát veszi elő, s öntvén abból mindeniknek sorra egy-egy pohárkával, melyet a nőcselédek szeméremből csak félig hajtanak ki; midőn a butyella egészen kiürült, a marhahúsléhez látnak, még pedig collegialiter, a főasztal mellettiek a nagy tálból együtt, a nyujtó tábla mellettiek egy kisebbikből szintén együtt; ezután már a konyhán felosztott marhahusból, melyhez uborka vagy czéklamártás is járul, vesz magának mindenik; az előbbkelőbbek villával tányérukra, a többiek à la Mátyás király, vagy bicsakjaik hegyével egy-egy szelet kenyérre; sőt pedig egy közös faszelenczéből kanállal vagy szintén újjaikkal. A marhahust bárány és sertéshussal bőven megbélelt fris káposzta követi; miután a delicata tyuklé jő mácsikval, melynek csontjait illedelemből az asztal alá hányják; ezután következik a tüdő és májbecsinált savanyúra, mely egyik főnyalánksága a vendégségnek; utána mézes kása czimettel, s végre a sültek, ugymint lúd, kácsa, marhahus stb. emésztetnek fel puszta kalácscsal, s

a gambácsok folyadékának beavatkozása mellett; mire már a nyelvek is kezdenek, az eddig kizárólagosan működött fogak háttérbe szoritása után, szerepelni, s a hahota, kurjogás, csókolkozás, és teremtették napi renden vannak.

Ezek igy történtével, a fiatalabbak a korcsmába mennek, s ott tánczra kerekednek :

Neki eredt a fris magyar táncznak,
Egy gondolat, s nincs szűr a nyakában,
Járja egy szál üngben és gatyában,
Benbenállva aprózza Pannika,
Megmegperdül mint a szélkarika,
Majd elkapja Miska és forgatja,
Hol ide, hol oda mártogatja.

Hajnal felé, midőn a dámák eloszlanak, s a gavallérok ungenirtabbak, kis fejbe verőcske is szokott történni, mi nélkül a falusi vendégség jó vendégségnek sem tartatik.

A vendégség elmultával azután, reggel kalácscsal és pecsenyékkel terhesen ballagnak haza a komacsoportok, kikre, képzelhetni, mily türelmetlenül várakoztak a mogyorós argumentatio következtében honn maradt éhes rajkók.

Életképek 1845. 1. 177.

Napkelet 1859. 27.

A verchovinai ruthenok házassági szokásai.

Esküvő napja előtti estve, a menyasszony házánál összejönnek az egybekelendők rokonai és barátai, hogy ott egész éjjen át az ugy nevezett huskit . . . kalácstáncz . . . tánczolják, mely nevét a menyegzőnapjára sütött sok lúdalakú kalácstól veszi. Nap felkeltekor a menyasszony és vőlegény kimennek a leg-

közelebbi patak vagy forráshoz, s ott mindketten jól megmosdanak. Azon vizbe pedig, mely számukra ezuttal merittetik, a vendég sereg rézpénzeket dobál. Azután a nyoszolyóleányok asztalhoz ülnek, s megfonják örökzöldből, búzaszálak, és vereshagymából a szent koszorút; a czeremonia vezető öreg (jefnari) pedig azalatt pálinkát osztogat a vendégeknek. Ha a koszorúk elkészültek, egy tálban kendővel teritett asztalra tétetnek, mire a házaspárok a vendégkört elhagyva, az asztal fejéhez jőnek, s ott a nyoszolyóleányok zabbal hintik be őket, hogy valahogy róluk az Isten áldása el ne maradjon. *) Ezalatt a jefnari is beszenteli pálinkával a koszorút, s azt kendővel befedve, fejére teszi, vele asztalra áll, és a házaspárok szüleitől azok nevében érzékeny bucsút vesz. S most elkezdődnek a válócsókok, s nincs vége hossza a sirás-rivásnak. Végre a menyasszony lebocsátván haját vállaira, a koszorú az ő fejére tétetik, s még ő igy adja a vigasztalhatlant, az alatt a násznép énekeket zeng. Ezután a házastársak környezetökkel együtt, és pedig zeneszóval, az egyházba mennek, hol az összeadás történik meg a szokott módon. Ekkor a starosta (vőfél) lép elé, s az új asszonyt férje lakába vezetvén, gondoskodik, hogy oda minden kiházasitási készlet is azonnal eljusson. Azután jő a táncz, dinom-dánom, mely három nap és három éjjel is eltart. Az uj asszonynak kötelessége magát ugy viselni, mint egy eszményi lénynek, ki csak dalok, virágillat és csevegésből él. Elénekli tehát mindazon dalait, melyek egykor előtte szülei házánál kedvesek voltak, szól a kályhához, mely melengeté, köszön az ablaktábláknak, melyeken át először látta vőlegényét, nem feledkezik meg a házi ebről és macskáról sem, mely állatok lakának hü őrzői

---

*) Ezen az egybekelés alatt rizs, buza, zab, s egyébbel szokásos be és meghintés, igen sok helyen, s igy a többek közt a hinduknál is divatozik, akiknél ugyanis, miután a bramin megszentelte a tüzet, a vőlegény s menyasszony hintik be egymást kölcsönösen három — három marok rizszsel. *Vas. ujs. 1859. 204.*

valának. Ezek után, ha már férje arra kéri, hogy kövesse a számukra készen levő szobába, mit a költő, a nép sajátságaihoz hiven, igy énekel meg:

Aranycsengetyű-e, vagy szép szó mit hallok?
Mintha szivem hívná, a hang után tartok:
S im mi úgy ringatja szeretődnek szivét,
A te üdvözleted, a te hivó igéd;

Amelyet igy ejtesz: — angyalom, galambom!
Ülj, ülj az ölembe, ülj hát no, ha mondom, —
E meleg fészekben benne üldögélhetsz,
S velem mindörökké mindennap igy élhetsz.

Ide borúlhatsz a szivem veréséhez,
Oda-nyomhatd ajkad a szemem fényéhez,
Csókolhatsz, ölelhetsz, csak igazán szeress,
Úgy-e édes rózsám ily boldogan szeretsz?!

Négynyüstös vászonnal borított lágy ágyban,
Együtt álmodunk mi teljesülő vágyban;
A mely épen mikor szépen beteljesül;
Szivünk szerelemtől olvad-el s üdvezül.

a nő egy darab czukrot vesz magához, melyet másnap ébredő érje szájába tesz e szavakkal: „Házasságod édes legyen, mint e czukor.“ Szokásban van az is, hogy mikor kézfogót tartanak, a lelkész is megjelen, kéz a kézben egy kenyér fölött adatnak egymásba, s a vendégsereg gyakran szines zászlókkal és lobogókkal jön emez ünnepélyre.

Nefelejts 1864. 45. 536.

A verchovinai ruthenok keresztelési ünnepélye.

Az újszülött mielőtt megkereszteltetnék, a bábától jéghideg vizbe tétetik, melyből, mit talán mondanunk is fölösleges, sohasem szabadna hiányozni a csodás gyógyfüveknek. A keresztelés napján megjelenvén a rokonok, (kumi vagy kmotri), a betegágyas részéről jó reggelivel láttatnak el, s azután a kis csemetével elmennek a templomba. Visszajövet ismét esznek és isznak, a rimes és nem rimes, talpra esett, de legtöbbnyire sületlen toasztoknak pedig, se vége, se hossza. Az étkezés után egy pálinkával tölt kancsó jő forgalomba, melynek alját, egy fából készült tálat, pénzzel szoktak feltetézni a vendégek. A pálinkát a beteg ágyas issza meg :

Egy üveg pálinka mindig feje alatt,
Erősödik attól . . . . . .

A pénzt pedig mellére szórja ki, hogy a csecsemő az anyatéjjel a pénz iránti szeretetet is beszivja, s igy szerző, és takarékos legyen. Gvadányi, az anyának csecsemő gyermeke fölötti eme szorkoskodását, következő érdekes versekbe foglalta össze :

Anyját a szeretet reménye táp'álja,
Hogy benne ha felnő, istápját találja,
Azértis örömmel, mind nappal, mind éjjel,
Szoptatja melléből kiszivárgó téjjel.
Szenved körülötte nyughatatlanságot,
Sok álom szakasztást, s több más fáradtságot,
Ha látja, hogy őtet legkisebb rosz érte.
Ó a szegény anya mit nem tészen érte.

Bölcsőből felkapja, karján bellőkézi,
Ha nem sir, él e még, gyertyánál öt nézi.
Ha sir, ő is vele jajgatásra fakad,
És érzékeny szive, majd hogy meg nem szakad.
Ha gyenge korában meg talál himlőzni,
Keserveit akkor nem tudja meggyőzni,
Eped és két kezét feje felett töri,
Belső részét bánat, félelem gyötöri.
Mindent amit tehet, körülötte megtesz,
Nincs drága orvosság, amelyet meg nem vesz.
Más betegségben is szint eztet miveli,
Gondolja, hogy meghal, már helyét nem leli.
Ha felgyógyul, tágul keserves bánatja,
A szivét anyai öröm általhatja.
Látván mosolygását, ó mint nem csókolja,
Éneklés s táncz között szivéhez kócsolja,
Lelkének, kincsének mondja, s alakjának,
Tartja magát lenni már boldog anyának.
Ha fiú, az atya arról álmodozik,
Hogy gazdagitsa meg, abban fáradozik.
Lót, fut, jószágokat gyüjtni igyekezik,
A kincs-gyüjtés mellett ő maga éhezik.
Ha leány, még picziny, már is piperézik,
Pántlikázzák, testét bokáig csipkézik.
Igyekezik anyja, hogy legyen ruhája,
Mert véli, másképen nem leszen mátkája.
Gyöngyökre, kövekre nagy summákat elkölt,
Sok más enczczen benczczel több ládákat megtölt,
Ilyen a szüléknek az ő szeretetök,
Nem is változhat meg az ő természetök. stb.

St. Rohrers „Versuch über die slavischen Bewohner der öster. monarchie Wien, 1804. II. Theil 121—122 lap után. Herm. Ign. Biedermann. „Die Ungarischen ruthenen“ Insbruck, 1862. I. Theil 79 lapon.

Verchovinai ruthenok halotti torozása.

Ha egy ruthen Verchovinában meghal, akkor a család, és házbeliek egybejőnek, jajgatnak, és kezeiket fejök felett összecsapkodják. Azután a halott ágyához mennek, levetkeztetik, teknőben meleg vizzel megmosdatják; ha férfi, szakálát leberetválják, haját simára fésülik, s csak ekkor kapja magára ünnepélyes ruháját, még fejére azon kalap, vagy sapka tétetik, melyet éltében is legjobban szeretett. Gvadányi a derék lovas generalis, igen hiven ecseteli az ily alkalomkor szokásos cselekményeket, következő mesterkéletlen verseiben:

A vén asszonyokkal mindjárt megmosatta,
Fehérruháját is reája adatta.
Szokott köntösébe szépen öltöztette,
Azon nyakravalót nyakára köttette,
Melyben megigézték a halmi vásárban,
Mert ez arany csipkés, van is nem kis árban.
Mely kalap volt fején Budára mentébe,
Mostan is azt tették itten a fejébe!
Azon pennáját is kalapjára tették,
Melyért a vasasok majd fejét nem vették,
Tarsolyos kardját is köték oldalára,
Dohány-zacskót, pipát a markolatjára.
Igy terítették ki szoba közepére,
A sok nép jött és ment megtekintésére. stb.

Éjjelre a szomszédok a háznál maradnak, s beszélgetéssel töltik el az időt. A test csak a temetés előtt, és pedig nem sokkal tétetik a koporsóba, mig mellette ostora, pásztorsipja, kése, vagy valamely más kedvenez tárgya hever. Mielőtt még a test a házból elvitetnék, a jelenlevők, minden bú-

tort elmozditanak régi helyéről, hogy igy a halott vissza ne tartson. Az udvaron a koporsót zabkalács és sódarabra helyezik, s mikor már viszik ki a házból, a kapu küszöbénél nehányszor leütik, hogy e zengzetre még a házfalai is megtudják, miszerént belőle egy lakos örökre elbucsúzott. A sirkertbe menetelnél gyászdalok énekeltetnek, melyekben többnyire az elhunyt érdemei vannak tarkabarka változatokban beleszőve. Temetés után a vendégek ujból összejönnek a halottas háznál, hol evés ivás mellett jól töltik az éjt, s vigasztalják a bánkodó feleket.

Verchovinaiak karácson ünnepe.

Ez alkalomra pálinka, borsó, bab, gomba, mákos kalács stb. szereztetik és készittetik össze. Karácson estéjén, mikor már sötétedik, a házinő szalmát hint el a szoba földjén és ráül, hogy tojós tyukja a tojásait szépen kiköltse. Azután az asztalra zabot önt, s azt veres szalaggal átköti, mely rakást ők krulkirály neveznek; emellett széna van, s annyi vereshagyma, ahány a háztagja; majd istálójába megy, s marháival sót nyalat. Ha méhei vannak, minden kosárba annyiszor fuj bele, ahány rajt kiván, hogy belőle kijöjjön a nyáron, mit madzagon tett csomókkal jelez meg. Ezután szobájába visszatér, várja az éjt, s ha megérkezett, kamrájában anyaszült meztelenre vetkezik, s egy tál babot kezébe ragadva, a házat körülszaladja, hogy igy a ház tüztől és jégtől ment legyen. Erre felöltözik ünnepélyes ruhájába, s ha férjhez menendő leánya van, azt mézvizzel megmosdatja, hogy azáltal mielőbb férjet csaljon neki. Aztán ebéd előtt pálinkát főznek mézzel, s ha az étkezésnek vége van, rövid nyugalomra hajtják fejöket; de amint az éjfélt harangozzák, mindnyájan a templomba sietnek.

Verchovinaiak husvét ünnepe.

Nagyszombaton siet minden háziasszony tiszta búza lisztből hosszúkás vagy gömbölyü kalácsot készíteni, mit paskának (husvéti készitmény) neveznek. Husvét hetfőn hajnalban e kalács mellé még füstölt hús, festett vagy festetlen tojás, szalonna, sonka, foghagyma, só, pálinka stb. halmoztatik, s azokat szépen elpakolva, a gazdagabbak kocsira, lóra rakják, a szegények pedig ölükben vagy vállukon viszik a templom elé. Ha még nem virrad, vagy hold nem süt, a karaván formában összeállottak, forgács vagy egyéb tüzi világ mellett húzodnak a szomszéd falu egyházába, ott kinn viasz gyertyákat gyujtanak, s letérdelve várják a páskák beszentelését. Ez többnyire a szabadban történik, azalatt mély csend uralg, csak a pap szava hangzik el a távolban. Alig van vége a czeremoniának, a tömeg mintegy parancs szóra kel fel, és sebes vágtatva iramlik haza, hogy első legyen, ki gyermekeit, szolgáit a páskával megvendégelje, s már messziről kiált övéihez „Chrystus voskrése“ (azaz Christus feltámadt), mire az a felelet: „vo istynu voskrése“ (azaz valóban feltámadt). *) Erre a páskát sietnek asztalra hozni, s miután felette rövid imádságot tartanak, a házigazda kis adag pálinkával, a nő pedig enni valóval kinálja meg övéit. A paska csakhamar el szokott fogyni, mert előtte a ruthenok a 40 napi böjtöt oly szigorún megtartják, hogy se tejet, tojást, se vajat, csak savanyú káposztát, burgonyát stb. esznek, s igy a rég nélkülözött sok jó eledelből alig tudnak ellakni.

*) A régi keresztyének is igy köszöntötték egymást „Surrexit Dominus“ mire felelet volt „Vere surrexit et Simoni apparuit.“

Verőczeiek lakodalma.

Igen ritka eset, hogy a legény maga kérje meg választottját, hanem két nevezetesebb egyéniségből álló küldöttség megy a leányhoz, és ott szónoklattal adják elő küldetésök czélját, mire nem az apa vagy anya, hanem a lány részéről kiállitott násznagy, hasonló hosszúra vont beszédben felel, elején többnyire kitérő, és tagadó forma a válasz, de végre összeegyeznek, a házassági pontokat megállapitják, azután egy kevés étkezés, de annál több borozás után szétmennek. Ezt követi nem sokára az eljegyzés, vagy is az ugynevezett kendőlakás. Eljegyzéskor határoztatik meg az esküvő napja, mit közönségesen nagyszerű lakoma fejez be. Ha ügyes a násznagy, az esküvőt megelőző kikérés, vagy inkább az arának a szülőktőli bucsúzása igen érdekes jelenet; megemlíti ugyanis a gyermek születésétől a jelen ideig mennyit kelle a szülőknek, s főleg az anyának, szenvedni, mig leányát felnevelé, s most midőn már oly korba lépett, hogy szorgalmas munkálkodása által tartozásának egy kis részét leróhatta volna, kénytelen őt másnak átengedni, s még azon vigasztalása sem lehet alapos, hogy ezen nagyszerű áldozat után nem fogják e ujabb gondok anyai szivét szomoritani.

És most már nem ritka eset e helységben, a törzsökös magyar és német eredetűek közti nősülés sem.

Vas. ujs. 1862. 26. 308.

Tudom. tár. Értek. V. k. 233—251.

Veröczeiek eljárása a kisebb tolvajok ellen.

Veröczén a kisebb tolvajokat, mert a nagyobb rendü tolvajok az urodalomnak adattak által büntetés végett, akképen volt szokás megfenyiteni: Ha helybeli volt t. i. a bünös személy, s a lopott tárgy értéke igen is csekély, akkor a biró házánál egyszerüen megveszőzték s azután elbocsájták. De ha nagyobb értékü és figyelmet érdemlő volt a lopott tárgy, akkor mindenekelőtt megbecsültetett a tett kár, s azután a legközelebbi szombat napon, mikor t. i. köztanácskozásra gyültek egybe a helység előljárói, vizsgálat alá vétetett a tett, s a lopás kivilágosodása után vagy azonnal, vagy a reá következő vasárnapon, az egész faluban hátra kötött kézzel körülhordoztatott a tolvaj utczáról utczára, nyakába lévén függesztve a lopott tárgy; némely utczák szegletén le is fektettetett, s nehányszor jót húztak rajta a mogyoró pálczával; vagy pedig bejárván a falut, a biró házánál fenyittetett testi büntetéssel, s azon felül a kárt is köteles volt megtériteni. Az idegen tolvajjal is hasonlóul bántak el, s azon kivül hátra kötözött kezekkel, kiséret mellett, visszaküldetett szülötte földjére.

Tud. Gyüj. 1827. 9. 51.

Veröczeiek biróválasztása.

A kegyelmes urbarium szerént minden esztendőben, mindszent havában történt itt a biró választás, még pedig többnyire Erzsébet napján, mivel a hónak elején a új borok

eladása és hordásával vannak elfoglalva a lakosok. Ekkor az uradalomtól meghatalmazott tiszt négy személyt, azaz két katholikust és két reformátust ajánlott, s ezekből választott azután a közönség egyet birájának.

A választottak minden vallási tekintet nélkül mindnyájan egyenesen az illető egyházba mentek párosan szép renddel, s ott egy rövid beszéd után, az új biró meghiteltették. Az után választott magának kis birákat és polgárt, rendelt mező csőszöket, adószedőt, malom, vámbirót és egyebeket. Minden esztendőben azonban bíróváltoztatni nem volt szokás, mert némelyik három sőt több esztendeig is viselte e hivatalt. Vallási tekintetre nem volt figyelem, s azért sokszor megesett, hogy két, három biró is volt egymásután egy felekezetből; de az alsóbb rendű hivatalok a különböző vallás felekezetek közt egyenlően voltak mindenkor felosztva.

Veszprémi leánykérők és menyasszony bucsúztatók mondókái.

Ezek a mondókák ahány a vidék csaknem annyifélék. Azonban egyenlően telve vannak allegóriai képek és bibliai hasonlatokkal. Az apától eltanulják a fiúk, s ha azt minden megakadás nélkül, s némileg sikerült hanglejtéssel voltak képesek elmondani, még büszkék is tudnak lenni reá. A ponyva irodalom sok ily mondókát jegyzett fel számunkra, melyek közől jelenleg a veszprémmegyei leánykérők, és menyasszony bucsúztatókét ismertetjük meg.

Eljegyzés előtti mondókák.

Mielőtt létre jönne az eljegyzés, egy kérő násznagy lép be a kedves választottnak hajlékába, s ott annak szülői s a

kiadó násznagyhoz igy szól. „Én követ vagyok kegyelmetekhez e T. N. Veszprémvármegyében . . . helységben lakozó . . . nevü becsületes ifjútól, ki ezeket mondatja általam kegyelmetekhez. Ő is több keresztyén felebarátival együtt járván az Isten házába, hallotta jó pásztorától amaz igéket hirdettetni, hogy a böles Uristen mindjárt a teremtéskor minden állatnak magához illő társat rendelt, rendelt társat az első férfi embernek Ádámnak is. Ő is tehát azon becsületes ifjú kiván magának társat keresni, kivel tisztességes házas életben élhessen, minden tisztátalan erkölcsöt eltávoztathasson. Mindeneknek előtte az eránt Istenéhez fohászkodott, kérvén őtet búzgó imádságában, rendelne nekie oly kegyes társat, kivel mind lelkében, mind testében megnyughasson, és boldog előmenetele lehessen. De tartotta-e felől tanácsát már az ő vérszerént való atyjafiaival is, kérvén őket, szereznének neki valamely jámbor szülőknek oly jó gyermekit, kivel Isten s emberek előtt tetsző életet folytathasson. És ugyanazok is szerezték neki egyenlő akarattal a kegyelmetek atyai, anyai hóna alatt felnőtt leányát . . . akit azon ifjú maga is megszemléle, tisztességes magaviseletét megkedvellé, és ugyan tehát mostan én általam kéreti is, most először jegyesül, másodszor is, harmadszor is jövendőbeli örökös házastársul. Azért ha kegyelmeteknek és a kegyelmetek becsületes leányzójának ugy tetszik, ahogyan minekünk, különösen ha kegyelmetek azon ifjúnak becsületét és emberségét meg nem vetik; most kivántatik oly szót kijelenteni, melyből azon becsületes ifjú tudhassa magát mihez alkalmaztatni. Erre tehát választ és feleletet várunk kegyelmetektől. Elsőben is ilyen mondása volt általunk az ifjúnak kegyelmetekhez becsületes és tiszteletreméltó házigazda és kiadó uram. „Erre a kiadó násznagy igy felel.“ igen szépen megköszönjük a kegyelmetek maga megalázását, hogy nem sajnálta kegyelmetek azon becsületes ifjú mellett fáradságát. Az Uristen áldja meg kegyelmeteket, hogy több ifjak mellett is fáradozhasson kegyelmetek. Akkoron ifjú Tóbias megházasodott, hozának

elő iráshoz való szerszámokat, melynek neve minálunk móring, azért mi is kérünk kegyelmetektől. „Itt előszámlálják amit kérnek, s elkezdődik egyszersmind a házassági szerződésen való koczódás, mig a kérő násznagy ujból meg nem jelen, s a következő szavakat intézi az előbbeniekhez.“ Másodszor is kegyelmetekhez küldött követe vagyok ugyanazon megnevezett becsületes ifjúnak, aki is általam ezeket mondatja kegyelmeteknek becsületes házigazda és kiadó uram. Hálákat ad Istennek, hogy őtet keresztyén szüléktől engedte születtetni, kik a testi születés után a lelki ujonnan való születésre vitték, a Jézus zászlója alá beiratták, a Christusba mint nemes szőlőtőbe beplántálták. Kiván is ezen mi ifjunk hasznos szőlővessző lenni, és Christus parancsolatainak engedelmeskedni. Halotta ő lelki pásztorától többek közt azt a parancsolatját Istenének, hogy ember egyedül ne éljen, hanem magához hasonló feleséget vegyen, hogy legyenek ketten egy testté és vérré. Elválasztotta ő már magának evégre a kegyelmetek becsületes leányát. Azért ha kegyelmeteknek, és leányzójoknak tetszik, kivántatik oly bizonyos szót tenni, melyből azon becsületes ifjú tudhassa meg, hogy a kettőből leendő egy testet kegyelmetek nem kivánja elrontani, hanem inkább egyesiteni. Ő részéről arra ajánlja magát, hogy ha a kegyelmetek leányával egygyé lehet, tehát az apostol intése szerént ugy fogja azt szeretni, mint az ő tulajdon testét. Erre választ és feleletet várunk kegyelmetektől. S ilyen mondása volt másodszor is azon becsületes ifjúnak kegyelmetekhez becsületes házigazda és kiadó uram. „Ezek után még egyszer és utoljára fordul be a házhoz a kérő násznagy, s imigyen fejezi be az eljegyzést megelőző mondókáját.“ Harmadszor is követ vagyok kegyelmetekhez azon becsületes ifjutól, ki ezeket mondatja általam kegyelmetekhez becsületes házigazda és kiadó uram. Magára vette ő is a Szentirásnak ama mondását, hogy jobb megházasodni, mind égni. Elhitette magával, hogy jobb tisztességes házasságban élni, mint paráznaság vétke által az Isten

itélete alá kerülni. Kivánja is ezt távoztatni azzal, hogy ha Istennek, kegyelmeteknek és a kegyelmetek leányzójának ugy tetszenék, ugyanezen kegyelmetek leányával a szent házasság rendébe lépni szándékozik. Mondja tehát kegyelmetek Eliezerrel. Ha Istentől vagyon ez a dolog, mi nem állhatunk ellene, és adjon választ ezekre, hogy azon becsületes ifjú is tudhassa magát mihez alkalmaztatni. Mostan t. i. várunk vagy visszamenésre való jelt, vagy bizonyságot, vagy kézadást. Harmadszor is ilyen mondása van azon becsületes ifjúnak kegyelmetekhez becsületes házigazda és kiadó uram. „S most a leány bemutatja a jegykeszkenőt a kérő násznagynak, ki azt mint a házasságbai beleegyezésnek jelét, ilyen szavak kiséretében viszi meg a vőlegénynek.“ Mikoron az Uristen az első világot özönvizzel elvesztette, a kegyes Nóét háznépével megtartá. És mikor az özönviz megszünt volna, megálla a bárka az Ararát hegyén. Nóé annakutána kibocsáta egy hollót — de mivel a holló hüségtelen állat, az ő ura hajlékának megkeresésére nem tért vissza. Annakutána kibocsáta egy galambot. Mivel a galamb hüséges állat, az ő ura hajlékának megkeresésére megfordult egy zöld olajággal. No mi is kegyelmetektől kibocsájtattunk, és ime ezen pálmaággal fordultunk meg. Ennek pedig ne nézze vőlegény uram kicsiny és csekély voltát, hanem vegye jó néven, és viselje jó egészséggel.“

Kézfogás előtti mondókák.

Az esküvőre a kérő násznagy, az alkalmi szónokok ezen netovábbja, eképen hivja meg a menyasszonyt, annak szülőit, s a kiadó násznagyot. „Még is vagynak a mi becsületes vőlegényünknek ilyen szavai kegyelmetekhez becsületes házigazda és kiadó uram. Jól emlékezhetik kegyelmetek, hogy ennekelőtte nehány napokkal, névszerént . . . az ő követje által szolittata kegyelmeteket, melyre azt felelte kegyelmetek,

hogy tetszik a mi vőlegényünk, és beveszik az atyafiságjok közé, mely ajánlásokat bizonyos jellel, és a leánynak kézadásával meg is erősitettek kegyelmetek. Azóta tudósitották kegyelmetek vőlegényünket, mint ujonnan fogadott fijokat, melyik napon akarnák az ő mátkáját kezökről kezére, kenyerök mellől kenyere mellé, asztaljok mellől asztalja mellé, és minden hatalmuk alól hatalma alá adni. Minthogy azon terminált napok eljövének, kérjük becsületes házigazda, és kiadó uraim kegyelmeteket, hogy a házasság kötéskor közöttünk szokásban levő czeremoniákat vigyük végbe. Adassék engedelem, hogy kis seregemmel, ugymint a vőlegénynyel, s annak hivatalos vendégeivel, megjelenhessünk, nehogy vagy a mi népünk, vagy a kegyelmetekéi között találtassék valaki, ki botránkozást tenne, hanem hogy békességben megtisztelhessük kegyelmeteket egy tisztességes köszöntéssel és kézfogással. Ilyen mondásunk és akaratunk van kegyelmetekhez becsületes házigazda, és kiadó uram.“

Sirató.

Midőn már minden elmult, s a lakadalmas nép is elunva tánczot és zenét, készül haza szálinkózni, a kiadó násznagy ilyeténképen mondja el az utolsó istenhozzádot a menyasszony nevében, annak szülői és barátnéjihoz:

Vajda hegedűnek álljon meg zengése,
A sarkantyúnak is szünjék meg pengése,
Mert búcsuzásomnak most leszen kezdése,
Legyünk csöndességben, mig leszen végzése.

Elsőbb is tehozzád nyujtom én szavamat,
Kedves édes atyám! én bucsúzásomat,
Mert te Isten után viselted gondomat,
S mostan is sajnálod tőled válásomat.

Azért rád kivánom az Isten áldását,
Szállitsa rád, mint a bőv viz áradását,

Amikor elvégzed életed folyását,
Adja meg lelkednek örökös szállását.

Kedves szülő anyám! már te hozzád térek
Mig új szállásomra tetőled elérek,
Áldást Istenemtől én te reád kérek,
Akit én szivemből szüntelen dicsérek.

Kedves dajkám voltál, szüntelen szerettél,
Jóra tanitottál, a rosztól intettél,
Mint anya leánynyal, velem cselekedtél,
Most pedig szárnyamra magamat eresztél.

Látod kedves szülém elvisznek mellőled,
Bocsánatot azért most kérek te tőled,
De ha elmegyek is most szülém mellőled,
Jó gondolatom lesz mindenkor felőled.

A mennyei atya legyen mindig veled,
Valamig életed e világon éled,
Mikor pedig élted halállal cseréled,
Adja meg Istened te örökös béred.

Kedves lány barátim, hozzátok fordulok,
Mert ha rátok nézek ugyan megújulok,
De azon szivemben már nagyon búsulok,
Hogy seregetektől más utra indulok.

Nem lesz már veletek többé mulatásom,
Már férjem házánál leszen maradásom,
Mint az uram fujja, ugy lesz tánczolásom,
Jaj be hamar elmult én leánykodásom.

Az úr tinektek is jó hitestárst adjon,
Férjetekkel együtt soha el ne hagyjon,
Áldása Istennek rajtatok maradjon,
Végre az egekbe magához fogadjon.

Viski lakodalmi szokások.

Visken, mely jelenleg Mármarosban fekszik, hajdan pedig, mikor még e megye nem létezett, Ugocsához tartozott, a következő lakodalmi népszokás divatozik:

A kérők tisztes éltes férfiak, számra rendszerént négyen, elmenvén a leányos házhoz, ők egyfelől, a családbeliek pedig velök szemben foglalnak helyet. A legidősb kérő előadja a szándékot, s ha az ajánlott vő elfogadtatik, a leányon a sor, hogy ez is igenlőleg válaszoljon; s most még egyszer komoly intést kapnak, s ha szándékuk mellett megállnak, elkiáltják: „éljen az új pár!“ a szülők s a legidősb kérő megáldják őket, az egymás kezét tartókat.

A kézfogó után, a papi kikiáltás ideje alatt, jegyet váltanak. Áll ez a vőlegény részéről egy egész öltő ruhából, le egész a kordován csizmáig, melyeket a nő esketője után tulipántos ládája fenekére tesz el, s kiváló alkalmakra vevén csak fel, rendszerént meghagyja, hogy azokban temessék el. Ha sár van, az egyházba megy, a kordován csizmát kezében viszi, s csak az ajtóban huzza fel.

A menyasszony leendő férjének csak egyetlen bokrétát vesz, melyet sajátkezüleg vőlegénye kalapjához tűz.

A vőfélek hivogatása a szokottól csak abban tér el, hogy magukkal egy négy szegletén megfogott kendőt hordanak, melybe minden meghivott háznál tojást szokott eregetni a nem fösvény házi asszony.

Mondókájuk közt ez az első:

A mi atyánkfiának Kis Andrásnak szivét
Felinditá az úr szent házasságra,

S hivatja általunk öröme napjára,
Szegény asztalához ebéd s vacsorára,
Elvárja szivesen egy kis mulatságra.

Erre belevág a másik:

Én is tisztelettel kérem, meg ne vessék
Szives hivásunkat, sőt inkább szeressék,
A lakodalomba eljőniök tessék,
Hogy a gazdánk szive örömmel beteljék.

Az esketőre külön mennek a felek, oly nagy számmal, hogy az utczát átfogják. A vőfélek rigmusokat kiáltoznak, melyek akkor idéznek elő nevetést, ha minél vadabbak:

Aki kinéz az ablakán,
Tájog nőjjön a homlokán.

vagy

Ez az utcza olyan helység,
Körülvette már az inség,
Égeti az Isten tüze,
Mert sok rosz lány lakik benne.

vagy

Átalmentem a Tiszán,
Kétkerekű talyigán,
Visszajöttem a Tiszán,
Csupa tiszta mezitláb.
stb. stb.

A czigány jövetmenet folyvást huzza. De esketés után mindkét fél haza tér. Ekkor a vőlegény vőféle elmegy megkérdezni, ha lehet-e már menni a menyasszony után.

Itt már a násznagy urakat hosszú, tövises rózsaszárakból dohányozva találja; a szárakról tökmagfüzér és szöszbojtok csüggenek, s midőn a vőlegény násznépe megérkezvén,

a kapuhoz jut, s bebocsájtatást kér, nagy dölyfösen talányokat adnak fel, s ha meg nem fejtik, órákig elkötődnek velök; néha vissza is küldik az egész násznépet, s a visszatérök közöl igyekeznek valakinek a kalapját elcsipni, mi ha sikerül, a visszatérőt megkötözik lánczczal, ami nagy gyalázat.

Másodszori visszatérésre már kevesebb a kötekedés, mely hihetőleg abból ered, hogy a menyasszonyt az akadályok által mintegy becsesebbé tegyék, s akkor a két násznép együtt tér a vőlegényi házhoz. A menyasszonyt ott a vőfél vezeti be ilyeténképen:

Tisztelt násznagyurak, minden ide nézzen,
Milyen fris menyasszonyt tartok itt e kézen,
Kinek még csak tegnap sem volt koronája,
Amelylyel most itten eleinkbe álla.
Adjon Isten neki ehez egészséget,
Kedves hű párjához vele szeretetet,
Násznagyur is éljen szelid békességgel,
E sásos üvegből igyék egészséggel.

Erre a násznagyra köszönt, s elrikkantja magát: „Huzd rá czigány!“ Ekkor aztán minden tánczra perdül, miközben a tréfás versek ujra előkerülnek.

Édes anyám csodálkozik,
Hogy a fia bolondozik,
Juju juju jujuju,
A nadrágom kétágu,
Akinek most kedve nincs,
Annak egy csepp esze sincs.
stb. stb.

A menyasszony tánez ugy történik, mint számos más helyen.

Egyszerre megszünik a zene, a nép kivonul az „első szobából“ mely hirtelen asztalokkal és padokkal lesz körülvéve, s midőn ez el van látva a szükséges ékitmé-

nyekkel, a vőfél a következő mondókával hivja meg a közönséget:

Uraim az asztal meg vagyon teritve,
Kés, tányér, kalánnal, villával készitve,
Jőnek az étkek is most mindjárt sorjába,
Ez a sok legénység nem áll itt hiába;
Nehogy az asztalon az étel meghüljön,
Felmelegitése dologba kerüljön;
Tessék uraimnak helyre teepedni,
Ugyis a muzsikus kezd megmelegedni;
Én, mi tőlem telik, mindent elkövetek,
Jó apetitussal egyék kegyelmetek.

Erre a férfiak egy, a nők más oldalon helyet foglalnak, s ha az étel még nem jönne, az ifjak kenyérrel dobálnak, az öregek a sásas üveget járatják körül, miután azt egyikök ekképen felköszöntötte:

Igyunk násznagyuram, szerencsés élteért,
Lakadalmi népnek jó egészségeért,
Vőlegény, menyasszony hív békességekért,
Szülőiknek rajtok való örömükért.

vagy

Senki most e házban szomorú ne legyen.
Kinek tele üveg a kezébe megyen,
Abból az ételre apetitust vegyen,
Ki pedig nem iszik két garast letegyen.

Majd a leves is megérkezik, melynek ajánlatára sokféle rigmust tudnak. A menetet a vőfél vezeti ilyforma mondókával:

Itt van hát az első tál étel, elhoztam,
De hogy el ne essem, folyvást imádkoztam,
A szakácscsal jól megfüszerszámoztattam,
Bors, sáfrány, gyömbérrel, sőt meg is sózattam.

Örvendek ha tálat viszek ki üresen,
Ugy a vendég gyomra sem leszen üresen,
Lássanak hát hozzá uraim jó frissen
Jó apetitussal kivánom szivesen.
stb. stb.

Második tál étel a töltött káposzta, melynek beajánlása többféle. Álljon itt a sok közől, miket ily alkalommal elmondani szoktak, a következő:

Itt a jó káposzta a fris disznóhússal,
Jól megeszkábálva, mint a szekér guzszsal,
Egyenek csak ebből, uraim gusztussal,
Legyenek mind végig jó apetitussal.
Ez a magyaroknak hires eledele,
Melyet ha valaki jó izün lenyele,
Nem lesz annak az nap semmi veszedelme,
Sőt inkább távozik minden ő félelme;
Ugy örül jó gazdánk, ha vendégi esznek,
Jó nagy porcziókat ebből is kivesznek,
stb. stb.

A harmadik tál étel a tejes kása, melyet igy ajánl a vőfél:

Jövök még ez egyszer Isten áldásával,
Jól megtört, tejben főtt szép vajas kásával,
Társaim utánam ennek a másával,
Kinek kése nincsen, vájja az ujjával.

Ezután a szakácsné elégett kezére és a muzsikus szakadt hurjára foly a kéregetés, mig az asztalt végül oly rigmus fejezi be, melynek e vidékiségét elvitatni nem lehet. Történik ez a savanyú viz beajánlásánál ekként:

„Tessék a korsóból inni jó borkútot,
Jó erős, jó hideg, ide nem rég jutott,
Érte a pajtásom csak keveset futott,
S a kicsiny futásban vagy ötvenet bukott.

Ez az utolsó versmondás. Aztán ujra kezdődik a táncz, mely néha másnap is tart; régebben az egy hétig tartó lakodalmak sem voltak ritkák.

A házaspár külön szokott költözni; a fiút atyja tehetsége szerént kiállitja a gazdasághoz; mig a butort a menyasszony viszi.

Első pár héten a menyecske sehova se jár, nehogy hazajáró lélekké váljék.

Vas. ujs. 1863. 42. 371.

Viski disznótor.

Az itteni disznótoroknál az az eredeti, ahogy a furfangos ész hivatlan vendéggé teszi magát. Két egyén megáll a torozók ablaka alatt, egyik két nyársat reszel össze, másik a harmadikat nyujtja be az ablakon, melyre a benlevők kötelesek hurkát mit aggatni. Néha azonban a hurka tréfából fürészporral van töltve.

Vas. ujs. 1863. 42. 371.

Viskiek fonókái.

Itt külön fonókáik vannak a nagy és kis leányoknak külön a menyecskéknek. *) Ki ezekben részt nem vesz, gúnyra lyukas teknőt tesznek kapuja elé.

---

*) Técsőn a kis és nagy leányok, s az asszonyoknak szintén külön-külön vannak fonókáik, melyek közöl a két elsőt a legények sem

Az öregek fonókáiban meséket mondanak, vagy olyan históriákat olvasgatnak, melyek „nyomtattak ebben az esztendőben.“ S a vén nyingók (nénik) bár m ár sokszor halották, a szomoruját ujból végig siratják.

A fiataloknál egészen máskép van a dolog. Itt tréfa-tréfát ér. Nevetgélnek, játsznak, dobálnak. Egyszerre kopogtatás hangzik, s egy lámpásos Diogenes beállit: „Elindult három hires vitéz látogatóba, s bebocsájtatást kér.“ Szól a jelentés: „Szivesen látjuk, szivesen látjuk!“ Ekkor három kakas tollas álarczos vitéz áll be, arany, ezüst papirral sujtásozva, iszonyú ősi kardokkal. Tánczra szólitanak nehányat a lányok közől, s egy verbunkkal befejezik a látogatást.

Vas. uj. 1863. 42 371.

Viski aratási ünnep.

A viskiek aratáskor rendesen a legszebb leányt buzából kötött koszoruval ékitik fel; hosszú pálczára piros kendőt kötnek, s ugy vonulnak a falun keresztül a gazda lakára, hol szabad ég alatt várja őket az izletes eledel. Itt a gazda mindjárt italt vesz elő, s a legöregebbnek tölt, majd a többinek is sorban, kik mindannyian a gazdára köszöntenek. Utoljára iszik a gazda maga, ilyenféle mondókával:

Adjon Isten bő csizmát,
Kis kalapot, nagy bundát,
Bort, buzát, barackot,
Hegyes fülü malaczot.

---

látogatják. Ilyen fonóház a város minden részében van, 15—20 fonó számára; de szombat és vasárnap este, vallásos kegyeletből, nem szokott összejőni. Ellenben a háznál e két estén történnek a látogatások. *Vas. uj. 1863. 42. 371.*

Vizkereszt ünnepélyezése.

A vizkereszt vagy Urunk megjelenésének ünnepe. Igy neveztetik a január 6-iki első osztályu sátoros ünnep. Vizkereszt neve onnan van, hogy Üdvözitőnk e napon sz. János által a Jordán vizében megkereszteltették. Az egyház e napon Üdvözitőnk emlékére vizet szokott szenteltetni, a keresztséget is e napon szolgáltatta ki, s a házak szentelését is e napon végzi. E nap három király napjának is neveztetik, mert Gáspár, Menyhért s Boldizsár, keleti bölcsek, Judeába, a kisded Jézus imádása végett, e napon utaztak el. Urunk megjelenésének azért hivatik, mert e napon Jézus háromféle megjelenése, illetőleg eseményének emlékezetét üljük. A házszentelés e napon maiglan divik, a pap a házba lépvén, arra s lakóira béke áldását adja, a szentelés jeléül a keleti 3 bölcs nevét az ajtó felső részére G. M. B. betükkel irja.

I. A császártöltésieknél.

Ezeknél e napon következő dallamok énekeltetnek :

(3 Király.)

Wir kommen daher in aller Gefahr,
Wir suchen das Kindlein mit grosser Ehr,
Gross Melcher kommt aus Órien,
König Gaspar kommt aus Mohrenland.

König Baltzer kommt aus Oesterreich,
Da kommen wir alle drei zugleich ;
Als wir kommen den Berg herab,
Heródes unter den Pfenster lag.

(Heródes).

Nun seit willkommen ihr Herren,
Woher die Reise wo wollt ihr hin.

(3 Király.)

Nach Bethlen steht unser Sinn.

(Heródes.)

Mich wunderts aus Sax, aus Tax,
Warum ist dieser König so schwartz.

(3 Király.)

Dieser König ist uns wohl bekannt,
Er ist der König aus Mohrenland.

(Heródes.)

Bist du der König aus Mohrenland,
So reiche mir deine rechte Hand.

(Szerecsen király)

Meine rechte Hand reiche ich dir nicht,
Du bist der falsche König aus deinem Land.

(Gáspár.)

Joseph, Joseph verstecke thus mir nur geschwind,
Nimmt du die Mutter und das liebe Kind;
Reisen Wir nach Egyptenland,
Dort bleiben wir ganz unbekannt,
Heródes der gottlose Mann,
Will bese H i n d e l fangen an:
Will der Kindlein umbringen,
Trachten wir nach diesen Ding.

(Heródes.)

Soll dann soll dann ein Kindlein König sein,
So nimt ihr mir meine Reichthum ein;
Ein alsobald zieht ihr Soldaten fort,
In alle End und Ort;
Bringt um, bringt um alle Kneblein klein,
Die zwei Jahr oder etwas darunter sein:
Da will ich schweren bei meiner Kron,
Das keines soll kommen von Leben davon.

(Katona.)

Nun weil ihre königliche Majestät,
Mit uns zu thun, und zu befehlen haben,
So wollen wir es verrichten ganz geschwind,
Weil wir dazu verbunden sind;
Was schmerzet mich das Weibergeschrei,
Ich will hauen entzwei,
Hauen, stechen, und schiessen,
Da das Blut wird auf der Erde herum fliessen.

(3 Király.)

Wir kommen daher in Regen und Wind,
Wir suchen das neugeborne Kind,
Wir finden das Kindlein ganz nacket und blos;
Was wollen wir das Kindlein verehren
Gold, Weichrauch und Merchen.

(József s Mária.)

Lasset uns das Kindelein wiegen,
Das Herz ins Kripelein legen,
Oh Jezulein süss! oh Jezulein süss!

(Heródes.)

Darüber will ich mich aufwerfen,
Kein König soll nicht sein auf Erden,
Als ich ganz allein;
Gehet in allen Gassen und Strassen,

Breitet meine Befehle aus,
Jedes Kind, was zwei dreiviertel Jahr,
Sollen kommen in mein Haus;
Hernach will ich alle beschencken,
Bis sie kommen in meine Hütte,
Hernach lass ich alle zusammensperen,
Tödten lassen schmerzenlich.

Ezen darabot vizkeresztkor a tanulógyerekek ugy adják elő, hogy 7 fiú felöltözik fehér felső ingbe, s püspök süveggel fején házról-házra megy, 3 közőlök a király, 4-dik Heródes, 5-dik katona, 6-ik József, 7-ik Mária. Menyhért király csillagot visel fején, Heródes kardot az oldalán, s házhoz érve 3 külön csoportot képeznek, Mária s József elől foglalnak helyet, mellettök a 3 király, hátul a katona, Heródes pedig fel s alá jár mérgesen, őt egy veres általkötő illeti.

II. A Göcsejieknél.

Göcsej, Zalamegyének azon földrésze, mely Zala, Kerka és Váliczka folyok közt terül el. Nevét agyagos hantos földjétől (göcs, göcsört, göröngy=rög, doroncs) vehette *).

Vizkereszkor itt eljár a pap háztól házhoz mesterével, kik a vidéken eddig divatozott szent szokást önhasznukra föntartották, és minden ház tulajdonosa, tudva előre jövetelöket, egy tál kukoriczát, egy tál borsót, egy disznólábat, s végre a járandó lélekpénzt asztalára téve, készen várja őket.

Honderü 1845. 1. 242.

*) A göcsejiek hún avarok ivadékai, s unokái sz. László nemeseinek. (Jutalom feleletek a magyar nyelvről. Pest, 1821. 1. 31.) A roppant hún birodalom felbomlása után, a húnok egy jelentékeny töredéke Illyriumba, s innen a mai Göcsejbe vonult, mely a nagy király, s római császár által 803-ban legyőzött, és Szombathelytől a Dráváig letelepedett, sokaktól vele rokonnak tartott (A magyarok történetei. Irta Péczely József Debreczen 1827. 16. l.) avarokkal egyesülvén, nyelvjárását ezen egyesült két rokon faj minden idegen befolyástól oly hiven megőrzé, hogy a harmadszor ide beköltözött magyarok azt jól értenék. (Jutalom feleletek a magyar nyelvről 1. 63).

Vőféli régi versezet.

Mennyire szokásban volt őseink között, házassági egybekelések alkalmával, lakomákat tartani, eléggé tudhatják, kik csak kevéssé jártasok is hazánk történetében. Hazánkban, főleg a nagy urak, mily nagy fénynyel, s pazar bőkezűséggel tartottak több hónapokra terjedt lakomákat, mennyi neme volt az étkeknek s italoknak ily alkalommal összehalmozva, bámulva olvashatjuk régi történet-könyveinkből. A nagyok ezen szokása — mint a magas hegyekről leromanó árviz a föld alsóbb részét — elboritá a nép alsó osztályát. Mert ez is tehetségéhez képest, több napra terjesztette, sőt most is terjeszti lakomáit. Ily alkalommal a magyar vendégszeretet egész nagyságában mutatkozik.

Mert a szegényebb sorsu is, nemcsak eledelről s italról gondoskodik, hanem még arról is — méltó dicséretére a magyar névnek — hogy a vendégek közől mindenkit megörvendeztessen. Ily czélból állottak elő, a legrégibb idők óta, lakomák alkalmával, oly egyének, kiknek főfeladatuk volt, másokat mulattatni nevettetni, s az ilyeneknek majd minden megengedtetett s engedtetik, csakhogy nagyobb kaczajt indithassanak, s minél többeket megrázhassanak a nagyban kitörő nevetés által. Mi — különösen midőn a gyomor meg van terhelve — nagyon szükséges az emésztés elősegitésére.

Az ily szerep különösen az ugynevezett vőfél, vőfély, vagy mint Somogyban nevezik, vőfényeket illeti. Régi naptárainkban találhatni oly verseket, melyekben a vőfélek tisztei előadatnak. — A vőfél hát — mint neve is mutatja — nevezetes egyéniség volt, s most is az, a lakomák alkalmával. Fő-

feladata, mint mondva volt, a mások megnevettetése. — A honnét ily szerepre rendesen élczes, s jó kedélyü emberek szoktak választatni. Ilyen volt Debreczenben azon egyéniség, kinek gunyneve Kutya Pista volt, s ki annyira el volt hirhedve 1820—29-ben, hogy majd minden tehetősb lakosnál ő vitte a nevettető szerepét, s talpraesett élczei, jól rögtönzött versei,s mások utánzásai, nem megvetendő jövedelmet nyujtottak neki.

Habár az itt következő versezetben, az utolsót megelőző versszakban e mondatik is: „Vőfél tisztedet el ne felejtsed!“ A vőfél mondta, vagy dalolta el ezen versezetet, s azért szólitja meg maga magát, hogy ezáltal is nevetést gerjesszen. Egyébiránt nem tartozik szorosan a dologra, ki, vagy kik mondták, vagy dalolták el!? Annyi bizonyos, hogy ez lakomák alkalmával történt. Megjegyzésre méltó, hogy mindegyik versszakban, a második sor végén e van: „Ejja!“ Továbbá a páratlan számu versszak végén (1 + 3 + 5 stb.) mindenütt ‚jójójó!‘ A párosén (2 + 4 + 6 stb.) pedig ‚Falala‘ áll.

S erre e vers régi leirója oly szorosan ügyelt, hogy páratlan számu versszak végire „Falalát“ irván, azt zárjegybe tette, s utána irta: „jójójó!“ A régi zamatu versezet következőleg hangzik:

Lakjatok vigan,
Igyatok bátran. Ejja:
Az idő mondgya,
Gazda kiáltja
Fusson a bánat,
Töltsed a pohárt. Jójójó.

Boldog az élet,
Ha mind igy lehet Ejja:
Fekete kenyér,
Mostan többet ér
Hogy nem sült kappan,
Kit tegnap láttunk. Falalala.

Nem vizet adnak
Innya torkomnak, Ejja :
De tarczali bort,
Mézes mádi bort,
Töltsed a pohárt,
Ne lássunk több kárt. Jójójó.

Meg ne részegülly,
Gögössen se ülly. Ejja
Gazda agy innom.
Régen kivánom,
Üres erszényem,
Mert nincsen pénzem. Falalala.

Nó ne bánkódgyunk,
De vigan lakjunk. Ejja
Gazda vigadgyunk,
Mind estig igyunk,
Majd lefekügyünk
És elalugyunk. Jójójó.

Reggel ismétlen,
Felkelvén szépen. Ejja :
Mai lett vétked
Semmi előtted,
Elő ne hozzuk,
Sőt elfelejtsük. Falalala

Kádba ugráló
Csertörő vargák. Ejja :
Izdóté forė.
Büdös gyomrotok,
Nem szükség nektek,
Előjönötök. Jójójó.

De ti róllatok,
Mit mondgyak szücsök Ejja :
Pölyhösök vadtok,
Tudom bánnyátok,
Hogy most igy szóllok,
Megbocsássatok. Falalala.

Vargáknak báttya
Nem hadlak hátra. Ejja:
Az béka hustul,
Kecske faggyutul,
Fénlik a nyakad,
Megnőtt az hasad. Jójójó.

Haj mely szurkos vagy,
Lakatos bátya. Ejja:
Kovács bátyáddal
Talán nem régen,
Jöttél a kohból
Sáros fertőből. Falalala.

Ny—v s barbélyok
Mely rutak vadtok. Ejja:
Mely czífrán jártok,
Kevélyek vadtok.
Hegykére vágytok,
Nagy fönnyen szóltok. Jójójó

Csiszárok rá ok
Most szépen szóllok. Ejja:
Hogy ti is mostan
Ándékoznátok
Kardokkal engem
Felruháznátok. Falalala.

Müvetek ékes,
És igen kedves. Ejja.
Mert nagy szép fényes,
Pogányon éles,
Kitül rémülés,
Hamar nekik lesz. Jójójó.

T—t—v—s eötvösök
Ráhallgassatok. Ejja:
Miként ezüstöt,
És az aranyat,
Megolvasztyátok,
Igy sokat loptok. Falalala.

Bezzeg nevetek,
Szabók már nektek. Ejja:
Mert kicsinenként,
Ti sokat csentek,
Pokolba mentek,
Ha meg nem tértek. Jójójó.

Mostan nem szóllok,
Többet róllatok. Ejja:
Kiknek mit szóltam,
Csufságból mondtam,
Megbocsássatok,
Kik most itt vadtok. Falalala.

Mostan róllatok
Ti menyegzősök. Ejja:
Mondok ujságot,
És szép vigságot
Kit ha hallotok,
Ti ne bánnyátok. Jójójó.

A menyasszonynak
És vőlegénynek. Ejja:
Vonnyanak hajnalt,
Gyönyörü nótán,
Adgyák meg módgyát,
Várd meg jutalmát. Falalala.

Menyasszony azért,
Az szolgálatért. Ejja:
Tartozik csókkal,
Kedves játékkal,
Edgy edgy szép tánczczal,
S egy pohár borral. Jójójó.

Nyoszolyóasszony,
Dolgához lásson. Ejja:
A mézes borra,
Vajban sült fánkra,
Légyen nagy gondgya.
Mert minden várja. Falalala.

Szakács asszonyok
Ne csoszogjatok. Ejja:
De barátságot
Velem tegyetek,
Étkekkel engem,
Most jól tartsatok. Jójójó.

Azért szép móddal
Dolgunkhoz lássunk. Ejja:
Tyukot, malaczot,
Mindenféle jót,
Szép szerszámokkal,
Jól megvajazzunk. Falalala.

Vőfél tisztedet,
El ne felejtsed. Ejja:
Az főn szóllásra.
Gazdálkodásra,
Pohár töltésre,
Vigyáz mindenre. Jójójó.

Ez kis énekem,
Véle személyem. Ejja:
Hogy ha kedves volt
Várd meg jutalmát,
De nem mézes bort,
Hanem nyak csapást. Falalala.

Amen. Finis. etc.

Zilahi szőcsök bálja.

Ha hoztok — esztek
Ha jöttök — lesztek.

Ez nem egyéb, mint az ugynevezett tarisznyás bál. A bál kitüzetvén bizonyos napra, a czéhbeli ifjuság szekérre ül, s egy kitömött vaddisznót hurczol fel alá, mely fogait az utczai közönségre vicsoritja. A menet előtt két szép szücs legény,

kardosan, nemzeti szinü koszorúval halad; hátul pedig két csikósnak öltözött legény pattog a karikással. Igy csinálnak hühót. Este a terem egyik ablakán ily feliratot lehet olvasni. „Szorgalommal a békesség fog kezet. Munka után jól esik az élvezet.“ Bent a teremben a tető közepéről zöld koszorú lóg, mig körüskörül különféle állatok—farkas,róka, nyuszt,menyét, bárány stb. — mozganak. És most megzendül a zene, az ifjak pengetik sarkantyujokat, tánczba elegyednek, s vigan mulatnak reggelig. Az öregek egy része a lejtő párokat nézi, más része pedig a mellék szobákban iddogál csendesen.

Zombori leányvásár.

A „leányvásár“ Zomborban évenkint október 2-ik vasárnapján szokott tartatni. A mondott vasárnapon a város alsóbb osztályú, mindkét nembeli fiatalsága bizonyos helyen összejön. Rövid társalgás után először kisebb csoportokban kerekednek tánczra, később pedig egy egész nagy kört vagy kólót képeznek. A kör közepén több dudás foglal helyet. Tánczközben a házasulandó legények szülői vagy legközelebbi rokonai megjelennek, s a kóló közepére menvén, ott fiaik számára egy-egy hajadont szemelve ki, azt egy alma átadása által, melybe ezüst pénz vagy bankó van téve, fiaik leendő nejeül eljegyzik. Ha a hajadon az almát elfogadja, az eljegyzés megtörtént, s a gyürüváltás vagy ugyanazon, vagy legközelebbi napon ünnepélyesen megtartatik. Ha pedig a lány az almát visszautasitja, az annyit jelent, hogy neki a legény sem kell. E népszokás eredetét még a török időkből származtatják.*)

Vas. ujs. 1854. 303.
Nefelejts 1861. 141. 36.

---

*) Hajdanában Zemplén megyében, a ruthenok közt, Krasznibródon, szintén tartattak ilyes leanyvásárok, még pedig évenkint háromszor. A leányok ide ez alkalommal leeresztett hajjal jöttek, s ko-

Zsitvamelléki aratás körüli népszokás.

Zsitvamelléke noha eléggé népes ugyan, azonban a nagyobb munkatételeknél teljesen még sem nélkülözheti az idegen erőt és segitséget, mely tekintetben a tótok, kivált a gabnatakarásoknál, igen hatalmas kisegitők. Annak idejében az otthon nélkülözhetlen családtagok ugyanis, oly vigan indulnak ki hazulról a több anyagi élvezetekkel biró alsóbb vidékekre, mint ama lelkesült harczfiak, kik győzelmi babér után vágynak. Megindulásuk többnyire előre megkötött szerződések alapján történik; rendes megindulási idejük pedig Péter Pál napja. Ezen időtájban hemzseg soraiktól az országut, dalaiktól viszhangzikZsitvamelléke. Nem egyszer hegedü és dudaszó mellett nyitnak be a magyar helységekbe. Munkához fogva, az aratást először megszemlélni kijött gazdát gabnakötéllel gyöngén átkötik, mely tiszteletnyilvánitásért borravalót várnak, mely ha kijut nekik, bizonyos, hogy kezeik közt pálinkáravalóvá változik. Szorgalmuk ellen ritkán van kifogás, hamarabb lehetne munkájok tisztátalansága ellen szót emelni. Nem csak nappal, hanem holdvilágos éjjeleken is dolgoznak. Bevégezvén nehéz föladatukat, azt szokás szerént ünnepélylyel zárják be. Összeszedvén a határ minden vadvirágait, azokból s gabnaszálakból koszorút kötnek, egy búza alapkörfonatra

---

szorúzott volt fejök. A fiúk közelről tartottak felettök szemlét, s ki a magáét kinézte, nyil sebességgel rontott neki, s e szavakat mondva: „Pod do popa kdi ti treba hlopa=Akarsz férjet, ugy jer velem a szent atyához“, elhurczolá a kolostorig, hol a barát azonnal összeadá őket. Az e módoni nősülés sokszor vereséget vont maga után, s 1720 után e szokás itt el is tiltatott. L. Heinbucker Pannoniens Bewohner Wien, 1820. 54. l.

két jól föleresztett, s fönn egymást körösztbe metsző ivfonatot kötnek, ezen koronaalakú fejéket a hideg viztől legkevesbé iszonyodó férfi fejére teszik, aztán körmenetszerű ünnepélylyel a felkoszoruzott férfi vezetése alatt az . . . Uzt nam Boh pomahal . . . az Isten megsegitett immár . . . Istent dicsőitő, és gazdát dicsérő, sokfélekép változó dalt az utczákon át egész a gazda udvaráig dalolva, a határból hazafelé indulnak. Nem kell hozzá túlbuzgó vallásos érzelem, hogy az ily jeleneten belsőleg meginduljunk. A tűrni tudó dolgos nép minden munkáját Istennel kezdi, és vele végzi be, s hite fentartotta, fen fogja tartani minden nehéz körülmények között. A falubeliek kiváncsi összecsődülése mellett örömriadva érkezőket az előre figyelmeztetett gazda fogadja, a koszorús vitézt meg a házi szolgáló ex officio készen tartott kanna vizzel nyakon önti, mi azt akarja jelenteni, hogy a buzának az esső ne hiányozzék. Ily nyilvános eljárásnak az elmaradottabb gazdák s aratókra nézve az a jó oldala van, hogy gyakorta hallván az aratásnak már egyik, már másik gazdánál történt bevégzését, versenyvágy ébred fel bennök, mely az aratási munkát részükről is sietteti. Az eltakaritott koszorú magja vetés idejében kicsépeltetvén, a többi buzával együtt elvettetik. A megtisztelt gazda iparkodik kitenni magáért jó áldomással, melyet a takarók áldáskivánatok közt jó kedvvel költenek el.

Ez idő szerént azonban nem köt többé a gazda ajándék huszast a vetést megkezdő béres vetőlepedőjének szarvvégébe, mert hát nagy okok elvetették több év előtt a huszast, s a hosszantartó szárazság miatt, az sem tud kikelni.

Vas. ujs. 1863. 32. 286.

Magy. Erd. Kép. I. füz. 289—290.

Megyei Könyvtár
42912
Szentendre

412
AUKCIÓ

2113981429123
2-1-1-398-142912-3
MEGYEI KÖNYVTÁR, SZENTENDRE

